

KRISZTUS PAPJA
TEGNAP, MA, HOLNAP

A
PAPI
SZOLGÁLAT

DOKUMENTUMOK, TANULMÁNYOK, ELMÉLKEDÉSEK

A PAPI SZOLGALAT

KRISZTUS PAPJA – TEGNAP, MA, HOLNAP
REKOLLEKCIÓS ELMÉLKEDÉSEK ÉS OLVASMÁNYOK

3.
A PAPI SZOLGÁLAT

Mottó:

*„Úgy tekintsenek,
mint Krisztus
szolgáit...*

*...hogy építsük
Krisztus testét.”*

(1 Kor. 4,1; Ef. 4,12)

A
PAPI
SZOLGÁLAT

DOKUMENTUMOK, TANULMÁNYOK, ELMÉLKEDÉSEK

BÉCS, 1974

Gyűjteményünk egyes darabjainak eredeti leőhelyeit
a megfelelő belő címlapokon közöljük.

Fordítók (a tanulmányok sorrendjében):

Katona Zoltán, Sántha Máté, Szabó Ferenc,

Rimler Iván, Kassai Tivadar, Horváth Mária, Jáky Jolán

Szerkesztés, Függelék: Török Jenő

Egyházi jóváhagyással

Copyright 1974 by Verlag OPUS MYSTICI CORPORIS

(in Verbindung mit dem Österreichischen Pastoralinstitut)

A-1042 WIEN, Postfach 17. – Verlags-Nr. 505.

Druck: Novographic, 1238 Wien.

TARTALOM

<i>Előszó</i>	7
I. rész: DOKUMENTUMOK	
A németnyelvű területek püspökeinek körlevele: <i>A papi hivatal</i>	9
A Nemzetközi Teológiai Bizottság tanulmánya: <i>A papi szolgálat</i>	73
Püspöki Szinódus, 1971: <i>A szolgálati papság</i>	167
II. rész: TANULMÁNYOK, ELMÉLKEDÉSEK	
Pierre-André LIÉGÉ: <i>A pap miköztünk</i>	191
Yves CONGAR: <i>A lelkipásztori magatartás néhány igaz törvénye</i>	245
Joseph-Marie PERRIN: <i>Jézus Krisztus barátja</i>	257
Mgr. Alfred ANCEL: <i>Alapvető lelki tájékozódás</i>	269
FÜGGELÉK	
<i>Ember az emberek között – Krisztus követségében</i> Válogatott könyvek a papságról	301
<i>Részletes tartalommutató</i>	331

ELŐSZÓ

A papi identitás kérdése ma vita tárgyává lett. Ezért a kiadó időszerűnek, sőt szükségesnek tartotta, hogy az egyházi tanítóhivatal megnyilatkozása mellett néhány tudományos megalapozottságú tanulmányt, és neves szerzőktől származó lelkipásztori s aszketikus jellegű írást bocsásson a papság rendelkezésére, hogy ezekből akár papi rekollekción vagy lelki gyakorlatokon, akár magánelmélkedéseikben gondolatokat, indításokat merítve elmélyíthessék papi öntudatukat, szolgálatuk ismeretét és szerepetét.

Az 1971. őszén megtartott római *Püspöki Szinódus* részletesen foglalkozott a papi hivatal kérdésével és e tárgyalások eredményéről hivatalos dokumentum látott napvilágot. E tárgyalásokat komoly tanulmányok előzték meg. Ezek közül kiemelkedik a *németnyelvű püspökök körlevele*, rangos teológusoktól kidolgozott biblikus-dogmatikus eligazítás, valamint a Szentszék megbízta *Nemzetközi Teológiai Bizottság* tanulmánya. Gyűjteményünk első, hivatalosabb jellegű része időrendi sorrendben hozza az említett két előkészítő jellegű tanulmányt, majd a tárgyalások eredményét rögzítő dokumentumot a papi szolgálatról. Ez ugyan már napvilágot látott magyar nyelven, de már nem kapható, ezért a teljesség kedvéért közreadjuk a Vatikáni Rádió magyar osztálya vezetőjének még régebben megírt fordítását. Így mindenkinek módjában áll tanulmányozni, hogy az előkészítő írásokból mi jutott a hivatalos dokumentumba.

Gyűjteményünk második részét *P.-A. Liége* konferenciái nyitják meg. E beszédek, néhány évvel a Zsinat előtt nagy visszhangot keltettek: bennük találjuk talán először megfogalmazva a pap új szemléletét, az előző korszakban kialakult szemlélettől való elhatárolást. Ezt követi *P. Congar*, korunk egyik legjelesebb teológusának, a Zsinat egyik előkészítőjének magas elmélkedése, amely a mai lekipásztorkodás sarkproblémáira, köztük a papság és világiak viszonyára vet fényt. A következő elmélkedés a papi lelkiségi irodalom egyik legmélyebb szántású könyvének fejezete *J.M. Perrin* domonkos atya tollából: a papról, mint Jézus barátjáról. A tanulmányok sorát a francia papság tekintélyes közössége, a Prado vezetőjének, *Mgr. Alfred Ancel* püspöknek írása zárja be: saját lelkipásztori tapasztalataiból és elmélyült papi életének elmélkedéseiből leszűrte alapvető lelki tájékozódást nyújt az immár nem keresztény vallási hagyományú légkörben élő papok számára.

A kép teljessége kedvéért a Függelékben – némi kiegészítéssel – közöljük az 1971. évi Püspöki Szinódus alkalmából a *Mérleg* 7. évf. 3. számában

megjelent könyvszemlénket a papsággal kapcsolatban, hogy az e tárggyal behatóbban foglalkozni kívánó paptestvéreknek is némi eligazítással szolgáljunk.

Végül egy megjegyzés „pro domo”: Gyűjteményünk legrégebb és legújabb keletű írása között több mint egy évtized telt el és különböző fordítók munkái az utóbbi kb. nyolc év folyamán: így elkerülhetetlenek bizonyos ismétlések vagy esetleg eltérések – mindkettő érdekes és jellemző – a tartalomban, valamint – ami már sajnálatos – egyenetlenségek a terminológiában és írásmódban; utóbbiakért az olvasó szives elnézését kérjük.

Bárcsak minél több olvasójában szítaná fel a Szentlélek Úristen egyre jobban hivatásunk, szolgálatunk szeretetét, Krisztus Teste, az Egyház lelkes és gondos építésére! E kívánsággal bocsátja útjára gyűjteményét a

KIADÓ

ELSŐ RÉSZ

A NÉMETNYELVŰ TERÜLETEK PÜSPÖKEINEK KÖRLEVELE

A PAPI HIVATALRÓL
BIBLIKUS-DOGMATIKUS ELIGAZÍTÁS

Schreiben der Bischöfe des deutschsprachigen Raumes über das priesterliche Amt.
Eine biblisch-dogmatische Handreichung. Sonderdruck, herausgegeben von den Sekretariaten der Deutschen, Österreichischen und Schweizerischen Bischofskonferenz. 1970, 80 lap.

BEVEZETÉS

1. Vita tárgya lett manapság – sokak számára váratlanul – a papi tisztség kérdése. Bár az egyházon belül röviddel ezelőtt a papság nem volt vita tárgya, sőt vitathatatlanak tűnt, mégis ma sokak számára nemcsak szükségessége, hanem egyenesen létjogosultsága is kérdésessé vált. Ez súlyos életbevágó problémát jelenthet azok számára, akik papi szolgálatban állnak. A fiatal emberek most komolyan teszik fel a kérdést, van-e még manapság értelme, erre a célra törekedni és pappá lenni. Különösen is nyomasztólag hat, hogy a kétség és bírálat most már nem kívülről, a nem-hívóktól vagy a más hitűektől ered, mint eddig, hanem a katolikus teológia berkeiben merülnek fel egyre élesebben a kérdések: kell-e egyáltalán papoknak lenni az újszövetségi hívő közösségben, nem lett-e kérdéses, vagy jobban mondva nem szűnt-e meg végleg a különbség szent és profán, lelki és világi, pap és laikus között? Nem az intézményesített vallás, annak szertartásai és törvényei elleni küzdelemben halt meg Jézus, nem „a kapun kívül szenvedett” (Zsid.13,12), hogy ezáltal a világot templommá nyilvánítsa és felszólítson minket is, hogy vele együtt vonuljunk ki a templomfalak, kultikus rendelkezések és rubrikák védelme alól, vegyünk vállunkra vele együtt a világ terhét és így dicsőítsük meg Istent? Az egyházi tisztség mai megjelenési formája nem a feudális korból ered-e, amit pedig életünk egyéb területein már régén felszámoltunk?

A papi tisztség kérdése azért is felvetődik újból, mert a II. Vatikáni zsinat az eddiginél nyomatékosabban hangsúlyozta, hogy a felszentelt papok mellett a megkeresztelt és megbérmált világiaknak is van lelki felhatalmazása. Joggal vetődik fel ma a kérdés mindenekeelőtt az iránt, hogy függenek össze az Isten népében a világi hívek és a papság, hogyan működhetnek együtt az egyház üdvösség-szolgálatában. Emellett nem egyszer félreértik a zsinatot, mintha az elmosott volna minden különbséget világiak és felszentelt papok között. Tény, hogy az ebből adódó kérdések papokat és világiakat egyaránt nyugtalanítanak, főleg mivel ezeket a kérdéseket nem pontosan fogalmazzák meg és nem adnak kielégítő választ rájuk.

Cél

Ebben a helyzetben terjesztik elő a német püspökök ezen írásukat általában az egyházi hivatalnak és különösen a papságnak biblikus-dogmatikai alapjairól. Célja csupán annyi, hogy a sok kérdés között az egyházi, ill. papi hivatalnak alapvető és korunk számára is érvényes tartalmát főbb vonásaiban bemutassa. A papi hivatal sok más problé-

mája, amelyek pasztorális teológiai, spirituális, szociológiai vagy lélektani természetűek, nem kerülhetnek szóba: nem egyszer még a papi szolgálat problémakörébe tartozó teológiailag jelentős témákat sem vehettük eléggé figyelembe jelen problémafelvetésünk kapcsán (így pl. a hívek közös papsága, a szakrális és a profán viszonya, stb.) A téma leszűkítése viszont lehetővé teszi, hogy figyelmünk a papi hivatal marandó lényegére irányuljon, melynek megőrzése és tisztázása nélkül a részletkérdések megoldása nem várható. (L.49.sz.)

Alapok (Újszövetség és Hagyomány)

2. Ha felelni akarunk arra a kérdésre, hogy mi a lényege a papságnak és a lelkipásztori szolgálatnak, először az újszövetségre kell hivatkoznunk, mert abban vannak adva számunkra a keresztyén hitnek és a keresztyén valóságnak kötelező alapjai. Ám – más teológiai problémákhoz hasonlóan – a papi hivatalra vonatkozó kérdésre sem találhatunk az újszövetségben átfogó és végleges választ. Két oka is van ennek. Egyrészt lehetetlenné teszi ezt magának az újszövetségnek mivolta. Nem teológiai tankönyv ugyanis; írásai inkább alkalmi írások, de persze úgy, hogy saját felfogásuk szerint is túlmutat jelentőségük a konkrét helyzeten; adott helyzethez kötött, bár a helyzet révén nem korlátozott írások. Ehhez járul még egy másik ok: még ha összefüggő és teljes képet adna is a papi hivatalról az újszövetség, tanításának akkor is korlátozott jelentősége volna. Az újszövetség nem tekinthető olyan értelemben mérvadónak és irányt szabónak, mintha olyan konkrétan mutatná be a papi hivatal egyedül lehetséges modelljét egyszersmindenkorra, hogy a későbbi korok egyházának nem is marad más feladata, mint ezt utánozni és megvalósítani. Sokkal inkább őstörténetének mérvadó okmányát jelenti az egyház számára az újszövetség. Hallgatnia kell rá az egyháznak, hogy feltárja azokat az alapokat, melyekre épül és rámutasson azokra a lényeges vonásokra, amelyek mérvadók számára Krisztus második eljöveteleig. Ez hivatalaira is érvényes, amelyek csak az újszövetségi időszakban alakultak ki, és különültek el és amelyek változtathatóknak sőt ténylegesen változóknak bizonyulnak; ennek ellenére valóságos folytonosságot alkotnak, ami jogosulttá teszi a papi hivatal lényege felőli kérdést éppúgy, mint az egyház szerkezete szempontjából tekintett jelentőségének felvetését. Mivel az egyház nem csak most folytat dialógust az újszövetséggel, hanem már régesrég megtette ezt és ebben a párbeszédben mindenkori papság-felfogása szerint szólt, az a teendője, hogy az Irásnak mindegyre szükségessé váló meghallgatása és megfontolása mellett egy-

szersmind önmagával is párbeszédet folytasson, ti. történelmével és hagyományával.

Törvényes átalakulás

3. Annak, hogy miért kell minden egyházi intézménynek, így a papi hivatalnak megértéséhez is figyelembe vennünk a történelmi fejlődést, végső oka abban található meg, hogy Krisztus történelmi egyházat alapított és történelmi kibontakozást szánt neki. Az egyháznak önnön lényegét mindig és szükségképpen különböző feltételek között kell megvalósítania és az így létrejövő valóságba korhoz kötött elemek is beépülnek. Ezért aztán már az újszövetségben megfigyelhető a hivatalok átalakulása. Ezért mi sem kerülhetjük el az egyháznak és hivatalainak történelmiségükből fakadó képlékeny alakulását; az egyház érdekében tett mégoly gondos erőfeszítések és bármily mélyreható reformok sem tehetik lehetővé, hogy változatlan lényegét valósítsuk meg. Tévedés volna tehát úgy értékelni a maradandó lényegre nem érintő változásokat, mint törvényteleneket vagy egyenesen mint Krisztus akaratától, küldetésétől való elszakadást.

Az Irás, mint maradandó mérce

4. Éppen ez a változékonyság követeli meg, hogy újból és újból figyelembe vegyük az újszövetségi alapokat, hogy el ne homályosuljon a kapcsolat az egyház őskorával és Jézus Krisztussal és főleg, hogy ez a kapcsolat meg ne szakadjon. Mert nem minden változás jogosult, amit az idő magával hoz, vagy ami egyáltalán lehetséges, és nem minden fejlődés jelent egy lépést előre Krisztus testének teljessége felé. (Vö. Ef.4,12 sk) Mindenegyed történelmi, változó formában fel kell fedeznünk az eredetét, alapos fontolgatás segítségével. Ilyen megfontolásra vállalkozunk mi is és egyben készek vagyunk arra is, hogy bíráló, eddigi felfogásunkat módosító meglátásokat is elfogadjunk és ezáltal korunk papsága olyan formára találjon, amelynek révén az egyházban szükséges feladatát be tudja tölteni a világ javára.

A papság fogalma

a) Átfogó értelemben

5. Jóllehet a papságot úgy vizsgáljuk, mint az egyházban levő szolgáló hivatalt, ez korántsem jelenti azt, hogy minden papi tevékenység kizárólag ehhez a hivatalhoz van kötve. Joggal beszél az egyház már régtől fogva az összes hívek közös papságáról és Isten népének papi jellegéről. Papság mint szolgáló hivatal nem jelentheti tehát azt, hogy a papi jelleg csak e hivatal hordozóiban van meg; sokkal helyesebb az újszövetségi Isten népét is papinak nevezni (Vö. 19-20). Az a sajátos hivatal, amely-

ról beszélünk, a kultikus-szentségi feladatokban sem merül ki. A pap feladatát és szerepét nem jellemeztük eléggé és átfogóan, ha csak annyit mondunk: hatalma van a papnak az eucharisztia ünneplésére és a szentségek kiszolgáltatására. A pap ezenfelül Isten szavának hirdetője és a közösségnek vezető, segítő pásztorja.

b) Ószövetség

Nem árt ezen a helyen rövid pillantást vetni az ószövetségi papságra. Annak az elterjedt nézetnek, miszerint az csak áldozati papság volt, az ószövetségi szövegek határozottan ellentmondanak. Kiv.24,3-9-ben „az ige istentisztelete” áll a szövetség-liturgia központjában. (Kiv.24,7) Mózes, aki Kiv.2,1 szerint „Lévi házából” származott, hirdeti a tízparancs isteni eredetét. Mózes szerepét a hagyomány szerint a „levitikus papság” veszi át. Az MTörv.33,8-11-ben található „Lévi-mondás”, mely a fő bizonyág az ószövetségi papi hivatalról elsődleges feladatként – az áldozatbemutatást megelőzően – azt jelöli ki, hogy tanítsák meg a közösséget Jahve kinyilatkoztatott akaratára. Ezért – Oz.5,1 szerint – a papok feladata, hogy Isten jogainak szószólói legyenek Izraelben, Oz.4,1-6 szerint pedig az, hogy őrizzék és hirdessék „Isten ismeretét”. Ennek anynyira tudatában voltak a fogság utáni időben is – amikor pedig megvoltak már a szerteágazó rituális törvények –, hogy a papnak az „Isten követe” címet adták, (Mal.2,7; Préd.5,5), jóllehet egyébként a prófétákat nevezték így (vö. Mal.3,1; Agg.1,13).

c) Terminológiai problémák

Az újszövetség több elnevezést is ismer az egyházban található hivatalokra. A németben is, magyarban is mindennek jelölésére csak egy szóval rendelkezünk: pap, papi. (A német Priester szó az újszövetségi presbyterosból származik.) Több minden adódott a történelmi fejlődés során – ezekről később még lesz szó (vö. 27,29 sz.) – aminek következtében hosszú időn át keresztény értelemben is elsősorban a kultikus papi tevékenység végzőjét látták a papban. Jelen írásunkban a már említett, nagyon tág értelem mellett (pl. papi Isten-népe vagy minden hívő egyetemes papsága meghivatása és a keresztség alapján) a „pap” ill. „papi” szót általában a lelki hivatal eredetileg meglévő, a mainál többet jelentő értelmében fogjuk használni. A szorosabb értelemben vett kultikus-papi szerepet – bármint kelljen is ezt pontosabban értelmezni a keresztény felfogás szerint – áldozópapnak fogjuk nevezni, hacsak az összefüggés nem teszi feleslegessé a külön jelölést. A fenti megkülönböztetések nem akarják tagadni a kétféle jelentés összetartozását, inkább belső összefüggésekre akarnak rávilágítani.

I. A PAPI HIVATAL ÚJSZÖVETSÉGI ALAPJA

6. Ha azt kérdezzük, hogyan igazolható a hivatalviselők különös pap-sága, vagy röviden: a papi hivatal, akkor tulajdonképpen két kérdést teszünk fel: először is annak igazolását keressük, hogy van ilyen hivatal az egyházban, vagyis bizonyos személyek felhatalmazást nyernek az egyház üdvözítő küldetése érdekében, továbbá e szolgálati hivatalnak sajátossága és a benne foglalt papi ténykedések felől kérdezzük. A két kérdés ismét szorosan összetartozik (vö. 35,44,45 sz.). Először azt vizsgáljuk, van-e egyáltalán ilyen hivatal az egyházban és azután vizsgáljuk a hivatal papi jellegét.

1. Van-e egyáltalán ilyen hivatal az egyházban?

Minden egyházi hivatalnak, mely különleges lelki feladatok ellátására van hivatva sajátos hatalom erejében, a magától Jézus Krisztustól származó megbízatás és felhatalmazás az előfeltétele és alapja. Az Ő Atyja által történt küldetése az östény, melyből megtudhatjuk, hogy az üdvösség rendjében különleges feladatai vannak egyik embernek a másik ember érdekében. Az, hogy egyes emberek mások üdvösségét szolgálhatják, alapvetően azáltal lehetséges, hogy egyetemes küldetéssel elküldte az Atya a Fiút. Jézus életével és művével a legteljesebb mértékben és örökre példaszerűen meg is alapozta ezt a szolgálatot.

A) Jézus Krisztus küldetése és hatalma

a) Eredete

A názáreti Jézus, mint emberré lett Istenfia az Atya küldötte, meghatalmazottja, megbízottja, akinek mint Egynek a Mindenki számára pótolhatatlant, nélkülözhetetlen és meg nem ismételtet meg kellett tennie és meg is tette. Hirdetnie kellett az embereknek Isten üdvösséget hozó üzenetét, össze kellett gyűjtenie Isten eszchaton-beli népét és engesztelő halála által lehetővé kellett tennie mindenki számára az üdvösséget. Ehhez isteni teljeshatalommal (exusia) rendelkezett, ami földi működése során különösen tanításában (Mk.1,22), ördögűzéseiben és csodáiban (vö. Mk. 1,23-27) valamint a bűnök megbocsátásában tűnt ki. (Mk.2,10) Az Istentől neki adott üdvözítő hatalom teljességébe azonban feltámadása által jutott el Jézus Krisztus: „Nekem adatott minden hatalom az égen és a földön...” (Mt.28,18)

b) A feladatok sokasága és egysége

Jézus Krisztus mindenre kiterjedő teljeshatalma visszatükröződik a

messiási méltóságot jelölő megnevezésekben és címekben: Dávid fiának nevezik, a prófétának, Emberfiának, a jó pásztornak, Izrael királyának, Isten Fiának. Ezekben – éppúgy, mint egész tevékenységében – ha nem is név szerint, felismerhető a hármasság hivatalt, amit szeretünk kihangsúlyozni – főleg a II. Vatikáni Zsinat okmányában –: tanítói, papi és pásztori hivatal. (vö. 35.sz.) Jézus Krisztus egy személyben egyesíti magában az ószövetségben különösen kiemelt hivatalt: a prófétáét, királyét és főpapét. Krisztus különböző hivatalait azonban nem egymástól elkülönítve kell tekintenünk, hiszen egymással összefüggnek, kölcsönösen kiegészítik és megvilágítják egymást. A Krisztus egy küldetésének elágazásai ezek csupán – Krisztus pedig a végső időben kiteljesedő üdvösség szerzője, akinek megbízása és ténykedése húsvétkor teljesedett be. (vö. 42-45.sz.) Mert amit Jézus tanít és tesz, azt megerősíti és beteljesíti engedelmes keresztalálával. A keresztáldozatból, mint életének csúcspontjáról kell tekintenünk minden „hivatalát”, méltóságát, címét és végül sajátos papságát is. Életével, halálával és feltámadásával hirdeti igazán a mennyei Atya odaadó szeretetét az emberek iránt és így lesz mindörökké „hűséges tanú” (Jel.1,5) és az „üdvösség szerzője”. (Zsid.2,10)

c) Az egyháznak adott meghatalmazás

Krisztus egyértelmű és pozitív válasz arra a kérdésre, hogy az egyes ember, meg az egész emberiség üdvösségét illetően is sajátos szolgálatok vannak, mellyel az egyik ember a másik üdvösségét előmozdíthatja. Arra a kérdésre, hogy vannak-e az egyházban az üdvösséget közvetítő hivatalok, azaz lelki hatalom az üdvösség szolgálatára, csak igenlő lehet a válasz, ha Krisztus akarta, hogy az egyházban legyen ilyen hatalom és azt meg is adta; így benne az üdvösségszerző erő a Krisztussal való kapcsolatból fakad. Akkor az egyházi hivatal nem ékelődhet Krisztus és a hívők közé, hiszen így csökkenne a Krisztussal való kapcsolatunk közvetlensége; ellenkezőleg, Krisztus maga akar az egyházi hivatal által közvetlenül közöttünk és bennünk hatást kifejteni.

B) Az apostolság

A közösség küldetése

7. Az újszövetség tanúskodik róla, hogy Jézus földi, húsvételotti működése idején is – bár időlegesen és korlátozott terjedelemben – kaptak meghatározott emberek meghívást és megbízást bizonyos feladatokra és felhatalmazást is. (Mk.1,16 sk; 3,13 sk; 6,7-13 és par.) Az ősegyház számára minta volt a tanítványok részesedése Jézus munkájából: előre mutatta apostolainak és hithirdetőinek későbbi tevékenységét. Létre-

jöttét azonban az egyházi hivatal a feltámadt Úr akaratának köszönheti, Aki kinyilatkoztatása által, az apostolainak adott küldötti megbízatás által és azáltal, hogy felruházta őket a Szentlélekkel, létrehívta az egyházat. Vajon azt akarta-e, hogy minden nép a tanítványa legyen (Mt.28,19) és hatalmából fakadó küldetését (Mt.28,18) a Szentlélek erejében továbbadni (vö. Ap.Csel. 1,8; Jn.20,21 sk), akkori tanítványainak adott bizonyos feladatokat és hatalmat az egyházban, amelyek ugyanazon értelemben és terjedelemben nem illették meg az egyház minden tagját? A Feltámadott átfogó küldő parancsa elsősorban az egész tanítványi közösségnek szól, akiket az akkori tanítványok (Mt.28,16: „a tizenegy tanítvány”) képviseltek. De szól konkrétan ezeknek az embereknek is, akik később – az Apostolok Cselekedeteinek leírása szerint (Ap.Csel.1-6) – egyszersmind a jeruzsálemi ősközösség első vezetői voltak, Péterrel mint szóvivőjükkel és fejükkel. A küldetési megbízatásból nem lehet biztosan megtudni, vajon a Krisztus közösségének megalapításával ezeknek az embereknek az egyházban való vezető szerepe is értendő-e.

Az „oldó- és kötőhatalomról” szóló mondás (Mt.18,18; 16,19) a legszorosabb összefüggésben áll a feltámadt Úr által történt felhatalmazó küldéssel. Tanúsítja az átfogó részesedést Jézus Krisztusnak abban a hatalmában, mely neki adatott „égben és a földön.” Arra teszi őket képessé, hogy a földön cselekedeteket vigyenek végbe, melyek aztán Istennél („az égben”) érvényesek és hatékonyak. Jézus igehirdetésének hatékony folytatásáról és az Isten országával járó üdvösség közvetítéséről van szó – a Jézus halála és feltámadása utáni korszak számára. Az oldó- és kötőhatalom átfogó felhatalmazás tekintéllyel történő igehirdetésre és tanításra, kötelező erejű szóra és érvényes ítéletre, az üdvösség és ítélet hatékony odaítéléséről. De szigorúan véve Mt.18,18 és Jn.20,23-ból nem tűnik ki világosan, vajon ez a felhatalmazás az egész közösségnek, vagy csak meghatározott körnek (az „apostoloknak”) szól-e. Mt.16,19-ben ugyanezt a mondatot Simon Péterhez intézi Jézus és Jn.20,21-gyel együtt tekintve nem lehet kétséges, hogy az ősegyház ebben a főtanítvány vezetőszerepét látta megalapozva.

Különleges apostolság

Arra a kérdésre tehát, hogyan kell értelmezni a Feltámadott megbízó szavait, hogy azok vajon bizonyos emberek különös apostolságát alapítják-e meg, csak az alakuló egyház és maguknak a Krisztustól megszólított apostoloknak önértéke adhat döntő választ – amint erről az újszövetségből értesülünk. Az apostolság megértéséhez a páli levelek különösen fontosak, mert Pál bennük küldetését, mint Jézus Krisztus apostola

közvetlen tapasztalásból szenvedélyesen teszi szavá. De más írások is, mindenekeelőtt a két lukácsi írás engednek következtetni az ősegyház felfogására, jóllehet az apostol fogalma nem volt még egységesen meghatározva és maradéktalanul megvilágítva. Annyi mindenestre világos: ha van egyáltalán hivatal az egyházban, az apostolság az őshivatal, amelyből minden későbbi hivatal ered.

*Pál apostolsága
a/ Hivatali jellege*

8. Pál számára az apostolság egy meghatározott, különleges felhatalmazást kívánó szolgálat, tehát hivatal. 1 Kor.9,17 szerint Istentől „oikonomia”-val, tehát intéző hatalommal megbízottnak tudja magát; 1 Kor. 4,1 sk. szerint azt akarja, hogy „Isten titkainak sáfaraként” tekintsék. Meggyőződése szerint ezért kezdettől fogva „kiválasztott (Róm.1,1; 1 Kor. 1,1), „küldött” (1 Kor.1,17; vö. Gal.2,8) és most Krisztus helyett, az ő helyében működik, mint küldött. (2 Kor.5,20) Az Úrtól azt a „felhatalmazást”, azaz jogot és hatalmat is megkapta, hogy az egyházat építse. (2 Kor.10,8; 13,10) Ilyen megfogalmazásokon áttetszik az apostolság hivatal-jellege. Hiszen meghívásról, megbízásról, küldetésről van szó egy felelősségteljes, a megbízottat egész életére kötelező szolgálatról van szó. Az apostol a Szentlélek erejével és ajándékaival látja el hivatalát. Szava a „Lélek és erő bizonyosságából” áll (1 Kor.2,4; vö. 1 Tessz. 1,5). „A Lélek által tanított szavakkal” beszél (1 Kor.2,13; vö. Róm.15,30). Az apostoli karizmák révén tapasztalható a működése. (vö. 17-18; 33.sz.) Ilyen megbízásban az apostol szembenáll a közösséggel. Éppen ezáltal tud érte és vele lenni. Ezt bizonyítják egészében Pál levelei, amelyek elsősorban nem egyik egyház írásai a másikhöz, nem egy közösség képviselőjéé egy másikhöz, hanem apostol (és segítői) írták azokat az egyházközségekhez. A bennük található tanítások és utasítások, intések és vigasztalások, imádságok és áldások világosan felismerhetővé teszik az apostol fel nem oldható „szembenállását” az egyházközséggel. Ez a tekintély „szembenállása”, persze egy különleges tekintélyé. Pál tudatában van annak, hogy ő, mint „Krisztus szolgálója és Isten titkainak sáfára” nem tartozik emberi bíróság elé állni, sőt még saját lelkiismerete sem ítélheti meg őt, hanem csak az Úr, aki mindent végérvényesen meg fog ítélni. (1 Kor.4,3 sk) Tudatában van annak, hogy másoktól engedelmisséget követelhet. Ez az engedelmisség nem neki szól személyében, hanem Krisztusnak (2 Kor. 10,5), éspedig az általa hirdetett Krisztusnak. (Vö. 2 Kor.2,10). Pál annak a tekintélyét igényli, akinek kinyilatkoztatás révén „kegyelem és apostoli küldetés lett osztályrésze, hogy neve dicsőségére munkálkodjék a hitért

minden nép között. (Róm.1,5) Éppen ezért ez mindig érdemtelenül kapott (1 Kor.15,8 sk), képviselői tekintély. Pál „az Úr Jézus Krisztus nevében” rendelkezik (2 Tessz.3,6), „Urunk Jézus Krisztus nevében” int (1 Kor.1,10). Ezért tekintélye Jézus Krisztushoz van kötve és nem ő magán nyugszik. Szolgáló tekintély: „Nem mintha uralkodni akarnánk rajtatok hiteteken keresztül, inkább örömetökben szeretnénk közreműködni.” (2 Kor.1,24). Ezért Pál félre is teheti apostoli hatalmát: „Bár mint Krisztus apostolai követelményekkel állhattunk volna elő, mégis olyan szelíden viselkedtünk körötökben, mint a gyermekét gondozó anya.” (1 Tessz.2,7; vö. Filem.8 sk; 1 Kor.4,14; 2 Kor.6,13).

b/ Munkatárs és helyettes

Még egy további megfigyelés is fontos az apostoli hivatal megítéléséhez, ez is Pál leveleiből adódik. Pál az egyházközség tagjainak részt engedhet a munkájából. Itt elsősorban személyes bizalmasai és segítőtársai jöhetnek számításba, mint Timóteus és Titus. Ezek nemcsak „gyermekei” és „testvérei”, hanem „munkatársai” is. (Róm.16,21). Timóteus „testvérünk és Isten munkatársa Krisztus evangéliumában.” (1 Tessz.3,2). Mint ilyen szolgál az apostollal az evangélium hirdetésében (Fil.2,22), „az Úr ügyében fárad, akárcsak én” (1 Kor.16,10). Ezért Pál nemcsak bizonyos feladatokkal tudja megbízni őket, hanem helyetteseiként is küldheti. Timóteusnak Korintusban az apostol útját és tanítását kell „emlékezetbe idézni” és elevenen emlékezetben tartani (1 Kor.4,17). Ezért őket is megilleti a tisztelet és a szeretet (1 Kor.16,11). Ugyanígy Pál megbízásából jár el Titus is és a korintusiak tisztelettel és engedelmisséggel fogadják. (2 Kor.7,15)

Az apostoli tisztség a lukácsi iratokban

9. Ahhoz képest, hogy milyen bőségben találunk kijelentéseket Pálnál az apostoli hivatalra vonatkozóan, az, amit Lukácsnál és esetleg más újszövetségi írónál találunk erre vonatkozóan, elenyészően csekély. De a lukácsi irások egy későbbi nemzedék távlatosabb szemszögéből és más helyzetből tanúsítják az apostoli hivatal alapszerkezetét és mivel mindekezeiőtt a pálelőtti apostolságot tartják szem előtt, hozzáfűznek egyet-mást.

a/ Eredet és alapítás

Lukács szerint is Isten kiválasztó határozatában (vö. Ap.Csel.10,41), valamint a Jézus Krisztus által történő meghívásban és kinevezésben van az apostolság eredete. Persze amennyiben az ősapostolokról van szó, ez nem a feltámadt és felmagasztalt, hanem a földi Krisztus által

történik. Mert Lukács szemében – és bár kevésbé hangsúlyozottan, Márk (6,7.30) és Máté (10,2) szemében is – az „apostolok” azonosak „a tizenkettővel”. Odahívta magához tanítványait és kiválasztott közülük tizenkettőt, s elnevezte őket apostoloknak – olvassuk Lk.6,13-ban. (Vö. 9,10; 17,5; 22,14; 24,10). Lukács szerint Jézus összehívta, erővel és hatalommal ruházta fel őket. (Lk.9,1 sk). A tizenkettőnek eredetileg eszkatalogikus intézményét, akik már Márknál felelősek Jézus munkájának továbbfolytatásáért (vö. Mk.3,13-19; 6,6b-13), Lukács úgy tekinti, mint a földi egyház alapját. A feltámadottnak előttük történő megjelenése, amiről a legrégebb hagyomány is hírt ad, (1 Kor.15,5) kerek egészé teszi tanúságukat, helyes megvilágításba állítja azt, amiről tanúskodnak és egyben előfeltétele a Lélek befogadásának és világba való küldetésüknek (Lk.24,44-49; Ap.Csel.1,2-8; 10,40 sk; 13,31). A tizenkettő mint apostol, most Jézus tanúja (Ap.Csel.1,8), mert ismerik földi működését tanúskodni tudnak feltámadásáról, az előbbit az utóbbinak fényében ismerik és mindkettőt Isten újonnan felfedezett üdvözítő szándékának fényében. (Ap.Csel.1,21; 10,39-43) Később Pál is ezekhez az apostolokhoz tartozik mint tény- és igazságtanú, mert előtte is megjelent a Feltámadt. (Ap.Csel.22,15; 26,16) „Apostol”-nak csak kétszer nevezi Barnabással együtt és talán csak a szó általános értelmében. (Ap.Csel.14,4.14)

b/ Hivatal és feladatok

Lukács szemében is hivatal az apostolság, mint az Ap.Csel.1,15 sk szóhasználata mutatja: „szolgálat, apostolság, felügyelőség”. De éppen Lukácsnál történik ennek a hivatalnak a gyakorlása a Lélek erejében, birtokosai „karizmatikusok” (vö. Lk.24,49; Ap.Csel.1,4.8; 2,1-21; 4,8; 5,3-9; 6,3; 13,9). Lukács szerint is az önátadásnak és szenvedésnek mintaszerű létmódja illik ehhez a hivatalhoz, amint Ap.Csel.9,16; 20,19 sk-ből és általában az Apostolok Cselekedeteiből kitűnik.

Az apostolok működését a már említett fogalmakkal: „szolgálat” (Ap.Csel.6,4 szerint „igeszolgálat”, „tanúság” és „felügyelet” – írja le. Emellett az apostolt tanítóként is jellemzi. (Ap.Csel.2,42; 4,2 stb.) Az apostoli igehirdetés végső soron Jézus Krisztus hirdetése, valamint az üdvösségnek általa megnyitott útjáé. A „felügyelet”-re (episkopé) példák találhatók Ap.Csel.6,1-4; 8,14-17; 20,17-35-ben. De feltételezi ezt a Lukács-evangélium szerkesztői megformálása is (pl. 12,41-46; 22,24-30). Istentiszteleti funkciókról Ap.Csel.2,42; 20,7-ben történik említés.

Az apostolság, ill. az azt követő tisztségek az egyház működésének egész idejére érvényesek, vagyis a Jézus mennybemenetele és második eljöve-

tele közötti időre (Lk.24,47 sk; Ap.Csel.1,11). Ezért kapták meg az apostolok az egyházzal együtt „a végső napok” ajándékát, a Lelket (Ap.Csel.1,8; 2,17-21), és úgy gyakorolják szolgálatukat, mint hű és az Úrtól rendelt intézők (Lk.12,35-38, 42-48), a szorongatások közepette (Ap.Csel.11,19; 14,22; 20,23) és a kísértések idején. (Lk.8,13; 22,28; Ap.Csel.20,19)

C) Az egyházközség vezetői. Keletkezés

10. A keresztyény közösségek számának gyarapodásával – Pál apostol leveleinek tanúsága szerint – már az apostoli időben szükség volt egyházközségi vezetőkre, főleg az apostol távollétében. Ezeknek a hivataloknak hordozói nélkülözhetetlen szerepet töltenek be a helyi egyházközségek szolgálatában és egyszersmind az apostolsággal is szoros összeköttetésben vannak. Az alakuló egyház önmegismerésében úgy szerepelnek, mint annak alkotórészei és az apostolok kora után abból bontakoznak ki önálló hivatalokként. (Vö. 9,21-11 sz.)

Tisztségviselők beiktatása

Már az Apostolok Cselekedetei hangsúlyozza, hogy az egyházi karizmatikus-szolgálatok közepette is – melyekről nem feledkeznek meg – fennmarad a „hivatali” vonal. (Vö.11,27; 13,1; 15,32; 21,9 sk.). A „tizenkettő” a „görögök” igényeinek kielégítésére a jeruzsálemi egyházközségben megbízzák a „hetet”. (6,1-6) Bármilyen volt is ezeknek a férfiaknak a feladata (nemcsak a szegények ételmezéséről gondoskodták, hanem az ígét is hirdették, vö. 8.f; 21,8.), Lukács fontosnak tartja hangsúlyozni: az összegyűlt egyházközség választja ki a férfiakat és „állítja őket az apostolok elé”, akik a kiválasztottakra imádság közben felteszik a kezüket (6,6). Pál és Barnabás presbitereket rendelnek a missziós-egyházközségekben (14,23). Miletuszban összegyűjti Pál az efezusi egyházközség presbitereit (20,17) és azt mondja nekik beszédében: „Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra. Azért rendelt benneteket a Szentlélek az élére előljáróul, hogy igazgassátok az Isten egyházát...” (20,28) A presbiterek beiktatása tehát nemcsak a közösség, hanem a Szentlélek műve is, aki ily módon gondoskodik Isten egyházának vezetéséről. A jeruzsálemi presbiterek (vö. 11,30) egy közös kollégiumot alkotnak az apostolokkal (15.f.; 16.f.4.); róluk is éppúgy említés történik Jakab mellett, aki pedig később a hitközség vezetője lesz. (21,18)

Ef.4,11 szerint az egyházban lévő hivatalok a minden egek fölé magasított Krisztus adományai földi közössége számára. Amellett egy vonalban említik a „pásztorokat és tanítókat” az „apostolokkal, prófé-

tákkal és evangelistákkal”. Tehát az apostolok, az első teljhatalmú hirdetők és a karizmatikusan támasztott próféták mellett – Ef.2,20 szerint ezek közösen alkotják az egyház alapját – ott találjuk az egyházközségek vezetőit is, akiket éppen úgy Krisztus ajándékozott egyházának teste felépítésre. (Ef.4,12)

Az apostolok mint ősminták

A késői iratok úgy jellemzik az apostolokat, mint az egyházi hivatalviselők ősmintáit. 1 Pét.5,1 szerint az apostol Péter (1,1) „presbiter-társa” az egyházközségekben működő presbitereknek. A szerző tehát a presbiterséget az apostolságban foglaltnak tekinti és a presbitereket Péter apostol oldalára állítja. A pasztorális levelekben Pál az apostol ősmintája és egyben példaképe a pásztoroknak és tanítóknak, akiknek az a feladatuk, hogy az apostolok által áthagyományozott tanítást őrizték, a benne foglalt üzenetet elevenné és mindig jelenlevővé tegyék. (1 Tim.4,13.16; 6,20; 2 Tim.1,13 sk; 4,5 stb.)

Kézfeltétel

11. A hivatalviselőket kézfeltétellel iktatják be ezekbe a hivatalokba. Így értelmezik a pasztorális levelek az apostoli tanítványságot. Ami az apostol idejében csak személyes, egyéni utasításnak tűnt és sok esetben az is volt, most az új helyzetben, mely az apostol halála által állt elő, intézményesítő eseménynek tekintik és annak ismerik el. Az egyház építéséről való apostoli gondoskodás, mely szükségessé tette a megbízások gyakorlati átadását, ebben az eljárásban meghatalmazó aktusnak bizonyul. Az egyházi hivatalokat az apostol hivatalával nemcsak a funkciók tényleges folytonossága köti össze, hanem a felhatalmazás folytonossága is, továbbá a megbízatás és küldetésé, amik együttesen hordozójukat új személyes „állapotba” helyezik.

Az újszövetség idevonatkozó kijelentései a tényállást viszonylag könnyen felismerhetővé teszik: Ap.Csel.6,6; 1 Tim.1,18; 4,14; 5,22 (?); 6,12 (?); 2 Tim.1,6; 2,2; Tit.1,5. Az apostol által elrendelt kézfeltételt prófétai hangok útmutatása szerint hajtják végre. (vö. Ap.Csel.13,1-3.) A hivatalviselők kiválasztására lerögzített ismérvek is vannak már (vö. 1 Tim.3,1-7.8-13; Tit.1,7-9.) A kézfeltétel imádság kíséretében történik (vö. Ap.Csel.13,3; 14,23), a (valószínűleg már röviden megformulázott) „tanítást” (az apostol és) a presbiritium adja át és amennyiben 1 Tim. 6,12 az ordinációs felesketéshez tartozik, a felvevő részéről történő hitvallással. „Isten karizmáját” közvetíti (2 Tim.1,6), azaz a Lelket, akit Isten a hivatali szolgálat alapjaként ajándékoz. 2 Tim.1,7 szerint ő „az erőnek, a szeretetnek és a józanságnak a Lelke.”

Ez a karizma nyilván egyszer s mindenkorra szól; el lehet hanyagolni, lehet „megszomorítani”; a megajándékozottnak azon kell fáradoznia, hogy a közösség számára hatóerővé legyen. Ez a hivatallal járó karizma, ami a hivatali ténykedés „szentségi” bázisát alkotja és a hivatalviselő állapotát meghatározza, birtokosának azt a hatalmat is megadja, hogy ő is feltegye kezét másokra. (1 Tim.5,22) Így terjed tovább – a pasztorális levelek tanúsága szerint – az apostol megbízatása és szolgálata ezekben a hivatalokban a helyi egyházak javára az átszármaztatás révén. Ezzel szemben kevésbé fontos, hogy a szolgálati hivatalok tagozódására csak a pasztorális levelekben találunk utalást és hogy a püspök, mint a presbitérium előljárója csak Antiochiai szt. Ignácnál jelenik meg, a második század elején. (vö. 21. és 26-27 fej.)

Hivatali feladatok

12. Ezeknek az egyházi hivataloknak jelölésére bizonyos jellegzetes igéket találunk, mint „fáradozni” (1 Tessz.5,12; 1 Kor.16,16; Róm.16,6.12; 1 Tim.5,17), „vezetni” (Zsid.13,7.17.24), „előljárni” (1 Tessz.5,12; Róm.12,8; 1 Tim.5,17), „gondját viselni” (1 Pét.5,2), „törődni” (1 Tim.3,5) és mindenekelőtt „legeltetni” (Ap.Csel.20,28; Jn.21,15 skk; 1 Pét.5,2, vö. Ef.4,11).

a) Igehirdetés és tanítás

Ha a presbiterátus és episkopátus két döntő fontosságú hivatalára tekintünk, Timóteusnak és Titusnak a pasztorális levelekben közelebb-ről nem körvonalazott hivatalával együtt, azt látjuk, hogy feladatuk elsősorban az evangélium hirdetése, a „tanítás”, amihez a hamis hit-értelmezések visszautasítása is tartozik. (Vö. 1 Tim.4,2-5) Abból látszik, hogyan értették ezt a tanítást, hogy törekedtek minden utasításban és oktatásban az apostol szavait kifejtteni és őt engedni szóhoz jutni adott esetben; Timóteusnak és Titusnak „ügyelni” kell az apostoli hagyományra és azt kell „őriznie”. (Vö. 1 Tim.4,16; 6,20). Az alapelv ez: „Eszményed az a tanítás legyen, amelyet Krisztus Jézus hitében és szeretetében tőlem hallottál. Őrizd meg a rádbízott kincset, a Szentlélek erejével, aki bennünk lakik.” (2 Tim.1,13) Az egyházi hivatal viselője úgy tanít, hogy hittel és szeretettel nyúl vissza az élő és a Lélek erejében újból és újból kifejtett és alkalmazott apostoli hagyományhoz.

b) Vezetés és tekintély

De a pasztorális levelek szerint a hivatalviselőnek vezetőhatalma is van az egyházban. Timóteusnak tudnia kell, „hogyan viselkedjék Isten házában” (1 Tim.3,15). Felelős „Isten házáért”, az egyházért. Nemcsak az

egy-
szolgálatokra kell felügyelnie, mint pl. az „özvegyek” intézményére (1 Tim.5,7), de a presbiterek fölött is fegyelmi hatalmat gyakorol (1 Tim.5,17-21). Egészében véve a pasztorális levelek szabályozni akarják az apostolok utáni időszak szolgálatait. Az 1 Pét.5,1-4-ben szolgálati utasítást találunk a presbiterek részére. Az egyházi hivatalt, amely minden formájában szolgálat, nem elég az apostoli hivatalból eredeztetni, abból nem csupán bizonyos felhatalmazásokat és feladatokat kap, hanem gyakorlásában állandóan tekintettel is kell lenni arra.

Ezzel a tényállással van összhangban az is, hogy a pasztorális levelek szerint az egyházi hivatalok viselőinek tekintélyük és felelősségük van az egyházközség felett. Tanításuk, mely persze nem a sajátjuk, hanem az élő apostoli hagyományé, mindenkit kötelez. Ebben az összefüggésben áll az „elrendelni” a „tanítani” mellett. (1 Tim.4,11; 6,17) Titusnak ezt írja Pál: „Erről beszélj, erre buzdíts és figyelmeztess teljes határozottsággal.” (Tit.2,15) Nem véletlenül fűzi hozzá: „Senki meg ne vessen téged!” éppen úgy, ahogy Timóteusnak is írja: „Senki le ne becsüljön ifjú korod miatt”. (1 Tim.4,12) Mivel hivatali tekintélyről van szó, a kor nem játszik döntő szerepet. Az effajta tanítói tekintély mint elbíráló tekintély elsősorban a tévtanokkal szemben érvényesül. (Vö. 1 Tim.1,3 sk; 4,6 sk; 2 Tim.2,15). A hivatalviselők tekintélye áthagyományozott és rábizott tekintély. Az apostolságból nőtt ki, az új helyzetben meg kell állnia a helyét apostolok nélkül és éppen ezért vissza kell nyúlnia az apostoli hagyományra. Az egyházi hivatal viselői számára a lelki tekintély a bátorság próbája. Hiszen szolgálatuk hivatalos és személyes betöltésétől függ nemcsak a „hallgatók” üdvössége, hanem maguknak a hivatalviselőknek is. (1 Tim.4,16)

Összefoglalás

13. A bibliából megismerjük a tényállást, hogy az egyházban lelki hivatalok vannak. E hivatalok ősfarmája magának Krisztusnak hivatala, amelynek alapja az Atyától kapott felhatalmazás és az általa történő küldés. Az Atya nevében mondja aztán Krisztus a küldetés szavait, melyekkel egyházát megalapítja. Ezt a küldetést az apostolok úgy tekintik és úgy valósítják meg, mint egy a kinyilatkoztatáson alapuló különleges megbízatást. Az apostolok szintén továbbadják a lelki hatalmat, hogy az egyházban megmaradjon az üdvösség-szolgálat. Így keletkeznek az apostolok halála után az egyházban a hivatalok, amelyek az apostoli szolgálat lényeges feladatait az egyház további életében ellátják: az evangélium hirdetése, „tanítás” és vezetés. A hivatalviselők tudatában vannak annak, hogy az apostoli hagyományhoz vannak kötve és az

apostoloktól kapott hatalomra és küldetésre támaszkodnak, melyet kézfeltétel által nyertek el. Bár a hivatalok szerkezete részleteiben még nyitott kérdés, de minden hivatalviselő látja, hogy egyházi szolgálatának alapja lényegileg az apostolokkal és rajtuk keresztül Krisztussal való összeköttetés. Az apostolok a mintaképei az egyházi tisztségviselők hivatal- és életvezetésének.

2. A hivatal papi jellege

14. Kitényt, hogy az egyházi tisztségviselők az ige hirdetésének szolgálatára és lelkipásztori vezetési feladatokra vannak hivatva. Az újszövetség nem mondja kifejezetten, hogy a hivatalviselők áldozópapi (kultikus-papi) feladatokra is rendelve lennének. Meg kell tehát vizsgálnunk, hogy vajon az újszövetség szerint az egyházi hivatalnak van-e papi jellege és magában foglal-e áldozópapi funkciókat.

A felelet attól függ, hogy maga Krisztus – akiben a hatalomnak teljessége van meg, amely hatalomból az egyháznak minden üdvnyújtó hatalma ered és táplálkozik, – vajon akar-e papként működni és vajon ezt a szándékát a tanítványainak adott küldetéssel összekapcsolta-e. Ezt is abból kell eldönteni, hogyan tekintették magukat az apostolok és az apostolságból eredő hivatalok. A következő megfontolás tehát Jézus Krisztus papságából indul ki, megvizsgálja az apostolságnak, valamint az egész Isten-népének papi jellegét és végül az Isten-népében található szolgáló hivatalok sajátos papságát vizsgálja.

A) Jézus Krisztus papsága

Az új papság elemei: Önátadás, megváltás, egyedüliség, végidő jelleg

15. Mindannyiszor Jézus Krisztus papi szolgálatáról van szó tulajdonképpen, valahányszor önátadásáról történik említés. Sok szöveg beszél – különböző világossággal – engedelmes, engesztelő és megváltó feláldozásáról önmagának a világért és övéiért. „Az Emberfia nem azért jött, hogy kiszolgáltassa magát, hanem hogy szolgáljon és életét adja váltságul sokakért.” (Mk.10,45) „Ez az én testem, mely értetek adatik.” (Lk.22,19) „Ez a vérem, a szövetségé, amelyet sokakért kiontanak”. (Mk.14,24) „Hisz tudjátok, hogy nem veszendő ezüstön vagy aranyon vagytok megváltva az atyáitoktól rátok hagyományozott értéktelen életmódból, hanem Krisztusnak, a hibátlan és egészen tiszta báránynak a drága vérén.” (1 Pét.1,18-19; vö. 1 Kor.5,7; Gal.2,20; Ef.5,2,25; Jn.6,51; 17,19; 1 Jn.2,2).

Eszmélődés és értelmezés tárgya a Zsidólevélben Jézus Krisztus papsága. Őt, aki Isten akara szerint feláldozza magát az emberekért, kifejezetten „Főpap”-nak nevezi (2,17; 3,1; 4,14; 7,26), akit Isten egyszersminden-

korra papnak hívott meg és pappá is tett (7,20 sk). Kereszthalála az áldozatnak új módja, rendelkezés önmagával úgy, hogy teljesen Isten rendelkezésére hagyja magát, önmaga teljes átadása egészen a halálig. „Ezért nyilatkozik így, amikor a világba lép: Áldozatot és ajándékot nem kívántál, de embertestet alkottál nekem. Nem kedves előtted az engesztelő és égőáldozat. Ezért így szóltam: Nézd, jövök, Istenem, hogy teljesítsem akarodat.” (Zsid.10,5 sk)

Önátadásából fakadó áldozatában népe és minden ember számára engesztelést, bocsánatot, tisztulást és megszentelődést szerez. „Nem a bakok vagy a borjak vérével, hanem saját vérével lépett be egyszer s mindenkorra a Szentélybe és örök megváltást szerzett. Ezért ő új szövetség közvetítője. Előbb azonban a régi szövetség korában elkövetett bűnök megváltásáért el kellett szenvednie a halált, hogy a meghívottak elnyerjék az örökké tartó örökséget.” (Zsid.9,12-15; vö. 2,11.17; 8,1 sk; 10,10.22.29; 13,12). Ezáltal hozta létre Isten „új szövetség”-ét népével. (Zsid.8,8 skk; 9,15; 10,16; 12,24).

Ha a Zsidólevél Jézust mint „Örök Főpapot” (Zsid.5,6) jellemzi, akkor nem metafórát használ, hanem a valóságot akarja megértetni; hiszen Krisztus papsága az ószövetségi papságot végérvényesen megszüntette. Mint „Melkizedek rendje szerinti” papnak és mint „Örök Főpap”-nak (Zsid.6,20) egyedülálló és összehasonlíthatatlan a papsága. Véget vetett az ószövetségi papságnak áldozati szolgálatával együtt. A Jézus előtti törvény és kultusz a jövődönnek és maradandónak csak árnyéka; Krisztus áldozatában azonban a teljes valóság jelent meg. (Zsid.10,1)

Jézus Krisztusnak ezzel a papságával, halálig szóló engedelmes önátadásával, megkísértésével, szorongásával és gyalázatával, szenvedésével és halálával (vö. Zsid.2,16 sk; 4,15; 5,7 sk) az utolsó és végérvényes tört be a történelemben és az utolsó idő, a végidő megkezdődött. „Az idők végén egyszer s mindenkorra megjelent, hogy áldozatával eltörölje a bűnt.” (Zsid.9,26) Vele megkezdődött Isten „legszeleségesebb” cselekvése a világban és annak javára. Vele megalapította Isten „végső-időbeli szövetségét” (Zsid.8,8 sk; 10,16), amelyről Jeremiás próféta beszél. (31, 33 sk).

Az egyházközség pástora

16. Nem tekinthetjük Krisztus papságát elszigetelten, elvonatkoztatva egyetlen üdvszerző művétől és egyéb „hivatalaitól”. Különleges, de nélkülözhetetlen nézőpontja üdvösségszerző erejének. A Zsidólevél vé-

gén – ez a levél fejtegeti Jézus főpapságának témáját – azt olvassuk: Isten „Jézust, a mi Urunkat, a juhok nagy pásztorát az örök szövetség vére által feltámasztotta a halálból” (Zsid.13,20). Mint főpap, az újszövetség közösségének pásztorja is lett. Az első Péter-levélben olvassuk Krisztus engesztelő szenvedésének ecsetelése után: „Olyanok voltatok, mint a tévelygő juhok, de most megtértetek lelketek pásztorához és oltalmazójához.” (1 Pét.2,25) Ha a presbitereknek „Isten nyáját” kell is legeltetniük, (1 Pét.5,2), Krisztus marad a „főpásztor”, aki egykor megjelenik majd és a földi pásztoroknak is megadja jutalmukat. (vö. 1 Pét.5,4) A Jelenések Könyve szerint Jézus a hűséges tanú, (Ap.Csel. 1,5; 3,14), a bárány, amelyet megöltek és vérével megváltotta az embereket minden nemzetből és népből Istennek. (Jel.5,9) Ezáltal azonban méltó lett arra a hatalomra, melyet meg is kapott, hogy Isten uralmát üdvösséget szerzően megszilárdítsa és a gonosz hatalmait legyőzze. (vö. Jel.5,12; 12,10). Krisztus, mint pap hirdeti – önmaga feláldozása által – Isten megváltó szeretetét, mint az általa hozott üzenet lényegét, ugyanakkor Isten pásztorrá és az üdvösségre segítő vezetővé is teszi a megváltottak számára. Így papságában prófétai és királyi tisztsége is eléri teljességét. Isten jobbára felmagasztalva, közbenjár értünk (Róm.8,34); közbenjárónk az Atyánál (1 Jn.2,1) és örökké él, hogy közbenjárjon értünk. (Zsid.7,25)

Eredmény

Már csak ez az egyszeri és végérvényes papság létezik, ami felülmúlhatatlan és végérvényes. A múlt minden papsága erre a papságra utal; az újszövetség minden papsága Krisztusnak ebből a papságából ered és belőle kell kihámoznia önnön valóját.

B) Az apostolság, mint papi szolgálat

17. Amint Krisztus küldetésének és hatalmának egyedülálló és sajátos jellege van és ebben az apostolságot is részesítik, ugyanúgy Krisztus papsága is sajátos módon beépül az apostolságba; legvilágosabban Pál leveleiből tűnik ez ki. Az apostol saját szolgálatát kimondottan papi szolgálatnak tekinti: „Helyenként merészebben írtam nektek, hogy egyet-mást emlékeztetekbe idéztek az Istentől kapott kegyelem alapján. Krisztus Jézus szolgálójának kell lennem a pogányok között és Isten evangéliumának szent szolgálatát kell ellátnom, hogy a pogány népek a Szentlélektől megszentelt kedves áldozati ajándékká legyenek.” (Róm.15,15 sk)

Pál úgy tekinti saját evangélium-hirdetését, mint nyilvános-hivatalos áldozati liturgiát az egész világért. Ez az ige hirdetés Jézus Krisztus által

történik és a Szentlélek erejében, jelek és csodák kíséretében. Ezen apostoli evangelizáció által jutnak el a népek a hitre és adják szent áldozatul magukat Istennek a hívés tényében.

Az apostolság tehát Pál szemében papi hivatal és papi tevékenység: az evangélium szolgálata által a szó formájában lesz jelenvalóvá számunkra Krisztus áldozata.

Ha Pál apostol beszédmódja első tekintetre metaforikusnak tűnik is, Jézus főpapi tevékenységére vonatkoztatva tárgyilag megalapozott értelmet nyer és rávilágít az apostolság papi jellegére. Abban, ahogy az apostol önmagát tekinti és evangéliumában felismerhető az igehirdetésnek és az egész apostoli tevékenységnek papi jellege. Főleg Pálra vonatkozólag igaz ez, nemcsak az apostolsággal, mint ilyenrel kapcsolatban, hanem egész létét illetően, mellyel ezt a szolgálatot egészen saját életének feláldozásáig betölti. (L. ehhez 9,18 sz.)

A kiengesztelődés szolgálata

Az evangélium hirdetésének apostoli szolgálata végül az „értünk” megfeszített és feltámadt Jézus Krisztusnak, mint a mi Urunknak, hirdetése és megjelenítése. Pál mint Isten küldötte „Krisztus helyett” vagy „Krisztus nevében” kér: „Engesztelődjete ki Istennel”, azaz fogadjátok el Isten kiengesztelődését (2 Kor.5,20). Az evangélium nyilvános, ünnepélyes, hivatalos, kötelező hirdetésében maga Krisztus találkozik velünk, ő lesz jelenvalóvá keresztségével és feltámadásával, engesztelő áldozatával és annak elfogadásával. Krisztusnak ez a jelenléte akkor éri el csúcspontját, amikor az egyházban az eucharisziát ünneplik, amelyben az összegyűlt közösség az Úr halálát hirdeti, amíg el nem jön (1 Kor.11,26). Itt tűnik ki, milyen alapon nevezheti az apostol evangéliumhirdetését áldozatbemutatásnak. Az evangélium szolgálata Krisztus papi szolgálatát közvetíti a világnak. Isten Krisztus által kibékítette magával a világot. Megalapította a „kiengesztelődés ígését” és megszervezte „a megbékélés szolgálatát”. Ezt valósítja meg az apostol „Krisztus helyében”, amennyiben evangéliuma igyekszik megnyerni az embereket a kiengesztelődésnek, melyet Isten Krisztusban valósított meg. (2 Kor.5,18-20).

Evangéliumhirdetés és lét

18. Az Apostol úgy értelmezi hivatali szolgálatát, mint közvetlen, konkrét, vele szemben támasztott igényt, és küldetését az evangélium érdekében tanúsított teljes készségben teljesíti, személyét teljesen átadva Jézus Krisztusnak. Ezért mond le az eltartásról is, mely a hitközségek részéről megilletné, (1 Kor.9,12 sk; 2 Kor.11,7 sk) valamint a

házasságról is (vö. 1 Kor.7,7; 9,5). Sőt az evangélium miatt magára vállalja a belső és külső szorongatásokat is (vö. 1 Kor.4,9-13; 2 Kor.1,5 sk; 6,4-10; 7,5; 11, 23-33). Így lesz testi léte is evangéliummá: „Testünkben folyton-folyvást viseljük Jézus szenvedését, hogy egyszer Jézus élete is megnyilvánuljon testünkön. Életünkben állandóan ki vagyunk téve a halálnak Jézusért, hogy majd Jézus élete is nyilvánvaló legyen testünkön. Bennünk tehát a halál működik, de tibennetek az élet.” (2 Kor.4,10 sk; vö. 2 Kor. 12, 10.15; Kol.1,24). Csak akkor tölthető be a szolgálat, ha evangélium és élet egységet alkot. Fil.2,17-ben ez áll: „Ha hitetek szent szolgálatáért, áldozatként véremet ontják is, örülök, együtt örülök mindnyájatokkal.” Ez csendül ki 2 Tim.4,6-ból is: „Az én véremet ugyanis már nem sokára kiontják áldozatul, eltávozásom ideje közel van.” Csak az evangéliumnak és azon keresztül Jézus Krisztusnak történő személyes önátadás révén jelenül meg kikerülhetetlenül és tisztán Jézus áldozata és éri el célját Jézus műve az apostol papi szolgálatában.

Nyilván figyelembe kell vennünk, hogy az Apostol önvallomásában személyes hivatása fejeződik ki és az a kötelezettség, amit ő ebből a maga számára – néha csak a maga számára – kiolvasott. De az egyes embereknek ilyen kötelező igénybevételét az ősegház Isten hívásának tekintette annak alapján, ahogy Jézus tanítványait meghívta és amit alkalomadtán mondott. Ilyen mondása pl. Mt.19,12, ahol Jézus védelmébe veszi az őt követő férfiakat és azt az elhatározásukat, hogy az Isten országáért lemondanak a házasságról, helyesli, vagy a gazdag ifjúhoz intézett felszólítása, hogy ossza szét vagyonát a szegények között és kövesse őt szegényen. (Mk.10,21 és párh.). Az egyes embereknél más és más formában történhet a felszólítás, hogy adják át magukat teljesen az evangélium szolgálatára, de a tanítvány-volthoz és különösen az apostoli szolgálatra való meghivatáshoz feltétlenül hozzátartozik. Az apostolnak Jézus követésében utánoznia kell Urának életáldozatát és osztoznia kell abban.

Pál és a közösségi liturgia

Ha az apostoli tevékenységnek ezt az alapvető és radikális papi jelleget meggondoljuk, kitűnik, hogy az Apostol liturgikus szentségi tevékenységére vonatkozó kérdés nem tehető fel elszigetelten. Mint közösségeinek liturgikus vezetője, nem olyan módon mutatkozik meg, ahogy elvárnánk. Ennek főoka az, hogy sajátos feladatát az evangélium hirdetésében látja, olyannyira, hogy egyszer azt mondja, Krisztus őt nem keresztelni, hanem azért küldte, hogy az üdvösséget hirdesse (1 Kor. 1,17). A kultikus-liturgikus tevékenység legmagasabb formájára, az eu-

charisztia ünneplésére vonatkozólag sincs bizonyságunk magától Páltól arra nézve, hogy ő volt a celebráns, ha jelen volt egy egyházközségben; ebből azonban ellentétes következtetéseket sem szabad levonni. (vö. Ap.Csel.20,7 sk). Mivel az Apostol gyakran volt távol egyházközségeitől, ebből a szempontból inkább az egyházközség előjárói jöhettek számításba; de ez sem igazolható az újszövetségi szentírásból. Erre a kérdésre visszatérünk még, amikor az egyházi tisztségviselők papságáról lesz szó.) (vö. 22-23 sz.) Mindenesetre Pál felelősnek érezte magát az úrvacsoráért és beavatkozott, amikor Korintusban visszaélések ütötték fel a fejüket. (1 Kor.11,20-34). 1 Kor.10,16-22-ből kitűnik az a nagy komolyság, amellyel az Apostol a keresztény áldozati lakomát kezeli, valamint az, hogy milyen nagyra értékeli teológiailag az eucharisztia ünneplését: ez fejezi ki legjobban a híveknek Krisztussal és egymással való közösségét, közös részesezés egyben az Úr testéből és véréből.

További fejlődés

Ebből fakadhatott aztán az a felismerés, ami később egyre jobban tudatosult, hogy az eucharisztia ünneplése, mint az Úr halálának legbensőségesebb és leghatékonyabb hirdetése, egyben Jézus Krisztus főpapi ténykedésének leghatékonyabb helye is, hogy ez mindig újból rányomja Isten népére a papi jelleget, és ezért vált kötelességévé az egyházi tisztségviselőknek annak reprezentatív bemutatása a hívek üdvösségének állandó gondozása végett. Ehhez természetesen hosszabb idő kellett: az eszmélődés és érlelődés ideje. Ez a folyamat túlnő az újszövetségi szentírás keretein és csak az apostolok kora utáni egyházban fejeződött be.

C) Isten papi népe

Krisztológiai megalapozás

19. Az Isten népét, akárcsak az apostolságot is Krisztus új és alapvető papsága teszi papi jellegűvé. Az újszövetség hangsúlyozottan kiemeli az összefüggést Krisztus áldozata és az egyház papi népe között. Így olvassuk a Jelenések könyvében (1,5): „Ő szeretett minket, vérével megváltott bűneinktől és Istennek, Atyjának országává és papjává tett bennünket: Ővé a dicsőség és a hatalom örökkön örökké. Ámen.” A keresztények tehát „Isten papjai”, nem a maguk áldozata miatt – bármennyire ebben mutatják is ki papságukat – hanem Krisztus áldozati vére által, mely a bűntől megszabadította őket. (Vö. Ap.Csel.5,9 sk; 7,14; 12,11). Azonban Isten népének papsága nemcsak alapszik Krisztus papi szolgálatán, hanem „őáltala” történik gyakorlása is olyan értelemben, hogy Isten népe szol-

gálatában Krisztus szolgálatát valósítja meg. „Általa (ti. Jézus által, aki saját vére által megszentelte a népet) mutassuk be az Istennek szüntelenül a dicséret áldozatát: az őt megvalló ajkak gyümölcsét.” – olvassuk Zsid.13,15-ben. Ez az az „óáltala”, ami olyan ismerős szót. Pálnál, főleg 2 Kor.1,20-ból: „Ezért (mert Jézus Krisztus az Isten Igen-je) hangzik fel ajkunkon az Ámen Isten dicsőségére.”

Jézus egyszeri áldozata és a közösség

Igy válik valóban hatásossá és nagy horderejűvé az újszövetségi üdvösség-misztérium, amelyben semmi sem igazán keresztény Jézus Krisztus nélkül. Amint az apostolok Jézus szavát hirdetik és nem a magukét, amint pásztorokként Krisztus nevében vezetik a közösségeket és amint kizárólag Krisztustól ered a tekintélyük és lesz maradandóan az övék, ugyanúgy csak Jézus Krisztus egyetlen áldozatának erejében valósul meg az újszövetségi Isten-népében minden áldozat és minden papság. Ő, Krisztus az egyetlen főpap, aki megjelenik övéi között minden eucharisztia-ünneplésnél, hogy áldozatukat a magáéhoz csatolja. Különböző módon lép kapcsolatba testének tagjaival és válik jelenvalóvá tetteikben. Így az Ő Ámenje azok Ámenjévé lesz, áldozata áldozatukká. Ilyen értelemben véve az újszövetségi áldozatot semmi egyébnek nem tekinthetjük, mint Krisztus egyetlen áldozata megjelenítésének. Az újszövetségben tehát nem folytatódnak az ószövetségi áldozatok, hanem Krisztus egyetlen és örök időkre szóló áldozatával kerülünk kapcsolatba. Mert Ő nem akar magának maradni, hanem mint egy Fiú „számtalan fiút akart elvezetni az üdvösségre” (Zsid.2,10); mint testének Feje – mely az egyház – hatni akar tagjaiban és általuk akar gondoskodni a világ üdvösségéről (Ef.4,16). Ebben az értelemben az egyház „királyi papság” (1 Pét.2,9).

A végső időben történő beteljesedés

Ebből az is kitűnik, hogy Isten népének papsága milyen sajátos. Benne – 1 Pét.2,9 szerint – beteljesedik az ószövetségi papság. Isten népe, mely zsidókból és pogányokból áll, viseli Izrael megtisztelő címeit, közöttük a „szent papságot” (1 Pét.2,5) és a „királyi papság”-ot (2,9). Papi szolgálata eszkatológikus, mert össze van kapcsolva Krisztusnak az örök Főpapnak egyszer s mindenkorra hatékony halálával. Krisztus halálának az Úr vacsorájának ünneplése által történő hirdetése – ami papi szolgálat – a végidőre is, Krisztus második eljövételére is tekint. (vö. 1 Kor.11,26; Mk.14,25 párh.). Az ilyen odaadással megvalósuló szeretet azt mutatja, hogy már a végső időben élünk; mert csak az a

fajta szeretet a Krisztus elgondolása szerinti, amelyről szt. Pál ír a „szeretet-himnuszban” (1 Kor.13) és ez – mint tökéletes és maradandó (1 Kor.13,8-13) – Isten közelebbi világára utal.

Az egyház papi cselekvése

a) Dicsőítés és hitvallás

20. Ameddig azonban még tart Isten népének vándorútja, papi jellege főleg az egyház cselekvésében mutatkozik meg. Ez mindenekelőtt a kultikus dicséretben és megvallásban mutatkozik meg. A hívő közösség az Úr vacsorájában, az őskeresztény istentisztelet központi eseményében „az Úr halálát” vagyis áldozatát hirdeti „míg el nem jön”. (1 Kor.11,26) Valószínűleg Zsid.13,15-ben is (vö. még hozzá 10,23) az istentiszteleti helyzet lebeg az író szeme előtt, elsősorban az Úr vacsorájának ünneplése, mint 10,13 mutatja. A homológia nem egyéb, mint a dicséretben és hitvallásban megvalósuló felelet Jézus Krisztus életáldozatára, mely jelenlétévé lesz az Úr vacsorájának ünneplésénél.

b) A szeretet tevékeny megőrzése

De Isten népének papi tevékenysége abban is áll, amit elvileg formuláz meg Róm.12,1 sk és amit aztán a 12,3 sk-ben található paraklézis fejt ki, ti. „az élő, szent, Istennek tetsző áldozat” „észszerű istenszolgálat”. Ezen azt érti, hogy a keresztények testükkel is Isten rendelkezésére bocsátják magukat, mindúntalan megújítják gondolkodásukat, átalakulnak, megtanulják megérteni és teljesíteni Isten akaratát azáltal, hogy alapvetően elkülönítik magukat „a világ” életmódjától és felfogásától. Gyakorlatilag ez úgy valósul meg, hogy józan megfontolás szerint és buzgón szolgálnak egymásnak, szeretetben és annak cselekedeteiben (vö. Zsid.10,24 is, valamint 13,16). A tiszta és igazi vallásosság Jak.1,26 szerint a védtelenekről és gyámoltalanokról való gondolkodásban áll és abban, hogy benső szabadságunkat megőrizzük a világiassággal szemben. Ez nem azt jelenti, hogy nincs szükség kultikus istentiszteletre, hanem hogy nem elégedhetünk meg pusztán elméleti, program-kereszténységgel. (vö. Jak.2,22 sk) Általában azt mondhatjuk az említett helyek alapján, hogy Isten népének papi szolgálata az újszövetségi szentírásban sehol sincs szembeállítva a dicséret és az eucharisztia kultikus szolgálatával és egyáltalán nem csupán a „hétköznapi életben” játszódik le. Mindenestre annak a kultusznak, amelyben az Isten iránti szeretet jut kifejezésre – egybefonódva Jézus Krisztusnak az Atya iránti odaadásával – szükségszerű folytatása kell, hogy legyen a világ előtti megmutatkozás, az embertársak iránti tevékeny szeretet, a szegények, gyengék és bajban levők segítése, amint ezt maga Jézus kívánta. (vö. 28,48 p.)

c) Szenvedés és vértanúság

Az újszövetségi szentírás alapján Isten népének papi tevékenységéhez sorolhatjuk még a szenvedést és a vértanúságot. Amint az apostol Krisztus áldozatát valósította meg szenvedéseiben, melyeket Krisztusért vállalt, úgy most a hívek közössége is osztozik tevékenységében, ebben az áldozatban. Erről beszél Pál Fil.1,29 sk-ben: „Nektek az a kegyelem jutott, hogy ne csak higgyetek Krisztusban, hanem szenvedjétek is érte. Hiszen ugyanazt a harcot kell megvívnotok, amit nálam láttatok és amiről most hallotok.” Uthalhatunk az első Péter-levele is, teljes egészében. Itt szenvedéseiben, növekvő szorongatások közepette látjuk Isten népét, mely azért vállalja ezeket a szenvedéseket, mivel „Krisztus is szenvedett értünk.” (1 Pét.2,20 sk) Ugyanígy összefüggést lát a Jelenések könyve is a papi áldozat és a vértanúság között (vö. 1,5; 5,9 sk; 6,9 sk; 20,6). A vértanuk halálukban papi áldozatot mutattak be és Krisztus országában „Isten és Krisztus papjai” lesznek majd (Jel.20,6); áldozatukban az eszkatalogikus papságukat elővételezték, kimutatták és igazolták.

Eredmény

Igy újítja meg a keresztyények papi népe, ami Krisztus áldozatából támadt, a világ számára és a világ közepette Krisztus végső áldozatát az ő istentiszteletükben, egymás kölcsönös megsegítésében, Isten és a felebarát iránti odaadásukban, szenvedésükben és mártíromságunkban.

D) Papi szolgálat az Isten népében

21. Annyi kitűnt az eddigiekből, hogy az újszövetségi szentírás beszél Krisztus főpapi hivataláról és Isten népének papi jellegéről. Hátra van még a kérdés, vajon papinak lehet-e nevezni az egyházközségben található hivatalokat.

A felelet alapjai

Tény az, hogy az effajta papi hivatal döntő elemei megtalálhatók az újszövetségben. A kialakulóban levő egyház korszakában, az első nemzedék számára mindenekeelőtt az apostolsággal volt ez adva (vö. 7-9 sz.). A közösségi szolgálatok léte, melyek a későbbi időben az apostoli hivatalt a maguk módján folytatták, igazolja, hogy folyamatosan megvolt az egyházban a hivatalszerű üdvösség-szolgalat. (vö. 1-12.sz.) A papság egyes elemei, melyek az apostolságban bennefoglaltatnak, csak az apostolok halála után tűnnek ki világosan és kapcsolódnak egymással. Azokban a levelekben, melyek ebben a korban íródtak, válik világosan felismerhetővé ez az összefüggés és annak révén a papság lényege. Az apostolság sajátosan papi jellege rányomja bélyegét a később keletkezett

egyházi hivatalokra, melyek az apostolságból származtak és azzal mindig összefüggésben maradtak.

Belső megfelelés Krisztus hivatalával

Az újszövetség felfogása szerint az „egyházonbelüli” hivatalok is Krisztustól erednek. Ef.4,11 szerint a „pásztorok és tanítók” is annak köszönhetik azt, amivé lettek, aki minden egek fölé emelkedett és Isten hatalmának részese lett. De nemcsak eredetük köti őket össze Jézus Krisztussal (vö. 10.sz.), hanem belső formájuk is. Ha ugyanis egyrésről a közösség elöljáróit és gondviselőit „pásztoroknak” nevezik, másrésről meg Krisztus „lelketek püspöke és pásztora” (1 Pét.2,25), a „főpásztor” (1 Pét.5,4) vagy „a juhok nagy pásztora” (Zsid.13,20) (vö.16.sz.), ez is arra utal, hogy az egyházban található pásztori hivatal Jézus Krisztus pásztori hivatalát mintázza és ahhoz igazodik.

A püspöki és presbiteri tisztség

Ha az „episkopos” cím eredetileg valamiféle gyülekezeti vagy kultikus felügyelőt jelentett is és ha csak tévoa léptekkel találtak is egymásra a hellenisztikus ősegyházban az episkopos feladatai és illeszkedtek végül is össze, és érvényesültek, akkor is teljesen új – éppen belső szerkezetét tekintve – ez az ősegyházban található hivatal (az ősegyházban egyébként a kollegiális vezetés érvényesült eredetileg) mégpedig Krisztushoz fűződő kapcsolata révén (vö.27.sz.). Amennyiben egyházi tisztségviselőt jelent, krisztológikus tartalma is van. Ugyanez vonatkozik a „presbiterek” hivatalára is, mely az újszövetségi szentírásban nem különült még el élesen az episkopos-hivaltól. Maga a kifejezés („idősebb”) gyülekezeti elöljárót jelent, aki társaival együtt töltötte be hivatalát. Ennél a hivatalnál is szembetűnő az igehirdetés és tanítás, továbbá a közösség éber és gondos vezetése.

Feladatok és felhatalmazások

22. Szó volt már arról, hogy az újszövetségben milyen feladataik vannak az egyházi tisztségviselőknek – elsősorban az igehirdetés (vagy tanítás) és a kormányzási hatalom (vö. 12.sz.). Mivel az apostolok kora utáni tisztségviselő mintája az apostolság, mindaz, amit az apostolság papi jellegéről mondtunk, érvényes a közösségi vezetőre is.

a) Kultikus-szakramentális dimenzió

A Biblia alapján tehát nem korlátozható a presbiteri hivatal az áldozópapi területre. Másrészt viszont a kultikus és szakramentális feladatokat sem hagyhatjuk figyelmen kívül. Már az ősegyház presbiterével kapcsó-

latban is fel kell vetni a kérdést, vajon hivatalukkal együtt nem vettek-e át ilyen funkciókat is. Korábban már kifejtettük, (vö. 17-18 sz.), hogy apostolok hivatalukat papi jellegűnek tekintették, vagyis úgy, mint Jézus Krisztus papságában való részesedést. Így az egyházi hivatal, mint ilyen, amennyiben az apostolok teljhatalmában részesedik, papi jellegű. Azonban a következőkben mégis pontosabban fel kell derítenünk, mit árulnak el ezekről az összefüggésekről az újszövetség könyvei és apostolok utáni kor emlékei, amelyek az élő továbbfejlődést igazolják.

b) Az Eucharisztia ünneplése

Az újszövetségből nem bizonyítható, hogy összefüggés volt a presbiteri és püspöki hivatal és az eucharisztia ünneplése közt, de ez nem jelenti azt, hogy ez az összefüggés ki van zárva. Figyelembe kell vennünk, hogy a hangsúlyt az igehirdetésre és tanításra helyezték (vö. 8-9, 11-12, 17-18 sz.). 1 Tim.4,13-ból kitűnnek a tisztségviselők liturgikus funkciói, és pedig éppen az „Ige-istentisztelettel” kapcsolatban. Az Ap.Csel.20,7 sk-ben arról olvasunk, hogy összegyűltek „kenyértörésre” és ez alkalommal Pál prédikált és megtörte a kenyeret. Nyilvánvaló, hogy Lukács számára a prédikáció és a kenyértörés közötti összefüggés magától értetődő. De a dolog természetéből és a helyzetből fakadóan is kézenfekvő, hogy a közösségek elöljárói, akik „az evangélium hirdetésében és a tanításban fáradoznak” (1 Tim.5,17), az eucharisztia ünneplésénél is átvették a vezetést. A Didaché 13-15 szerint (vö. 10,6) a tisztségviselők, akik felelősek voltak a közösségek egységéért, a próféták és tanítók helyett átvették az eucharisztia ünneplésének vezetését. Már az első Kelemenlevél (42-44) is tud olyan püspök által vezetett közösségi liturgiáról, melynek kétségkívül az úrvacsora is része volt. Kr. u. 100 körül világosan látható, hogy bizonyos vidékeken a hivatalviselők vezetik az eucharisztia ünneplését, amint Antiochiai szt. Ignác is tanúsítja (vö. Ef.5,1 sk; Magn.7,1 sk; Szmirn.8,1 sk stb.)

Olyan fejlődéssel állunk itt szemben, mely már az apostoli időben és az azt közvetlenül követő korszakában megkezdődött és emiatt jogosultnak kell tekinteni. Persze ezt a tényálladékot helyes szemszögből kell tekinteni. Az újszövetség szerint a presbiterek és püspökök feladata nem azért papi jellegű elsősorban, mivel Jézus Krisztus áldozatát különösen az eucharishtiában megjelenítik. Elsősorban abban áll a tisztségviselők papi szolgálata, hogy egész egyházépítő tevékenységükkel Jézus Krisztusnak, az „értünk való” Jézus Krisztusnak papi szolgálatát közvetítik szavakkal, jelekkel, létükkel. Ebből a szempontból képviselője a

hivatalviselő Krisztusnak és éppen ennek a helyzetének van különös jelentősége az eucharisztia ünneplése szempontjából. Ezt az ősegyházban nem látták még ilyen tisztán. Csak lassan ébredt az egyház annak tudatára, hogy az eucharisztia ünneplése Krisztus Urunk tanításának és tevékenységének leghathatósabb megjelenítése. Ezért van az, hogy csak később, a korai egyházban találunk világos bizonyítékokat arra, hogy csak a püspök vagy a vele együttműködő tisztségviselő vezetésével történhet az egyházközség eucharisztia-ünneplése.

c) Bűnbocsánat

Ugyanez érvényes a bűnbocsátó hatalom átadására is, melyben az egyház bizonyos tisztségviselői részesültek. A bűnök megbocsátása Jézus engesztelő halálának gyümölcse (vö. Mt.26,28) és mindazok részesülhetnek benne, akik megtérnek és megkeresztelkednek. (vö. Ap.Csel.2,38; 5,31; 10,43; 13,38). Az újszövetség tanúskodik arról, hogy van bűnbocsátó hatalom, amely a feltámadott ajándéka tanítványainak, akiket szétküld a világba. (Jn.20,22 sk; vö. Mt.18,18); de kialakult bűnbánati fegyelmet még nem találunk az újszövetségben. Az 1 Tim. 5,22-ben említett kézfeltétel valószínűleg nem a bűnösök visszavételére, hanem a presbiterek ordinálásra vonatkozik. Jak.5,4 szerint a közösség presbiterei olyan hatásos imát mondhatnak a betegekért, hogy az még a bűnbocsánatot is megszerezheti. Az azonban, hogy mi módon nyerhetnek bocsánatot a közösség bűnös tagjai, a főbb vonásokon túlmenően (vö. 1 Jn.1,9; 3,19; 5,16 sk) nem volt még tisztázva és szabályozva az ősegyházban. A bűnbánati fegyelem változatos formáinak hosszú sorozatára volt szükség annak felismeréséhez, hogy ez a hatalom a püspököket és az általuk papi szolgálatra felszentelt presbitereket illeti meg. Általában azt mondhatjuk, hogy az egyház növekvő önfelismerése során váltak csak világossá a papi hivatal „szentségi” szolgálatai.

d) A feladatok egysége

Az igehirdetői megbízatásnak és a vezetésnek átfogó jelentősége nem szenvedett csorbát ez által, az idők folyamán egyre világosabban felismert szentségi üdvösségközvetítő szerep által. Az igehirdetői és kormányzó-i hivatal az eucharisztiaünnepléssel, mint központtal egyetemben Krisztus keresztségének megjelenítését és ezzel az üdvösség közvetítését szolgálják, mindegyik a maga módján. (vö. 47.sz.)

Eredmény

Az apostolok utáni kor közösség-szolgálata, amely bennfoglaltott az apostolságban és abból nőtt ki az apostolok halála után, mint önálló

hivatal, eredete és azzal való maradandó kapcsolata miatt az apostolság lényegének papi jellegét is magán viseli. Így tehát a közösségi tisztségviselők igehirdetői és vezetői tevékenysége is papi jellegű. Az evangélium hirdetésének papi jellege éppen ezért megkívánja, hogy a hirdető az Úr szolgálatában eltöltött életével is tanúságot tegyen. Az újszövetségi iratokban még csak csírájában mutatkozik a benső összetartozás az alapvető papi szolgálat és az eucharisztia-ünnepelés vezetése meg a bűnbocsátó hatalom között, de egyre világosabbá válik a korai egyház növekvő önértésében. Elsődlegesen a hivatal, mint ilyen, papi.

Összefoglalás

23. Jézus Krisztus önfeláldozása által egyszer s mindenkorra megvalósítja minden ember számára az engesztelést, megbocsátást és megszentelést. Ezért az ő üdvöt szerző tevékenységében adva van az egyszeri és egyedülálló papság, amely minden előző és tőle különböző papságot megszüntet és felvált. Ebben az új és eszkatalogikus papságban Jézus életének feláldozása által Isten szeretetét hirdeti. Ugyanakkor mint legfőbb pásztor, minden megváltott számára az üdvösség vezére lesz. Az apostoli hivatal és annak megvalósulási módja bizonyítja, hogy minden papi jelleg csak tőle ered: Az apostoli szolgálatnak egyetlen értelme és feladata az, hogy Jézus Krisztus áldozatát és szeretetét, amit a világnak nyújtott, üdvösséget szerző módon állandósítsa a világban.

Az apostoli tisztségviselő papi ténykedése lényegében az, hogy az Ur halálából és feltámadásából fakadó üdvösséget hirdeti és így minden embert biztat a Jézus Krisztusba vetett hitre és meghívja szeretetének áldozatára. Mivel Jézus Krisztusnak ez az evangéliuma az apostoli üdvösségszolgálat középpontját alkotja, ebből fakadóan az apostolnak az egyház építésében végzett minden egyéb tevékenysége is papi jellegű lesz. Ennek a feladatnak teljesítése megkívánja az apostoltól, hogy gyökeresen átadja magát az evangélium szolgálatára és egész személyét belevesse a szolgálatba. A hivatalnak a személlyel szemben támasztott eme alapvető követelményei mellett nem tűnnek még fel világosan az újszövetségben a sajátos liturgikus-szakramentális felhatalmazások. Az apostoli szolgálat az Isten népének papságára utal, mely a dicsőítésben és hitvallásban, az egymás kölcsönös bátorításában, a szeretet gyakorlásában és a szenvedésben tesz tanúságot Jézus Krisztus általa megtapasztalt papi szolgálatáról. Az egyházi tisztségviselők az egyház épülésére és a világ üdvösségére megjelenítik az apostolok utáni kor számára az Úr üdvösségszerző tevékenységét, megtartva amellet az apostolság papi bélyegét, mely

létük forrása és ősmintája. Az igehirdetés és a tan őrzése mellett mint átfogó hivatali szolgálat jelentkezik a pásztori szolgálat. Csak a közvetlenül az újszövetségi szentírás korát követő idő mutatja, hogy az eucharisztia-ünneplés vezetése és a bűnbocsátó hatalom papi felhatalmazás, amely csak a tisztségviselőket illeti meg. Az egyházi hivatal egyes dimenzióinak kibontakozása és tisztázódása nem kivételes jelenség. Csak egy példa arra, (vö. a krisztológikus dogmákat is), hogyan tett szert a korai egyház egyre mélyebb betekintésre a rábízott kinyilatkoztatott igazságba, éppen az Isten ígéjével való eleven kapcsolat révén. (vö. 2-3 sz.)

II. A PAPI TISZTSÉG KÉPÉNEK ALAKULÁSA AZ EGYHÁZ EGYRE JOBBAN KIBONTAKOZÓ HITÉBEN

Cél

24. Az első részben megmutattuk, hogyan tanúskodik a szentírás a papi szolgálat maradandó alajáról és központjáról. Abból a feszültségből, mely egyrészt e későbbi korok számára is mérvadó alap, másrészt e szolgálatnak elkerülhetetlen fejlődése ill. változása között van, adódik a feladat, hogy megvizsgáljuk a papi hivatal történetét az egyházban és megállapítsuk, hogy a különböző korokban hogyan valósult meg ennek az egyházi hivatalnak a Bibliából megismert lényege. Két különböző szempont érdemel itt különös figyelmet. Először azt kíséreljük meg, hogy e hivatal történetét tisztázzuk jelenkori kérdésfeltevéseink fényében. Egy következő fejezetben figyelmünket közvetlenül a papság mai helyzetére irányítjuk és tisztázzuk – rendszeres dogmatikus alapon – a mai vita néhány témáját. témáját.

1. A papi tisztség értelmezése az egyház történelmi fejlődésének során

A következő fejezet, mely a papi hivatal történetéről szól, rövid vázlat néhány fontos változásról, ami ennek a szolgálatnak értelmezésében bekövetkezett. Utalunk először is néhány hermeneutikai elvre, melyek segítségével az egyházi hivatalról való teológiai eszmélődést az egyház történelmének konkrét élet-valóságába ágyazzák, rámutatunk majd e hivatal értelmezési történetének néhány gyűjtőpontjára; azután megvilágítjuk a tanítóhivatal idevonatkozó döntéseinek az értelmét. A papi hivatal újszövetségi alapjaira vonatkozó fejtegetések ismeretét feltételezzük.

A) A papi hivatal alakulása

Változó és maradandó

25. Az egyház nem tekint visszavonhatatlannak mindenegyes alakulást, amely történelme során létrejött. Nem köthet ki minden forma mellett, ami valaha is egyházi rendelkezés vagy szokás volt. Másrészt viszont nem is hagyhatja figyelmen kívül az évszázados hagyományok súlyát, főként ami a tanbeli döntéseket illeti. Mindig újból és újból fel kell tennie a kérdést az egyháznak, hogyan tudná a keresztény hitet a legjobban úgy tanítani, hogy az eredetihez is hű maradjon, meg az adott helyzethez is alkalmazkodjon. Ebben a történelmi folyamatban, mely arra irányul, hogy a hit igazságait minden kor számára hamisítatlanul és ugyanakkor korszerűen hirdesse, nem mindig könnyű eldönteni, hogy az egyes konkrét felfogási módok közül (mint pl. az ősegyházé)

melyik jelent maradandó értéket és melyik tekintendő csak múló jelentőségűnek. Az egyház önmaga értelmezésében abból a feltételezésből indul ki, hogy az üdvösség-szolgálat megfelelő formáiért való szakadatlan küzdelme közben értékes és maradandó érvényű tapasztalatokat szerzett az egyházi hivatal tekintetében is, melyek részben meg is fogalmazódtak saját tanbeli döntéseiben. Annak is tudatában van az egyház, hogy történelmének minden korszakában a Szentlélek mellette áll és segíti.

A hivatal az egyház egyetemes életében

Ha valaki arra a feladatra vállalkozik, hogy az egyházi hivatalnak valamelyik sajátos alakját leírja, ehhez lehetőleg átfogó és történelmileg konkrét áttekintésre van szüksége. Az egyházban soha nincs elszigetelt hivatal vagy akárcsak arra vonatkozó eszmélődés, melyet ránk hagyományoztak. Pl. a skolasztikus teológia az „ordo”-ról szólva biztos, hogy nem mond el mindent a konkrét papi életről és annak értelmezéséről a középkorban. A dogmatikus források és a tanítóhivatal kötelező érvényű megnyilatkozásai sem mutatják be az egyház konkrét képét a papról, a maga teljességében. Liturgikus szövegek, az egyház alkotmányának egyes elemei, egyházi jogi előírások, az érvényben lévő egyházi fegyelem, a lelkiségnek és jámborságnak különböző formái a szentségek körén belül ill. azon kívül, lelki nevelés, valamint politikai-társadalmi ill. szociális elemek alakítják ki az általános kultúrtörténeti jelenségekkel karöltve a pap „alakját”. Az újkor dogmatikus teológiája eléggé kevés figyelmet szentelt annak, hogy a papság „lényege” az egyháznak sokrétűen meghatározott életfolyamatában gyökerezik, hordozója pedig a konkrét hitnek az egyházban valóban átélt meggyőződése. Az a fajta dogmatikus teológia, mely a papi szolgálatnak ettől az éltető talajától elszakad, az elvontság és ellaposodás veszélyének teszi ki magát. Az így megnyirbált teológia önmagát fosztja meg az áthagyományozott „lényeg” valódi erejétől. Az egyes dogmatikus kijelentéseket is a hit átfogóbb történetének tágabb összefüggésében kell tekinteni. Nem szabad elszigetelt, lezárt rendszerként kezelni, mintha a benne foglalt kijelentéseknek nem is lennének történelmi meghatározói. Az egyes dogmatikus döntésekben azok pontos értelmét és mondanivalójuk szándékát kell elsősorban kutatni, aztán be kell őket állítani – a szentírással és az élő hagyománnyal kapcsolatba hozva – az egyház hitének és életének nagyobb összefüggésébe, s ezáltal értelmezési körüket ismét bővíteni. Különösen azoknál a dogmáknál kell ezt alkalmazni, amelyek egy meghatározott, talán kifejezetten polemikus szituációban jöttek létre és további kiegészítést ígé-

nyelnek. Ezek a hermeneutikai alapelvek különösen a tridenti zsinat áldozópapságra vonatkozó döntéseinek magyarázatánál nagy jelentőségűek.

Az egyházi felfogás kialakulása

a) Általános fejlődés

26. Már az újszövetségben és még világosabban az „apostoli atyák” ránk hagyományozott írásaiban rajzolódnak ki az egyházi hivatalnak a későbbi korokra is érvényes alapvonásai: a püspökség, a presbiterátus (1. 21.sz.) és a diakonátus. Mindazáltal nem szabad szem elől téveszteni, hogy éppen a kereszténység kezdetén megtaláljuk már a hivatalok sokféle elágazását és a történelmi egybeesésekből illetve a konkrét igényekből érthető szétágazását az egyes hivataloknak, az egyházon belül. Jellemző ebben a tekintetben, hogy a legrégebb, a kánoni iratok utáni korból származó írásos dokumentumok három, meglehetősen különböző hivatal-szerkezetet ismernek. A Didachében az apostolok és a próféták állnak az előtérben; emellett összekeveredik még a helyi „papi” hivatalgyakorlás és az összegyházi vezetés, amely egy hivatalt állít egy vagy több közösségnek élére. Az első Kelemen-levél kollegiális alkotmányról tanúskodik, melynek hordozóját hol presbiternek, hol meg püspöknek nevezi. Antiochiai szt. Ignác levelei mutatják, hogy Szíriában a „monarchikus” típusú püspökség jutott érvényre, aki mellett azonban ott állt a neki alárendelt kollegiális presbitérium. A „vénekre” épített rendből a monarchikus püspökségig nem egységes és az egyes területeken különböző tempójú a fejlődés. Már a pasztorális levelekben megtaláljuk ennek kezdeti nyomait és a második század végén már határozott formát nyer. A hivatalok rendjét már az első század vége felé az apostolok rendelkezéseként tekintik. (Vö. 1 Kelemen 44,2)

b) Igehirdetés, a közösség vezetése és Eucharisztia

Míg Pálnál az apostol feladata a misszionáriusi tevékenységre ill. az igehirdetésre összpontosul és az egyházi szolgálatokhoz való viszonya távolról sincs rögzítve, addig a fejlődés folyamán (vö. 18,20 sz.) egyre szorosabb lesz a kapcsolat az apostoli felhatalmazással bíró igehirdető és a helyi egyházköztség vezető tisztsége között. Ugyanebbe a vonalba vág, hogy egyre világosabbá válik az összetartozás az eucharisztikus lakoma vezetése és a közösség vezetése között. (vö. 22.sz.) Az ősi egyházban nem úgy tekintették az eucharisztia vezetőjének szerepét, mint az elszigetelten tekintett kultikus cselekedetekre való felhatalmazást. Sőt annál inkább összefüggést láttak az eucharisztia vezetése és a

közösség vezetése között, mivel az egyház eucharisztia-ünneplése átfogó ekkleziológiai tartalmát tekintve a közösségnek önmagában és más egyházakkal megvalósuló egységét mutatja és így az egyház titokzatos egységének legfőbb szimbóluma és záloga. Egyszersmind jele a közös hitnek is, valamint Krisztus és tanítványai mindent megtartó szeretetének is. (Vö. 46-48 sz.)

c) A lelkipásztori tevékenység területeinek bővülése s önállósulása

A hívek számának növekedése és az ebből szükségképpen fakadó erősebb tagozódása a közösségnek, meglazítja a kapcsolatot a püspök és a helyi egyház között. Legelőször is a püspök megsokasodott feladatainak teljesítésére nagyobb számú papot, diakonust és egyéb segítőtársat gyűjt maga köré; lassankint a lelkipásztori tevékenység körének bővülésével szükségszerűen vele jár a papi szolgálat növekvő viszonylagos önállósága. De az egyes presbiternek csak annyiban van hatalma, amennyiben részesedik a püspök hivatalába. Az egyházi hivatal pótolhatatlanul lényeges része az apostoli alap és a részesedés az apostoli teljhatalomban. Az egyház katolikus egységének a püspökök egysége a biztosítóka.

d) Az alaprendezés általános elismerése

Az ún. „konstantini fordulat” – egyes megnyilatkozásokkal ellentétben – egyáltalán nem érinti mélyrehatóan a hivatal és közösség viszonyának alapszerkezetét, jóllehet „adminisztratív” síkon jelentős módosításokat hoz magával. Az egyházi tisztség hármasság tagozódású, „hierarchikus” arcélét mindjobban kidomborító jellege megvolt már ezen időpont előtt is, mely állítólag e hivatal szempontjából is jelentős, mert a harmadik század fordulójára óta az említett alapszerkezet mindenütt megvalósult az egyházban és elismerésre talált.

Összefüggés nem-keresztény vallási címekkel

27. Az, hogy tudatosan átvették a régebbi „pap” ill. „főpap” elnevezést (hiereus, archiereus, sacerdos, summus sacerdos), amelyek főként a harmadik század elején (eleinte csak) a püspöki hivatal elnevezései voltak, kétségekívül jelentős fordulatot jelent az egyházi hivatal teológiájában. Ez az önmagában igen összetett folyamat körültekintő értelmezést igényel. Az újszövetség szóhasználata nem ismer az Isten népén belül áldozópapi (kultikus-papi) értelemben vett papságot (hiereus, sacerdos). (vö. 5,15 sz.) A kereszténységen kívüli és a környező világhoz kötött szóhasználat átvétele és az újszövetségi tisztségviselőkre történő alkalma-

zása az apostoli korban elkerülhetetlenül meghamisította volna a krisztologikusan értelmezett egyházi hivatal sajátosságát és háttérbe szorította volna ennek a szolgálatnak minden más, a papi jellegről kialakított valástörténeti elképzeléssel szembeni fölényét.

A „profán” elnevezés használata

Hasztalan hivatkoznak egyesek arra, hogy az újszövetségi tisztségeket nagyrészt „profán” eredetű nevekkel jelölték (felügyelő, a vének, szolga), csupán ebből a terminológiából nem lehet arra következtetni, hogy az ezekkel jelölt tisztségviselők híjával voltak mindenféle papi feladatnak. (vö. 17-18; 21-23). A „profán” nevek használatát azzal is magyarázhatjuk, hogy az egyházi hivatalokat nem a hivatalos szolgálatot teljesítő zsidó papi kaszttal, hanem a zsinagógával ill. a zsidó és pogány vallási közösségekkel akarták párhuzamba állítani. Ezeknek a hivatal-elnevezéseknek választása korántsem jelentette az ősegyház számára a templommal való elvi és végérvényes szakítást. Ez abból is kitűnik, hogy az újszövetségi hagyomány szerint Jézus is, tanítványai is meglátogatták a templomot. Az István körüli kör, Pál apostol és a zsidó-, valamint a Barnabás-levél szerzője vitték keresztül az elvi szakítást, s a már anélkül is bekövetkezett szakítást az akkori zsidósággal teológiailag megalapozták és meg is formulálták. Az egyháznak a templomtól és a zsinagógától való különállása világossá vált.

Az elnevezések problémája

Miután a keresztény hit egészen új volta így nyilvánvalóvá vált, érthetőnek tűnt, hogy a kölcsönzött nem-keresztény méltóság- és hivataljelző neveket könnyebben vették át. Számptalan más indíték mellett (az üdv-történet egységének kimutatása, apologetikai szempontok a pogány valásokkal szembeni küzdelemben stb.) főleg az ószövetségi tipológiára támaszkodtak; ugyanide vezethető vissza az a fogalmi változás is, melynek eredményeként a püspök liturgikus szerepe kapott nagyobb hangsúlyt. Tévedés volna azonban ebben az átalakulási folyamatban csupán vagy főleg általános „szakralizálást” vagy nem keresztény „ritualizmus”-ra irányuló tendenciát látni. Ha nem is hiányoztak egészen az effajta momentumok, különböző befolyások hatására (vö. 29.sz.) csak az 5-6.sz.-tól kezdve érvényesülnek erősebben. Mi ma talán világosabban látjuk ennek a visszanyúlásnak kétértelműségét, azt ti., hogy ezáltal elhomályosult a kereszténység előtti és azon kívüli papsággal való radikális szakítás ténye. Joggal kíséreljük meg tehát ma, hogy jobban megközelítsük az újszövetségnek a papságra vonatkozó kijelentéseit. Persze hogy az ilyen

névadás ténylegesen milyen komplex folyamat, már abból is kitűnik, hogy bár az újszövetség jórészt „profán” eredetű elnevezéseket használ, ugyanakkor gondosan kerül a „hivatal” megnevezésének klasszikus profán fogalmait (arché, exusia, timé, telos) és a „szolgálat” szóval helyettesíti őket. Mivel így a pogány hivatal-fogalommal velejáró, az uralomra utaló formák és képzetek elmaradtak, nyilvánvaló, hogy az egyházi szolgálati hivatal megértéséhez milyen kevés segítséget nyújt a világi hatósági és hivatalnok viszonyok ismerete. Ez a probléma még ma is fennáll (pl. az egyház „demokratizálása” körüli vita), mert az egyházi tisztségnek teljes megfelelőjét nem találjuk meg az egyházon kívül.

A papi tisztség alapértelme és egyes feladatai

28. Kerülni kell az egyházban meglévő papi szolgálat bemutatásánál az egyetlen szempont kiemelését, mintha az lenne a hivatal egyedüli lényeges alkotóeleme. Az egyházi szolgálat leírásában nem tekinthetjük a papban csupán csak azt, hogy áldozatbemutató vagy konszekráló; közösségi feladataink figyelembe vétele sem elegendő, éppen úgy apostolságának vagy szolgálata misszionáriusi jellegének tekintetbe vétele sem. Ezt a belátást az egyház történelme sugallja. Ha pl. néhány egyház- atya a papi szolgálat lényegét a bűnbocsátó hatalomban látja, azaz abban a feladatban és vele kapcsolatos felhatalmazásban, hogy a bűnösöket bűnbánatra segítse és így Istentől a keresztség után a bocsánatot újból megszerezze, akkor számukra természetesen s magától értetődően az ige- hirdetés arra való, hogy a szentségi tevékenységet előkészítse, kifejtse és továbbvigye. A görög atyák szemében a pap alapvető feladata abban áll, hogy Istennek az üdvtörténet során végbevitt „nagy tetteit” hathatósan hirdesse és az üdvösség titkait minden kor számára közvetítse. Az atyák elsősorban a papi szolgálatnak ezt a mindent átölelő alapértel- mét tartják szem előtt. Az egyes feladatokat („funkciókat”) különböző mértékben hangsúlyozzák. Alexandriában pl. a főfeladatot az ige szol- gálatában látják; a papot elsősorban tanítónak és misszionáriusnak tekin- tik. Ezzel szemben Antiochiában az áldozatbemutatáson van a hangsúly. Végül a zsidókeresztények és a római egyház a közösség vezetésének feladatát hangsúlyozzák erősebben. De itt is inkább a különbözőképpen elhelyezett hangsúlyról van szó, mintsem egymással versenyző, kizáró- lagosságra igényt tartó „pap-képekről”. Ezenkívül elejétől fogva (vö. 12,20 sz.; vö. 1 Tim.6,2.18; Tit.2,14; 3,8) a pap lényeges kötelességei közé tartozik, hogy segítsége és menedéke legyen a rászorulóknak és az ínséget szenvedőknek, az idegeneknek és az elhagyottaknak. Ebben az

értelemben végzi a pap az egyház történelmének egész folyamán a maga csendes és feltűnés nélküli diakonusi szolgálatát, amennyiben azt a mindenkor szociális helyzet és hivatalának korlátai megengedik. (Vö. 47 sz. is)

A rituális-liturgikus tevékenység túlsúlya

29. Az egyházatyák korának e gazdag pap-képével szemben hiányosabbnak és színtelenebbnek tűnik az ókorból a középkorba való átmenet papképe. A papnak és papinak fogalmában mindjobban azt a tisztségviselőt látják, aki a rituális-liturgikus tevékenységet vezeti. Az Ige szolgálata, ami az egyházatyák korában a kinyilatkoztatás körén kívüli papság-fogalommal szemben a megkülönböztető jegy volt, teljesen háttérbe szorul. Az „eldologiasodás” folyamata, mely a liturgikus hatalommal kapcsolatban végbemegy, azt eredményezi, hogy a papot egyre kizárólagosabban a kultikus-szagrális köréhez számítják; már ezen a címen sajátos „szentség” és „méltóság” illeti meg.

Sok tényező járult hozzá ehhez a fejlődéshez. Csak egy párat említhetünk egészen röviden: külsődleges, sőt formalisztikus közeledések az ó- és újszövetségi papság között (ezt elősegítette a tipologikus szentírás-magyarázathoz történő visszaesés), a szentségi liturgiának egyre nagyobb kibontakozása és figurákkal megjelképekkel történő gazdag megformálása; a gyermekkeresztelés következtében egyre jobban háttérbe szoruló keresztelési oktatás; a „tanító jellegű” prédikáció visszaszorulása az eretnokségek és szakadások megszűnte után; az igehirdetés-jellegű szavak eltűnése a szentségek kiszolgáltatásánál, főleg a bűnbánat szentségénél; a papok hiányos képzése, főleg a „barbár” vidékeken és a politikailag zavaros időkben. Ezek a változások a nemkeresztény vallásos szokásokhoz való alkalmazkodást is magukkal hozták, anélkül, hogy e szokásokat kellően ellenőrizték volna. Jelentősége volt annak a ténynek is, hogy az egyház akkori világában („keresztény világ”) a szó igazi értelmében vett „pogányokat” alig lehetett találni. A világot messzemenően „kereszténynek” tekintették, és a misszionálási buzgóság kihunyásával a lelkipásztorok figyelme a már megszervezett közösségekre irányult, melyeket főleg a „kultikus” szolgálat révén akartak tovább vezetni. Az antik világban még nagyon hatékony, állandó szellemi kihívások elmaradtak, az egyház és világ határvillongásai alábbhagytak, miközben a most már erősebben egyházon belüli irányulású beállítottság a papi szolgálatnak túlnyomóan szentségi-liturgikus szemléletéhez vezetett. A nagy teológusok, mint pl. Aquinói szt. Tamás persze a pap feladatát elsősorban a nép összegyűjtésében („congregatio fidelium”) és oktatásában („instructio populi”) lát-

ták; emellett az eucharisziát úgy tekintették, mint a lelki élet kiteljesedését. (Vö. 26,48 sz.) Mindazáltal egészében véve „az ige szolgálatának” misszionárius perspektívája, mint a papság benső alkotóeleme, háttérbe szorult, míg a szorosabb értelemben vett „szentségek kiszolgáltatása” előtérbe került. Ennek a fejlődésnek következtében az egyházi hivatal túlságosan a szentségek kiszolgáltatásának jogára és egyházi jogi illetékeségének körvonalazására szűkült le. A spekulatív teológiában az egyházi rend szentsége jelentette az egyetlen helyet, ahol az egyházi hivatalról tárgyaltak; ezzel szemben hiányzott többnyire az átfogó tanítás a Szentírásról, mint Isten ígéről. A papot erősen individualista szempontból tekintették és csak nagyon ritkán reflektáltak hivatalának ekkleziológiai összefüggéseire. A középkor szisztematikus-teológiai gondolkodása és mélyenszántó eucharisztia-tana persze némileg csökkentették az elszigetelődés veszélyét és a papság felfogásának leszűkítését.

B) Az egyházi tanítóhivatal fontos kijelentései

A tridenti zsinat

30. Ezzel eljutottunk a késői középkortól az újkor küszöbéig. Erre a korra egyháztörténelmileg a reformáció és a tridenti zsinat által végrehajtott reform jellemző. Eltekintve a 4. lateráni zsinattól (vö. 47 sz.) ekkor születnek az első részletesebb tanítóhivatali döntések a papságról. A tridenti zsinat az áldozópapságról szóló dogmatikus döntéseiben (vö. Doctrina de sacramento ordinis, 23. ülés, 1563. július 15, DS 1764 sk; NR 626 sk) megfelelt a reformátorok támadásaira. Ezek nemcsak a korabeli, az egyházi hivatalokkal kapcsolatban tapasztalható siralmas visszaélések ellen irányultak, hanem egyszersmind elvileg az egyházi hivatal katolikus felfogása ellen is. A tridenti zsinat azokat a kijelentéseket, amelyek a katolikus egyház számára e hivatalok kétségtelen lényegéhez tartoznak, hittétel rangjára emelte. A zsinat válaszát a következő mondatokban foglalhatjuk röviden össze:

(1) Van látható újszövetségi papság, mely sajátos lelki felhatalmazással rendelkezik az átváltoztatásra az eucharisztia ünneplésénél és a szentségi bűnbocsánatra.

(2) Ezt a papságot a papszentelés szentsége közvetíti; a szentség egyik hatása az „eltörölhetetlen jegy (character)”. (vö. 33.sz.)

(3) Az ordóval össze van kötve az egyházi hivatalnak feltétlenül „hierarchikus” struktúrája, ami a Krisztustól kapott küldetésen alapszik és („alulról” nem vezethető le).

b) A szándék

Csodálatos, hogy az egyház – néhány más döntéstől eltekintve (vö. 4. Lateráni zsinat, DS 802; NR 837 d) – csak a reformátorok támadására válaszolva határozta meg kifejezetten, mi is a papság. Valójában a zsinat döntésének végérvényes formájában csak a reformátorok által vitatott kérdésekben nyúlt vissza a hagyományos „katolikus tanításra”, úgy, hogy a kihirdetett dogma inkább az egyházban ténylegesen gyakorolt hivatalnak magyarázó igazolása, semmint a felvetett probléma átfogó teológiai vizsgálata. A zsinat mindenekelőtt az egyház tényleges megértését tette kifejezett formában kötelezővé.

A zsinat szándékát azonban – magának a zsinatnak a szándéka szerint – még szűkebb körre kell szorítanunk. Eredetileg Luther Márton alapvető támadására kimerítő „tan”-nal akartak felelni, ugyanúgy, mint a megigazulásról szóló dekrétummal tették. (DS 1520-1583; NR 709-770.) Mivel azonban az egyházon belül is nagyon eltértek egymástól a különböző vélemények (és ezekben a zsinat nem akart igazságot tenni), a püspökség helyzete az egyházon belül néhány pontban heves vita tárgya volt, és néhány – egyebek közt egyházpolitikai-motívum – az átfogóbb szintézist megakadályozta, a „doctrina” tervezetét egyre inkább a reformátorok támadásának kivédésére koncentrálták és redukálták. Olyan ekkleziológiát, amilyenre szükség lett volna, hogy kielégítő felelet legyen Luther Mártonnak, a zsinat nem tudott adni.

Az elvi döntések értelmezése

31. A zsinat döntéseinek pontos értelmezése a teológiai tudomány dolga. Ezt részben meg is tette már. Itt – a teljesség igénye nélkül – röviden a következőket szögezzük le:

(1) Az új papság, amely Krisztus alapítása, (vö. DS 1740; NR 512) a középkori hagyománynak megfelelően – az áldozattal egészen szoros kapcsolatban szerepel. A papság és az áldozat összefüggését felettébb szüksézávan tárgyalja. Ennek okát főleg abban a körülményben kell látnunk, hogy a zsinat az áldozópapság kérdésével párhuzamosan mindig foglalkozott „A szentmiseáldozatról szóló dekrétummal” is. (Vö. DS 1738-1759; NR 511-529). A szinte magától értetődőnek tűnő összefüggés a „sacerdotium” és a „sacrificium” között tehát elsődlegesen – a manapság is hallható sok értelmezéssel szemben – nem valami általános vallástörténeti kultusz-szolga képeinek hatására alakult ki. Sok zsinati atya és teológus gondolkodott ugyan olyan kategóriákban, amelyek ilyen kultikus elképzelések gyümölcsei. Maga a zsinati szöveg azon-

ban a papságnak és az áldozati szolgálatnak egységét nem az „áldozat” általános és apriorisztikus fogalmából akarja levezetni, hanem abból az Istentől elrendelt és „természetes úton” le nem vezethető összefüggésből, ami az Eucharisztia mint áldozat és a krisztologikusan megalapozott papság között fennáll. Ez a zsinati vitából világosan kitűnik.

(2) Ha úgy tűnik, hogy a tridenti zsinat döntései szerint a konsekráló és bűnbocsátó hatalom az újszövetségi papságnak egyetlen és eredeti létalapja, ez annak tulajdonítható, hogy a reformátorok éppen ebben a két alapvető kijelentésben tagadták a papi hatalmat. A zsinat válasza azonban semmiképpen sem akarja ezzel a papság elvi és kizárólagos meghatározását adni. A konsekráló és bűnbocsátó hatalmat *mindenképpen lényeges* funkciónak tekinti ugyan (az úrvacsorának Krisztus által történt rendeléséhez vö. DS 1739-1742, 1752, NR 512, 513), de ez a döntés még távolról sem jelenti azt, hogy e két felhatalmazás *kizárólagos* alkotóeleme a papság „lényegének”.

(3) A végérvényes megfogalmazást megelőző javaslatok és a zsinat nagy reformdekrétuma azt bizonyítja, hogy a hívek általános papságát, az ige szolgálatában végzett sürgető feladatot (ezt a püspökök számára külön is hangsúlyozták) és a pap egyéb feladatait világosan szem előtt tartották. A javaslat rövidítése során, amíg tisztázták a belső véleménykülönbségeket és igyekeztek a vitatott pontokra szorítkozni és a megszavazandó „tan” világossága érdekében úgy döntöttek, hogy ezeket a funkciókat és összefüggéseket nem említik.

A Tridentinum utáni teológia

32. A tridenti zsinat csak közvetlenül vitatott problémákra igyekezett világos feleletet adni. Tehát nem a papi szolgálat alapvető, lényeges alkátát akarta döntéseinek tárgyává tenni. A két említett és a zsinat által elismert hatalom – helyesen értelmezve – a papi szolgálat velejét érinti. (Vö. 22,47) Valójában azonban a Tridentinum utáni teológiában ezeket a szentségi felhatalmazásokat a papi szolgálat egészétől elszigetelten tekintik. Miközben a zsinat a már említett okokból a két említett hatalom megnevezésére szorítkozott, közvetlenül – jóllehet akaratlanul – hozzájárult ahhoz, hogy az újkori teológiában a papnak fenntartott feladatok kérdése („amit csak a pap végezhet”) aggasztó túlsúlyba jutott. Ez a kérdésfeltevés uralkodik – a papi hivatal lényegébe való betekintést akadályozva – jórészt a mai teológiai vitákban is: azt kutatják, hogyan lehet újszövetségi igazolást találni az *egyes* papi funkciókhoz (pl. a konsekráló hatalomhoz), aztán a kérdés történeti-exegetikai taglalásánál zavarba jönnek és nem veszik észre, hogy az újszövetségi papságot mint

ilyet illeti meg – a maga egészében tekintve – az elsőbbség a magyarázatban. A Tridentinum utáni iskolás teológia általában beírta azzal, hogy – a kizárólag mint egyes szentséget tekintett „ordo” magyarázatának keretében – összegyűjtötte a tridentin zsinat dogmatikus szövegeit, hogy ezek alapján aztán teológiailag értelmezhesse a papságot. Az „ordo” középkori szemléletmódja ezzel megerősödött, végül is egyedül mérvadó lett és így valóban egyoldalú. Az újkorban ténylegesen sok más motívumból is táplálkozott a papi lelkiség, alapján azonban ez az egyoldalúság nyomta rá bélyegét.

A „szentségi jegy”

33. A tridentin zsinat az ordo-ról szóló tanításában dogmának nyilvánította az „eltörölhetetlen jegy” létét is. Ezért és mivel ez a tanítás igen nagy hatással volt a Tridentinum utáni teológiának a papságról alkotott képére, kifejezetten is szólnunk kell róla. Ennek a fogalomnak fejlődése és elfogadása olyan bonyolultan ment végbe, hogy csak nagyon nehezen tudjuk követni a történetét.

a) Eredete és hovatarozandósága

Az egyházi gyakorlatban a keresztség megisméltése szóba sem jöhetett; ez a kiindulópont a szentségi jegy fogalmának kialakulásához. A teológia és az egyházi hagyomány aztán kifejtette azt a tant, miszerint a keresztség, a bérálás és az egyházi rend eltörölhetetlen lelki jegyet vésnek. A tridentin zsinat több döntésében is kötelezőnek nyilvánította ezt az igazságot és definiálta. (DS 1609, 1767, 1774; NR 421, 629, 636; vö. már a firenzei zsinatot: DS 1313; NR 411).

Az újszövetségi szentírásban találunk olyan – fontos támpontot nyújtó – kijelentéseket, (vö. 11 sz.), amelyek szerint a keresztények a Szentlélekkel, mint „pecséttel” (sfragis) vannak megjelölve (Ef.1,13; 4,30; 2 Kor. 1,22; vö. Jel.7,2-8). Olyan ószövetségi nyomokat, mint a körülmélés (vö. Ter.17,11) vagy a kiválasztottak megjelölése (vö. Iz.44,5; Ez.9,3-6) szintén felhasználtak a szentségi jegy teológiájának kialakításánál. A teológiai hagyomány egyéb burkolt vallási elemeket is tudatosított, felhasználva az alábbi tényeket: létezett olyan „ismertetőjegy”, amely profán tulajdonviszony (rabszolgaság, katonai alárendeltség) kifejezése, vagy az istenségnek történt önátadás ill. az isteni oltalom kultikusan értelmezett jele volt. Döntő benső ok Krisztus küldetésének visszavonhatatlan jellege: ez a küldetés a halálba vezet és még a feltámadott és megdicsőült Úr is teljesíti azt. Szt. Ágoston volt az első, aki az atyák elképzeléseire és gondolataira alapozva, teológiai síkon elvileg átgondolta ezeket a nézeteket. A donatisták elleni küzdelemben arra a felismerésre jutott, hogy

a keresztségnek és az egyházi rendnek a kegyelemközlésen kívül maradandó hatása is van (sacramentum manens), ezek a hívőt Krisztus tulajdonává teszik (signum Dominicum) és pedig valamiféle „konszekráció” révén. A teológia és a tanítóhivatal ennek a szentségi valóságnak értelmezésekor a „szentségi jel ill. karakter” fogalmát használva ezt az ágostoni „jel”-et (signum, signaculum, character) értik.

b) Hivatal és személyes szentség

A papságra vonatkozóan a „szentségi jegy” eredetét tekintve sem jelent a pap számára valami őt meg nem illető előnyös helyzetet a hívek közösségével szemben, hanem elsősorban azt fejezi ki, hogy hivatalbeli ténykedései végső soron függetlenek attól, hogyan áll Isten előtt üdvösségének ügye. Ha meg is követelhető tőle az életszentség, (vö. 48.sz.) és ha a papszentelés hatékony eszköz is annak elérésére, hiánya mégsem veszélyezteteti alapvetően papi szolgálatának eredményességét. A jelek érvényesek Isten és az egyház előtt akkor is, ha a pap bűnös; bárki igénybe veheti tehát a papi felhatalmazást. Ennek végső okát abban kell látnunk, hogy a papi tevékenység legbensőbb lényegében a Krisztushoz való lényegi hozzátartozáson alapul és üdvözítő tevékenységének képviselőjét jelenti. Az ordo szentségi jeléről szóló tanításnak tehát eredetileg nem az az értelme, hogy birtokosának különleges „szentség”-ét jelezze, hanem éppen az, hogy a hivatal és a személyes szentség közötti állandó jellegű különbséget kifejezze. Tagadhatatlan, hogy eredetileg biblikus indítékúak a fentemlített összefüggések, mégis hosszú időre volt szükség ahhoz, hogy az egyház mindezt világosan felismerje.

c) A tridenti zsinat tanítása

A középkori szentségteológia a „szentségi jegy”-ről szóló tanítást erőteljesen ontológiailag építette fel és természetét teológiailag igyekezett megvilágítani. Mivel azonban a konkrét teológiai vélemények ebben és a következő korban erősen eltértek egymástól, a tridenti zsinat megelégedett azzal a megállapítással, hogy a három említett szentség „lelki és eltörölhetetlen” jegyet ad, amivel ezen szentségek meg nem ismételtető volta is vele jár. Fontos látnunk, hogy a Tridentinum csak annyit szögezt le, hogy létezik ez az „eltörölhetetlen jegy” és ennek következtében a szentség nem ismételtető; szándékosan kerül a jegy lényegének meghatározását.

d) Mélyebb okok

Ha ma arra vállalkozunk, hogy a „szentségi jegy”-ről szóló tanítást eredetének megfelelően és keletkezésének körülményeit is figyelembe véve

magyarázzuk, akkor vissza kell nyúlnunk azokra az indítékokra, amelyek e fogalom kialakulását és kifejlődését elősegítették:

– A hívő átadja magát Istennek és Isten igénybe veszi, hogy Krisztus küldetésének folytatójaként a hívők közösségében és a közösségért, ill. e közösséggel szemben (mint vezető) a kiengesztelődszolgálatát végezze.

– A Krisztus személyének és küldetésének történő önátadást e jel megpecsételi az egyházi rend szentségében Isten hatékony és maradandó érvényű ígérete által;

– Jele annak az állandó kezdeményezésnek, mely Isten üdvözítő szándékából fakad és amely minden emberi döntést megelőz, és bizonyos értelemben független az ember érdemeitől vagy gyengeségétől; és éppen ezért bizonyosága annak a rendíthetetlen, vissza nem vonható és ilyen értelemben eskatalogikus isteni ígéretnek az üdvösségre vonatkozóan, melyet Krisztusban nyer el a tiszttségviselő, majd rajta keresztül a keresztény közösség, sőt az egész emberiség.

– Látható beletagozódás az egyházi tiszttségviselők kollégiumába és nyilvános-liturgikus megbízás valamilyen tiszttséggel a hívek közösségében. Ezt a megbízatást Krisztus nevében és megbízásából végzi és így semmiképpen sem tévesztendő össze valami közösségi megbízatással.

– A tiszttségviselő személye mélyreható átalakuláson megy át a kegyelem erejében hozott döntése révén; elvárják tőle, hogy tekintse egy életre komolynak és érvényesnek azt a személyes döntését, mellyel a szolgálatot vállalta.

Ezekből a különböző okokból következik az ordo elvi megismételhetetlensége.

e) Jelentősége

A „szentségi jegy” fogalmában a hagyományos dogmatika pap-képének lényegi vonásai találkoztak össze. A most felvázolt alapokból kiindulva kell a szentségi jegy klasszikus tanát ma értelmeznünk.

Találkozunk magyarázatokkal, melyek az előadott tényállást dologilag akarják értelmezni vagy egészen lehetetlen elképzelésekbe eltorzítani. Ezek teológiaiag nagyon is kétségesek és a tanítóhivatal kijelentéseiben semmi támasz nem található hozzájuk. Sok pap a „szentségi jegy”-ről szóló hagyományos teológiai tanításból akarja levezetni hivatalának alapját és papi egzisztenciájának alapvető értelmezését. Kitűnik, hogy mennyire jogos az ilyen felfogás. De az is kötelességünk ma, hogy a néha át nem gondolt elképzeléseket (ilyen pl. az az elgondolás, miszerint a jegy fix és mozdulatlan minőség; ezt nem egyszer összekapcsolják a klérusnak a laikusokkal szembeni elsőbbség-igényével) végső alapjaikig visszamenően

meg kell vizsgálunk és a hagyományos nézeteket világosan meg kell különböztetnünk az ezekben foglalt vélekedésektől. A nyugati egyház története során a helyesen értelmezett karakter-tant a papi hivatal marandó lényegi elemei közé számította. Azt, hogy az előbb felsorolt momentumok, amelyek a szentségi jegy lényegét alkotják – a név említése nélkül is – a dolog természetéből kifolyólag a keresztyén értelemben vett papi hivatalhoz tartoznak, azt világosan bizonyítja a korai patrisztikus hagyomány és egészen különösen a keleti egyház mind a mai napig.

A II. Vatikáni Zsinat – Alapvető határozatok

34. Főleg az utóbbi évtized teológiája fáradozott azon, hogy a tridenti zsinat kijelentéseit jobban beágyazza az egyházi hagyomány egészébe. Ez a fáradozás a 2. Vatikáni Zsinaton meghozta gyümölcsét. A papság terjedelmes ismertetését, melyet az elmúlt zsinat készített, nem ismétljük meg minden részletében. A következőkben megemlítünk azonban néhány alapelemet, ami irányadó lehet a mai vitában.

Idővel főleg a „presbiter” *ekkleziológikus* beillesztésének hiánya tűnt fel, mint a tridenti zsinat utáni teológia főfogyatékosága. A II. Vatikáni Zsinat szövegei ezzel szemben figyelemreméltó új irányulást és elmélyítést jelentenek. A pap mindenekelőtt Istennek Krisztus küldetésében járó követe az egyházban. A hivatali papságot az összes hívek közös papságával való összefüggésében (vö. LG 10; valamint PO 2.sz.) és mint az egyházban a világért végzett szolgálatot (vö. LG 28. sz. PO 2,5 sz.) tekinti a zsinat. Az egyház egészének és az Isten népének érdekében végzett szolgálatot úgy határozza meg, mint egyes viszonyok összességét: kapcsolatban van a pap Krisztussal, mint az egyházban levő minden küldetés forrásával, a püspökkel, mint az apostoli hivatal elsődleges hordozójával, azokkal, akik testvérei a közös presbitériumban, és a hittestvérek egész közösségével. (Vö. Lumen gentium 28.sz.) Annak ellenére, hogy a papi hivatal ilyen sokoldalúan gyökerezik az egyházban, amit újból és újból hangsúlyoz a zsinat, a papi szolgálatot mégsem az egyes felhatalmazásokból eredezteti (vö. LG 28.sz.; PO 4-6 sz.), hanem Krisztus küldetéséből; ennek érdekében formálja át a Lélektől áthatott jegy a papot úgy, hogy Krisztus helyett tudjon cselekedni (vö. PO 1-2 stb.) A papnak ezáltal adott küldetését úgy határozza meg a zsinat, hogy abban az egyházi hivatal egysége látható lesz. Ezért szolgálatáról kitűnik, hogy benső összefüggésben van a püspöki hivattal, mint az apostoli hatalom teljességével. (vö. LG 21) Ezért az általános papság – melynek minden hívő részese – és az egyházi hivatal

különbsége a püspökség példáján illusztrálható: a püspök küldetéséből az áldozópap a maga módján részesedik. (LG 10.sz.)

A papi szolgálat átfogó kifejtése

35. A papi hivatalnak ezzel az értelmezésével a zsinat egészen döntő lépést tett. Most már nem úgy jelenik meg elsősorban a pap, mint a „szentségek embere”. Amennyiben a presbitert teológiailag sokrétű szolgálatában Krisztus küldetéséből, mint központból és az egyházi hivatal teljességéből értelmezzük, visszanyeri átfogó szerepét az apostoli, pasztorális és karitatív, üdvözítő tevékenységben való részesedését annak minden dimenziójában. (vö. PO 6,8,17 sz.) A presbiterek ezáltal ismét szorosabb kapcsolatba kerülnek az apostoli hivatallal az apostolok követésében és részt kapnak az egyház vezetésében. Felhatalmazásaikat nem csupán „jurisdikciósan” kell érteni, hanem fel kell ismerni, hogy azok hivataluk krisztologikus eredetű mélységéből fakadnak, azéből a hivatálból, melyet a papszentelés szentsége révén nyertek el. Az így értelmezett papi hivatal kifejtését főleg a „Presbyterorum Ordinis” dekrétumban találjuk, mégpedig a tradícióból ismert, de az újkori teológiában erősebben alkalmazott hármasság tagolás révén: Krisztus hivatala próféta vagyis tanítói, papi és királyi. Krisztus hivatalának ez a hármasság tagolása (tanító-, megszentelő- és kormányzó hatalom), amit egyéb zsinati dokumentumok is alkalmaznak, jó szolgálatot tesz a papi hivatal leírásánál: Krisztus hármasság hivatalában, amelyben minden megkeresztelt részesedik a maga módján – aktívan, keresztény életének megvalósítása során – ez a hármasság hivatalos reprezentánsra talál a papi tisztségviselőket; ők „Krisztus nevében” beszélnek, amint a zsinat ismételtel mondja, magáévátéve egy régi kifejezést. Így a papszentelés nemcsak konszekráló hatalmat közöl, mint „kultikus” képesítést, hanem az egyház egész üdvözítő szolgálatának vállalására kötelez. Így a papság „lényege” kiszabadul a kultikus-papi jelleg szűkességéből és visszanyeri eredeti átfogóbb értelmét.

Új hangsúlyok

36. Ennek az új értelmezésnek egyik gyümölcse abban található, hogy a papnak a szó teljes értelmében vett igehirdetői feladata elsőrendű lesz (vö. LG 28.sz.; PO 4.sz.). Az „igehirdetés feladata”, „evangelizáció” és más efféle itt nem csupán a prédikációt jelenti, hanem az üdvösség egész szolgálatát, annak testi és társadalmi dimenzióit is beleértve, amennyiben ti. Isten kinyilatkoztatása minden egyházi tevékenység alapja. Az egyéb megvalósulási formák nincsenek ugyan az „Ige szolgálata” mögé helyezve,

de világosan össze vannak kapcsolva vele. (vö. 8-9; 12, 17-18; 21, 28-29.)

Az egyháznak a középkori világhoz képest megváltozott helyzetében, – hisz világméretű ateizmus közepette él – úgy kell felfogni a pap szerepét, mint az üdvösséget hozó isteni szó tanúját és követét, azaz misszionáriusi-, apostoli mivoltában; az egyházon belül ez a hívek megerősítését jelenti, a világ számára pedig a szembesítést Krisztussal. Minden megszentelés az egész ember üdvözítésének szolgálatán alapul. A „felkenés” és „felszentelés”, a „Krisztushoz hasonulás”, a „karakter”, a „hatalom” és a „hierarchia” fogalma érvényben marad, de a „küldetés” és „szolgálat” teológiai mélységéből – ezek a fogalmak Krisztus szavában és művében gyökereznek – visszanyerik eredeti jelentőségüket és átfogó dimenziójukat. Mivel az egyház nem önmagát keresi, hanem az embereket Krisztusban, hogy Isten üdvösségét közvetítse számukra, ezért az egyházban található papság is lényegéből fakadóan misszionárius-jellegű. Mi volt Krisztus az emberek számára, mi most, és mi akar lenni ezt kell bemutatnia a papnak az egyház és a világ előtt, hiszen erre a szolgálatra hívta az Úr.

A zsinat kijelentéseinek jelentősége

Igy a második vatikáni zsinat mélyebb krisztológikus horizontba állítja a tridenti zsinat kijelentéseit és alapvetően meghatározza a presbíter helyét az egyházban. Ez az eljárás példa lehet arra, hogy az egyháznak valamely maradandó érvényű dogmája – annak ellenére, hogy végérvényes igaznak-tartásra igényt tart – hogyan maradhat nyitott a pozitív továbbfejlesztésre és más vagy tágabb perspektívákba állítva bizonyos kiegészítésekre és ilyen értelemben korrekcióra is alkalmas. A II. Vatikáni Zsinat által felvetett presbíter-képben az újszövetségi szentírásnak és a korai egyháznak sokrétű tanúbizonyossága jobban érvényesül. Természetesen nem vállalkozhatott a zsinat arra – ami különben sem volt feladata –, hogy olyan teológiai szintézist adjon, mely minden kijelentést végső, benső egységbe fog össze. A szövegek gyakran a zsinat résztvevőinek kijelentéseit igyekeznek – többnyire fáradságos igyekezettel – egyensúlyba hozni.

2. A papi tisztség alapvonásai

37. E rendszerezésünket lezáró fejezetben nem szándékozunk teljes képet adni a papi tisztségről az egyházban. Inkább csak bizonyos vonásait akarjuk kifejteni, amik az egyház feladhatatlan tanához tartoznak, de amik a mostani vitákban mégis meg nem értéssel találkoznak s amiket gyakran kérdésessé tesznek. Ezek: a papszentelés teológiai értelme, a papi hivatal

egysége a sokoldalú feladatokban s a szentmise mint az általános és különleges papság működésének a megvalósulása az egyházban. Egy további fontos pontról, a felszentelt pap „szentségi jegyéről” már tárgyaltunk. (Vö. 33.sz.)

*A) A hivatal átadása az Ordo szentségében
A papszentelés jelszerűsége*

38. A Tridenti Zsinat által definiált kijelentés, hogy „senkinek sem szabad kételkedni abban, hogy a papszentelés valóban és tulajdonképeni értelemben az anyaszentegyház hét szentségének egyike”, különböző okokból kifolyólag ma gyakran meg nem értésre talál. Az Ordo szentségi jellegét ugyanis sokan kétségbe vonják, mert az egyházat a tisztán világi társaságok módjára fogják fel s ezért a szentségileg közvetített küldetést s az egyházi hivatalnak az azzal adott önálló értelmét nem fogják fel. Magát a világot olyan módon látják megszentelve és Isten szolgálatába állítva, hogy benne egy külön Istennek szentelt kört értelmetlennek találnak. De a világon belüli sajátos Istenhez tartozás megkülönböztetésének az elvi tagadása eltörölné az egyház s az egyházi hivatal különbségét a világtól, olyannyira, hogy az egyház mástermészetű mivolta és jelentősége tagadásba kerülne.

Az ilyen felfogások mögött nyilván az egyház és a világ viszonyának a félreismerése áll. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az egyház alapítása ugyan a világban történt és ahhoz küldetett, hogy benne feladatokat betöltse; ezért nem állhat idegenül vagy éppen ellenségesen a világgal szemben. De éppen ez a Krisztustól kapott küldetés hozza magával az egyház különlegességét és másfajta természetét a világgal szemben. Ha a II. Vatikáni Zsinat az egyházat az üdvösség egyetemes szentségének nevezi, úgy azzal mindenekelőtt arra gondolt, hogy az egyház a világ számára figyelmeztető és vezető jel a célra, amit ez a világ saját erejéből elérni nem tud; egyedül Krisztus erejében, akiben Isten az egész teremtést kiemelte és egy minden földit felülmúló létre rendelte. (1 Kor.15,28) Ezért az egyház sajátos társaság, mely a Jézus Krisztusban való hitre s a szentségekre, elsősorban a keresztségre mint alapra és az Eucharisziára mint különleges és központi életelemére van felépítve.

Ennek a sajátosságnak a fényében, mely a társadalmi képződmények minden hasonlósága mellett az egyháznak sajátja, kell nézni az egyházi szolgálat szentségi megalapozását. Hogy a papi tisztség felruházása egy szentség keretében mit jelent, azt a következőkben vázolhatjuk fel, (Vö. 11.sz.).

Az „ordo” mint az egyház szentsége

39. Először is a papi szolgálat lényegéből folyónak kell tekintenünk azt, hogy átadása szentség által történik. Abból kell kiindulnunk, hogy a papság nem egy bizonyos állás az egyházon belül, hanem az egész Isten népének sajátja, mely mint ilyen szentségi alapon jön létre. Isten népében mindnyájan papi jelleggel vagyunk megjelölve, amit a keresztség és a bér-málás közvetít; azok is, akik a papszentelés által egy különleges papság bélyegét kapják.

Az egyház, mint az üdvösség átfogó szentsége valósítja meg üdvözítő feladatait. Amikor az embereket felveszi életközösségébe, az üdvösség szentségi záloga lesz számukra. Az egyház társadalmi alakja ugyan hasonló, sőt sokban ugyanaz, mint a világi társaságok élete és működése, de ez a működés új, pusztán emberi fáradozások által elérhetetlen dimenziókat nyit meg. Az egyház, mint látható társaság, Krisztus üdvözítő kegyelmének a szentségi jegye és záloga, amit a keresztyének megkapnak, ha hittel és szeretettel együttélik az egyház életét. Ezért az egyház lényegéből kifolyólag érthető, hogy az a megkeresztelt, aki egyházi szolgálatra rendeltetik, Jézus Krisztus alapításának erejéből, tisztességét szentségi felszenteléssel kapja s ezáltal az apostoli utódlásba nyer felvételt, amelyben az egész egyház s következésképpen az egyházi hivatal is áll.

A felszenteléssel átadott szolgálat különleges mivolta nem jelenti azt, hogy az arra kijelölt és hivatott, hivatala által jobb kereszténnyé válik, ha még annyira is kell vallani, hogy a papi tiszttség, mint ilyen, megfelelő egyéni erőfeszítést kíván. A II. Vatikáni Zsinat kijelentése, hogy a hívek általános papsága a szolgálati papságtól nemcsak „fokozatban, hanem lényeg szerint” is különbözik (LG 10), formulázza meg a Jézus Krisztus alapító szándékában foglalt sajátos küldetést és felhatalmazást s ezzel kihangsúlyozza a meg nem szüntethető különbséget a hívek általános papsága és a sajátos papi szolgálat között. De a hivatali ill. szolgálati tiszttség sajátossága nem tesz jobb kereszténnyé, hanem sajátos papi feladatokra kötelez. Az egyház üdvözítő feladatának a megvalósításában szolgálni az embereket, ez a pap életfeladata és hivatása.

A sajátos felhatalmazás átadása

40. A papi hatalom átadása a püspök kézfeltétele által másodszer arra is mutat, hogy a hivatalok demokratikus értelmezésének az egyházban határai vannak. Bár a püspöki kézfeltétellel papi tiszttségébe helyezett személyt, akit egy különleges feladatra jelölnek ki, lehet demokratikusan kiválasztani, mégis a papsággal járó különleges hatalmat nem a

nép választása vagy delegálása közvetíti, hanem – az apostolok krisztusi küldetésének megfelelően – Jézus Krisztustól a Szentlélek által történt szentségi beiktatása „felülről”. S amennyiben a papi hivatal gyakorlásához jogi felhatalmazás szükséges, (mint például a gyóntatásnál vagy a házassági közreműködésnél) ez nem a hivatallal járó hatalmat adja meg, hanem csak egy bizonyos területet jelöl ki a papi felhatalmazásnak, amit a szentség adományozott előbb.

A lélek és a kegyelem közvetítése

41. Harmadszor azt is szem előtt kell tartani, hogy „a papszentelés kegyelmet közvetít” és hogy épp ezért kell tulajdonképeni értelemben szentségnek tartanunk. Az egyéni üdvösség kegyelme nemcsak ajándéka Istennek, hanem egyúttal felszólítás a személyes közreműködésre. Ez az egyéni kegyelem s a szenteléssel kapott hivatal nem állnak kapcsolat nélkül egymás mellett. Sőt a kegyelem, ami Isten közösségében életre képesít, épp a papi szolgálat feladataiban kell hogy hatékony legyen. Úgy, hogy a pap nem érheti el a saját üdvösségét, ha papi tisztjéből folyó kötelességeit nem Jézus Krisztus és az apostolok példája szerint gyakorolja.

Hivatali működés és egyéni üdvösség

Viszont a kötelességeit híven teljesítő papnak nem kell félnie, hogy ezáltal veszélyezteti saját üdvösségét, de természetesen olyan legyen a kötelességteljesítés, ami tárgyának és céljának megfelel. A papnak közvetítenie kell a szó és a szentség révén az üdvösséget az embereknek, és őket Istennel való hívő találkozáshoz vezetni Jézus Krisztus által. A pap nem tudja hivatalát lényegszerint és lelkiismeretesen teljesíteni, ha ő maga az Úrba vetett hitét nem gyakorolja Istennel élő személyes viszonyban, az Ő igéjének hallgatásában, és az arra imával s életével adott válaszbán.

Ezért a pap önmaga megértésének válságához jut el szükségszerűen, ha saját üdvösségének kellő gondozása nélkül gyakorolja hivatalát, és pedig oly módon, mely nem felel meg többet a papi szolgálat szellemének. Már Szent Pál is ismerte a veszélyt, ami abban rejlik, hogy „míg másoknak hirdetem az igét, magam érdemtelenné váljak”, és kötelességének ismerte, hogy ezt a veszélyt személyes fáradozással legyőzze. (1 Kor.9,26 sk.) Hivatala ellátását a saját üdvösségének ápolásával összekötni elengedhetetlen feltétel és mindig új erőfeszítésbe kerül. De a pap mindkettőre megkapta a Szentlélek ajándékát az ordoval. „A papok az ő sajátos módjukon jutnak szentségre azaz hivataluk hű és fáradhatatlan teljesítése által Krisztus szellemében” (PO 13, LG 41). Ilyen a püspöki kézfeltétel által nyert karizma, aminek nem elhanyagolására, hanem mindig újra

felélesztésére inti Szent Pál Timoteust (1 Tim.4,14; 2 Tim.1,6), s ami sem csak a személyes együttélés Istennel, amit a szentségek ajándékoz-
nak nekünk, sem pedig a Lélek ajándéka, ami a hivatalnak karizmatikus
jellegét ad, hanem a kettőnek szoros benső kapcsolata. A felmagasztalt
Úr, aki Isten népének némely tagját külön szolgálatába hívja, a felszente-
lésben zálogot ad arra, hogy ő maga a pap működéséhez Lelkét ajándékozza.
S ugyanakkor erőt nyújt arra, hogy a pap személyes elkötelezettségével és
mint Krisztus hivatalos képviselője a hívek gyülekezetében saját üdvössé-
gét is elnyerje.

*B) Egy hivatal, többféle feladat
Lelki hivatal az egyházi szolgálatban*

42. Ha már most a pap sokféle feladatairól akarunk beszélni, akkor arra is gondolnunk kell, hogy vannak az egyházban olyan feladatok, amelyek semmiféle lelki felhatalmazás nem szükséges. Gondolunk itt olyan szolgálatokra, amelyek közvetlenül nem lelki természetűek (mint például a pénzügyek kezelése). De vannak lelki területen is feladatok, amelyek elvégzésére az egyház minden tagja hivatott (például a szülők feladata gyermekeiket a hitre oktatni) a keresztség és bérmálás szentsége alapján. Amellett lehetnek képességek is, amelyek külön képzés által kifejleszthetők (például egy elvégzett teológiai kurzus, ami azonban nem egyenértékű a hitoktatóknak szükséges külön egyházi megbízatással). A laikus hívő maga módján szintén részt vesz az egyház egyetemes küldetésében. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy manapság mindenki számára van feladat s a pap gondolkodásának is meg kell változnia. A világi hívek nem a pillanatnyi paphiány miatt, hanem még inkább küldetésük megvalósítása miatt vannak felszólítva, hogy teljes mértékben közreműködjenek az egyházban. De a világi hívek minden szolgálatát egységbe kell hozni a papok külön feladataival, hogy így építsék fel Krisztus testét. (Ef. 4,1. 3-6)

A mérték és a központ

Az egyházi szolgálat helyes megvalósítására fontos, hogy annak sokféle tartalmát a maga egységében lássuk. A papságra várakozó sokféle feladat miatt kiválasztásra van szükség, aminek mértékét csak a hivatal lényeges tartalmának a helyes ismeretéből lehet kiolvasni. Különösen mikor részletfeladatokat kell áthárítani világi munkatársakra, nagyonis kell tudni, mely funkciók tartoznak a felszentelt paphoz, amelyeknek mindenképpen az ő működése alatt kell maradniok.

Az egyházi szolgálatnak ugyanis egész csomó részfeladata van s ennek a sok mindennek mindig újra az értelmi központját kell megkeresnünk.

Ez a középpont tartja össze a sokféleséget s ezt mindig újra meg újra fel kell idézni a pap tudatában. A helyes rend csak akkor valósul meg, ha a részletek annak a középpontnak a megvalósulásai és kifejlődései. Az egyházi hivatal eme központja maga Jézus Krisztus küldetése, aki a papszentelés révén tovább él az egyház szolgálati papságában. „Krisztusnak, a Főnek és Pásztornak hivatalát gyakorolják a papok annak tekintélyében való részesedésük mértéke szerint” (PO 6.)

Krisztus egyetlen küldetésére való alapítás

A ma és most kifejtett egyházi szolgálat többféle vonatkozásban áll Jézus Krisztussal. Legelőször is az egyházi rend alapítása Jézus Krisztusra megy vissza és történetileg össze van kötve Jézus Krisztussal. Ez a Jézus Krisztustól való történeti származás bizonyos mértékben Istentől adott biztosíték arra, hogy a felszentelt papok „Krisztus követségében” (2 Kor. 5,20) járnak. Krisztusnak ezt a helyettesítését nemcsak jogászilag kell értelmezni. „In persona Christi” működni azt jelenti, hogy a pap, hivatala gyakorlatában Jézus Krisztust képviselve, őt magát teszi láthatóvá s ezzel emlékezteti a gyülekezetet, hogy Isten előtt csak Jézus Krisztussal való találkozásban és összeköttetésben állhat meg, úgy amint ez az üdvösség rendjének megfelel. De ez a történelmi összeköttetés Jézus Krisztussal azonkívül záloga is annak, hogy Jézus Krisztus helyettesítése a pap működésében a felmagasztalt Krisztussal való karizmatikus összeköttetés erejében történik, úgy hogy a pap hivatali működésében maga Jézus Krisztus működik. Mikor egy hívőnek a felszenteléssel a papi tisztséget átadják, magától Jézus Krisztustól kapja a küldetést, mely egyedül alkotja az egyházban a tisztséget. Ez a küldetés az Úr ígérete az egyháznak, hogy az általa szentségileg küldetett pap az Ő nevében és erejében az ige és a szentségek útján Jézus Krisztus üdvözítő munkáját jeleníti meg és hatékonyá teszi az egyházban. A pap nem tudná az átváltoztatás szavai által Jézus Krisztus megváltó áldozatát megjeleníteni, ha valóban nem maga Jézus Krisztus volna az, aki a pap szavával a szentmise titkát végrehajtja. (Vö. 46.sz.)

Jézus Krisztus képvisellete

43. Az egész egyház mint az üdvösség szentsége Jézus Krisztus jelenlétének záloga a világban és a világért. Az egyház az a test, amelyben a felmagasztalt Krisztus láthatóan a világban marad és működik. Ez azonban nem zárja ki, sőt ellenkezőleg magában foglalja azt, hogy az egyházon belül van egy tisztség, mely Jézus Krisztus jelenlétének különösképpen a szolgálatában áll. Ha az egyházat Krisztus testének nevezik,

az nem azt jelenti, hogy az egyház maga a Krisztus. Az egyház csak mátkája Krisztusnak, mely a Szentlélek által felkeltett szeretetben egy lesz Krisztussal, a Szent Pál által idézett ószövetségi szó szerint, hogy a kettő egy test lesz. (Ef.5,31) Ez legyen a papnak az emlékezetében, amikor Jézus Krisztus nevében a gyülekezet előtt áll. A felszentelés a papot annyira Jézus Krisztus szolgálatába állítja, hogy Krisztus, az egyház feje képviseletében működhet (vö. PO 2). Hivatalos működésében tehát azt adja tudtul, hogy minden, amit az egyház Isten szolgálatában végez, az csak Jézus Krisztus megváltó önfeláldozásának részeseként jut célhoz. Ezzel az igehirdetéssel és a szentségek kiszolgáltatásával egyesíti Krisztus magával az egyházat, a Szentlélekben.

Isten népének a hite, hogy a felszentelt papban Krisztus van jelen (vö. Liturgiai Konstitúció: SC 7.), a történelem folyamán olyan kifejezési formákat öltött, amik a mai mentalitásnak nem felelnek meg. Ha ezek a formák az idők folyamán változnak is, mégsem szabad elsikkadnia annak a hitbeli meggyőződésnek, hogy a papi tisztség Jézus Krisztus személyére, az örök főpapra megy vissza. A pap számára pedig magától adódik a szigorú követelmény, hogy Krisztus képviseletét ne csak hivatalnak tekintse, hanem egyéni életével is tegeje elhíhetővé. (PO 12.)

Jézus Krisztus és a pap hármas hivatala

44. Mint Jézus Krisztus küldetése, úgy a papé is sok feladatot foglal magában. Ez a sokféleség teszi lehetővé, hogy az egyházi szolgálatot különböző szempontokból nézhessük, amik azonban nincsenek ellentétben egymással, ha a feladatok összességét vesszük számba.

Ez áll különösen arra a hármas szerepre, amivel manapság Krisztus üdvözítő művét s azért az egyház szolgálatát is jellemezni szokták (vö. 35.sz.). A prófétai szolgálat legkimondottabban az igehirdetés különböző formáiban történik. A pásztor szolgálata szűkebb értelemben a gyülekezet vezetésével történik. Ez lehet az egyes emberek vezetése vagy a kollektív vezetésben való részvétel az egyházmegyén, vagy a plébánián belül, például a szeretetszolgálat megszervezésében és végrehajtásában. De a papi értelemben vett működést a felszentelt pap mindenekelőtt az eucharisztia ünneplésében, mely az egyház egész életének és szolgálatának a középontja, gyakorolja. Ez utóbbi szolgálat különbségét az ószövetségi vagy a pogány áldozati szolgálatokkal szemben már bemutattuk (vö. 15,27.sz.). Az újszövetségi gyülekezetekben nem új áldozatot mutatnak be, hanem a pap, felszentelésadta hatalmával, Krisztus áldozatát jeleníti meg a szentmisében – amire minden szentség rendelve van (PO 5.) – és ezáltal

lehetővé válik az egyház számára, hogy Krisztus áldozatát és a saját odaadását mint áldozatot Istennek bemutassa.

A hármasság hivatalt emlegetése azzal a kísértéssel jár, hogy Krisztus képviselőjét ne lássuk már annak az egységnek, aminek ugyan több dimenziója van és különböző feladatkörre differenciálódhatik, de a valóságban Krisztus egyetlen küldetése. Valóban Krisztus egyetlen tiszttségének hármasságáról van szó, amelyik a maga egységében egyúttal prófétai, királyi és papi.

A pásztori szolgálat

45. Az egyházi szolgálat jellemzésére legjobban a pásztor feladatából lehet kiindulni (vö. 10.sz.), ami a gyülekezet lelki vezetésében nyilvánul meg. Minden működés, amit a pap felszentelése erejénél fogva gyakorol, a pásztor tiszttségéből folyik, csak a gyülekezetet nem kell túl szűken venni s a vezetést nem kell a világi közületek és társadalmi képződmények módjára érteni. A pap a pásztor szerepét kiemelkedő módon Isten igéjének prófétai hirdetésében s az istentisztelet papi végzésével gyakorolja. A pásztorság gyakorlásának minden más módja csak kisugárzása ennek a két szolgálatnak és azokhoz vezetnek vissza.

A prófétai szolgálat

De lehet az egész szolgálatot a próféta oldaláról is nem kevésbé helyesen bemutatni. A próféta szolgálata nemcsak akkor nyilatkozik meg az egyházban, amikor a pap Isten igéjét kötelezően hirdeti vagy amikor az egyházi tanítóhivatal Isten szavát kötelezőleg értelmezi. Sőt a pap minden lelki vezetésben, mint Isten ügyésze az embereknél, a próféta hivatalát tölti be, érvényt szerez Isten jogainak az embereknél, de pártfogóul is lép fel Istennél (vö. 16.sz.), ahogy az a próféta feladata. Krisztus üdvözítő művének szentségi megjelenítése és annak hatása, különösen a felszentelt paphoz kötött Eucharisztia ünneplésével, prófétai tett. A misében mondott összes eucharisztikus imák Krisztus halálát és feltámadását hirdetik, beteljesítve Szent Pál apostol szavait: „Valahányszor ugyanis e kenyeret eszitek s e kehelyből isztok, az Úr halálát hirdetitek, míg el nem jön” (1 Kor.11,26). Az átváltoztatás utáni hívek imádsága joggal mondja: „Halálot hirdetjük Urunk, és hittel valljuk föltámadását, amíg el nem jössz.” Az eucharishtiában nyeri el Krisztus üdvözítő halálának prófétai meghirdetése a szentség sajátos teljességét. Amit így meghirdetnek, az a szentmisében nyeri el titokzatos jelenlétét. Ebben a papi funkcióban éri el a prófétai működés a maga tökéletes megvalósulását.

A papi szolgálat

Végül a papi (kultikus) jelleg az egész egyházi tisztség ismertető jele, még a prófétai és a pásztori funkcióknak is, mint azt tanulmányunk biblikus részében kimutattuk. Természetes, hogy a papi jelleg különösen kiemelkedik a szentségek kiszolgáltatásában, de főként a szentmisében. De azért a prófétai és pásztori szolgálatnak is van papi jellege, mert azok is engedelmes odaadásban történnek az Úr küldetésével szemben, amitől az egyházi szolgálat a maga sajátosságát és hatékonyságát kapja. Miként Jézus Krisztus engedelmissége az Atya küldése iránt őt a kereszthalálra vezette, ahol papi áldozatát bevégezte, úgy az engedelmisségből származó prófétai szolgálat a hithirdetésben és a gyülekezet pásztori vezetésében Krisztus áldozatának a szentmisében való papi bemutatására irányul. A presbyterek az Eucharisztia ünneplésében tesznek tanúbizonyságot arról, hogy közösségben állnak az egész egyházzal, amit a püspökkel való egység biztosít. (Vö. 26,34.sz.; PO 7.)

A papi nőtlenség

Itt van az alkalmas hely arra, hogy a papi nőtlenségről is szóljunk keveset (vö. 18.sz.). Mindenki tudja, hogy a papság nincs okvetlenül összekötve a nőtlenséggel, de azért megvan annak a maga mély értelme. Egyik motívuma az, hogy a szolgálat a papnak egész életét igénybe veszi és teljes odaadást követel hivatásában (vö. 6, 8, 9, 15-16, 18). Jézus Krisztus, az első pásztor semmi másra nem gondolt, mint arra a feladatára, amit halálával bevégezt. A pap pásztori szolgálata is egy meg nem osztott készséget, önfeláldozó, hittel eltelt gondosságot kíván meg a rábízottakkal szemben. A papság eszkatológikus jellege is egy feltétlen szabadságra irányul a rábízott feladatok elvégzése érdekében (1 Kor.7,29). Innen ered a pap teljes rendelkezésre állása az egyház és az emberek számára. Egy másik motívum a papi nőtlenségre az az igény, amit a küldetés a pap egyéni életével szemben támaszt. Ha ugyanis a papi tisztség Krisztus papságának a megjelenítése, aki életét feláldozta, úgy nagyonis illik, hogy a pap is gyakoroljon olyan lemondást a mennyek országáért, amely őt magát teljesen igénybe veszi és egész életét lefoglalja. Így tesz a pap nőtlensége által kimondott tanúbizonyságot Krisztusért, akinek átadja magát, mit sem félve attól, hogy ezzel a súlyos lemondással az élet kiegészülését nem éri el. Mivel ma is az a feladatunk, hogy a keresztyén mivoltot hirdessük, azért kell a keresztyén nőtlenséget mint az emberi lét egyik igazi lehetőségét Krisztus szellemében értékelni és élni.

*C) Az Eucharisztia ünneplése,
mint az általános és a szolgálati papság megvalósítása
Eucharisztia és papság*

46. A pap összes feladatainak keretében az eucharisztia ünneplésének a vezetése és benne a szentmise a konszekrációs felhatalmazás kiemelkedő helyet foglal el. Mint már kimutattuk, az Írásban nincs semmi világos kijelentés arra vonatkozólag, hogy a papi szolgálat és a szentmise összetartoznék (vö. 18, 20, 22.sz.). Az egyház azonban már igen korán belső összefüggést látott benne, ami a gyakorlatban és a tanban törés nélkül kifejlődött (vö. 26, 27, 30.sz. sk.). A tan jogosultsága az Eucharisztia ünneplés vezetésére a papi tisztség egész értelméből és az Eucharisztia jelentőségéből a keresztyének és az egyház számára következik.

A II. Vatikáni Zsinat szerint a szentmise az általános és szolgálati papság legnagyobb magaslata, a tetőpont, amire az egyház minden cselekedete irányul. (Vö. Konstitúció a szent liturgiáról: SC 10,48) Ennek alapja az, hogy a krisztusi üdvösségrendszerben az Utolsó Vacsora centrális helyet foglal el s hogy az egyház életében és a keresztyén élet papi jellegében a szentmisének kimagasló szerepe van.

Az Utolsó Vacsora, az egyház áldozati lakomája

Az Utolsó Vacsorán Jézus Krisztus küldetésének teljességében találkozik velünk. Ennek a cselekedetének maradandó alapja kereszthalála, amiben egyedülálló és egyszeri papsága gyökerezik (vö. 15-16.sz.). Miközben Krisztus halálával élete nagy áldozatát végrehajtja, a valódi és végérvényes liturgiát ünnepli. Ettől kezdve nincs többé keresztyén értelemben vett teljesen érvényes áldozat, ami saját személyünk radikális odaadását ne zárná magába. Az Utolsó Vacsora konstitutív összefüggésben áll Krisztus üdvözítő kereszthalálával, mert ez csak halála előrevételezésével lehetséges. „Ez az én testem, melyet értetek adok. Ezt cselekedjétek emlékezetemre... Ez a kehely az Újszövetség az én véremben, melyet értetek ontok” (Lk. 22, 19.20). Miközben Jézus az Utolsó Vacsoránál feláldozott testével és kiontott vérével üdvözítő módon jelenlévővé teszi magát, úgy lesz jelen az ő haláláig menő engedelmességében is. Itt Jézus, mint pap cselekszik. Testével és vérével, mint önátadásának reális jeleivel jelen van az Igen-je és Ámen-je, amit Jézus Krisztus a kereszten haldokolva, a maga s minden ember számára kimondott.

Jézus Krisztus a kereszten végzi be tanító szerepét, mialatt halálával mint küldetésének hűséges tanúja mutatkozik. Ezért az Utolsó Vacsora is mint előzmény és cselekedet (actio) már magában is hithirdetés: „Vala-

hányszor ugyanis e kenyeret eszitek és e kehelyből isztok, az Úr halálát hirdetik, míg el nem jön” (1 Kor.11,26). Az Eucharisztia az Úr testében és vérében megjeleníti halálát és feltámadását mint a hit és üdvösség középpontját (vö. 45.sz.). Az Úr lakomája a „pascha-mysterium” ünnepe. (Vö. SC 6.) Ez a szentségi jelben és az ige hirdetésében történik. Az ige liturgiája tehát az Úr lakomájának nem járulékos része, hanem belsőleg tartozik az Eucharisztiahoz, mintahogy a dicséret és a hálaadás is lényeges elemei ennek az istentiszteletnek.

Jézus Krisztus kereszthalálával pásztornak is bizonyul, aki életét áldozza fel. Ezért az Utolsó Vacsoránál is mint a jó pásztor van jelen. „A kenyér, amit adni fogok, az én testem a világ életéért”. (Jn.6,51) Mint jó pásztor örökségbe hagyja egyháznak az Eucharisztia titkát. Miként Krisztus minden üdvözítő műve kereszthalálában kulminál, úgy az egyház egész üdvözítő működése is a szentmisében éri el tetőpontját, mert abban van jelen az Úr halála.

A pap az Eucharisztia ünneplésének előjárója

47. Az Eucharisztia ünneplését különleges felhatalmazással vezetni a pásztor szerepének egyik lényeges feladata, ami papi módon történik, mintahogy Jézus Krisztus is, mint pásztor, pap módjára cselekedett. A bibliai szövegekből egyértelműleg kivehető, hogy a gyülekezetek vezetői különleges felhatalmazásokkal ellátott és küldött pásztorok (vö. 13,23.sz.). Mivel a közösség életének középpontja az Eucharisztia, azért a gyülekezet előljáróját illeti meg az Eucharisztia-ünnepen az elnökség. Az egyház dogmája szerint „ezt a szentséget egyedül az érvényesen a kulcsok hatalmával felszentelt pap hajthatja végre”. Az Úr vacsorájának vezetésében a pap krisztusi küldetése is eléri csúcspontját, mivel akkor képviseli a legbensőségesebben és legközvetlenebbül Jézus Krisztust, amikor az Ő utolsó vacsoráját és ezáltal halálát és feltámadását megeleveníti. De ha a pap Jézus Krisztus helyébe való küldetése tagadhatatlan tény, akkor ebből az következik, hogy az Eucharisztia ünnepének a vezetése, amiben a tisztségviselő alapvető feladata a legvilágosabban jut kifejezésre, ennek a küldöttnek éppen a legkülönlegesebb felhatalmazása. A papi hivatal gyakorlása az Eucharisztia megünneplésének a vezetésében éri el megvalósulásának legnagyobb fokát. Ez áll a papra, aki mint ilyen egyúttal pásztor és tanító is. A pap a szentségi kézfeltétel által nemcsak a lehetőséget és felhatalmazást kapja meg, hanem mint pásztor a kötelességet is, hogy a gyülekezettel, és érte, az Eucharisztiaát ünnepelje, és amellet Isten ígét hirdesse.

48. Amit eddig mondtunk, az az egyházi tisztségre érvényes. De az Eucharisztia minden hívők általános papságának is a tetőpontja. A szentmise jelentősége csak akkor jut érvényre, ha valaki a szentmisében aktívan résztvesz és Krisztus haláláig tartó engedelmességét magáévá teszi. Csak ha mi magunk áldozattá válunk (harmadik eucharisztikus imádság) és ha Krisztus életének törvénye mindig jobban a mi életünk törvénye is lesz, válik az ő áldozata az Eucharisztia ünneplésében a mi áldozatunkká is. Miként Krisztus halálával a maga és az emberek nevében az Atyaistennek a legnagyobb tiszteletet és elismerést adta meg, úgy kell minden hívőnek, aki résztvesz az Eucharisztia ünneplésében, magát Krisztussal együtt az Atyának felajánlania. Ezért az Eucharisztia ünneplése, ha nem is az egyetlen, de a keresztények számára az istentiszteletnek pótolhatatlan formája, a Krisztus kereszthalálával való kapcsolat miatt.

A mindennapi élet kenyere

A részvétel a szentmisén meg kell hozza gyümölcsét a mi életünkben is. Miközben az egyszer történt kereszthalál és feltámadás a misében az egész egyházra, a gyülekezetre s a jelenlevőkre kihat, úgy válik Krisztus áldozatának szentségi jelenléte mindenki számára követeléssé, hogy az Úr élet- és halál-tanúságtételének mind az eucharisztia ünneplésben, mind a konkrét életben megfeleljen. (Vö. 20) A hívő a saját életével újra meg újra „adomány” legyen és így Jézus Krisztus áldozatában egész életét papi módon az Atyának ajánlja fel (vö. 19.sz.). Mivel az Úr vacsorája, szóban és szentségileg, Isten üdvözítő tettének tetőpontja Jézus halálában és feltámadásában, azért kell, hogy az Eucharisztia ünneplésében egységben legyen a meghirdetett és az elfogadott jóhír. A szentmisének kell a mindennapi élet szentségének lennie és hatást gyakorolnia a keresztény hívő minden magatartására: az Istenhez fordulásban, az élet vallásos értelmezésében s az emberekkel való érintkezésben. Minél inkább sikerül – ami mindnyájunk feladata – életünket Jézus életébe, aki magát az Atyának adta, beállítani, annál igazibb és gyümölcsözőbb lesz az Úr lakomájának liturgikus ünneplése s annál nagyobb kihatással lesz életünkre. A keresztény hívő élete által készüljön fel az eucharishtiában való részvételre és azzal is erősítse magát az Úr Krisztus melletti tanúságtételére. Az ilyen tanúságtétel igénybe veszi az egész életet egészen a haláláig s csak a halállal nyer befejezést, mely a kultusz, az élet s az érzület egységét jelenti, Krisztus halálának és annak a kenyérnek az erejében, mely az örök életet adja.

A pap kettős feladata

Az összes keresztények általános papsága megkívánja tehát, hogy minden hívő – pap vagy világi – a szentmisében való aktív részvételében Krisztus haláláig tartó engedelmességével igyekezzenek egyesülni. Ezért mind maga a pap, mind minden hívő önmagát és életét személyesen bele kell, hogy foglalja Krisztus áldozatába. S ezt annál inkább, mert papi hatalmánál fogva még másképpen is működik: papi ténykedése megjeleníti Krisztus cselekedetét az Utolsó Vacsorán. E feladatnak a teljesítése a pap szolgálata mindenki számára, a jelenlevők és távollevők, az egész egyház és az egész világ számára.

Következtetés

Ebben a sokszoros értelemben az Eucharisztia az általános és a szolgálati papság megvalósulása. Amennyiben az Eucharisztia az élet kenyere lesz, hogy erőt adjon a hétköznapi hívő módon való élésre és a minden nap be van állítva az eucharisztia megünneplésére, az eucharisztia lesz „a lelki élet beteljesedése és az összes szentségek célja” (Aquinói Szent Tamás, Summa theol. III.73). Az Eucharisziában van benne az egyház üdvösség-kincse összefogó módon, azaz maga Jézus Krisztus a mi húsvéti bárányunk és az élő kenyér. „Az ő teste által, ami a Szentlélek által él és életet teremt, ajándékozza az embereknek az életet; az élteti őket és vezeti rá arra, hogy önmagukat, minden munkájukat s az egész teremést vele felajánlják. Ezért mutatkozik az Eucharisztia az evangelizáció forrásának és tetőpontjának” (PO 5.). Erre a szóban és szentségi jelben megnyilvánuló evangélium-hirdetésre szolgál a papi tisztség az egyházban.

ZÁRÓSZÓ

Kedves Testvérek a papságban!

E levél értelme és korlátai

49. Amit ebben az írásban a papi hivatalról elmondottunk, rávezet arra, hogy mélyebben megértsük papi mivoltunkat s ezáltal segít papi kötelességeink jobb teljesítésére. Jól tudjuk azonban, hogy sok más kérdés, mely bennünket nyugtalanít, ebben az írásban nem kapott feleletet, sőt nem is érintettük. Mi itt csak a bibliai-dogmatikai alapokra akartunk rámutatni. Papi életünk és működésünk konkrét alakítása egy ilyen túlgyorsan változó korban sok olyan kérdést vet fel, amikkel itt nem foglalkozhattunk. Kérjük azonban, hogy ne vonják le ebből a hamis következtetést, mintha mi a papság történelmi és konkrét alakulását másodrangúnak tartanánk (vö. 1.sz.). Mi nagyonis tudjuk, hogy a papság képe korszerű megjelenésének mekkora jelentősége van – a papság mindig csak egy meghatározott formában élhet – s hogy éppen az ezzel kapcsolatos kérdések mennyi nyugtalanságot és szorongást okoznak sokakban.

Az Úr, aki becses ajándékként adta a papságot az egyháznak, azt a világ végig fenn fogja tartani. Mindnyájunk feladata arra törekedni, hogy ez a maradandó hivatal az új körülmények között is a neki megfelelő formában valósuljon meg. Ez azonban csak akkor fog nekünk sikerülni, ha egyrészt teljes nyíltsággal nézünk szembe a megindult új idők áramlataival, amelyben a tisztségünket be kell töltenünk, másrészt ha ugyanakkor hűek maradunk a papság lényegéhez, amint azt Krisztus alapította egyháza számára. A jelenben is tehát, mely szociológiai szempontból oly sokat változtat a papság konkrét, történelmileg kialakult képén, a lényegyet meg kell tartanunk. Mi levelünkben a bibliai és dogmatikai alapokra helyeztük a fősúlyt, hogy a papi tisztség maradandó központjára rámutassunk. Ezzel a bemutatással kötjük össze azt az őszinte kérést, hogy mindenki járuljon hozzá közreműködésével, hogy az itt bemutatott alapokon találjuk meg és valósítsuk meg a papság korszerű formáját. A Gondviselésbe vetett hit adja meg nekünk a bizalmat, hogy az ő segítségével megoldhassuk ezt a feladatot, ama mélyreható változások ellenére, amelyeket a pap megjelenési formájában ma megélünk, s ami nem csekély nehézségek elé állít bennünket.

Krisztus szolgálatában

50. A felszentelés által részesei lettünk Krisztus papságának olyannyira, hogy egyházában az Urat képviselhetjük, és másokat is kötelező módon „in persona Christi” működhetünk. Az egyedüli Fő az Úr marad; az

egyetlen pásztora és papja egyházának. De Ő minket használ fel arra, hogy tevékenységének, mint pásztor és pap, látható alakot adjon. Részt ad nekünk küldetésében, amit ő a világ megmentésére az Atyától kapott, úgy hogy a mi papi működésünkben ő maga van munkában. A saját küldetését bízta ránk és követivé tett bennünket, hogy az ő életadó szavát a mi szavainkkal hirdesse meg. Krisztus vett a szolgálatába, Ő bízott meg és hatalmazott fel arra, hogy mint papok emberi tevékenységünkkel közöljük Isten megváltó szeretetét testvéreinkkel. S ez áll elégtelenségünk és bűnösségünk ellenére is. Hogy Jézus Krisztus tévedő és hibázó embereket használ fel arra, hogy egyházában általuk működjék, az az Ő titka, és hozzátartozik az önkiüresítéshez és a szolgálatakjának a felvételéhez, mint ahogy az is az Ő titka, hogy az egyház, az Ő teste bűnös emberekből áll s ezért zarándokságának ideje alatt mindig ecclesia semper reformanda marad, amely állandóan bűnbánatra és megújulásra szorul.

A papi lét értelme

51. Ameddig emberek élnek a földön, az a szolgálat, amit a papság ró ránk, sohasem lesz fölösleges vagy éppen értelmetlen. Alig adhatunk életünknek mélyebb értelmet és fontosabb feladatot, mint azt, hogy az Urat hirdessük, aki minden emberi létnek értelmet ad. S ez azt is jelenti, hogy életünk a papi szolgálat által gazdagabb lett. Egyik-másik paptestvérnek ma nehezebb esik a papi életben kiteljesedett életet látni s ezért beszélnek „meghiúsult” papokról. Ennek bizonyára több oka van, de az biztos, hogy meghiúsulás (frustratio) csak ott következik be, ahol a köteles szolgálato egyáltalán nem, vagy rosszul teljesítik. E veszélytől nem menekülünk meg az egyéni odaadásunk csökkentésével, – csak megnövelésével.

Papság hitből

52. A papi tisztség helyes megvilágítása csak a hit szemszögéből sikerülhet. Mint ahogy Krisztus papságát sem lehet hit nélkül felfogni és elfogadni, úgy a mi részesevésünket sem Krisztus papságában. Ugyanez áll a papi feladatok teljesítésére. Az is megköveteli a hitet és egy nagy bizalmat az Úrban. Ezt tárja elénk világosan az evangélium a bőséges halfogásról s az első emberhalászok meghívásáról (Lk.5,1-11). A tanítványok nem emberi számítás alapján s nem saját erejükre támaszkodva vetik ki a hálót, hanem egyedül az Úr szavára. Az első emberhalászok képe irányadó mindnájunk számára, akik mint követőik részesei vagyunk az apostoli küldetésnek.

53. A papi hivatal teljesen igénybe vesz bennünket. Ez a hivatal nemcsak egy bizonyos lelkeszi működést követel meg a paptól, meghatározott idővel és energia bevetésével, hanem még inkább az ő egész személyét. A pap működésében nemcsak egyszerűen bizonyos funkciókról és szolgálatokról van szó, hanem saját magáról. Semmi kétség, hogy papi működésünk csak akkor folyik le a megfelelő mederben, ha azt egyéniségünk teljes bevetésével végezzük. Ennek alapja a papság krisztológikus jellege, mely abban világlik ki, hogy Jézus Krisztus papi működése tetőpontját keresztig tartó odaadásában érte el. Ő a jó pásztor, aki életét adja az övéiért. Ezért a mi részesedésünk Krisztus pásztorkodásában az ő keresztalálával van megjelölve. Krisztust képviselni, ami hivatalunkkal jár, nemcsak a hivatali funkciók korrekt elvégzésével válik hihetővé, ahhoz az egész élet kell, aminek központja Krisztus. A mi tanúbizonyosságunk Krisztus mellett csak ott hatékony, ahol az Krisztussal való mélyebb egyesülésből ered. Szent Pál azt írhatta a korintusiaknak: „Legyetek követőim, mint ahogy én Krisztus követője vagyok” (1 Kor.11,1). Ebből a figyelmeztetésből kiviláglik, hogy az apostol egész élete annyira átlátszó, hogy benne maga az Úr válik láthatóvá. Az apostol példája kötelező a mi apostoli szolgálatunkra is. Ez az „átlátszóság”, ami a papi lét egyik lényeges vonása, nagyfokú önmegtágadást kíván. Minél jobban elszakadunk önmagunktól és helyet engedünk Krisztusnak, annál láthatóbbá válik Ő általunk a gyülekezetben. Nem önmagunkat kell hirdetnünk, hanem Őt, mert az emberek nem abból tudnak élni, amit mi magunkból nyújtani tudunk, hanem Jézus Krisztusból, aki egyedül az út, igazság és az élet. (Jn.14,4)

Ilyen megvilágításban kell a papi nőtlenség értelmét is néznünk, ami kifejezési készségünket egy bennünket teljesen igénybe vevő hivatalra. Ez a Krisztus által lehetővé tett nőtlenség, mint minden kegyelmi adomány, az elé a feladat elé állít bennünket, hogy mindig újra azon fáradozzunk, hogy annak megfeleljünk. Ha az Úr segítségével mind mélyebben valósítjuk meg, nem fogja elsorvasztani emberi mivoltunk fontos területeit, hanem ellenkezőleg erőket fog felszabadítani, amikre papi feladataink teljesítéséhez szükségünk van. Krisztus követésében a mennyek országaért vállalt nőtlenség mint a mi meg nem osztott szolgálatunk kifejezése az az életforma, ami a ránk bízott hivatásnak megfelel. A változások, melyek napjainkban antropológiai és szociológiai síkon, sőt a teológiai gondolkozásmódban is végbemennek, nem könnyítik meg a cölibátus megértését és megvalósítását, hanem inkább megnehezítik, ezért

az előtt a feladat előtt találjuk magunkat mindnyájan, hogy olyan lelki-séget alakítsunk ki, amely számol ezekkel a változásokkal és ezáltal olyan papi életstílust valósítsunk meg, amiben a cölibátusnak is helye van, amelyet meggyőződéssel is élünk. Ennél a törekvésnél nem szabad felednünk, hogy a Jézus Krisztusért vállalt papi nötlenség nem bonyolult megfontolások eredménye, hanem a hitbeli meggyőződés és lelki tapasztalat gyümölcse.

Az a készség, amit hivatali tisztségünk teljesítése megkövetel Krisztus szolgálatában az emberekkel szemben, csak úgy valósítható meg, ha ezt a szolgálatot a nagy Krisztus-szeretet táplálja, és ha szolgálatunk ennek a szeretetnek a kifejezése. Gondolkodóba kell ejtsen, mikor János evangéliumának utolsó fejezetében olvassuk, hogy Jézus, mikor Pétert nyájának pásztorává teszi, csak azt kérdi, szereti-e Őt? (Jn.21,15-17). Krisztus szeretete úgy jelenik meg itt, mint a lelki hivatal átvételének egyetlen és feltétlen előfeltétele. E nélkül a szeretet nélkül mi sem vagyunk képesek papi szolgálatunkat ellátni. Ezért kell az Úr iránti szeretetünket mindig életben tartanunk, ami elválaszthatatlanul össze van kötve mindazok szeretetével, akik ránk vannak bízva.

Mindenek középpontja

54. Fejtegetésünkben láthatóvá lett a feladatok sokfélesége, amire a papi szolgálat kiterjed. A mi tisztségünk annyi sokféle tevékenységet hoz magával, hogy az egyes ember nem is tudja az összes feladatokat meglátni és érthetőleg túlterhelve érzi magát. Ezért tehát rá vagyunk utalva a testvéri együttműködésre magunk között és a világi hívekkel. Ezzel kiegészítjük egymást kölcsönösen, hogy a sokféleség dacára egy feladatot teljesítsünk. Akármilyen fontosak is az egyes feladatok, papi működésünk központjában az Eucharisztia áll. Ez érthető is, ha meg-gondoljuk, hogy az Eucharisztia ünneplése „minden evangelizálás és az egész keresztény élet forrása és tetőpontja”, mint a II. Vatikáni Zsinat tanítja. (LG 11; PO 5.) Mivel a mi papi feladatunk lényegileg egyházi hivatal és Krisztus testének felépítésére van rendelve, abban kulminál, ami az egyház életének a középpontja (vö. 46-48 sz.). Egész világosan kifejezésre jutott ez a zsinat egyházzól szóló konstitúciójában, ahol a felszentelt papokról ezt mondja: „Szent hivatalukat legfőképpen az Eucharisztia ünneplésében és a gyülekezetben gyakorolják, ahol ők Krisztus személyében működnek s az ő misztériumát hirdetik, a hívek imáit a Fej áldozatával egyesítik s az újszövetség egyetlen áldozatát azaz Krisztus áldozatát, aki egyszer s mindenkorra mint hibátlan adományt

az Úrnak felajánlotta (vö. Zsid.9,11-28), az Úr újra-eljöveteleig (vö. 1 Kor.11,26) a szentmisében felújítják és felhasználják”. (LG 28.).

Hűség Isten ajándékához

55. Isten nekünk adta a papi tisztség nagy kegyelmi adományát egyszer s mindenkorra, ahogy azt mindenekelőtt a „kitörölhetetlen jegyről” szóló tan bizonyítja (vö. 33 sz.). Ezért kérjük és buzdítjuk paptestvéreinket, hogy mindig hálásak legyenek Isten eme nagy adománya iránt, amelyet Ő a felszentelésben ajándékozott nekünk, és töltsük be teljes mértékben papi szolgálatunkat, amelyre az Úr Krisztus küldött bennünket, hogy a szorongattatások közepette is hűséges sáfárjaiként találtsunk. Hivatalunk átvételekor nem homokra építettünk, hanem az egyetlen szilárd alapra (1 Kor.3,11), az örök Főpapra, akiről az Irás mondja: „Jézus Krisztus ugyanaz tegnap és ma és mindörökre”. (Zsid. 13,8)

A PAPI SZOLGÁLAT

A NEMZETKÖZI TEOLÓGIAI BIZOTTSÁG TANULMÁNYA

A Nemzetközi Teológiai Bizottság tanulmányának francia szövegét ld.: „Le ministère Sacerdotal, Les Éditions du Cerf, Paris, 1971. – Német szövegét ld. „Der Priestertliche Dienst”, übertragen von H. U. v. *Balthasar*, Johannes Verlag, Einsiedeln, 1972. –

Ezt a papi szolgálatról szóló tanulmányt a Nemzetközi Teológiai Bizottság kebelében egy e célra alakult albizottság készítette el. Tagjai voltak: H. Urs von *Balthasar*, Msgr. Carlo *Colombo*, P. Gonzalez de *Cardedal*, P. M.-J. *Le Guillou* elnök, P. *Lescrauwaet* titkár és Msgr.J. *Medina-Estevez*.

Miután a tanulmányt a Bizottság teljes ülésen (1970. okt. 5-7.) megvitatta, „munkaeszközként” jóváhagyta és megküldte a Püspöki Szinódusnak. Természetesen ez az általános jóváhagyás nem jelenti azt, hogy a bizottság tagjai a szakvélemény minden állítását vagy részletét hivatalból hitelesítik.

A tanulmányt követően közzétett tételeket a Nemzetközi Teológiai Bizottság tagjai vitájuk végén szavazással hagyták jóvá.

BEVEZETÉS

Az Egyházon erőt vevő papi válság kiterjedt problémakör elé állított bennünket. Úgy határoztunk, hogy az alábbi pontokat tárgyaljuk meg. Ezek – a szociológiai elemzés mellőzésével – lényegük szerint *teológiai* természetűek:

- I. A pap helyzete korunk világában
- II. A papi identitás válságának teológiai gyökerei
- III. Az Egyház, Istennek egészében papi népe
- IV. A papi szolgálat krisztológiai alapja
- V. Az apostolság és a papi szolgálat
- VI. A papi szolgálat eszkatológikus jellege
- VII. A papi szolgálat beilleszkedése a mai világba
- VIII. A papi lelkiség

Végül néhány futó megjegyzés a válság megoldására vonatkozólag.

Napjainkban sok papnak rossz a közérzete, súlyos bizonytalanság nyomasztja. Egyeseknél ez a rossz közérzet olyan általános, hogy nemcsak a papnak koruk világában elfoglalt társadalmi helyzetét illetik rendszeres kritikával, hanem magát a papi szolgálat fogalmát is kikezdi.

Ennek a *pap identitására* vonatkozó válságnak egész sereg oka van; nehéz összefüggésében látni valamennyit. Leggyakrabban töredékes szempontok merülnek föl, főként a *probléma szociológiai megközelítése* felől. Uralkodó szerepet tulajdonítanak „a mentalitás változásainak”: az érintkezés új stílusa papok és laikusok között, a „nyitottabb” keresztények újfajta magatartása a profán világ értékei iránt, stb. Doktrinális területen számot vetnek még bizonyos „hangsúlymódosulásokkal” az egyetemes és a szolgálati papság tekintetében, amelyek a II. Vatikáni Zsinatból eredtek volna. Ezek a módosulások – mondják – megzavarták a katolikus papoknak a századok folyamán önmagukról alkotott fogalmát. Gyakran hozzáteszik azt is, hogy ennek a hagyományos fogalomnak az Újszövetség tanításában kevés az alapja, viszont nagymértékben rajtahagyták bélyegüket a kifejlődésének kedvező egyházpolitikai körülmények. Ebből pedig az következne, hogy messze túlmenően a zsinati szövegek félnék újraértékelésin sarokba kellene hajítani a papi tisztségekről szóló teológiai tanítást.

Bizonyosan van igazság ez állításokban. Ezért kezdjük beszámolóinkat rövid szociológiai vizsgálódással. De sokkal fontosabbnak és tanulságosabbnak tartjuk azoknak a *sajátosan teológiai okoknak* tanulmányozását, amelyek a papi identitás válságát előidézik. Ez a II. fejezet tárgya lesz.

I. A PAP HELYZETE KORUNK VILÁGÁBAN

A világ mélyreható változáson megy át, és ennek a jelenségnek megvan a befolyása az Egyházra is.

Már a II. Vatikáni Zsinat megállapította, hogy korunkban a papok szerepe „mind nehezebbé válik”,¹ az emberi és lelkipásztori helyzetüket érintő mély és gyors változások következtében.² De a Zsinat vége óta különösen súlyosbodott a helyzet. Joggal beszélnek „a papság válságáról” is. Ez a válság ma a világ minden részében kitört, bár motíváló okai különfélék, ereje és kiterjedése más és más.

A) A jelenlegi válság tünetei

Az utolsó öt év folyamán a válság főbb tünetei a következők:

1. Sokan otthagyják a papi szolgálatot

Néhány év óta olyan jelentősen megnövekedett a papi szolgálatról megváltó papok száma, hogy a püspökök, papok és a közvélemény nyugtalankodnak miatta. Valószínűtlenül magas számokat emlegetnek, de a valóságot nem lehet pontosan ellenőrizni. Egy bizonyos: a Vatikán egyházi statisztikáinak központi hivatala megállapította, hogy a papi szolgálat alóli fölmentés ügyében befutó kérelmek száma rohamosan nő. 1964-ben 640 ilyen volt, 1968-ban 2263. Csak nagyon kevés egyházmegyében teszik közzé, hány pap hagyta el szolgálatát anélkül, hogy fölmentést kért volna, de bizonyára ez a szám sem elhanyagolható.³

A papi válságra vonatkozó irodalom megkísérelte osztályozni a szolgálatukat elhagyó papok különféle típusait.

Az első csoportba tartozóknak sohasem volt hivatásuk, vagy nem voltak alkalmasak a papságra; fölszentelésük egyszerűen tévedés volt. Ilyen esetek mindig előfordultak, de most ezeknek a papoknak több lehetőségük van arra, hogy otthagyják hivatásukat.

A második csoportba azok a papok tartoznak, akik nem képesek elviselni az Egyház belső feszültségeit. Úgy érzik, két tűz közé szorultak: egyfelől idejétmúltnak találják a struktúrákat, másfelől szeretnék elkötelezni magukat a világnak, bekapcsolódni alkotófolyamatába, osztani életstílusában, családát alapítani.

A harmadik csoportot a bátorságukat veszített papok alkotják, akik idegennek érzik magukat a modern világban. Csüggedésük okai: azoknak az eszközöknek és szavaknak gyötrelmes keresése, amelyek kapcsolatot teremthetnének ezzel a világgal; eddigi munkájuk látszólagos eredmény-

telensége; a magány kemény próbatétele, anyagi nehézségek kíséretében, sőt kifejezett nélkülözés, biztos jövedelem híján.

A negyedik csoport azokat a papokat foglalja magában, akik nem tudtak ellenállni az eddigi életszéméletüket felforgató nehézségeknek és a rájuk támadó kétségeknek. Egyesek közülük elvesztették hitüket, vagy legalább az egy határozott egyházba vetett hitüket; mások, összeférhetetlennek tartva hivatalukat és egyéni felfogásukat, ragaszkodtak az őszinteséghez, és inkább a kilépést választották.

A kötelező cölibátus kérdése még hozzájárult a felsorolt csoportok sajátos problémáinak bonyolultabbá tételéhez.

A kilépés minden korosztályra kiterjed, de legnagyobb a fiatal és a 35-45 éves papok között. A legkülönbözőbb beosztásokban működő papoknál előfordul, de úgy látszik főleg a tudományos munkával foglalkozókat érinti.⁴

2. Csökken a hivatások száma

A papságra készülő seminaristák statisztikája már pontosabb: Számuk csaknem mindenütt apad, és ez a tény általános nyugtalanságot idéz elő. A Vatikán egyházi statisztikái azt mutatják, hogy 1966 és 1968 között a seminaristák száma 166.000-ről 147.000-re csökkent. Franciaország, Németország, Spanyolország, Ausztria, Belgium, Kanada és Brazília nagyszemináriumaiiban a csökkenés kb. 40%. Angliában a százalékarány kisebb, Hollandiában viszont nagyobb. Írorszáiban erősen ritkulnak a jelentkezők a nagyszemináriumokban. A szentelendők nagyjából ugyanolyan arányban kevesbednek, mint a nagyszeminaristák.⁵

A hivatások csökkenését tárgyaló közlemények a következő okoknak tulajdonítják ezt:

a) A fiatalok olyan világgal kerülnek szembe, amelyet át- meg átjár a kétely, előszeretettel kritizálják a keresztény hitet. Ezeknek a fiataloknak szellemi világában mélyen behatoltak a szekularizáció eszméi, s a természettudományok és technikai tudományok követelményei.

b) A fiatalok egyaránt bizalmatlanok a múlt és a társadalom jelenlegi rendje iránt. Ellenszegülnek egy olyan világ struktúráinak, amely nem ad nekik kilátást a jövőre, és ezt kivetítik az Egyházra is. Az ő szemükben az Egyház is sok tekintetben a jelenlegi társadalom része, és struktúrái felfogásuk szerint akadályozzák kibontakozásukat.

c) A fiatalok törekvései a mai világproblémák köré kristályosodnak: a béke, a javak igazságos elosztása, a faji egyenlőség stb. Egyáltalán nem úgy látszik, hogy a papi pálya hozzájárulna ezeknek az elsődleges kérdéseknek a megoldásához.

d) A fiatalok számára nem vonzó a pap képe. Úgy tetszik, nem eléggé alkalmazkodik a modern élethez, túlságosan kevésbé szabad, jövője kilátástalan. Ráadásul a papi cölibátus követelménye szerintük ellenkezik az emberi személy jogaival és e világ konkrét valóságának figyelembevételével.⁶

3. Összeütőközések püspökök és papok között

A papok különböző országokban akciócsoportokat alkottak, azzal a tervvel, hogy megreformálják az Egyházat és ráveszik, hogy módosítsa magatartását a világgal szemben. Nyomást igyekeznek gyakorolni a hierarchikus tekintélyre. A provokálástól sem riadnak vissza. Mindamellett visszautasítják a „kontesztáló” címkét, mint amely túlságosan negatív, és szolidáris papoknak nevezik magukat.

Ezek a csoportok országokként különfélek. Általában pasztorális természetű megmondások készítetik cselekvésre őket. De azért egyes országokban politikai hajtóerők is működnek. Másutt az a cél, hogy újfajta életstílust tegyenek lehetővé a papok számára. Azt kívánják, hogy papok és laikusok egyaránt hathatósan hallathassák hangjukat. Ezményük az olyan típusú pap, aki teljesen résztvesz a társadalom életében, és az olyan Egyház, amely jelentős társadalmi szerepet játszik.

Egyes ilyen csoportoknak laikus tagjai is vannak. Mások kapcsolatot tartanak olyan papokkal, akiknek házasságuk következtében el kellett hagyniok a papi szolgálatot. Az egyes nemzeti csoportok egyre szorosabb érintkezésben vannak egymással.

Ezeknek a csoportoknak a tevékenysége robbanásig sűríti a krízis feszültségét, és ez sok tanulsággal járhat.⁷

B) A mentalitás átalakulása és a válság szociológiai gyökerei

1. Általános szempontok

A papság mai válságát részben az Egyház életének jelenlegi mélyreható reformjai, a világgal való viszonyának alapvető módosulása idézték elő. Ezek a reformtörekvések már ott éltek az Egyházban; a II. Vatikáni Zsinat részben megvalósította, részben jóváhagyta őket. Ez a fejlődés tükröződik „A papi életről és szolgálatról” szóló dekrétumban.⁸ A pap képe ebben jelentősen átalakult. Így nem csodálhatjuk, hogy a zsinati határozatok alkalmazása és továbbfejlesztése egyidőre nyugtalanságot idézett elő.

Az igazság az, hogy a papság válsága mindenekelőtt magának az Egyháznak a válságát mutatja. Ha a papság jelenlegi megpróbáltatása identitási krízis, akkor ez valójában az egész Egyház identitási krízisét jelzi

a maga teljességében. Az Egyháznak ez a krízise a nyugati civilizáció mai társadalmi-kulturális átalakulásával függ össze. Ezt a kulturális átalakulást joggal jellemzik a „szekularizáció” névvel, és azt az alapvető kérdést veti föl: van-e még helye az Egyháznak az ember és a társadalom bizonyos új szemléletében. Bármi legyen is a felelet erre a kérdésre, megmarad az a probléma: hogyan jelenjék meg az Egyház az eljövendő idők emberei előtt? Magától értetődik, hogy ezek a kérdések égetően időszerűek a papok számára. Hiszen őket személyes létük és mindennapi munkájuk egyaránt szorosan az Egyházhoz fűzi.

2. Sajátos jellemvonások

Az előző mozzanatok mind szorosan összefüggnek egymással és együttesen hozzák létre a nyugtalanságot. Csak egészen vázlatosan idézzük fel őket.

a) *A pap klasszikus képének módosulása az Egyházon belül*

Több mint másfél század óta a pap képe egyáltalán nem változott. A tridenti zsinat után semmiféle doktrinális fejlődés nem érintette a pap állapotát az Egyházban. A pap ismerte helyét és sajátos feladatait a keresztény közösségben. Kiváltságos feladata volt a szentségeknek, főként az Oltáriszentségnek és a gyónási feloldozásnak a kiszolgáltatása; „papi módon” élt, a kultusznak és az elkülönülésnek abban az értelmében, ahogyan az Ószövetség használja ezt a szót. Felelősnek tudta magát az „igaz és változhatatlan tanítás” megőrzéséért. Nagyon hűségesen kellett ezt a tanítást magyaráznia, egy kicsit az Egyház „hivatali képviselője”-ként, és adott esetben fegyelmi úton kellett megvédelmeznie. Mindebből az következett, hogy a pap úgy vélte: sajátos, a többi keresztény fölött álló osztályhoz tartozik. „Híveit” maga köré gyűjtve ő garantálta az Egyház fennmaradását a világban, – a mindenekfölött fenyegetésnek tekintett világban.

A II. Vatikáni Zsinat ezt a papi képet két irányban módosította. A Zsinat minden hívő közös papságát a szolgálati papság előtt tárgyalta, és ez utóbbihoz tudatosan fűzte hozzá a „miniszteriális” (szolgálati) jelzőt.⁹ Továbbá tisztázta a püspök helyét, mint a részegyház közép-pontját és az egyetemes püspöki kollégium tagját. Ezzel a pap helye az Egyházban elmosódottabbá vált.

A Zsinat óta a pap hivatala jobban differenciálódott, és határai immár markánsabban domborodnak ki, mint a teológiai kézikönyvekben. Nem elégszik meg már azzal, hogy elvégzi a szentségek kiszolgáltatását és az ezzel közvetlenül összefüggő funkciókat. Az új, népnyelvű liturgikus

szertartások személyes alkalmazást és igen rugalmas alkalmazkodókészséget követelnek meg tőle. Nem arról van szó, hogy az igeszolgálat túlságosan előtérbe került, de ha a pap számot vet – amint hogy számot kell vetnie – hitükben veszélyeztetett kortársaink állandóan változó szükségleteivel, akkor ez a szolgálat elmélyültebb ismereteket és hitelesebb meggyőző erőt követel meg tőle. A papi hivatal „presbiteri” lesz, a szó újtestamentumi értelmében. Az azelőtt használatos „hatalom” szót most többnyire a „megbízás” helyettesíti, és mindig „szolgálat”-ként magyarázzák. Sőt a papnak testvéreivel, a többi keresztény-nyel párbeszédet folytatva kell betöltenie feladatait, elő kell mozdítania tevékeny részvételüket az igehirdetésben és a liturgiában. Helye immár nem az egyszerű hívők fölött van, hanem közöttük, bár saját és sajátos küldetéssel. Következésképpen együtt kell működnie paptestvéreivel, sokkal inkább, mint eddig: a kissé individualista módon felfogott szolgálat átengedi helyét a kollegiális szolgálatnak, amelyet a püspököt körülvevő felelős presbitérium gyakorol.¹⁰

Azt lehet mondani, hogy a kicsit statikus, uralkodói és individualista papság-fogalom helyébe a mozgékony, sokoldalú, szolgálatként felfogott és kollegiálisan gyakorolt papság képe lép. A papság felfogásának ez a megújulása ma még sokhelyütt okoz zavart és nyugtalanságot.

b) Egyház és világ

A II. Vatikáni Zsinat az egész Egyházat a világ pozitív látására vezette. Megtörte az egyházi elkülönültséget és bejelentette igényét a világgal való szolidaritásra és közlekedésre. Elismerte, hogy a világot szeretetből Isten teremtette, Krisztus megváltotta, rendeltetése az, hogy Benne teljességre jusson, és az emberre van bízva. Tudatába idézte az Egyháznak, hogy a világban él, és kötelessége az, hogy itt a világban és a világ számára az isteni kiengesztelődés szándékának jele legyen. Az Egyház kívánja megérteni az idők jeleit, hogy megfeleljen nekik és hozzájáruljon a világ fejlődéséhez. Nem jelenti ez azt, hogy elhanyagolja saját küldetését, hanem hogy jobban tudatára ébred Krisztustól kapott különleges evilági küldetésének: ezért akarja szolgálni a világot, párbeszédet folytatni és együttműködni vele.

A pap számára ez a szemléletbeli változás azt jelenti, hogy meg kell tanulnia tiszteletben tartani az emberi értékeket, mindamellett nem tévesztve szem elől, hogy ő nem a világból való. Szívén kell viselnie korunk sajátos problémáit és tanúsítania kell az Egyház valódi szolidaritását az emberekkel.¹¹

Csakugyan: a mai társadalom soha el nem fogadna olyan Igazságot, amely nem adná meg a feleletet legnemesebb vágyaira, oly Üdvösséget, amely nem járulna hozzá mostani nyomorúságainak enyhítéséhez. A papoknak tehát nem szabad többé elkülönülniök ettől a társadalomtól, ellenkezőleg: meg kell érteniök törekvéseit, részt kell venniök kutatásaikban. Meg kell találniök azokat az eszközöket, amelyek lehetővé teszik, hogy úgy közöljék az igazságot és az üdvösséget, ahogyan kortársaik várják.

Igy ez a megnyílás a világnak számos paptól megkívánja, hogy változtasson gondolkodásán, kifejezésmódján és életstílusán, elfogadja előre nem látható helyzetek bizonytalanságát, és vegyen részt a fejlődés lendületében élő világ keresésében.

c) Az Egyház válsága

A fejlődő világ színe előtt, és mint annak egy része, az Egyház maga is megismeri a válságot. A szekularizáció folyamata fölveti az Egyház létjogának kérdését. Ez a kérdés nemcsak konkrét megjelenési formáira vonatkozik, amelyek nem alkalmazkodnak eléggé a kortársi világ érzéséhez, ennél tovább terjed: arról van szó, *miért is van valójában*; maga a keresztyén élet lesz alapvető kritika tárgya. A válság mélyreható voltát mutatja, hogy magának a *keresztyén hitnek* lényegéig ér.

A szekularizációt úgy jellemezhetjük, mint szociális-kulturális történelmi folyamatot, amely lehetővé teszi az embernek, hogy egészen komolyan vegye a földi világ értékeit, struktúráit, céljait és szabályait. Amikor a világ kikutatásának folyamata befejeződött, az ember megtanulta tulajdonaként kezelni a világot, az ő világát. Jelenleg ott tart, hogy képesnek érzi magát az emberi lét minden felelősségének önálló vállalására. Elmúlt már az az idő, amikor az ember a világban elfoglalt helyzetének megőrzésére közvetlenül Istenhez, az Egyházhoz és a paphoz folyamodott segítségért.

A II. Vatikáni Zsinat kifejezetten állította, hogy az embernek joga van autonómiára evilági feladataiban. „Ha a földi valóságok autonómiáját úgy értelmezzük, hogy a teremtett dolgoknak és a társadalmaknak megvannak a maguk sajátos törvényei és értékei, amiket az ember fokozatosan megismer, alkalmaz és szabályoz, akkor az autonómia megkövetelése teljesen jogos. Ezt nemcsak korunk embere követeli meg, hanem a Teremtő akaratával is egybevág.” (GS 36.) Az Egyház lelkipásztori gyakorlatának tehát tiszteletben kell tartania ezt az autonómiát, amikor az istentiszteletben és az igehirdetésben az emberek felé fordul.

Ennek a viszonylag új helyzetnek következményeképpen számos papon

a frusztráció érzése vesz erőt, ha csak sajátosan egyházi funkciókkal kell foglalkoznia. Hogyan tudják bemutatni a kifejezetten lelki vagy vallásos dolgokat úgy, hogy az megfeleljen kortársaik várakozásainak és szükségleteinek? Nehézségeik vannak ezen a téren. És nehezen látják be, mi a jelentősége a liturgiának, meg sajátos lelkipásztori szolgálatuknak, a modern társadalom számára.

Végül a társadalom átalakulása sok papot tudatára ébresztett felnőtt mivoltának, felelősségének, lelkiismereti szabadságának. Ettől kezdve bizonyos egyházi struktúrák elavultnak, a modern világban alkalmatlannak tűntek fel előttük. Nem akarnak többé „a püspök fiai” lenni, még kevésbé egy intézmény hivatalnokai. Azt követelik, hogy hivatalkat társfelelősségben gyakorolják, hiszen az Egyház bizalmat szavazott nekik. Egyesek egészen odáig mennek, hogy az „elismert polgár” helyét igénylik maguknak, köztisztviselőként tartott foglalkozást, amely anyagilag függetleníse őket. Szabadon óhajtnák betölteni papi szerepüket, ugyanakkor világi hivatást is, meg akarnak házasodni és résztvenni a társadalmi életben, mint bárki más.

Az Egyház szekularizálódásának ez a folyamata számos hitbeli problémát teremt. A bizonytalanság sok hívő hitéletét is megtámadja, hát még azokét, akik életüket egészen a hit szolgálatára szentelték. Az a szenvedés, amelyet napjainkban a hit válsága sokaknak okoz, mélyen a papok szívébe hatol. A természettudományok és a technika fejlődése kedvezőtlen légkört teremt a vallásos elmélyedésnek. A nagy iramban népszerűsödő mai filozófiai eszmék is hozzájárulnak ahhoz, hogy a hagyományos vallásos meggyőződések és gyakorlatok idegennek tünnek fel a mai életben. Az elkereszténytelenedés, a szkepticizmus, az életritmus megváltozása, a hírközlés, a szabadidő, a közlekedés roppant arányú és tempójú fejlődése mind csak bonyolultabbá teszi a papi szolgálat gyakorlását.

Igy érthető, hogy a papnak gyakran az a benyomása: olyan társadalmi környezetben él, amely mind kevésbé veszi komolyan legszemélyesebb valójában, viszont mindinkább lefoglalja társadalmilag. Szemináriumi képzése nem készítette elő erre a helyzetre, az olyan „átkapcsolás” pedig, amely megfelelné a fejlődés gyorsuló ritmusának, sajnos megvalósíthatatlan.¹²

II. A PAPI IDENTITÁS VÁLSÁGÁNAK TEOLÓGIAI GYÖKEREI

A papi identitás-válság *sajátosan teológiai* gyökereinek megvilágítására, végsőkéig leegyszerűsített és vázlatos formában, a következőket mondhatjuk: Ez a válság összefügg a reformáció alapvető problémáinak újabb fölmerülésével, valamint azzal a hosszú kulturális fejlődéssel, amely napjainkban a „szekularizált” világ kialakulására vezet.

A) A reformáció alapvető problémáinak újabb fölmerülése

A válság nagymértékben abból származik, hogy magának a katolikus egyháznak belsejében újból fölmerülnek a reformáció támasztotta problémák. Ezek a problémák maguk is csak következményei voltak azoknak a súlyos hiányosságoknak, amelyek hosszú századok óta mutatkoztak mind a papi szolgálat teológiájában, mind pedig gyakorlásában.

Csakhogy ezeket a problémákat a tridenti zsinat nem vizsgálta meg alapvetően. Inkább csak elnapolta és enyhítette őket, mint hogy valóban kiküszöbölte és megoldotta volna. Beérte azzal, hogy hangsúlyozza az egyházi rend szentségének létezését, amely az Eucharisztia megünneplésére van rendelve; de nem nézett szembe a papi szolgálat jelentésével teljes teológiai és lelki mélységében.

Megjegyezve, hogy Luthernél¹ hiányzik az apostolság szempontja, foglaljuk össze a reformátor kritikájának főbb pontjait:

a) Az Újszövetség a „pap” (*hierusz*) szót, valamint származékait csakis Krisztusra és a megkereszteltek összességére használja.

b) Az Újszövetségben a szó igazi értelmében csak egy Pap van, és annak a papsága láthatatlan „Isten előtt”. Krisztus, a Pap közvetlenül járul Istenhez, közvetítő nélkül ajánlja föl neki magát, közbenjár testvéreiért és megtanítja őket az üdvösség titkára.

c) Minden megkeresztelt, mint Krisztus Testének tagja, ugyanezen a módon (a hit láthatatlan módján) és ugyanazon módon pap: *consacerdotes ei sumus (Keresztény szabadság)*.

d) A római katolikus klérus „papjai” nem inkább papok, mint a többi keresztény; minden hívő éppen olyan pap, mint ők. A papság szempontjából az Egyházban mindenki azonos jogok és azonos lelki hatalmak birtokában van. Senkinek sincs szüksége egy másik emberre ahhoz, hogy üdvösséget hozó kapcsolatba lépjen Istennel, megkapja adományait és tisztelje őt lélekben és igazságban. Magának Istennek sincs szüksége az általános papságtól különböző szolgálati papságra, hogy üdvözítő kegyelmét közvetítse.

e) A pap és a laikus közötti megkülönböztetés nem hivatkozhatik isteni eredetre. A nagyravágyás és a világ szellemében gyakorolt tekintély származéka. Az igazi tekintélyt Isten Igéje adja meg a szolgálatra, és ez az „intendánsok”, az „ökonómusok”, a „szolgák” tekintélye. Semmi köze a hívő egyéni szabadságához.

f) A Krisztus papságában való részesedést a keresztség adja meg. Az egyházirend nem szentség. „Krisztus egyháza nem ismeri. A pápa egyháza találta ki.” (*Babiloni fogság*).

g) A miniszteriális *papság* fogalmának minden érvényes elemét a *szolgálat* fogalma foglalja magába. A szolgálat az Újszövetség szerint abban áll, hogy az Igével és az Ige szentségeivel táplálják és fenntartsák a hitet. Ebben a felfogásban az apostoli szukcesszió úgy jelenik meg, mint az Evangélium hűség (tiszt) hirdetése. A szolgálat nem ruházza föl betöltőjét semmiféle járulékos hatalommal. Csupán annak szükségéből fakad, hogy az egyháznak Isten szolgálatára *szervezetre* van szüksége. Ezért ha egy egyháznak nincsenek püspökei és papjai, még mindig el láthatja ezt a szolgálatot, úgy, hogy egyik tagjára, mint papra a papok között, rábízza a szolgálat feladatát, hisz mindannyian egyenlők.

A szolgálati papság kétségbevonásának intellektuális gyökere az üdvösség lutheri teológiája volt. Ez az üdvösség feltételeit és módját az *egzisztencia* szempontjából határozza meg, vagyis *annak a lelki aktusnak oldaláról, amellyel mindenki dönt sorsa felől*. Minden ember szembe kerül az Ige nagy eseményével, és ez olyan helyzetbe hozza „Isten előtt”, hogy egyedül marad „Üdvözítőjével”.

Luther tehát tisztába akart jönni azzal, mi az üdvösség ökonómiájának döntő tényezője (az, ahol a megváltás az adott egyén számára hatékonyvá válik), és ennek során odajutott, hogy a jelzett értelemben felfogott *egzisztenciát* tette meg az értékelés egyetlen kritériumává. Ennek fényében mond véleményt mindarról, ami korának egyházában található:

a) Szükséges az, ami mindenestül jelentős az egzisztenciális *megtérésre* nézve, például a prédikátor. Luther ezeket a szükséges elemeket a „benső”, a „láthatatlan”, az „Isten előtt”, *coram Deo* kategóriába sorolja. (Egzisztenciális, nem pedig „ontológikus” kategória!)

b) „Kontingens” („külső”) az, ami egzisztenciálisan nem döntő: az istentisztelet, a fegyelem egyes mozzanatai. Ezt lehet módosítani, esetleg el is törölni.

c) Eretnek, istentelen, semmis és megneemtörtént az, ami eltereli az embert egzisztenciális felelősségétől (pl. a cselekedetek „érdeméről” szóló tanítás, mely elfordítja a figyelmet a *személyes* aktusról), vagy aki bármi

módon Krisztus helyébe tolakszik (a pap, a pápa), gátolja azt a szabadságot, amelyet a Jézus Krisztusba vetett hit ad meg a keresztyénynek.

A miniszteriális papság birodalmában végbevitt „forradalom” Luthernél összefügg az üdvösség „ontológikus” nézőpontjának kikapcsolásával (a szót a chalcedoni zsinat dogmájának értelmében használjuk). Ehelyett tisztán és egyénien „egzisztenciális” szemléletét részesíti előnyben. Ennél fogva nincs többé egyházi közvetítés, hogy az Atyához járuljunk: sem közösségi, hogy megszabadítsa az embert a bűn kötelékeiből, sem papi (az egyedüli Közvetítőnek alárendelve), hogy mindenkit besoroljon Isten egyetemes Népeinek általános rendjébe, az emberi életet magára vevő szentháromságos élet hierarchikus egységébe. Másszóval a papi szolgáltnak ez a kétségbevonása *egy új egyházlátás* tartozéka.

Ez az „egzisztenciális” légkör – a fentebbi értelemben – a 16. század óta annyira elterjedt, hogy a *modern kultúra* egyik összetevője lett.

A történettudományok nagyarányú fejlődése (vonatkozik ez különösen az őskeresztyénységet illető ismereteinkre), valamint a biblikus és patrisztikus tudományok föllendülése méginkább hozzájárult azoknak a kérdéseknek elterjedéséhez, felújulásához és elmélyüléséhez, amelyeket a reformáció az egyház struktúrái és a papságot illetően felvetett.

Ilyenformán a protestáns egyháztörténetírás ellentétbe állította az ősi, evangéliumi és apostoli keresztyénységet a szentatyák egyházával, és ez utóbbit tekintette a későbbi katolicizmus csirájának. Harnack (*A keresztyénység lényege*) ennek az iránynak egyik utolsó fő képviselője.

Ez az alapvető ellentét a modernista krízis benső lényege. Amikor Alfred Loisy *Az evangélium és az egyház* c. könyvében cáfolja a nagy protestáns történész egyes tételeit, még mindig foglya marad a tipikusan protestáns egyháztörténetírás bizonyos alapvető előfeltételeinek. Szerinte szakadék választja el egymástól az apostoli katolicizmust és Jézust – abban az értelemben, hogy az előbbi maguknak az apostoloknak, első-sorban Pálnak a műve. Ezt a tételt a *Bultmann* utáni iskola, főleg *Conzelmann*, még napjainkban is fönn akarja tartani (szerinte Lukács a „Frühkatholizismus” főfelelőse). De a skandináv protestáns exegetikai iskola Anton *Friedrichsen* óta kimutatta, hogy a „Frühkatholizismus” és Jézus közötti ellentét mesterkéltnél, egy doktrinális apriori terméke, a tények és a szövegek meghazudtolják. De bár mindegyre világosabb, hogy az atyák egyháza viszonylag – legalábbis nagy vonalaiban – homogén módon következett az Újszövetségben kifejlődő és kialakuló egyházra, különféle alapvető kérdéseket még ma is élénken vitatnak. Csak egy jelentősebb példát idézünk a papság problémájára vonatkozólag:

fölvetették, hogy az Újszövetség egyáltalán nem beszél szolgálati „papságról”, hanem egy népről, „királyi papságról”; hogy a tisztségek sajátos jellege gyanánt a „szolgálatokat” domborítja ki, amelyek a Krisztus hozta üdvösséget közvetítik a híveknek. Így aztán magától értetődően merült föl a kérdés: vajon nem a keresztény misztérium megrontása-e az a fejlődés, amely a papság értelmezésében szinte az egyház életének kezdetei óta észlelhető? Nem az ószövetségnek a keresztény közösségre gyakorolt befolyása magyarázza-e, illetve később, Konstantin után, a pogány papságra jellemző vonások átvitele a keresztény papságra? Kérdezhetnénk még azt is: vajon a papszentelés nem csak egyik törvényes formája a papi szolgálatra bocsátásnak, de nem szükségképpen az egyedül lehetséges forma? ²

B) Hosszú kulturális fejlődés

A legutóbbi fejezet megjegyzései már világossá teszik, hogy a papi szolgálat mai problémái nem egyszerűen a reformációs problémák újrafeltalálása: kiterjesztette és súlyosbította őket az a hosszú *kulturális fejlődés*, amely különben maga sem független a reformációtól.

Röviden azt mondjuk, hogy *a jelenlegi rossz közérzet alapja* két világszemlélet szembekerülése kultúránk legbensejében. Az egyik egybehangzó a katolikus hagyománnyal és azt föltételezi, hogy elismerjük a világot teremtettnek, Isten ajándékát hirdető valóságnak, jelenléte jelének, működése tanúságának, Isten és ember közötti köteléknek. A másik az evilági lét radikális „szekularizációjából” származik – ez itt most filozófiai állásfoglalás, és semmi köze a földi dolgok jogos autonómiáját jelentő szekularizációhoz (GS 36) –, és bizonyos modern, idealista vagy materialista történetfilozófiák dialektikus modelljeiben jut kifejezésre: ezekben a transzcendenciának már nincs meg a működéséhez és megnyilvánulásához szükséges tere. Ezek a filozófiák a szellem, az ember, vagy a világ kifejlődését ténylegesen úgy képzelik el, hogy saját magát hozza létre (önteremtés). A történelem „mozgató” személyiségei pedig úgy jelennek meg, mint a szellem kialakulásának jelentős „mozzanatai”, vagy a „forradalmon munkálkodó” közösség tudatos vezetői. ³

A pap mint az eszkatológikus Ország tanúja és szentségi megvalósítója, mint az Úr Jézus Krisztus eszköze az örökkévalóságnak időben megvalósítandó műve számára, nem vindikálhatja magának a feleletet a modern történetfilozófiák „antropogenetikus” vagy „noogenetikus” kutatásaira.

Így tehát sok jelenlegi papi nehézség annak tulajdonítható, hogy a papok nem veszik eléggé számba, mennyire alkotóeleme a szó iménti

radikális értelmében vett „szekularizáció” jelensége nyugati kultúránknak, sőt bizonyos mértékben egész bolygónk civilizációjának is. Egy önmagában zárt világ, amely kezdetére és végére vonatkozólag minden függést elutasít, amely csak saját értelmezésében tudja fölfedezni önmagát, csak saját terveit ismeri el értéknek, nem hagy többé teret a papnak.

Vagyis az az emberi világ, amely autonómiájának fölfedezése közben nem érzi szükségét, hogy saját létének értelmét keresse, és csak önmagától való függését ismeri el, lehetetlenné teszi a pap számára, hogy értelmét adja hivatásának. Hiszen a papi szolgálat szemlélete a katolikus egyház felfogásában az egyház szentségi, titokzatos fogalmát foglalja magában, meghatározott antropológikus és ontológikus elgondolást (jelesül, mint fentebb mondtuk, a teremtett világról, Isten jeléről).

Elemzésünk eredményeképpen tehát jól meg kell különböztetni:

1. A legradikálisabb értelemben vett szekularizációt, vagyis egy önmagában zárt világ megalkotását,

2. a szekularizációt mint a földi dolgok jogos autonómiáját (GS 36).

Csakis ez a megkülönböztetés teszi lehetővé, hogy elkerüljünk olyan fogalomzavarokat és kétértelműségeket, amelyek igen súlyos félreértések forrásai lehetnek.

Különben talán jobb lenne az első folyamat megjelölésére a „szekularizmus” szót használni. Persze nem feledjük, hogy ez nemcsak tőlünk függ. ⁴

Mert amennyire hitből fakadó kötelességünk, hogy elítéljük az önmagában zárt világot bálványozó szekularizmust, éppen annyira el kell ismernünk, megint csak hitünk nevében, a szekularizáció egészséges felfogásának jótéteményeit, amint az előbb a *Gaudium et Spes*-re hivatkozva tettük. Ez utóbbi valóban megfelel bizonyos alapvető evangéliumi követelményeknek, például, hogy az ember egész élete istentisztelet legyen. Ez megköveteli tőlünk a keresztény kultusz sajátos természetének kifinomultabb felfogását: a *hit* istentisztelete az, magában foglalja a teljes létet, és beteljesíti konkrét életünk áldozati adományát (vö. Róm.12,1) az Úr húsvétjának közös eucharisztikus ünneplésében.

C) Összefoglalás

Az iménti gondolatok jól mutatják, hogy a jelenlegi papi válság, éppen mélységében és súlyosságában, kivételes lehetőség az egyház számára; kegyelem, ha jól fogadja. Az egyháznak most *gyökerig ható teológiai és spirituális elmélyítéssel* kell megfelelnie azokra a kérdésekre, amelyekre a reformáció nem kapott feleletet. Meg kell állapítania, nem terheltük-e meg a papi szolgálatot jogtalanul olyan idegen elemek-

kel, amelyektől meg kellene szabadítani, és mostantól fogva jobban kell hangsúlyoznia a papi szolgálat *sajátos jellegét*, úgy, ahogyan Jézus Krisztus akarta, ahogyan Isten ígéje kinyilatkoztatja nekünk.

Igy tehát tanulmányoznunk kell az egyházat mint papi népet, azután Krisztus papságát, és azt, hogyan lehet benne megalapozni a papi hivatalt.

JEGYZET A „SZENT”-RŐL

Louis Boyer

A „vallásos” elleni divatos reakció a „hit” nevében, a „szent” (szakrális) és a „világi” között támasztott ellentét (ebben a „világi”-ban kellene állítólag megnyilvánulnia az igazi kereszténységnek) sok zavaros és kétértelmű elemet tartalmaz és nem látja meg a keresztény lelkiség egyedülálló jellegét. Nem lehet szó arról, hogy mindezt a félreértést egy rövid jegyzetben eloszlassuk. Jegyezzük meg, hogy egyes nemkatolikus (főleg anglikán) teológusok nagymértékben hozzájárultak ehhez; különösen Michael Ramsey érsek (*Sacred and secular, God, Christ and the World*) és J. Macquarrie professzor (*God and Secularity*).

Meg kell mondanunk, hogy a „szent” fogalmának és valóságának tanulmányozásához nem elvont okoskodásokkal vagy apriori meghatározásokkal kellene hozzákezdeni, hanem – elmélyült fenomenológiai tanulmány után – az igazán tudományos jellegű összehasonlító vallástörténet alapján. Különösen R. Otto, G. Van der Leeuw, Mircea Eliade munkáihoz kellene folyamodnunk. Tanulásaikat megpróbáltuk röviden elmondani főleg *Le Rite et l'Homme* c. könyvünkben.

Először is meg kell állapítanunk, hogy mindaz, ami a világon van és különösen az ember életében előfordul, „szent”, mint Isten létének, jelenlétének, működésének kinyilatkoztató jele. Ha tehát olyan kereszténységet akarnánk, ahol minden szakrális jelleg túlhaladott vagy el van törölve, az annyit jelentene: olyan kereszténységre törekszünk, ahol Isten neve nem szerepel többé, meg sem nevezhetjük, ki sem fejezhetjük, még egyszerű célzással sem. Akár rájövünk, akár nem, akár akarjuk, akár nem: a „szent” elvetése odavezet, amit „Isten halálának” mondanak, de egész egyszerűen Isten elfelejtésének kellene mondanunk.

Csak hogy a mélypszichológiák úgy látszik kimutatták (ez főleg Jung iskolájának egyik legpozitívabb eredménye), hogy ez a „feledés” mindig csak látszat. A „szent” visszaszorítása a tudatszférán kívülre – mint minden más elfojtás – csupán azt eredményezi, hogy iszonyatosan elburjάνzik a tudatalattiban. Nem fogadtuk legjobb barátunkként az emberi tudatban, hát ellenségünkké válik. De ennek az ellenségnek csak hátat lehet fordítani, elmenekülni előle nem.

Az, amit a „szent”-et elvetni igyekvő keresztény kortársaink helyesen, bár homályosan éreznek, valójában ez: a „szent” az emberi vallásokban – a zsidóságon és a kereszténységen kívül – paradox feszültség és ellentét alakjában jelenik meg az emberi életben. Van egy isteni szféra, az isteni tevékenységek birodalma, és ez, legalábbis első pillantásra, idegennek, sőt könyörtelenül ellenségesnek látszik az ember szférája és saját tevékenysége iránt.

És mégis: ez az ember megszokott életén, az életterét alkotó világon mindenütt túleső „szent” azt is mindenütt hirdeti, hogy a benne megnyilatkozó istenség jogos ura az életnek, az egész világnak. Ilyenkor az ember egy bizonyos pillanatban, egy bizonyos helyen szertartásokkal és formulákkal megadja azt, amivel ennek az istenségnek tartozik, s cserébe azt reméli, hogy – hiszen most már lefizette adóját a „szent”-nek – jogosan és biztonságosan lehet és maradhat minden más téren a maga ura és a világ ura. A világ-uralomra, a világ egyetemes humanizációjára törő modern ember ezért számúzné a „szent”-et...

E magatartásnak a zsidósága és a rákövetkező kereszténységé éppen a fordítottja. Felületes szemléletre ezért lehet visszfényként megtalálni a teljesen „szekularizált” mindenségben is (ez Harvey Cox csábító, de túlságosan egyszerűsítő gondolata *Evilági városában*). Valójában a zsidóság és a kereszténység is (és minden fejlettebb vallás, bár szerintünk kevésbé radikálisan és főleg kevésbé hatékonyan) a szent és a világi közötti különbség és következőképpen feszültség megszüntetésére törekszik. De nem úgy, hogy mindent elvilágiasít, hanem úgy, hogy mindent szentté tesz. Itt azonban már nem olyan szentről van szó, amely az ember megsemmisítésével emelné ki Istent, hanem arról, amelyre Szent Ireneusz mondása illik: *Gloria Dei vivens homo* (az élő ember az Isten dicsősége) – csak ne feledjük, amit nyomban hozzátesz: hogy az ember egyedüli igazi élete Isten „megismerése”.

A „szent” zsidó fogalma valóban nem egy idegen Isten szakralitása, hanem a teremtő Istené. Ez a „szent” egy történelmi folyamat során nyilvánkozik meg, pontosan meghatározható jelentős eseményekkel: Isten belép a vele összeütközésbe került ember történelmébe és kinyilatkoztatja magát mint Megváltó, mint kiengesztelő.

De a kinyilatkoztatás kiindulópontja: maguk a természetes szakralitás jelei, legalábbis alapvető jelei; jobban mondva arról a szakralitásról van szó, amely a bukott világban is megmarad. Ez a kinyilatkoztatás elválaszthatatlan a „szent” átalakulásától, amely létrehozta a teremtő és megváltó Isten személyes, kiengesztelő beavatkozását az emberi létbe.

Igy sajátítja ki magának Isten az áldozati rítust, legegyszerűbb, legradikálisabb formájában: a szent lakomát (amelyben az ember tudatára ébred, hogy életét csak ajándékba kapta, az Istennel való cserében). De a húsvéti lakomából, amely a természet évenkénti újjászületésének egyszerű évszaki rítusa volt, a zsidó húsvétot alkotja meg: a szünet nélkül megújított szövetség szertartását, a választott népet a pusztulástól megmentő isteni beavatkozás örök emlékezetét... Ennek a – mondhatnánk – profétai tapasztalatnak a végén, az utolsó vacsorán, Krisztus kinyilvánítja Keresztjének értelmét, beteljesítve mindazt, amit Izrael áldozatai tökéletlenül előrejeleztek, s ezzel megoldva életnek és halálnak „természetes” titkát. Egyben pedig rájuk hagyja azt az emlékjelet, amely immár mindenkorra lehetővé teszi, hogy közösségbe kerüljenek ezzel az egyetlen áldozattal és résztvegyenek benne.

De a Jézus áldozatával való eucharisztikus közösség (a keresztény szakralitás tetőfoka) már nem az élettől különvált, vele ellentétes „szent”-be való beavatás lesz. Ellenkezőleg: kapcsolatot teremt az áldozat és életünk megújulása között. Ez az áldozat a legvalóságosabban (nem csupán szertartásilag) Jézus halála a kereszten, amelyben egész életének értelme feltárul, és a mi egész életünk meg-

újulásának útja: hasonlóná válás az övéhez. A sajátosan keresztény „szent” tehát nem hogy nem alkot a világtól különálló világot, az élettől elkülönült életet, hanem éppen – és ezt egyedül csak a hit teheti meg – helyreállítja a közlekedést Krisztus élete és a mienk között. Krisztus élete a maga egyedülálló jellegében: új világ, amelybe feltámadásával lépett be. És ez az élet a mienket teljesen a maga képére alakította, a Kereszt ítéletének és a Parúzia végső átalakulásának jegyében álló világban.

Ilyen távlatban veszi föl magába Krisztus – gyökerestül megváltoztatva – a papi szerepet és minőséget, így lesz ő a „szent” embere. De ebben az egyedülálló, jellegében teljesen megújult papságban minden ember hivatott résztvenni, akit a keresztség és a hit kereszténnyé tesz. Elsődlegesen azonban az egyházi rend szentsége terjeszti ki minden emberig Krisztus egyedüli papságát, minden életre az ő egyetlen áldozatát. Ez a szentség az ő „küldötteinek” konzekrációja, s főleg Igéjének hirdetésével és a szentségi jelek megjelenítésével a „krisztusi” papság egyetemes közlésének „szolgáivá”, vagyis függő eszközeivé teszi őket. Így igazolódik be mindig és mindenütt, hogy Isten és ember egyetemes kiengesztelődésének új szakrális tere mindenestül és egyedül Krisztustól való. A kiengesztelődött Test csak ott gyarapszik, ott jön létre minden tagjában, ahol a Fő egy képviselője az ő nevében beszél és cselekszik.

III. AZ EGYHÁZ, ISTENNEK EGÉSZÉBEN PAPI NÉPE

Krisztus, az egyetlen és örök pap, egész életével, szavával, keresztyével és feltámadásával a Lélek adományát közölte velünk és olyan Egyházat hozott létre, amely egészében papi nép, az üdvösség szentsége az egész világ számára.

A különféle tagokra oszlott test egységében az egész egyház résztvesz Fejének, Krisztusnak papságában. Minden tagja szabadon járulhat Istenhez (Róm.5,2; Ef.2,18) az Ige szabadságában (2 Kor.3,12; Ef.3,12; Zsid.4,16; 10,19), egyszóval mindenki pap benne.

Isten népének papi hivatala, amely alapvetően összefügg Jézus papi áldozatával (Jel.1,5; vö. 5,9 skk; 7,13 skk), nemcsak hogy Krisztuson alapul, hanem gyakorlása is benne és általa történik: (aki saját vérével szentelte meg a népet, Zsid.13,12) „*Általa* mutassuk be Istennek szüntelenül a dicséret áldozatát: az őt megvalló ajkak gyümölcset” (Zsid. 13,15).

Ez a papi tisztség mindenekelőtt a dicséret áldozatának bemutatását foglalja magában (Zsid.13,15, vö. 10,22). Az apostol szerint ez abban áll, hogy „Ámen”-t mondunk Isten és Krisztus művére (2 Kor.1,20) és a *homológiával*, a hit megvallásával szentesítjük az Eucharisztia megünneplését (vö. Zsid.13,15; 1 Pét.2,9, ahol az „Isten nagy tetteinek hirdetése” kifejezés a liturgikus nyelvre emlékeztet – vö. Zsolt. 70,9.15; 70,15; 72,28 stb.). Másodsorban magában foglalja a „*lelki áldozatot*” Róm.12,1-2, amely biznyságot tesz a szeretetben (Zsid.10,24; 13,16; Jak.1,26-27; 2,22 skk) a lélek új életéről. Végül kifejeződik a vértanúság biznyságtételében, a lelki papságnak ebben a legmagasabb formájában (Fil.1,19-30, 1 Pét.2,20 skk, Jel.1,6; 5,9-10; 6,11; 7,13-14).¹

Hasonlóképpen Péter első levele is azt tanítja, hogy az Egyház papi közösség. Az első levél 2. fejezete 9. versének fordítása, a legújabb tanulmányok szerint, kétségtelenül a következő: „Ti választott nemzetiség, *királyi székhely (bazileion)*, papi közösség (*hierateuma*), szent nemzet, Istennek tulajdonul kiválasztott népe vagytok.”²

A görög fordítók a *hierateuma* gyűjtőnevet az *-euma* végű főnevek mintájára alkották, amelyek egy bizonyos szerepet betöltő emberek együttesét jelölik. Világos tehát, hogy az egész egyház papi működést gyakorol a nemzetek között.

Isten népének ez a közös istendicsérete *lelki* istentisztelet. Vagyis a legalapvetőbb valóságban: Isten Lelkében megy végbe. Ez a Lélek adja meg a különböző tagok helyét a testben, amikor különböző „szolgá-

latokat” biz rájuk. Egyesek ezek közül önkéntesek és ideiglenesek, mások nyilvánosan jóváhagyottak a tekintély részéről, megint mások végül egészen különleges jelentőségűek és az apostoloiktól származnak.

Ezért a közös lelki papság gyakorlása mindig bizonyos *rendben* történik. Jól mutatja ezt a szentmiseáldozat megülvése, amely az Irás és a hagyomány szerint mindig is lényegileg közösségi jellegű cselekmény volt. Különben mi sem egybehangzóbb a bibliai felfogással, amely Isten népét mindenkor hierarchizált népnek mutatja. E szerves egység nélkül nem lenne az a messiási nyáj, amelyet a próféták megjósolta jó *pásztorok* kormányoznak és védnek.

Az Ex.19,5-6 passzus közösségi jellege egyébként nem ellenkezett a levita-intézmény elismerésével. Egészen világos, hogy 1 Pét.1.9-ben való felidézése sem ellenkezik a pásztori szolgálat intézményével. Ugyanaz az első Péter-levél beszél a pásztori szolgálatról (1 Pét.5,2-5) és a közösség papi jellegéről.

Ez a közös papság átjárja és fölemeli a hívek életét, hogy az eucharisztikus áldásnak és Isten szeretetének ereje teljességgel átítassa és átalakítsa. Végtelenül sokféle kezdeményezési mód áll rendelkezésére mindenkinek, hogy szavával és egész életével tanúságot tegyen a sajátos papi kegyelem mindegyiküknek megadott ajándékáról. De ezeknek azok körül kell rendbe sorakozniok, akik az apostolok utódaiként a keresztény közösség fejei. A keresztények mindig egyugyanazon Test tagjaiként jelennek meg a világ előtt, akkor is, ha úgy látszik, hogy egyénileg járnak el, – és ebben a testben a Lélek és a szeretet egysége elválaszthatatlan az apostolokkal és utódaikkal való egyesüléstől.

Amint lehetetlen elgondolni egy testet szerveinek belső rendje nélkül (minél fejlettebb a test, annál szervezettebb), éppennyí lehetetlen elgondolni az Egyház papi testét saját rend, vagyis hierarchikus szerkezet nélkül.

IV. A PAPI SZOLGÁLAT KRISZTOLÓGIAI ALAPJA

A papi szolgálat alapja csakis Krisztus papsága lehet. Nincs más papság az Újszövetségben, mint Krisztusé. Ez felülhaladja és beteljesíti a régi papságokat mind.

Először is tehát elemeznünk kell az üdvrend keretében a papság fogalmának és tényének fejlődését.

A) A régi papságok felülhaladása és beteljesítése

A frigyszekrénynek, majd a Templomnak a kultusza kifejezi, hogy egész Izrael mindörökké az élő Istennek van szentelve. Ez az Isten mentette meg, és fogadta gyermekévé az ábrahái szövetség Sinai-hegyi megújításában. Benne sűrűsödik össze Izraelnek Isten Igéjébe vetett hite. Szertartásai, amint maga a húsvét is, nem mások, mint a szövetség örök emlékezete, azé a szövetségé, amelyet Isten az Egyiptomból való kivonuláskor a szent hegyen pecsételt meg.

Isten népének kultikus tevékenységét a kiválasztott papság váltja át társadalmi és látható ténnyé. Ennek a kiválasztásnak az a célja, hogy biztosítsa Izraelben az Istenhez méltó kultusz megvalósulását, a szív valóságos megtérésére alapozva: engedelmesség Isten szavának, és a lét teljes területére kiterjedő törvényeinek megtartása. A papok kultikus tevékenysége és a közösség és Istene között fennálló lelki kapocs kölcsönösen feltételezi egymást.

De ha meg akarjuk határozni a papság szabatos értelmét Izraelben, hiba lenne csupán a levitikus papságot tanulmányoznunk. Mert a papság eszméje a bírák korától az újszövetségig komoly alakuláson ment át.

1. Mózes

Izrael történetében Mózes alakja olyan ragyogóan emelkedik ki, hogy azt csak a Messiásé szárnyalja túl a kinyilatkoztatás másik pólusán. Egymagában többféle közvetítő szerepet foglal össze; ezek később különböző személyek: királyok, papok, próféták között oszlanak meg. Prófétaik küldetésénél fogva Mózes valóban Isten Igéjének közvetítője. És sajátos hivatásának karizmájánál fogva, mint népének feje, az egész nép nevében gyakorolja papi hivatalát (Ex.24,6-8).

2. A királyi papság

Az első időkben a családfők, a nemzetségek, a törzsek papsága előzte meg Izraelben Lévi törzsének papságát. A dávidi dinasztiának, az isteni ígéretek letéteményesének létrejötté után ez királyi papsággá fejlődött

(vö. 2 Sám.7,8-16). Igaz, a királyságnak ez az oldala az idők folyamán kissé elhalványult. De azért a *papkirály* képe, aki felelős Izraelért Jahve előtt (1 Kir.8,14-66, 2 Kir.23,1-3) és Jahve helytartója az emberek előtt (Zsolt.2,6-9), jelentős marad a kinyilatkoztatás történetében (2 Sám. 7,8-16; vö. főleg Zsolt.110,4: „Te pap vagy mindörökké Melkizedek rendjeképp”).

3. A levitikus papság

A levitikus papság az isteni kiválasztás és sajátos hivatása erejében közvetítő Isten és a nép között az istentiszteletben és a Törvény szolgálatában. Izrael szertartásaiban emlékezetébe idézi a népnek Jahve nagy tetteit a szent történelem során, tudtára adja kívánságait, ráadja áldását (Num.6,24-27). Bemutatja Istennek a közösség és az egyesek dicséretét és könyörgését.¹

4. Papság és prófétai szerep

Amikor Izrael megtapasztalta a bűn valóságát a maga mélységében, a szövetség szétrombolójaként, ez világossá tette a levitikus papság korlátait. Az eredmény az *eszkatológikus megváltás* szükségének élénk tudata volt, és a papság eszméjének tényleges megváltozása.

A próféták hirdetésében a tökéletes vallásgyakorlat – az, amely teljesen biztosítani tudja Isten dicsőségét és az emberek üdvösségét – mindinkább „a végső időkre” tolik át. És ez nemcsak egyszerűen a kegyelem kifejeződése lesz a szívek mélyén: mindig szüksége lesz papságra, megújult papságra (Jer.31,14; Ez.40-48; Iz.25,6; Mal.3,1-4).

Minthogy így a zsidók mindjobban megbizonyosodtak arról, hogy a végleges helyreállítás ideje még távol van, lelkiségük ettől kezdve a bűnök kiengesztelésére összpontosult: az engesztelő napok jelentősége (Lev.16,23, 26-32); a bűnbánati szertartások szaporodása – ezek már régóta hagyománnyá váltak (vö. Jer.14,7-9; 19-22), de most a prófétai lelkület megnyilvánulásaiként fogták fel őket (vö. Joel 2,12-17); a lelki tisztaság keresése (vö. 51. zsoltár).

De Isten hiába szólította fel a papokat, hogy „viseljék a nép bűneinek terhét” (Num.17,27-18,7): mind világosabbá vált, hogy ennek a papi közvetítésnek a gyakorlása sokkal többet kíván, mint egyszerű rituális megszentelést (vö. Lev.22,1-9): a szívek gyökeres átalakulását igényli.

Különösen jellegzetes a főpap esete. Melldíszében tizenkét drágakövet hord Izrael tizenkét törzsének nevével (Ex.28,27-28), ezzel tanúsítva, hogy magára veszi az egész nemzet érdekeit. De a saját vétke kérdésessé teszi magának a papi közvetítésnek hatékonyságát. Az engesztelőnap szertartásban (Jom Kippur) áldozatot is kell bemutatnia saját bűneiért

és a többi pap vétkeiért, mielőtt megünnepelné az Izrael vétkeiért szóló engesztelő szertartást (Lev.16,11-19).

Igy Izrael eljutott egy *eszkatológikus* esemény föltétlen várásáig, hogy általa Isten tiszta kegyelméből valósítsa meg azt, aminek a beteljesítésére az ember képtelen.

A papi eszme e mély fejlődésének nagy tényezői a próféták. Jeremiás és Ezékiel úgy tekinti önmagát, mint akire ránehezedik a nép bűne és engesztelni hivatott érte. Ezekből az élményekből kiindulva lassan-lassan kirajzolódik egy eszkatológikus Megváltónak: Jahve Szolgájának a képe.

5. *Jahve szolgálja*

Egy mindenestül bűnös világban ez a Szolga az egyedüli Igaz, az Ártatlan, aki magára veszi mindenki bűnét, hogy elnyerje megigazulásukat (Iz.53,11). Hivatása az, hogy „megsebesíttessék gonoszságainkért, összetöressék bűneinkért” (Iz.53,5). Isten sújtó keze van rajta, osztozik azok sorsában, akiket magatartásuk kiszolgáltat Isten ítéletének; valamiképpen azonosul velük, hogy „szenedéseiket viselje és fájdalmaikat hordozza” (Iz.53,4).

Isten titokzatos tervének kihatása ez. Emberileg érthetetlen (Iz.53,10), de a Szolga mindenestül elfogadja és kiszolgáltatja önmagát a halálnak (Iz.53,12). Az engedelmességnek ez a tette, amelynek következményeképpen „bűneinkért halálra adatott” (Iz.53,8), áldozati értékű: a Szolga „felajánlja lelkét (vagyis élő személyiségét) kiengesztelésül” (Iz.53,10).

Ez a prófétai alak érthetetlen a rituális és liturgikus áldozati adományoknak a prófétai átélésben végbement átalakulása nélkül. Tanúskodik erről az istentisztelet nyelvének alkalmazása: a Szolga még azt is megnyeri Istentől, amit az izraelita papságnak a templomban bemutatott engesztelő áldozatai nem voltak képesek megvalósítani: „Sokak bűnét hordozza és közbenjár a bűnösökért” (Iz.53,12).

Kezd kibontakozni az Úr terve: Isten azt akarja elérni, hogy az áldozati felajánlással az ember egészen adja át a szívét neki. Az az áldozat, amelyet Isten az ő népétől vár: *az egész ember*, a teljes kiterjedésében és mélységében istentiszteletté váló emberi élet.

Egész kifejezetten ez az alapmondanivalója a zsidókhöz írt levélnek: „Ezért mondja Krisztus, amikor a világba lép: Áldozatot és ajándékot nem kívántál, de embertestet alkottál nekem. Nem kedves előtted az engesztelő és égőáldozat, ezért így szóltam: Nézd, jövök, Istenem, hogy teljesítsem akarodat, amint a könyvtekercsben rólam írva van” (Zsid. 10,5-7; utalás Zsolt.40,7-9-re, amely az áldozat lelki jellegét hangsúlyoz-

za). A beteljesülésnek, minden régi papság túlszárnyalásának ezen a vonalán találjuk Krisztus papságát: „Egyetlen áldozattal örökre tökéletessé tette a megszentelteket” (Zsid.10,14).²

B) Krisztus papsága

Külön-külön tanulmányozzuk itt a zsidókhöz írt levelet és az Újszövetség többi írásait, mert csak az előbbi beszél kifejezetten és formálisan Krisztus papságáról.

1. Az Újszövetség írásai

a) Krisztus valóságos papsága

Ahol, többé-kevésbé *tipikus* (teológiai értelemben!) szemlélettel, Krisztus kereszttáldozatáról van szó, mint önmagának felajánlásáról, ott az Újszövetség Krisztus papságát állítja. Idézzük pl. az első korintusi levél formuláját: „A mi húsvéti bárányunk, Krisztus, feláldoztatott” (1 Kor. 5,7), a Krisztus vérééről szóló említéseket (Mk.14,24; Róm.3,5; 5,9; Ef.1,7; 2,3); azokat a kifejezéseket, amelyekben ismétlődik a „*hüper hémon*”, az „*érettünk*” (Jn.6,51; 10,11; 10,15; Lk.22,19; Mk.10,45), a jánosi rámutatást: „Ime az Isten báránya, aki elveszi a világ bűnét” (Jn.1,19; vö. Jn.1,36; 19,36). A húsvéti bárány tipológiáját még az Apokalipszisben is megtaláljuk: „Megöltek és véreddel megváltottál minket Istennek minden nyelvből, népből és nemzetből, Istenünk országává és papjaivá tetted őket és uralkodni fognak a földön” (Jel.5,9-10). Ugyanígy Péter első levelében (1 Pét.1,18). 1 Jn.2,2 úgy mutatja be Jézust, az Igazat, mint a kiengesztelődés áldozatát (*hilasmos*) az egész világért, vagyis mint bűnért való áldozatot, amint ezt Ez. 44,27 valószínűsíti (vö. Ez.45,1; Num.5,8; 2 Makk.3,33). Krisztus áldozata önmagának feláldozásából áll: „Jézus Krisztus önmagát adta bűneinkért” (Gal.1,14; vö. 2,20; Ef. 5,25; 1 Tim.2,6; Tit.2,14). Különösen jól fényt vet erre az önfeláldozásra a Jó Pásztor képe, amely csatlakozik Jahve Szolgájához (Jn.10,11; 17,19). Az Egyházáért önmagát adó Krisztus szeretete fejeződik ki az áldozat képében Ef.5,25-ben is, és a kép tartalmát pontosan meghatározza a következő állítás: „Legyetek az ő követői és éljetekek szeretetben, ahogy Krisztus is szeretett minket és odaadta magát értünk jóillatú áldozati adományként az Istennek” (Ef.5,2).³

Ha mindezek a szövegek nem alkalmazzák kifejezetten a „pap” szót, az amiatt van, mert ez félreérthető lenne: azzal a kockázattal járna, hogy tévesen a levitikus papság fogalmát idéznék föl. De Jézus mindenképpen az a pap, aki önmagát ajánlja fel áldozatul a bűnért.

Jézusnak azok az evangéliumi szavai, ahol küldetését mint a „szen-

vedő Szolgáét” írja le, akin a Lélek nyugszik, mélyen papi jellegükkel megerősítik ezt a bizonyosságot.

A szinoptikus hagyomány és Szent János tanúsága szerint Jézus a Jahve szolgájáról szóló jövendölésekből kiindulva (különösen Iz.53) fogta fel szolgálatát. Ilyenformán ő az áldozatot bemutató pap és az áldozati adomány is, kiengesztelve a bűnös emberiséget Istennel (vö. pl. Mk.10,45 és a párhuzamos helyeket, ahol négy szószerinti idézetet találunk Izaiás 53-ból, 10-12).⁴

Az utolsó vacsorán Krisztus kifejezetten úgy beszél magáról, mint arról a Szolgáról, aki tettével új szövetséget alapít, Isten új népének szövetségét. Mikor Mózes, a sinai szövetség közvetítője meghintette a népet az áldozati vérrel, kijelentette: „Ez annak a szövetségnek a vére, amelyet az Úr veletek mindezen ígék alapján megkötött” (Ex. 24,8). Jézus szembeállítja cselekedetét Mózesével és a maga részéről így szól: „Ez az én vérem, a szövetségé, amely sokakért kiontatik” (Mk.14,24).

Az áldozati aktus, a szeretet csúcspontja így lefoglalja Jézus teljes életét; kifejezi, hogy önmagában tökéletes ajándékot ad *Istennek, mindenki* javára, azért, hogy Atyja az egész emberiséget részesítse szeretetének Lelkében. Ilyen módon az egész emberi élet istentiszteletté, Istennek szóló áldozati adománnyá válik.

Mi több, Jn.17-ben Krisztus úgy jelenik meg, mint főpap: a papi imádság szerkezete úgy látszik csakugyan olyan, mint az engesztelónapi ünnepé (Jom Kippur), amikor a főpap, kimondva Isten nevét, imádkozott önmagáért, a papokért, az egész népért.⁵

Valószínűleg ugyanaz az engesztelónapi szemlélet jelentkezik Jel.1,10-ben, ahol Krisztus papi ruhába öltözötten jelenik meg.⁶

Lukács evangéliumának befejezése (Lk.24,51) – e rész kapcsolata Jánossal egyre világosabb – szintén úgy mutatja be Krisztust, mint népét megáldó főpapot (vö. Sir.50).

Végül Krisztus burkoltan papként állítja oda magát, ha igaz az, hogy előszeretettel alkalmazza magára a 110. zsoltárt, amely szerint a Messiás egyszerre király és pap Melkizedek rendjépp.

Míthogy Jézus egész ige hirdetése halálának és feltámadásának hírüladásában csúcsoad ki, és ennek előképei az ő hatalmas királyi művei (csodák, ördögűzések, gyógyítások), elmondhatjuk, hogy egész *eszkatológikus, a Lélek jelenlétében végbevitt szolgálata papi szolgálat*. Nem az-e Jézus, akit az Atya *megszentelt és a világba küldött* (Jn.10,36), és aki Tőle *azt a parancsot kapta, hogy odaadja életét* (Jn.10,17-18)?

Igy kitűnik az összefüggés folytonossága Jézus messiási küldetése (vö. Lk.4,16-30; 7,18-29) és áldozata között, valamint egymáshoz való kölcsönös viszonyuk. Az áldozat megszentelti küldetését mint Jahve szolgájáét, a küldetés pedig – az Evangélium hirdetése és a csodajelek véghezvitele – az áldozatban teljeseedik be. Valóban: az az örömhír, amit Jézus hirdet, minden ember kiengesztelődésének új szövetsége Krisztus vére által, újraegyesülésük Istennek és egymással Krisztus keresztyje által (Ef.2,11-22). A Jézus vérével megalapított és megpecsételt újszövetségben válik hitelessé a messiási nép kiválasztása.

Igy Krisztus eszkatológikus szolgálatának különböző oldalai egyesülnek a Jó Pásztor képében (Krisztus kinyilatkoztatja, mennyire pásztor Isten az ő népének), vagy ha inkább így akarjuk mondani – hiszen lényegében ugyanarról a képről van szó – Jahve szolgájáében: egész küldetését a legvalódiabb pásztori szeretet vezérelti, amellyel az eleven közösség családiaságába von (Jn.10,4-16).

Életének áldozatul adásával a jó pásztor prófétai működése tetőfokára ér: ez a végső tanúság az igazság mellett (Jn.18,37), egész tanításának foglalata és biztosítéka.

Az áldozat szuverén tekintélyéről tanúskodik: szabadon adja életét (Jn.10,17), hatalma van odaadni és visszavenni (Jn.10,18); Pilátus előtt királynak állítja magát (Jn.18,36-37).

Végül azzal, hogy halálra adja magát, a jó pásztor megvalósítja azt a „szellemben és igazságban” történő istentiszteletet (Jn.4,23), amelyet az egész ószövetség hirdetett és remélt. Áldozata vajon nem szabad és tökéletes engedelmesség-e az Atya akarata iránt? (vö. Jn. 10,18)?

Krisztus papsága küldetésén alapszik, melyet mint szeretett Fiú vállalt.

b) Krisztus társul veszi apostolait papi és eszkatológikus szolgálatába

Tovább megyünk: Jézus magatartása az Evangéliumban megengedi, hogy azt állítsuk: *a Tizenkettőt, akiket arra választott ki, hogy különleges módon vele legyenek, bevonta eszkatológikus szolgálatába.*

Mint Jahve Szolgája, az eszkatológikus nép pásztor, azt akarta, hogy az apostolok csoportja résztvegyen eszkatológikus szolgálatában, és eszkatológikus nyájának pásztoraivá tette őket.

A Tizenkettőnek ez a részvétele Krisztus szolgálatában a következő fejezet tárgya lesz.

2. A zsidókhöz írt levél

Minthogy Krisztus papságáról kifejezetten csupán a zsidókhöz írt levél beszél, ezt külön kell tanulmányoznunk.⁷

A zsidókhöz írt levél szerint Krisztus papsága, ellentétben a levitikus papsággal, örök, végleges, változhatatlan (*aparabaton*, Zsid.7,24). Ez a levél magában véve nem alkalmas arra, hogy kifejezetten megalapozzuk vele a szolgálati papság lehetőségét. De módot ad háromfajta megmondásra, amely nem érdektelen gondolatmenetünkben.⁸

a) Krisztus megvalósítja önmagában az Ószövetség különféle papi magatartásának szintézisét

1/ *Krisztus papsága és a levitikus papság.* A zsidókhöz írt levél úgy jellemzi Krisztus papságának külső tulajdonságait, hogy a levitikus papság céljából, szerepéből és a templomban betöltött különböző hivatalaiból indul ki: közbenjárás az emberekért Isten előtt, áldozati ajándékok bemutatása vétkeikért (Zsid.5,1; 8,3), magától Istentől származó hivatás és beiktatás (Zsid.5,4), együttérzés a tudatlanokkal és tévelygőkkel, akiket tanítani és vezetni kell (Zsid.5,2), az engesztelés ünnepe (Zsid. 9,7) a vérhintés engesztelő szertartásával (Zsid.9,7.12 sk, 19-22).

A levitikus papság tehát Jézus Krisztus papságának előképe volt. De a típus „árnyéka” (Zsid.9,9; 8,5; vö. 9,23) és Krisztus teljessége között szinte *végtelen távolság (major dissimilitudo)* van: a régi papság nem valósítja meg tulajdonképpeni célját (és ennél fogva igazi eszméjét), mert nem történik meg a bűnös valódi kiengesztelődése Istennel (Zsid.7,11), és Jézus, „ha a földről való lenne, nem lenne pap” (Zsid.8,4).

Másszóval a papság és az áldozat *eszkatológikus* valóságának megjelenésével (Zsid.9,26; 9,27; ebben a papban és az ő eszkatológikus szolgálatában szólt Isten „az idők végén”: Zsid.1,1), amelyek az *eszkatológikus szövetség* alkotóelemei (Zsid.8,8; 10, 16 skk, vö. Jer.31,31 skk), a tipuskép szerepe lejár.

A Melkizedekre történő hivatkozás – az igazság és béke nemzetségfa nélküli királya – még csak megerősíti a levitikus papság összemérhetetlenségét Krisztus papságával.

De ó- és újszövetségi tanulmányunkból kiderült, hogy más, a levitikus papságénál szélesebb témák is benne rejlenek a zsidókhöz írt levél papi felfogásában.

2/ *Krisztus papsága és a pásztorság.* Melkizedekkel, és mindenekelőtt a 110. zsoltárra való állandó utalással⁹ a pap alakja mellett megjelenik

a királyé, kapcsolatban a pásztossal (a király népe vezére). Amint Mózes és Dávid Isten népének pásztora¹⁰, Jézust Szent Pál az „örök szövetség vévéről” szóló szövegben „a juhok nagy pásztora¹¹” nevezi (Zsid.13,20). A királyi Pásztor teológiája az ószövetségből¹¹ egyenes vonalban visz a pásztor parabolájához (Mt.18,12-14; Lk.15,5-7), ahol Isten maga indul Jézusban az elveszett juh megkeresésére, és végül Jn.10,11-18-hoz, ahol a nyájáért halált vállaló pásztor és a pap motívuma összeolvad Jahve Szolgájának képében.

Igy „a juhok nagy pásztora” címzés a „főpap” szinonimája lesz. Jelentése: a fő és vezér szerepének kiemelése, amelyet Isten Fia papságában magára vállalt. Pásztori minőségében, véráldozatának erejében Krisztus az emberi közösség élén menetel, mert szolidaritást vállalt ezzel a közösséggel. Ez a Pásztor irgalmas jóságába burkolja testvéreit, az embereket (Zsid.2,17; 5,1), és az Atya elé terjeszti könyörgését érettük és az ő nevükben (Zsid.5,7-10). Így Krisztus papsága a pásztori címben a pap és a király tulajdonságait olvasztja össze (vö. a Mózesrel és Józsuével való összehasonlításokat).

3/ *Krisztus áldozata és az áldozati odaadás.* Végül a zsidókhöz írt levélben egy harmadik forrása is van annak a gondolatnak, hogy valaki önmagát mutatja be áldozatul. A hit előképeiről szóló 11. fejezet — ezek az előképek mind Jézusra, „a hit szerzőjére és bevégezőjére” (*archégosz kai teleiótész*, Zsid.12,1) utal — gyakran mutatja be a kiemelkedő személyiségeket áldozati magatartásban: Ábrahám¹² feláldozza fiát, az isteni ígéret zálogát (Zsid.11,17, vö. Jak.2,21, és ugyanolyan indokolással, mint Róm.4,17 skk); Mózes „inkább szenvedti Krisztus gyalázatát”, ugyanakkor pedig behozza a húsvéti bárány szertartását és a vérevel való meghintést: tehát itt egyszerre van szó a Jézushoz való személyi hasonlóságról és egy „papi” cselekmény megalapításáról. A hit tanúinak utolsó csoportja a bíraktól és királyoktól a prófétáig és a mártíroknak terjed. Erős világosság vetődik szenvedéseikre, amelyeket a végső üdvösségre tekintve vállaltak („hogy dicsőségesebb feltámadásban részesüljenek” Zsid.11,35b). A szenvedéseket tűrő hitnek ezek a hősei, akiknek sorsa Krisztus halálát és feltámadását példázza, meg kell hogy „várják” őt (Zsid.11,13-16; 39 skk), de amikor elérkezik, beléphetnek „az Istentől készített városba” (Zsid.11,16). Ez sokkal inkább jelent törést, mint beteljesülést (amint a levitikus papság esetében is); átlépés a küszöbön. Különben maga Jézus nem a szenvedő igazakkal és prófétákkal szolidárisan értelmelte-e sorsát (Mk.6,4; Mt. 23,37; Lk.13,32 sk)? És nem Jahve szolgájának, az Ebed Jahve-nak

képe utalkodik-e a Jézus-esemény egész újszövetségi értelmezésében? ¹³

Egészében véve Melkizedek, a királyi Pásztor, a hívő és szenvedő nagy személyiségek, és mindenekfölött a valamennyit összefoglaló Jahve Szolgájának motívuma mélyebben meghatározza Krisztus papságát, mint a levitikus papság sajátosságai. ¹⁴

Krisztus papsága tehát tagadhatatlan királyi és prófétai jellemvonásokkal jelentkezik. Jézus, a pap-király megigazulást szerez az embereknek, meghozza nekik a békét Istennel, és most már „ott ül az isteni Fölség jobbján a magasban” (Zsid.1,3; vö. 1,5-13). Sőt a prológus (Zsid.1,1-2) nem úgy mutatja-e be Isten Fiát, mint aki teljességében gyakorolja a próféták által teljesített igezolgálatot?

Ez a papság önmagának feláldozásában nyilvánul meg az Atya iránti engedelmségből (Zsid.5,7-10). A feltámadás és a mennybemenetel ezt „befejezi” (Zsid.5,9), és így üdvözíteni tudja „mindazokat, akik általa járulnak az Isten elé” (Zsid.7,25).

b) Krisztus papi méltósága megalázkodása és gyökeres engedelmsége által képesíti őt az ószövetség minden papi magatartásának valóságos vállalására és beteljesítésére, beleolvastva ezeket közvetítői szerepének eszkatológikus teljességébe.

Krisztus papságának hasonlíthatatlan jellege, eszkatológikus helyzetének és hatékonyságának elve a zsidókhöz írt levél szerint istenfiúi méltóságán alapul. Ez emeli föl, ez változtatja át benne az ószövetség sokféle papi tisztségét és magatartását.

Ez a méltóság fölébe emeli Krisztust a „szolgálattal megbizott, szolgálatra küldött lelek”-nek (Zsid.1,14) ¹⁵, „Mózesnek, a hűséges szolgának” (Zsid.3,5) ¹⁶, a tisztükre kiválasztott, abba beiktatott papoknak (Zsid.5,1 skk) ¹⁷, és egyedülálló szolgálattal bíz rá. Azonban világmegváltói helyzete nem menti fel annak szüksége alól, hogy *beiktattassa* magát tisztébe (Zsid.5,5; 7,11.15), kezdettől fogva tanúsított engedelmségben, amely sokkal messzebbre megy az emberi tisztségviselőkénel (Zsid.10,3 skk), de továbbviszi az engedelmség még radikálisabb élménye felé (Zsid.5,7-9). Csakis ez teszi lehetővé benne az aktív áldozatbemutatás gesztusának (*proszpherein*: Zsid.9,25) és a teljes lelki és fizikai feláldoztatásnak (*proszenenchteisz*: Zsid.9,28) az egységét. Isten Fiának ez az engedelmsége magában foglalja mind a szolgálati papságot, mind a többi ószövetségi hivatal egzisztenciális magatartásait, de túl is halad rajtuk, mert áldozati engedelmségét az „örök Lélek” (Zsid.9,14), a „halhatatlan Élet” (Zsid.7,16) erejében gyakorolja. Ezek a kifejezések

mintha egy „objektív folyamatra” céloznának, amely az engedelmeskedőt a halálküzdelem és a halál felé indítja. „Ez a Lélek tehát nem birtoka Jézusnak, hanem olyan Hatalom, amely fenntartja tisztét és áldozatát”.¹⁸ Tehát a Fiú méltósága, amely Jézust fölébe emeli az Ószövetség minden tisztségviselőjének – ez a méltóság okozza, hogy mindenkinél jobban elmerül egyedülálló feladatának kivitelezésébe. Ennek a feladatnak szolgálati jellege¹⁹ annál világosabban megnyilvánul, minél súlyosabb a terhe: az engedelmesség „kisebbedése”, (Zsid.2,9), amelyet az egyszülött Fiúnak „meg kell tanulnia” (Zsid.5,7 skk), össze sem hasonlítható valamilyen pusztán emberi szolgálatával.²⁰ Hiszen az ő méltósága a szent és tökéletesen tiszta Fiúé (Zsid.7,26). Éppen ez teszi alkalmassá a végleges papság (*ephapax*) betöltésére, a Lélek iránt tanúsított tökéletes szolgáló engedelmességben, és egyben a végleges áldozat szerepére, amely minden bűn hordozója (Zsid.9,28). De a Fiú papi cselekvésében nem akarja megmutatni saját méltóságát: csupán keze (*engüosz*: Zsid.7,22) ő Isten „esküjének”; az Úr a Fiú halálában és fel-támadásában (Zsid.13,20) úgy jelenik meg, mint Igaz és Hűség.

Másszóval Krisztus „papi” műve a maga egyedülálló páratlanságában tartalmazza és összefoglalja mind a személyes, mind a közösségi jellegű vallásos magatartásokat. Nem hogy tagadná vagy elévültnek tekintené, hanem inkább gyökeresebben állítja azokat.²¹

c) Az iménti megfontolásokból ez a következtetés: Ha a zsidókhöz írt levél nem is teszi lehetővé nekünk, hogy Krisztus papságából újszövetségi papi szolgálatot vezessünk le, azt megengedi, hogy meglássuk ennek teológiai lehetőségét.

Az ószövetség különböző „szotérológiai” szerepeit Krisztus nem törölte el egyszerűen; inkább magára vállalta és bensőleg tökéletesítette kiemelkedő lényével, ami egyedülálló megalázkodást (tehát szolgálatot) tesz lehetővé számára.

Mindenütt hangsúlyozottan jut kifejezésre a fiúi mivolton alapuló papság gyökeres újsága, ugyanakkor viszont a folytonosság is megnyilvánul Izrael hagyományaival.

Isten egész népének Krisztus példáját kell követnie (Zsid.12,2 skk).²² De ha az ószövetség nagy képviselőinek szerepe ilyen komoly kihatással járt, akkor legalábbis elvárhatjuk, hogy az új zarándok népben új hivatalok támadnak (Zsid.13,7). A zsidó levél tanítása tehát egyáltalában nem ellenkezik azzal, hogy a keresztény közösségben papi szolgálat álljon fenn, amennyiben az Evangélium többi része ezt bizonyítja.

C) Összefoglalás

Egyedül Krisztus valósította meg a tökéletes áldozatot, amikor felajánlotta önmagát Atyja akaratának. Ezen a jogcímen ő „az új szövetség közvetítője” (Zsid.9,15).

Ez a papság az istenfiúság transzcendenciáján alapul, és magában foglalja a királyi, a prófétai jeleget. Az újszövetség papsága tehát közvetítésének tágasságába öleli az Izrael történelmében megjelenő különféle más közvetítéseket, amilyen a prófétáké és a népvezéreké volt. „Folyvást egybe kell látnunk ezeket a közvetítéseket, hogy szabatos fogalmunk legyen Krisztus papságáról az újszövetségben.”

Ez a papság miniszteriális jellegű, „szolgálat”. Annak szolgálata, aki végbeviszi az üdvösségnek az Atya akarta művét, életét adva az emberiségért engesztelő áldozatul. „Jahve szolgájának” szolgálata, a pásztoré, aki összegyűjti és felépíti a közösséget, tudtára adja Isten hívását, megviszi neki Isten igazságát és életét.

Krisztusnak ezt a papi szolgálatát a Szentírás ritkán írja körül papi kifejezésekkel. De nem a szavak számítanak, hanem a *valóság*. Ha a szavakhoz tartjuk magunkat – leszámítva a zsidókhöz írt levél kifejezett, de kései tanúságát –, kétségbevonhatnánk Jézus eszkatológikus szolgálatának papi jellegét. De ebből egy jelentős következtetés folyik: nincs mit csodálkoznunk azon, hogy az apostoli szolgálatot az újszövetség nem kifejezett papi terminológiával állítja elénk.

Ebbe a gyökeresen új, mert nem embertől, hanem Istentől származó eszkatológikus szolgálatba Krisztus sajátos módon bekapcsolta egyes tanítványait, úgy, hogy azok őt magát képviseljék a közösség élén és a közösség irányában. Most ezt fogjuk tanulmányozni.

V. AZ APOSTOLSÁG ÉS A PAPI SZOLGÁLAT

A) A Tizenkettő küldetése

A következőkben egymásután tanulmányozzuk a Tizenkettő küldetését, az apostoli küldetés megszervezését, a papi megjelöléseket, a közösséget és a szolgálatot.

1. A Tizenkettő csoportjának létezése

A Krisztus utáni első évtized óta a Tizenkettő csoportját Péterrel nem egyének összességének, hanem együttesnek tekintették. A legrégebb hitvallás, a palesztinai egyházé (1 Kor.15,5) ténylegesen egyedülálló helyet biztosít Péternek és a Tizenkettő csoportjának (megkülönböztetve őket a tág értelemben vett „apostoloktól”, 7.vers). Továbbá a *szinoptikus hagyomány legősibb rétege* egybevág 1 Kor.15,5-tel és „a Tizenkettő” megjelölést használja.

A palesztinai közösségben tekintéllyel rendelkező Tizenkettő a kiváltságos tanítványok csoportja, akiket Jézus választott ki és szervezett meg *saját földi szolgálata idején*. Ez a csoport megvolt már a szenvedés előtt. *Megerősíti ezt* a Júdásra vonatkozó megjelölés: „egy a Tizenkettő közül” (Mk.14,10.20; Mt.26,14.17; Lk.22,47; Jn.6,71).¹

2. A Tizenkettő csoportja eszkatológikus intézmény

Az evangélium kifejezése: „Tizenkettőt rendelt” (Mk.3,13-19), jól mutatja, hogy a csoport: *intézményes alapítás*. A „rendel” ige, mellette személyek nevével vagy csoportjával, a papok beiktatására vonatkozó ótestamentumi szóhasználatra utal (1 Kir.13,33; 2 Krón.2,18). Istenről is ez áll: „Rendelte Mózeset és Áront” (1 Sám.12,6. Vö. az újszövetségi formulákat is: Zsid.3,2; Csel.2,36). Így tehát egy csoport *kiválasztásáról* van szó, hogy szerepet játsszék a Jézus hozta új világ megvalósításában.

Az intézményes jelleget még jobban kiemeli a „Jézussal lenni” kijelentés. Ez a primitív kifejezésmód: „Tizenkettőt rendelt, hogy vele legyenek” (Mk.3,13.16) azt jelenti, hogy a Tizenkettő *Jézusnak különleges hatalmakkal felruházott alapítása*; osztoznak az ő állapotában és szoros kapcsolatban állnak személyével és működésével.

Sőt Mt.19,28 és Lk.22,28-30 szerint Jézus, mint hirdetett Országának szuverén ura, mint a próféták megjövendölte Emberfia, aki megújítja Izraelt, maga mellé veszi a Tizenkettő csoportját Isten népének kormányzásában.

Az Eucharisztia megalapításának döntő pillanatában, amely megvilágítja halálának értelmét. Jézus a Tizenkettőt hívja tanúnak, hogy rámutasson az újszövetségben betöltendő szerepükre.

A Tizenkettő így Jézus „tervének” leglényegéhez tartozik: az új Izrael kormányzására választotta ki őket, tehát már magánál ennél a ténynél fogva is megbízásuk, *küldetésük eszkatológikus természetű.*

3. Az apostolok

Az Apostolok Cselekedeteinek könyve tanúskodik arról, hogy szoros kapcsolat van az apostolság húsvét utáni gyakorlata és jézusi megalapítása, valamint a Léleknek, mint a Megváltó ajándékának kiáradása között (Csel.1,8; 4,29; 10,42). Lukács szerint a Tizenkettő *tanúja* (Csel. 1,8; 10,34-43) nemcsak a feltámadott és mennybement Krisztusnak, hanem annak a Krisztusnak is, aki megosztotta történelmünket (vö. Csel.1,21,22). Tanúbizonyosságuk úgy szerepel, mint *megbízás, hivatal (episzkopé: 1,2), az apostolság szolgálata (diakonia apostolész: 1,25)*. Istentől származó szerep ez Izrael népének és a pogányoknak üdvösségére.

Márk nyomán (6,7) Lukács is csak a Tizenkettőre alkalmazza az „apostol” címet (6,13; 9,10; 17,5; 22,14; 24,10). Ez a cím lényege szerint a *megbízásra és a tekintélyre* utal: „Aki titeket hallgat, engem hallgat; és aki titeket megvet, engem vet meg, aki pedig engem megvet, azt veti meg, aki engem küldött” (Lk.10,16).

Igy az Egyház mind világosabban tudatára ébredt annak, hogy Jézus szolgálata és hatalma az elsődleges apostolokra szállott át, vagyis a *Tizenkettő intézményére*, a Péter köré csoportosult apostoli kollégiumra.²

4. A papi konszekráció

János evangéliuma feltárja a Mk.3,13-19-ben található alapítási formula értelmét. A főpapi imában Krisztus valóban úgy jelenik meg, mint főpap. Amint az engesztelőnapin (Jom Kippur) a főpap kiejtette Isten nevét, imádkozott önmagáért, a papokért, az egész népért, ugyanúgy Krisztus nyíltan megnevezi Istent, imádkozik önmagáért, az apostolokért, az egész népért. Könyörög az apostolokért, hogy *meg legyenek szentelve* az igazságban (Jn.17,17).

„Atyám, szenteld meg őket az igazságban: a te szavad igazság” (Jn. 17,17). Ez valóságos pappá avató formula (vö. Ex.29,1: „Papságomra szenteled őket”). Az apostolok *az igazságban* „vannak megszentelve”; ehhez a felszenteléshez viszonyítva Ároné és fiaié csak árnyék volt, amint Mózes törvénye is csak árnyéka volt a Logosz igazságának (Jn. 17,17 és Jn.1,17 párhuzama). Azért vannak megszentelve, hogy megőrizzék az Igét, vagyis összehívják az embereket az Ige: Krisztus erejében, hogy higgyenek benne, és a világon „lélekben és igazságban imádó” népet támasszanak (Jn.4,23-24).³

Igy annak hasonlatosságára, akit az Atya megszentelt és a világba küldött (Jn.10,36), az apostolok is meg vannak szentelve és a világba küldettek (Jn.17,18; 20,21). Ezért osztoznak Jézusnak az Emberfiának eszkatológikus bírói hatalmában (Jn.20,22-23).

Jézusnak, a Szolgának és Pásztornak mintájára ők az eszkatológikus nyáj pásztorai (vö. Jn.13,12-20; Jn.21,15-17); résztvesznek eszkatológikus szolgálatában, és ez részvételre kötelezi őket Krisztus eszkatológikus szenvedésében és halálában. (A szinoptikus evangéliumokban és Jánosnál az *apostolé*-ra való meghívás és az *apostoli megbízás* föltétele Krisztus követése és az elkötelezés szenvedése titkának: Mk.8,34; 9,35 skk; 10,35 skk; 28 skk; Jn.13,1 skk; 36 skk; 21,15 skk; Jel.1,24; 9,16; 21,9).

5. Apostolság és papi szolgálat

Nincs tehát semmi meglepő abban, hogy a Tizenkettő apostolságán áttetszenek a Megváltó papi szolgálatának vonásai.

a) Elsődleges feladatuk az Ország evangéliumának hirdetése. Az apostolok az igeszolgálatot minden más szolgálatnál inkább előnyben részesítették (Csel.6,2-4).

b) Az apostolok „épiszkopész”, a nyáj pásztorai (Csel.5,1-11; 8,14-17; 20,17-35).

c) Az igeszolgálat mellett ott az imádság szolgálata (Csel.6,4). A liturgikus és istentiszteleti szolgálat egyáltalán nem emelkedik ki. De azért kivehető bizonyos utalásokból: az apostoloknak küldetésük és hatalmuk van keresztelni (Mt.28,19); megbocsátani a bűnöket (Mt.16,19; 18,18; Jn.20,20-23; Lk.24,47), kötelességük és joguk megünnepelni az utolsó vacsora emlékezetét (1Kor.11,24 és 25; Lk.22,19); a betegek megkénézésére hívják őket (Mk.6,12) és parancsolnak a tisztátalan szellemeknek (Mk.6,7).

6. Pál és a Tizenkettő apostolsága

Pál meghívása megerősíti az előző szempontokat. Ő sohasem tekintette szolgálatát különbözőnek az „apostoleldökétől” (Gal.1,17). Krisztus küldötte, s mint ilyen teljes *exousia*-t élvez. Küldetését úgy fogja fel, mint Krisztus hatalmának követségét (vö. Gal.1,15; 2,8; 1 Kor.1,1; 15,10). Pál Istentől származtatja meghívását és hatáskörét, és Krisztus hírnökének, követének, megbízottjának, teljhatalmú küldöttének mondja magát (2 Tessz.3,6; 1 Kor.1,10.17; 2 Kor.5,20; 10,8; 13,3). Mint később látni fogjuk, gyakran írja le apostolságát papi színezetű kifejezésekkel. ⁴

Az az állandó, szinte kínzó gond, amellyel apostoli jogát Jézus-látomására és az Úr megbízására alapozza, jól mutatja: az az apostoli egyház,

amely előtt igazolnia kellett magát, csak egyetlen apostolságot ismert és engedett meg. Azt, amelyik Jézus világosan kifejezett akaratából származik és teljes alárendeléssel öhozzá tartozik.

A Tizenkettő szolgálata, és Pálé éppenígy, Krisztus hívásán és Krisztus küldésén alapul, a Lélek hatalmával. Semmiképpen sem a karizmatikus adományok az *alapja*, bár *tele van* ilyen adományokkal; *alapja: Krisztus megbízása*. Küldetés (*apostolé*), szolgálat (*diakonia*), funkció (*oikonomia*), mégpedig szolgálati és nyilvános (vö. 2 Kor.5,18 skk; 1 Kor.12,28; Ef.4,11; Róm.1,1; Gal.1,12 skk; 1 Kor.1,1; Róm.1,5; 1 Kor.9,16; Ef.3,2 skk; Kol.1,25; Róm.10,15-17; 1 Kor.1,17; 2 Kor.7 skk; 13,10; 2 Kor.3,6; 1 Kor.2,4 skk, 10 skk).

Ennek a szolgálatnak a tartalma: a meghalt és feltámadott Krisztus hirdetése és bemutatása a világnak, és Krisztus felajánlásának aktualizálása az Evangélium apostoli hirdetése által, hogy így megvalósuljon az egyház megépülése. Ezzel a szolgálattal teszi Krisztus jelenvalóvá áldozatát.

Krisztus cselekszik Pálban, hogy engedelmességre bírja a pogányokat (Róm.16,15.18). Az apostol Krisztus követségében jár (2 Kor.5,20). Krisztust prédikálja (1 Kor.15,12; 2 Kor.1,19; 4,5; Fil.1,17-18; Kol.1,28; Gal.1,16), mégpedig a megfeszített Krisztust (1 Kor.1,23; Gal.3,1). Az apostol evangéliumhirdetésében megjelenik a megfeszített Krisztus és jelenvalóvá teszi áldozatát, amint megjelenik az eucharisztikus ünnepség alkalmával halálának hirdetésekor (1 Kor.11,26). Küldöttében a Krisztus van jelen (Mt.10,40; Lk.10,16; Jn.13,20) és beteljesíti kiengesztelő művét (2 Kor.5,18-20).

Ez az apostoli szolgálat tehát *papi* abban az értelemben, hogy az evangélium hirdetésén át Krisztus jelenik meg feláldozottságában. Ez a munka az apostolt bevonja Krisztus szenvedésébe és halálába, részesévé teszi passiójának. És ez által az *eszkatológikus* szenvedés által érkezik el az eszkatológikus idő (2 Kor.6,2; 1 Kor.10,10; Róm.13,11; Róm.10,14-17).⁵

7. A Tizenkettő apostolságának értelme

Jézus *exousia*-ja csakis a szorosan vett *apostolság*, vagyis a Tizenkettő szolgálata által hosszabbodik meg és állandósul a hívők közösségében.

Miután Krisztus *exousia*-ja eszkatológikus és papi jellegű, ugyanilyen a Tizenkettő – és Pál – benne részesedő apostolsága is.

Igy tehát az apostoli működésnek – amely Krisztus kifejezett akaratan, a Lélek *megbízásán* és karizmatikus ajándékán alapul – alapvető szerepe az, hogy összehívja az embereket és megalkossa belőlük azt a papi népet, amelyet Krisztus Atyjának bemutat. Papi értéke abból ered, hogy

hatékony jel, amelyet Krisztus akart. A papi nép nem önmagától válik azzá, úgy, hogy maga adja meg magának az összegyűjtő és megszentelő Igét, hanem Istentől kapja, kegyelemként.

B) Az apostoli küldetés szervezete

Az a tény, hogy az apostoli egyház, mint a Megváltó akaratának értelmezője, különféle szolgálatokat szervez meg és szentesít, s ezek útján biztosítja a Tizenkettő papi apostolságában való részvételt, kevésbé világosan jelenik meg, mint az eddig elemzettek. Ugyanis az egyháznak hosszú eszmélődésre volt szüksége, hogy pontosan megállapítsa szolgálatait.⁶

Az alapítói szerep, vagyis hogy a tanúbizonyságot eljuttassák a föld határáig (Csel.1,7.8) és a hívők közösségét vezessék, a Tizenkettő megbízata volt. De a Tizenkettő egymagában nem terjeszthette ezt az üzenetet az egész világon. Más misszionáriusok egészítették ki csapatukat, de *állandó hivatkozással* a Tizenkettőre és tanúságukra. Ebben az értelemben lehet beszélni szukcesszióról, vagy inkább feladatukhoz való társulásról. Ezt a felfogást megerősítik az apostoli kor iratai, mint pl. a Barnabás-levél (8,3), Justinus (*Apologia* 1,31; 39; 40; 42; 43,5; 50, 53). Ezek kijelentik, hogy minden egyes keresztény közvetlen érintkezésbe került a Tizenkettő tanúságával.

A Krisztus választotta és beiktatta apostolok munkatársakat vettek maguk mellé (püspökök, presbiterek, diakonusok), akik küldetésüket a Lélektől kapják (vö. Csel.20,28). Ezek a szolgatársak, úgy mint ők, az Evangélium munkásai (1 Kor.3,3-4, párhuzamban 2 Tim.2,15-tel); a jó harc katonái (vö. 2 Kor.10,3 párhuzamban 2 Tim.2,3-mal); munkatársak (1 Tessz.3,2; 2 Kor.8,3) Krisztus seregében (Fil.2,25). Gyakran jelölik őket a pásztor képével (Csel.20,28; Ef.4,11; 1 Pét.5,2).

Az Apostolok Cselekedetei és a szentpáli levelek megadják az anyagot ahhoz, hogy rekonstruáljuk a hierarchia megalakulásának fővonalait: a „hetek” beiktatása Jeruzsálemben (Csel.6,1-6), a presbiterek (Csel.11,30; 15,2-6; 22,23; 14,23; 20,17; 21,18), akikkel találkozunk Jeruzsálemben, Lisztrában, Ikoniumban, a pizidiai Antiochiában, Miletoszban, és a pasztorális levelek is céloznak rájuk (1 Tim.4,14; 5,17; Tit.1,5), Péter első levele (1 Pét.5,1), a jánosi levelek (2 Jn.1; 3 Jn.1).

1. Karizmatikus vagy intézményes szerkezet?

Kasemann tanulmányai alapján a katolikus szerzők kétféle szerkezeti típust különböztetnek meg az egyházban: a „karizmatikus struktúrát”,

amely sajátosan szentpáli, és a palesztinai közösségek struktúráját (a presbiterátussal és a kézföltétellel a papi rend hatalmának átadására).

„A korintusi egyház... nem ismert sem presbitereket, sem püspököket, sem pappászentelest; az Apostol tekintélyét kivéve, a közösség kizárólag a benne spontán módon megnyilvánuló karizmákból élt. Mindamellet, magának Pálnak a tanúsága szerint is, a korintusi egyház tökéletesen el volt látva az igehirdetés, a keresztség kiszolgáltatása, az Úr vacsorájának megülése és a többi szolgálat tekintetében.”⁷

Ez az állásfoglalás a bultmanni iskola tételén alapszik, amely szerint a keresztény közösséget a karizmatikusok, azaz próféták irányították volna, közvetítve, megismertetve és összegyűjtve az Úr prófétai és apokaliptikus logia-it (mint amilyen pl. Lk.6,22-23; Mt.25,1-13; Mt.11,21-24; Lk.19, 42-44; 23-28-31), a püspökök és diakonusok beiktatása pedig újítás lett volna. Ez az állítás azonban nem állja ki a kritikát. Viszont arra készlet, hogy jobban előtérbe állítsuk a Lélek helyét az ősegyházban.

2. Az apostolok mint az újszövetség prófétái

A *prófétaság* az újszövetségben szorosan *társul* az apostolsággal, illetőleg pontosabban az apostolságnak *prófétai* jellege van. Az első evangélium szerint Jézus egy új prófétaság kiindulópontján áll: „Ime én prófétákat, bölcseket és írástudókat küldök hozzátok...” (Mt.23,34, vö. azokat a régies kifejezőmódú logia-kat is, amelyek Jézus küldötteit mint „prófétákat és igazakat” mutatják be: Mt.10,41; vö. 13,17). Azok a tanítványok, akiket Jézus mint *Tizenkettőt* teljes tekintélyével kiválasztott és megszervezett (Mk.3,14 és a párh. helyek), az ő küldöttei, mint ahogy a próféták Jahve küldöttei voltak. De ők fölötte állnak őszövetségi elődeiknek, mert megkapják az Ország titkainak kinyilatkoztatását (Mt. 13,11 és a párh. helyek; 16,17; vö. 11,25 skk).

Az Apostolok Cselekedeteinek könyve különben igen nagy teret biztosít a Lélek beavatkozásainak a születő egyházban, és program-jellegűen hozza Joel szövegét, amely a prófétaság Lelkének kiadását hirdeti (idézve Csel.2,17-21). A Lélek képesíti a Tizenkettőt tanú-szerepére: „Mi ezeknek a dolgoknak tanúi vagyunk, a Szentlélekkel egyetemben” (Csel.5,32).

Pálban is közismert a szoros kapcsolat apostolság és prófétaság között: beiktatását jelenéssel kapta (Gal.1,15), és küldetését Jeremiásnak és a szenvedő Szolgának kifejezéseivel fogalmazza meg. Sőt az apostolság karizmája a maga módján kiegészíti az összes többi adományt (vö. 1 Kor. 12,28; Ef.4,11).

Végül az „apostolok és próféták” kifejezés (Ef.2,20) kétségtelenül magukat az apostolokat jelöli, amennyiben ők Isten titokzatos terveinek kinyilvánítói. Ez a kifejezés az alapító apostolok egyedülálló, áthagyományozhatatlan szerepét tartja szem előtt: azt a tanúságtételt, amely Krisztus megismerésének szükségszerű útja. Az alapozás képének alkalmazásával a szöveg céloz Kéfás beiktatására, és belesimul abba a hosszú hagyománysorba, amely az üdvösség közösségét mint Isten templomát vagy a mennyei Jeruzsálemet ábrázolja. A gondolat közel áll a nagy levelekéhez. Tehát Ef.2,20 alapján nem lehet szembeállítani a karizmatikus egyházfogalmat, amely a páli elgondolás lenne, az institutionálissal, amely Jeruzsálemből terjedt volna el Kisáziában a pasztorális levelek, majd pedig Antiochiai Szent Ignác befolyása alatt.⁸

3. Apostolok, próféták és tanítók

Az ősközösség életében a Tizenkettő és az „elvetélt” módjára hozzájuk sorolt (1 Kor.15,8) Pál mellett jelentős szerepet játszottak az „apostolok és tanítók (*didaskalész*)”. Az 1 Kor. 2,28-ban említett próféták nem bizonyos korintusi inspiráltak, hanem az ősközösség „prófétái”. Ebben a hármas felsorolásban: „apostolok, próféták, tanítók”, a használt ige (*etheto*) teológiai jellege, a hangsúlyozott osztályozás (*proton, deutron, triton*), a mondatszerkezetbe ügyetlenül beleillő beékelés azt mutatja, hogy Pál itt hagyományos felsorolást használ fel, és az *egyház alapstruktúráira* hivatkozik. A korintusiaknak, akik abba a kísértésbe estek, hogy a maguk szájaíze szerinti közösséget építsenek meg, Pál erőteljesen emlékeztetése idezi, hogy Isten Igéje nem tőlük, hanem Jeruzsálemből ered (1 Kor.14,36), és hogy a „kérügmához” kell magukat tartaniok, úgy, ahogyan azt egyhangúan hirdetik és tanítják az egyházban.

Ez a primitív lista: „először az apostolok, másodsor a próféták, harmadszor a tanítók” azokhoz a logiákhoz hasonlítható, ahol Krisztus jelezte, hogy „prófétákat és igazakat”, vagy „prófétákat, bölcseket és írástudókat” küld. A terminológia még nem állapodott meg, de a lényeges jegyek már megvannak: a küldetés, Krisztustól való függésben, a Szentlélek benső támogatása, az a megbízás, hogy hirdessék az üzenetet zsidóknak és pogányoknak, majd – módszeresebben – oktassák a megtérteket.

Az Apostolok Cselekedetei bizonyos utalásokat szolgáltatnak ezeknek a „prófétáknak” tevékenységére vonatkozólag (lásd: *Barnabás, a Hetek, s mindenekelőtt István és Fülöp*). Nincs semmi összeférhetlenség a prófétikus karizma és az egyház intézményes szervezete között: az apos-

tolok és Jeruzsálem vénei ténylegesen *Júdást és Szilást* – ezek Csel.15,32 szerint próféták voltak – küldik Antiochiába, hogy a megtért pogányoknak megmagyarázzák azt a rendelkezést, amely szabadnak nyilvánítja őket a Törvénytől. Különben Antiochiában próféták és tanítók együttesen irányítják a közösséget (Csel.13,1).⁹

4. A közösségek szerkezeti felépítése

Abban a történelmi pillanatban, amikor – az Apostolok Cselekedetei és az első korintusi levél tanúsága szerint – a Szentlélek ösztönzéséből létrejöttek a születő egyház életéhez szükséges kezdeményezések és hivatások, a közösségek strukturálódásának kezdetén állunk, mind Palesztinában, a vének kollégiumával, mind Filippiben a püspökökkel és diákonusokkal (Fil.1,1).

Pál sohasem tudott arról, hogy ő másképpen szervezi meg a közösségeket, mint a judeai egyházak, akkor sem, amikor a Törvénytől való szabadságot hirdeti. Állandó gondja van az összetartozásra a pogány környezetben alapított közösségek és a jeruzsálemi anyaegház között. Ennek az egyháznak hagyományaira hivatkozik, hogy helyrehozza a korintusi visszaéléseket, vagy helyreállítsa a tanítás tisztaságát (1 Kor. 11,16-23; 15,1-11; 1 Tessz. 2,14).

Sőt amikor Efezusból a korintusiaknak ír, az „összes szentekhez” szólva, akkor nála vannak a közösség vezetői (16,15-18). A felszólítás: „álljatok rendelkezésére az ilyeneknek” (16,16), kapcsolódik 1 Tessz. 5,12 skk-hez. Tehát a karizmák létezése egyáltalában nem zárja ki a helyi vezetők szerepét.

Még olyan jelek is mutatkoznak, hogy a korintusi közösségben vannak hivatalos előljárók is (1 Tessz.5,12). Erre utal különösen a levél eleje: a viták Apolló fontosságáról, akit Pállal és Kéfással együtt emlegetnek (1,12; 3,4-5), és aki, akárcsak Pál, az „Isten munkatársa”, (3,9), „Isten titkainak sáfára” (4,1) címet kapja. Igaz, hogy Apolló a levél írása idején nincs Korintusban, de késelem nélkül vissza kell oda térnie (16,12), és semmiesem jogosít fel bennünket arra az elgondolásra, hogy távollétében a városban egyáltalán nem volt „pásztor”.

Tanulságos különben az összehasonlítás a korintusi egyház, meg a filippieké között – utóbbi volt Pál kedves egyháza. A filippi levél megszólításában – a mai exegéták mindinkább hangsúlyozzák ennek doktrinális rokonságát a nagy levelekkel: Róm., 1 Kor., 2 Kor., Gal. – így olvassuk: „Pál és Timóteus, Krisztus Jézus szolgálói a Filippiben élő összes szentnek, *püspökeikkel és diákonusaikkal együtt*” (Fil.1,1). Pál

tehát nemcsak egyszerűen a karizmák virágzására számított, hogy a közösségek megmaradjanak a helyes hitben és tüzes szeretetben. Végül ez az állítás kapcsolatot szolgáltat számunkra a pasztorális levelek előírásai és az Apostol tevékenysége között – bármi is legyen különben a véleményünk e levelek megfogalmazásáról. És lehetetlen elvetni a Csel.14,23 utalását, mint Lukács nem történelmi jellegű hozzátételét: hogy ti. Pál legelső útja óta presbitereket hagyott minden egyházban.

A karizmák különböző felsorolásának összehasonlítása azt mutatja, hogy az apostolok, próféták, tanítók hármasságán túl, amelyek már az egyház legrégebbi szervezetében is jól horgonyt vetettek (vö. Csel.13,1), nincs még kialakult terminológia. A helyzet az új közösségek egymásutáni kivirágzásának ebben az idejében még nem szilárd.

5. Az apostoli hagyomány

Azoknak a megbízottaknak a szerepe, akiket az apostolok munkatársakká tettek, elsősorban az Evangélium hirdetése (*euaggelizeszthai, kérészein, didaszkein, laleien, parakalein, paraggelein*, vö. 2 Tim.1,8; 2,2; 4,2,5; 1 Tim.4,11,13; 6,20; 2 Tim.1,13). De magában foglalja a liturgikus szolgálat irányítását (1 Tim.3,9; 4,13), és a közösség aktív irányítását is (1 Tim.3,15; 5,17-19; vö. 1 Pét.; és a pasztorális leveleket).

Ezek a tisztségek (*preszbüteroi* vagy *episzkopoi*) az apostolokkal vannak kapcsolatban, és – mint a pasztorális levelek mutatják – *alapjuk* és szabályozzuk az apostoli hagyomány (1 Tim.4,6; 11-16; 6,17; 2 Tim.1,13 skk; 2,2,7; 3,11-14; 1 Tim.3,15; 3,7; Tit.1,5). Már 1 Kor.4,17 kifejezetten hangoztatja ezt az apostoloktól való függést.

Az egyházak felelős vezetői, a lelkipásztorok csakis azért gyakorolják hivatalukat, hogy biztosítsák a közösségek hűségét kezdeti *apostoli* struktúrájukhoz.

Alig 40 évvel az első korintusi levél után Római Kelemen ír egy másik híres levelet ennek az egyházközségnek. Ebben mint kétségbe nem vont és közismert igazságot állítja, hogy az apostolok ideje óta mindenkor voltak hivatalosan kijelölt pásztorok az egyházakban, jelesül Korintusban. Ezzel kapcsolatban megemlíti, hogy ilyen ember – akinek engedelmességgel tartoztak – volt Apolló is, az apostoloktól jóváhagyott és kijelölt férfi (37,4), ugyanígy a szintén az apostoloktól jóváhagyott és kijelölt püspökök (42,4) és ezek utódai (44,2). Különben Kelemen nemcsak tekintélyről és engedelmességről beszél: utal a püspökök, presbiterek és diakonusok szerepére a liturgiában, az adományok felajánlásában, a papi szolgálatban (41,2; 43,2-6; 44,4).

A szentatyák hagyománya egyértelmű ezeken a pontokon. Antiochiai Ignác levele szerint nincsen helye olyan közösségnek, amelynek nincs kialakult hierarchiája; nincs eucharisztia-ünneplés a püspöknek vagy megbízottjának jelenléte nélkül. Szent Iréneusz a gnosztikusok eretneksége elleni küzdelemben erősen hangsúlyozza a püspökök tanítóhivatalát: ők kapták „az igazság biztos karizmáját” (*Adv.Haer.* IV, 26,2). Római Hyppolitus úgy mutatja be a püspököket, mint az apostolok utódait a tanítóhivatal, a papság, a pasztoráció hármasság birodalmában; a presbiterek a munkatársaik. Ez a patrisztikus korszak katolikus íróinak egyhangú meggyőződése. Ilyen a régi liturgikus szövegekben kifejezésre jutó tanítás is.¹⁰

Tehát – amellett hogy helyet hagyunk a tisztségek jelentős fejlődésének – nem lehet szembeállítani egymással a páli egyházak „karizmatikus alkatát” az „episzkopális-presbiteriális alkattal”. Mert az ősegyház keresztényei számára nincs ellentét aközött, hogy a Lélek szabadon osztogatja ajándékait (1 Kor.12,11), és az egyháznak alapvető szerkezete van.

Különben igen hamar létrejött egy liturgikus gesztus, amely kifejezésre juttatta mind a Megtestesülés egyedülálló tényével való folytonosságot, mind a Lélektől származó ösztönzést. Ez a kézfeltétel. A mozdulat a zsidó szokásokban gyökerezik; és még sokkal messzebb, Mózes példájában, aki ráteszi kezét Józsuéra, hogy közölje vele a bölcsesség Lelkét (Deut.34,9). Az ebben az összefüggésben említett próféta (1 Tim.1,18) azokat a liturgikus szavakat jelentik, amelyek a Lelket közlik.

Tehát modern problémáinkat vetíti vissza, aki harcot fedez föl az első század végének és a második század elejének egyházában a karizmatikusok meg a hivatalos szolgálatok között. A „Lélek emberei” a püspökök, mint Antiochiai Ignác, a „théophorosz, istenhordozó” (*Ad. Eph.* 9,2), vagy Szmirnai Polikárp, ez az „apostoli és prófétai tanító”, mint *Mártiriumának* szerzője mondja (XVI,2). A *Didaché* két korszak határvonalára visz el bennünket, de ott sem fedezhetünk fel ütközést. Ellenkezőleg: a vita teljesen az újítás pártolói ellen van kielezve.

C) Pap vagy szolgáló?

Még két nagyon fontos kérdés merül fel az újszövetség színvonalán:
– Miért nem használja az újszövetség a papi elnevezéseket az egyházszolgálat funkcióinak jelölésére?

– Miért és hogyan jelent meg újból a papi szókinccs az egyház szolgálóinak megjelölésében? Mi ennek a ténynek a jelentősége?

1. Papi szolgálat és papi szókincs

Az *archihiereusz* szót csupán a zsidó levél alkalmazza Krisztusra. Továbbá a *hierateuma* szóval csak 1 Pét.1,9 jelzi Isten népét, a *hiereusz* szó pedig csak az Apokalipszisben található (Jel.1,5 stb.). A *hierurgein* igét Pál ugyan használja, de általában azt mondhatjuk, hogy az előző lapokon elemzett szolgálatokat nem papi kifejezésekkel írják le.

A sajátosan papi szókincs hiánya az egyház kezdetein tökéletesen érthető. A *hiereusz* szó ugyanis egyfelől az ó-törvény papjait, másfelől a pogány kultuszok szolgálait jelölte. A zsidó terminológiából történő átvétel annál kétértelműbb lett volna, mert a zsidókeresztény egyházak hívei egyideig látogatták a jeruzsálemi templomot. A zsidókhoz írt levél és később a Barnabás-levél az első dokumentumok, amelyek *kifejezetten* beszélnek a zsidó templomról. De nem használta az ősegyház hierarchiájának jelölésére a profán körökben használatos kifejezéseket – *arché*, *telosz*, *timé* – sem, mert tudatában volt intézményei sajátos jellegének.

a) A keresztény szóhasználat sajátos volta

Maga Krisztus sohasem nevezte magát főpapnak. Úgy beszélt magáról, mint *Szolgáról* és *Pásztorról*, aki életét adja juhaiért. Ilyenformán kijelenthette papi tisztségét a maga eredeti voltában, anélkül hogy zsidó képekhez kötötte volna, ezzel kockáztatva értelmének elhomályosodását.

Elképzelhetetlen volt tehát, hogy az apostolok másképpen jelöljék meg magukat, mint a *szolga* címmel. Annál inkább, mert Krisztus, aki „nem azért jött, hogy kiszolgálják, hanem hogy ő szolgáljon és életét adja váltságul sokakért”, következetesen hangsúlyozta: kell, hogy az ő hasonlatosságára ők is szolgák legyenek.

Igy hát ez a szókincs a keresztény szolgálat krisztológiai alapjának legjobb jelölője.

Csak két különösen frappáns példát veszünk itt: Péter és Pál szolgálatakat a Szolga képében fogták fel.

– *Péter és a Szolga*: Péter szembekerült a Szolga misztériumával (Mt. 16,23) és megtagadta. Hogy Krisztus az egyház fejévé emelhesse, könnyek között kellett felfedeznie szolgává vált Urának titkát.

Krisztus hasonlatosságára Péter elsősorban a nyáj Pásztorává vált. Hasonlóvá lesz Krisztushoz, a szenvedő szolgálóhoz, aki életét adja juhaiért, és egészen a halálig utánozza Mesterét (Jn.21,15-20).

Maga is buzdítja a pásztori megbízásban működő presbitereket (1 Pét. 5,2-5), hogy legyenek a nyáj mintaképei (vö. Jn.21,15; ez a kifejezés: „ne uraskodjatok, hanem legyetek a nyáj példaképei”, ehhez még a lábmosást idézi föl – Jn.19,13-14).

Az apostol egyedüli dicsősége tehát az, hogy pásztor és szolga, a Szolga mintájára. ¹¹

– *Pál és a szenvedő szolga*: A levelek és az Apostolok Cselekedetei számos célzást tesznek Izaiás 42,53-ra, úgyhogy állíthatjuk, hogy Pál szokásszerűen alkalmazta magára a Szolgára vonatkozó jövendöléseket. Amikor küldetéséről beszél, azt idézi, amit Izaiás mond a Szolga küldetéséről; Gal.1,15-16 izaiási kapcsolatait gyakran megvilágították az exegéták. Hasonlóképpen jólismertek az Apostolok Cselekedeteinek célzásai Izaiásra (13,47; 18,9-10; 21,11 és 36; 22,22; 26,16-18). Ezek világosan mutatják, hogy a népek apostolának misszióját a szenvedő Szolgától és az evangéliumok Krisztusától kölcsönzött vonásokkal jellemzik. Röviden: az Apostolok Cselekedetei és a páli levelek a népek apostolának küldetésében egybehangzóan a Szolgára vonatkozó jövendölések beteljesedését látják, Krisztus életének és szenvedéseinek utánzásával.

Pál és a szenvedő Szolga hasonlatosságának misztériuma tűnik ki az apostoli élet gyötrő paradoxonából, a nagyszerű formula szerint: „Ezt a kincset (ti. az apostolságot és az újszövetség dicsőségét) cserépedényben hordozzuk” (2 Kor.4,7). Pál Krisztus gyötrelmeinek szegénységét (Kol. 1,25), az ő halálát viseli magában, hogy életet adjon azoknak, akiknek az ígét hirdeti. A halál: részvétele a Szolga titkában, megalázott apostoli helyzete (1 Kor.2,3-5; 2 Kor.4,7); az ellenkezés, értetlenség, amivel találkozik, szenvedése mások üdvösségéért (1 Kor.15,31), egészen addig, hogy itáláldozatként kíván kiömleni a hívők hitéért (Fil.2,17). Az élet pedig: Isten Igéjének dicsősége, amely átalakítja a lelkeket és termékennyé teszi őket, hogy az élet gyümölcseit teremjék.

Röviden: Pál apostolságának sokféle megpróbáltatásában (szegénység, üldözések, különböző gyöngeségek, 2 Kor.3,7-9) megtapasztalja a közöséget Krisztus szenvedésével, a hasonlatosságot halálával (Fil.3,10; Gal. 2,19; 2 Tim.2,9-11), hogy a Lélek hatoljon be a pogányok szívébe. A Lélek szolgálata, amelyet gyakorol: Jézus életének kiverődése a Jézus halálának zsákmányául adott testen (2 Kor.3,1-11). A második korintusi levél igazi apostoli „magna charta”-ként foglalja össze az apostoli paradoxont (2 Kor.5,20-6,10).

Az apostoli élet alaptörvénye tehát: az Úr hatalmának megnyilvánulása az apostol gyöngeségében (2 Kor.12,9). Ez nyilvánítja ki az apostol életében Krisztus életének spirituális logikáját.

Ebben a szemléletben világos, hogy a papi szókinccs nem állhat első helyen. De ez nem jelenti azt, hogy mindenestül hiányoznék. ¹²

b) A papi szókincs jelei

A szolgálat szókincsé szokásosan jelöli az egész apostoli tevékenységet, de magában foglalhatja az egyház minden más tevékenységét is. Ezért annak pontosabb kifejezésére, hogy mi az apostoli szolgálat – Isten népének eszkatológikus szolgálata – jó szabatosan megmondani, hogy ez nem akármilyen szolgálat, hanem szolgálat *Istenért*: 2 Kor.6,4; 1 Tessz. 3,2; *Krisztusért*: 2 Kor.11,23; Kol.1,7; az *Evangeliumért*: Ef.2,7; Kol. 1,23; 1 Tessz.3,2; az *új szövetségért*: 2 Kor.3,6; a *hívókért és üdvösségükért*: 1 Kor.3,5; *szolgálat ez az Úrban*: Ef.6,21; 2 Kor.4,17.

A pásztor és a szolga kifejezések bennfoglalóan mindenképpen papi szemléletet tételeznek fel, amely *sajátos jellegét Krisztus misztériumának sajátos eredetiségéből veszi*.

De – különösen Pálnál – különböző jelek *sajátosan* papi öntudat jelenlétére vallanak. Pál papi műnek fogja fel apostolságát, és papi szókinccsel él (Róm.15,15-16, vö. Sir.50). Ugyanebből a szempontból életének elvesztését áldozatnak látja (Fil.2,17). Továbbá apostoli működésében a világnak Istennel való áldozati kiengesztelődését keresi (2 Kor. 5,20): jellegzetesen papi kifejezésmód. Személyes küldetését Krisztus meghosszabbított missziójaként értelmezi, az pedig a világ valódi kiengesztelődése Istennel (2 Kor.5,18); úgy jellemzi ezt a küldetést, mint „a kiengesztelődés szolgálatát”, *diakonia tész katallagész* (2 Kor.5,18), amelyet Krisztus teljhatalmú megbízottjaként gyakorol (2 Kor.5,20). Megemlíthetnénk az áldás kifejezéseit is. Pál „Krisztus áldásának teljességével” fog érkezni (Róm.15,29). És fentebb láttuk, hogy egész szolgálata Krisztus áldozatát jeleníti meg.¹³

Tegyük még hozzá, hogy – amint fentebb láttuk – az újszövetségben a *preszbüterosz* vagy *episzkoposz* szolgálata nem azért papi szolgálat, mert az eucharisztia megünneplésében megjeleníti Krisztus áldozatát. Hanem abban az értelemben papi, hogy a *preszbüterosz* vagy *episzkoposz* egész működésében megjeleníti Jézus Krisztus papi szolgálatát, felajánlását, értünk való létét: szavával, kitartásának, türelmének jeleivel, egész életével.

2. Papi szókincs vagy miniszterialis szókincs

Abból a tényből, hogy az imént elemzett szolgálatokat csak igen ritkán írják le kifejezetten papi kifejezésekkel, gyakran arra következtettek, hogy a szolgálat „szecerdotalizálódását” vagy „reszakralizálódását” az ószövetségnek a keresztény közösségre gyakorolt befolyása magyarázza, később pedig, Nagy Konstantin után, a pogány papság jelzőinek átvitele a keresztény papokra.

Annyi bizonyos, hogy míg az újszövetség és az első keresztény iratok nagyrésze nemcsak az ószövetségi papokat megjelölő kifejezéseket kerüli el, hanem minden megközelítő célzást vagy párhuzamot is, addig az utánuk következő időben a keresztény szerzők lassacskán újból használni kezdték ezeket a kifejezéseket és párhuzamot vontak a kettő között.

A papi szókincs használatára valószínűleg *tipológikus* szempontból került sor: ez jobban megértette a távolságot az előkép meg a valóság között. Nem szerepel-e már Szent Jánosnál is a főpap-Krisztusról és a fölszentelt apostolokról szóló tanítás, bár nem használja a „főpap” és „pap” szót? Nem jelenik-e meg már nála az árnyék és a valóság (Mózes és Krisztus) közötti ellentét? János oldalán Pál nem állítja-e szembe a második korintusi levélben Mózes és a Lélek szolgálatát? (2 Kor.3,7-10)

Az összehasonlításokban ugyanaz a lényeges vonás. Mindig nagyon szilárdan visszautasítják a folytonosságot az ó- és az újszövetség intézményei között. Az újszövetség szolgálata nem Árontól, nem is Mózes-től ered, hanem az apostoloktól és magától Krisztustól. Az első keresztény nemzedékek papi szolgálatának gyakorlata ment maradt a zsidó eszmékkel való keveredés lehetőségétől, de az ószövetséghez viszonyítva jobban megtalálta helyét és tisztábban kifejezésre jutott sajátos jellege.

Mindamellet – bár ez az eszmélődési folyamat alapján véve teljesen jogos –, megvan az a veszélye, hogy Krisztus papságának sajátos mivolta veszít egyedülálló ragyogásából.

Valóban ez történt; az ószövetségnek a szolgálat keresztény fogalmára gyakorolt befolyása olyan mértékben érvényesült, hogy tompította evangéliumi vonásait. A vértanúk korának atyái azért idézték az ószövetség törvényes intézményeit és intézkedéseit, hogy támogassák az egyház megállapított rendjének tiszteletben tartását, a klérus számára előírt erkölcsi szabályokat, vagy pedig a papi rend képviselőinek tartozó engedelmességet. Így az ószövetségi hivatkozások hozzájárultak a kereszténység papi és kultikus szókincsének megszilárdulásához és a papi osztály, sőt a sajátos papi állapot érvényre juttatásához. Ez a moralizáló irány továbbfejlődik, különösen nyugaton, az V. századi ellenséges betörések következtében.¹⁴

Ráadásul az az igyekezet, hogy a keresztény intézmények eredetét az ószövetségben találják meg, magának a papságnak eszméjére is ránehezedett. Szent Jeromos nyitotta meg ennek útját. Szent Izidor pedig áthagyományozta a középkorra azt a gondolatot, hogy a különféle papi rendek típusa és eredete (a püspöktől az ajtónállóig) a mózesi isten-

tiszteleti szolgálatában található meg. Kétségtelen, hogy ezek a megfontolások a papi szolgálat kultikus jellegét hangsúlyozták. Különbösen ez a fejlődés egybehangzó volt a társadalom szakrális szemléletével, úgy, amint ez a középkorban kifejlődött. Ebben a szemléletben megvolt az időtlen és szakralizáló esszencializmus rossz íze, s ezzel együtt az emberi kezdeményezés és a történelmi jelleg hiányos megértése. Kétségtelenül ez a szakralizáció váltotta ki – legalábbis részben – a reformáció robbanását.¹⁵

D) Szolgálat és közösség

Az iménti észrevételek mutatják, milyen szükség van arra, hogy erőteljesen tudomásul vegyük Krisztus papságának *radikális újságát*, amint ez magatartásában kifejezésre jut: ő az Emberfia, aki mint Isten Szolgája eljött életét adni az emberekért (Mk.10,45; Mt.20,18).

Ahhoz is szükséges ez, hogy a maga mélységében felmérjük a keresztény létet. Úgy, ahogyan a II. Vatikáni Zsinat – a papi szolgálat teológiai dimenzióinak újrafelfedezésével – határozta meg az egyház munkáját és a papi hivatalt: „szolgálat” gyanánt.

Valóban: az egyház egész élete, a szentségek és különösképpen az Eucharisztia által, részvétel az Atyjának engedelmeskedő Szolga misztériumában. Őt az Atya *megszentelte és e világba küldte* (Jn.10,36), *hogy életét adja e világért* (Jn.10,17-18).

Tehát minden keresztény: pápa, püspökök, papok, hívek résztvesznek az Atya iránti engedelmességnek e misztériumában, a Szentlélekben. Mindannyian együtt élnek, ha más-más módon is, az engedelmességnek ugyanazt a titkát, olyannyira, hogy kölcsönös viszonyukat az engedelmesség közös lelki struktúrája határozza meg. Mindegyik feltárja a másiknak a Lélekben való engedelmesség titkát, amelynek átélésére hivatott.

Ez a közös engedelmesség a Léleknek és a Lélekben teszi az egyház egész életét „közösséggé”, „lélekben és igazságban” végbemenő istentiszteletté, a hit istendicséretévé, amely átkarolja a világ életét és hálaadássá alakítja az Atyának a Lélek tüzeiben.

Lelkipásztorok és hívek tehát „mindnyájan a szentségre hivatottak és ugyanúgy megkapták a hitet, amely megigazulásra vezet Istenben” (vö. 2 Pét.1,1 - LG 32), azért a közösség és a szolgálat testvéri viszonya fűzi őket egymáshoz.

Ez tehát, ismételten hangsúlyozzuk, azt jelenti, hogy a szolgálati papság sohasem különálló az egyháztól: a gyülekezet *bensejében* helyezkedik el, a szentségek *jegyében*, *nyitva* Istennek Krisztusban megnyilvánuló fénye felé, úgyhogy az egész közösség Isten képmásává legyen.

Igy hát a nép nem tudja betölteni szolgálatát a papi szolga nélkül, ez viszont – legyen püspök vagy pap – nem tudja betölteni papi hivatalát a nép nélkül, hiszen létének csak a papi közösségen belül van értelme. „Nincsen egyház püspök nélkül” – mondja majd Szent Cyprián.¹⁶

VI. A PAPI SZOLGÁLAT ESZKATOLÓGIKUS JELLEGE

A mai krízis, a Szentírás és a hagyomány adatai arra készítetnek, hogy *teológiailag* hangsúlyozzuk néhány pontot. Ezek az alábbiak:

A) A papi szolgálat radikális újsága

Krisztus papsága egyidőben *abszolút törést és az ígéretek minden várakozást felülhaladó beteljesítését* hozta az emberi időbe. Vele belépünk az eszkatológikus kor *radikális újságába*.

Minthogy Krisztus Isten Fia, szeretetben véghezvitt szabad aktusával – egyetlen aktussal, bár ez több mozzanatból áll: kereszt, feltámadás, a Szentlélek adományozása, az idők végezetéig apostolaira bízott küldetés – megváltja az emberiséget és megalapítja egyházát, megadva neki a kegyelmet és az örök életet, ezzel együtt pedig lényeges szerkezetét és kegyelem-eszközeit.

Krisztusnak ez az aktusa olyan mély alapot vetett az apostoli szolgálatnak, hogy a régi tisztségekkel – a betű szolgálatával – szemben úgy jelent meg, mint *a radikális újság szolgálata, a Lélek szolgálata* (2 Kor. 3,4-12).

Azóta lehetetlen olyan papi szolgálat az egyházban, amely nem ehhez az alapítói elindításhoz csatlakozik. Ez az értelme az ún. apostoli szukcessiónak. Azt jelenti ez, hogy a papi szolgálat eredete – a kézföltétel szentségi jele által – Isten akaratában van, amint az történetileg kifejezésre jutott Jézus Krisztusban. Ez a szolgálat a feltámadott Krisztus egyházában való tevékeny, hatékony és örök jelenlétének egy módja: „És én veletek vagyok mindennap a világ végéig” (Mt.28,20).¹

Vagyis a papi szolgálat alapstruktúrája mindenestül Krisztusnak, az Isten Igéjének misztériumától függ; halálával és feltámadásával ő tárja fel teljes értelmét és hatékonyságát.

A papi szolgálat tehát az „eszkaton” szolgálata, hogy az embereket elvezesse Krisztus nevének segítségül hívására (Róm.15,20), és nem egyszerűsíthető le valamiféle szociológiai funkcióvá az egyház kebelén belül. Ebben az esetben már csak egy régi vallásos struktúra spiritualizálásának vagy magasabb erkölcsi rendbe emelésének lehetne tekinteni, vagy pedig ellenkezőleg, pogány vagy világi struktúrák szakralizálása gyanánt. *Teológiai* alapja Jézus Krisztus eszkatológikus szolgálatának egyedülálló mivolta. Azt mondhatjuk: Isten Igéjének, a meghalt és feltámadott Jézus Krisztusnak, az ő tevékeny, valóban eszkatológikus hatalmának szolgálata. E szolgálat érzékelhető jelei, más-más szempontból, az evangéliumi üzenet hirdetése és a szentségek kiszolgáltatása.

A mai egyháznak szüksége van arra, hogy kiemeljük a papi szolgálatnak ezt a teljességgel eredeti és sajátosan eszkatológikus jellegét. Hiszen ezt a szolgálatot ma már nem védelmezik a kereszténységnek egy bizonyos helyzetével összefonódó társadalmi struktúrák, és tekintélyének tisztelete – ami maga is igen gyakran bizonyos társadalmi szokásoknak volt tulajdonítható – ma már kérdésessé vált. Ennélfogva a legnagyobb mértékben fontos, hogy e szolgálat tekintélyét a saját fényében ismerjük meg, amelynek semmi köze a teljesítményhez, vagy a szó földi értelmében vett hatalomhoz. Mint ahogyan Krisztus csak annyiban tudja képviselni Atyját, amennyiben alázatos és önmagából kivetkőzött (vö. Jn.5,19 skk, 5,22), éppenúgy a papi szolgálat csak annyiban tudja képviselni Krisztust, amilyen mértékben osztozik az alázatos és önmagából kivetkőzött Krisztus misztériumában. Amint az újszövetség hangsúlyozza, a Krisztus eszkatológikus szolgálatában való részvétel új, teljesen más tekintély-fogalmat tételez föl: a Szolgáét (Mk.10,42-45), és magába zárja a Krisztus eszkatológikus szenvedésében való részesedést is. Csupán a Szolga szellemében gyakorolt szolgálat lesz hitelreméltó: a szolga gyöngeségében nyilatkozik meg a Lélek ereje (vö. 2 Kor.12,10).

Másrészt a Pásztor képe – amely jól mutatja a folytonosságot Krisztus papságának miniszteriális jellege és a belőle származó miniszteriális forma között – szintén ezt a szemléletmódot erősíti. Hiszen keresztény szempontból az a „pásztor”, aki Istentől kapott „megbízatást” és „hatalmat” (Jn.10,18), hogy életét adja juhaiért.

Krisztus mindenén fölülemelkedő, egyedülálló papságában tisztség és szeretet tökéletesen egy. Azonban a nyomában járó pásztorok csak bizonyos kettősséggel osztozhatnak ebben. Egyfelől ott az objektív tisztség és hatalom, amely a „*configuratio Christo sacerdoti*” tárgyi tényén alapul; másfelől pedig az az (ígérettel nyomatékosított: Jn.20, 18 skk) parancs, hogy a lehető legteljesebben hasonuljanak a szeretetből életét adó Krisztus magatartásához.

Tegyük hozzá: papnak és közösségnek olyan jellegű szembenállása egymással, amelyet a pásztor képe tartalmaz – e kép értelmében a pap Krisztus oldalán – nyilvánvalóan megvalósul az egyházban, minthogy a pap a kereszttség által maga is az egyház tagja. Ez jelentős dolog, mert mutatja, hogy csakis *Krisztus aktusa* (a jelenlegi hierarchián át) alapíthat meg egy olyan hivatást, amely őt magát képviseli a nép felé, és csak ő ruházhat föl egyeseket ezzel a szereppel. A népek magától semmi joga nincsen arra, hogy kiválassza egy tagját és Krisztus képviselőjének a szerepét tulajdonítsa neki.

*B) A keresztény közösség elképzelhetetlen
az alapját tevő eszkatológikus szolgálat nélkül*

Az előző észrevétel értelmében nem létezhet keresztény közösség annak tiszta tudata nélkül, hogy a hívek elismerik: Isten Igéje, a meghalt és feltámadott Krisztus közösségük előtt járt, meghívta, összehívta, egybegyűjtötte őket, és ennek erejében ébredtek üdvösségük tudatára.

Mással az a keresztény közösség csak annyiban létezik és annyiban vesz tudomást önmagáról, amennyiben *találkozik* a papi szolgálattal, mert abban fejeződik ki a létét adó isteni megelőzés. Elég az emberi személy analógiájára gondolnunk: az is csak annyiban létezik igazán, amennyiben egy feléje tartó kezdeményezés szólítja, provokálja, és amennyiben beleegyezik ebbe a kezdeményezésbe. A gyermek sohasem fogja tudni, mi a neve, ha nem szólítják néven.

Írjuk körül szabatosabban ezt a pontot. Az egyházi közösséget, amelynek ölen a keresztény a létét kapja, a maga mivoltában, *egységében* Isten Igéje alkotja meg.

Egyetlen keresztény sem vonja kétségbe, hogy Isten kinyilatkoztatja az Egyházban azt a megelőző isteni intézkedését, amellyel megalkotta, a meghalt és feltámadt Jézus Krisztus eszkatológikus szolgálata által. De az a kérdés: hogyan nyilatkozik meg ez a megelőző isteni intézkedés az egyházi közösségnek Jézus halála után?

Ha a találkozás minden egyes hívő egyéni síkján maradna, ez kiszolgáltatná az embereket a részlegességnek és esetlegességnek az isteni hívás átélésében, amint azt kinek-kinek a tudata tükrözi; az eredmény kiüttalan szolipszizmus lenne!

Valóban *intézményes* jellegű találkozás szükséges, minthogy Isten ajándéka az embernek egyidejűleg és elválaszthatatlanul beleszövődik a közösségbe.

Nem helytálló az az ellenvetés, amely szerint a Lélek úgy teremtené meg a keresztény közösséget és úgy nyilatkoztatná ki neki az isteni hívás transzcendens tényét, hogy ott működik mindenki tudatában és felvilágosítja az Írás értelméről. *A Lélek működését ugyanis közösségre kell fogadni és értelmezni, tehát nemcsak az egyes ember szintjén kell megvalósulnia, hanem ettől elválaszthatatlanul magának a közösségnek a szintjén is.* Ezért nyilvánul meg ez a működés egy élő személyben, vagy élő személyek szerves hálózatában; ezek mintegy a közösség „ikonjai” lesznek.

A hívek tehát rájönnek, hogy Isten Igéje mintegy közösségre előtük jár szolgálja révén, amennyiben ez a szolgálat, illetőleg hordozója

(Isten eszkatológikus megszentelő hatására) értelmet rejt magában, vagy ha jobban tetszik, amennyiben Isten értelmet ad neki, mert akarja, hogy hatékonyan képviselje őt üdvözítő kezdeményezésének titkában. Viszont ez a szolga csak azért töltheti be ezt a szerepet, mert őt magát is „megelőzte” az Ige, és csak annyiban, amennyiben küldetése az egész egyháznak szól.

Továbbá a szolga révén ébrednek rá a hívek üdvösségük tudatára, felelve az isteni kezdeményezésre. Mert a hitre való törekvés egységét ki kell mondani, és ezt csak egy tudat teheti meg. Pap és hívő találkozása így annak a szimbóluma, hogyan fonódik a hitre való törekvés a hagyomány egységébe; a hívőt és a közösséget útnak indítja önmagán túlra, a püspökhöz, rajta keresztül a püspöki kollégiumhoz, élén a pápával, azaz: az egyház térbeli egyetemessége felé, az egyház időbeli egyetemességét képviselő történelmi folytonosság felé, és az egyház alapját tévő esemény: a Kereszt és a Feltámadás felé.²

Még valamit. Főntebb kiemeltük Krisztus engedelmes alávetettségét a Léleknek földi élete idején, és megjegyeztük, hogy a Lélek az Atya akarata volt, valamiféle „szabállyá” tárgyiasodva. Krisztusnak ezt a Léleknek való alávetettségét tekintve, azt kell állítanunk: a földi egyház Krisztusnak alávetettsége is magában foglalja, hogy elfogadja a maga „szabályát” és ne azonosítsa megkülönböztetés nélkül magát a nyilván isteni „lelkületével”. Az apostoli szolgálat azért van, hogy biztosítsa ezt a távolságot. Egészen más ez, mint az ószövetség „törvény”-e, mert az újszövetség engedelmessége pneumatikus.

C) Püspökök és papok

A papi szolgálat teljessége, amint a II. Vatikáni Zsinat jól megvilágította, a püspöki szolgálat. Benne valósul meg a mai egyház számára az apostoli szolgálat.

Feladatuk sokfélesége és az üdvösségre vezérelő küldetésük átfogó volta miatt a püspökök munkatársakat vettek maguk mellé és különböző szolgálatokat bíztak rájuk. E munkatársak között a papokat kapcsolják be a legbensőbb saját szolgálatukba (az Eucharisztia megünneplése, a bűnök megbocsátása, igehirdetés).

1. A papszentelés

A papokat kezdettől fogva nem egyszerű jelöléssel vagy választással rendelték hivatalukra, hanem a kézföltétel szertartásával. Ez a szertartás kisebb arányokban a püspökszentelés ünnepélyes rítusát ismétli, hogy jelezze a *lelki hatalmak és a kegyelem lényegi azonosságát*, ugyan-

akkor pedig azt az alárendelt jellegű küldetést és szerepet, amelyben ezt a felhatalmazást gyakorolhatják. Ezért nevezi egy régi szentelési szertartás-formula a papokat „*secundi meriti sacerdotes*”, „*secundi praedicatores*”-nak.³

A szertartás lényegi azonossága és a különféle feladataiban is egy-egy apostoli szolgálat (ezekben a szolgálatokban hivatottak munkatársul a papok) biztossá teszi, hogy amint a püspökök a püspökszentelésben megkapják a „*munus sanctificandi*” és a „*munus docendi et regendi*” felhatalmazását, éppúgy a papok is megkapják a szentelésben, a „*munus sanctificandi*”-val együtt, a „*munus docendi et regendi*”-ben való részesedést is. Ez utóbbi a püspöki kollégium közösségében és irányítása alatt valósul meg, amelyet többnyire az Ordinárius képvisel.⁴

Tehát a Szentlélek eljövetele a papszentelésben a pap küldetésének és felhatalmazásainak forrása, ugyanakkor pedig forrása a belső kegyelemnek, amely mélységes átalakulás elvévé lesz. Felvevőit végleges állapotba helyezi, amint ezt csaknem minden liturgia tanúsítja. A szentelési szertartások olyan gesztussal vagy kijelentéssel zárulnak, amely azt akarja megerősíteni, hogy ez az állapot végleges, a megjelölés vagy megkenés eltörölhetetlen jel. A papszentelés kiválasztottakká teszi a főszenteltekét (a liturgiák az *aphorizó* ígét használják, és a Csel.13,2-ben található fordításait), és egész valójukat lefoglalja, hogy küldetésüknek szentelje.⁵

Ezzel a felszenteléssel – amely a Szentlélek fölkenése, részvétel Krisztus fölkenésében (vö. Lk.4,18) – a papok hasonulnak a Pap-Krisztushoz, hogy képesek legyenek személy szerint Krisztusnak, a Főnek nevében cselekedni (*Presbyterorum ordinis* No.2.).

Ennek a főszentelésnek az értelmében a papok közreműködnek az egyháznak, mint Krisztus testének és az üdvösség szentségének építésében, úgy, hogy gyakorolják azt a missziót, amelyet Jézus az apostolokra bízott és a püspöki kollégium folytat. Ennek módjai: az Evangélium hirdetése tekintélyi erővel, a tanítóhivatal tanítása szerint; a kegyelmi ajándékok kiszolgáltatása az egyház hagyománya és törvényes fegyelme szerint; a híveknek és a hívek közösségének nevelése saját keresztényi hivatásuk megértésére és megvalósítására, hogy Krisztus és testvéreik megmentői legyenek. Mindezekre a feladatokra szentelésük foglalja le őket. Hogy ebben vagy abban a feladatkörben működnek-e – mindenkor a törvényes pásztorok közösségében –, az különféle okoktól függ: a pillanatnyi szükséglettől vagy alkalmasságtól, a személyi adottságoktól és képességektől, a lelkipásztori hagyományok-

tól. De mindig minden pap hivatva van arra, hogy hirdesse Jézus Krisztust és kiszolgáltassa a kegyelem-eszközöket, együttműködésben a püspöki testület apostoli küldetésével. Ez az elsődleges hivatása, sajátos hivatása az egyházon belül.⁶

Tehát a papok hivatása a szentségi konzekráció következtében az, hogy a püspöki testület munkatársai legyenek, s így résztvesznek az apostolotódok felelősségében; ugyanakkor, a maguk mértéke szerint, részesednek kegyelmi adományaikban is, és szolgálatukat személyes tevékenységgel hivatottak megvalósítani. Sőt nemcsak kivitelezői és tolmácsai az apostoli testület küldetésének, hanem segítő és tanácsadó szerepük is van annak kutatásában: mik a legalkalmasabb eszközök, hogy Isten ígéje jobban terjedjen az emberek között, üdvösségükre. A papoknak a püspöki hivatallal való együttműködését szabályozó jogi formák szerepe tehát az, hogy korszerűen biztosítsák a küldetés gyakorlásához szükséges lelki egységet – ez a belső szeretet látható jele –, és minden adománynak és erőnek rendezett érvényesülését, derűs békességben, hogy a világ higgyen az üdvözítő Krisztusban (Jn.17,21-23).⁷

2. A tisztségek változatos tagolódása

Az apostoli küldetésben foglalt feladatok kiterjedtsége és a szükséges pedagógiai alkalmazkodás a különböző népek és különböző helyek különféle lelki és történelmi helyzetéhez, de az ősegyházból származó hagyomány is arra vezetett már a múltban, hogy a helyi egyházak és az egyetemes egyház változatos módon felosztotta a hivatalokat és különbözőképpen osztotta meg a szent szolgálatokat. Ezt a különféle tagolódást annak az irányelvnek megtartása teszi lehetővé, hogy egyedül a püspökök birtokolják az apostoli szolgálat teljességét, az alsóbb fokozatok pedig az egyház legfelsőbb tekintélyének vannak alárendelve szolgálatuk gyakorlásában.

Az egyházban ma is megvan az a tekintély, amelyet a múltban magáénak mondhatott, amelyet Jézus Krisztustól kapott az apostolok útján. Tehát a legfelsőbb tekintély, amelynek elsődleges kötelessége az egyházat „az üdvösség egyetemes szentségévé” tenni, vagyis a pápa és a vele egyesült püspöki kollégium, ma is új formák szerint szervezheti meg az egyház szolgálait – két föltétellel. Meg kell ti. őrizni a megkülönböztetést püspökség és papság között az apostoli hatalom teljességét illetően, és a megkülönböztetést püspökök-papok meg a többiek között a szorosán vett szentségi hatalmak tekintetében, amelyeket az egyház egyértelmű és egyetemes hagyománya a papoknak tart fenn.⁸

Végül említsük meg, hogy a pap *ex officio*, vagyis „nyilvánosan” végez bizonyos feladatokat, amelyeket *minden* keresztyény elvégezhet, viszont olyanokat is, amelyeket *nem* mindenki végezhet el. Mert a papi szolgálat alapja és sajátos jogcíme a részesedés Krisztus papságában: ennek erejében a pap Krisztust képviseli a közösség élén és mintegy arccal a közösség felé (az Eucharisztia ünneplése, a bűnök megbocsátása, az Isten ígéjének hivatalos – nyilvános, autentikus – hirdetése).

D) Egy teológiai fejlődésből született probléma

Tagadhatatlan, hogy az egyháznak a papi szolgálatra vonatkozó teológiai tanítása fejlődésen ment át. Jobb lenne a *teológia* fejlődéséről beszélni egyes részletkérdésekben, mint a hit fejlődéséről; utóbbi a liturgikus szertartásokban, az egyházi közösség életében, valamint a Magiszterium hivatalos kijelentéseiben mutatkozik meg.

Igaz például az, hogy a nyugati teológia a XII. századtól kezdve sokkal inkább hangsúlyozta a kapott „hatalmakat”, különösen a szentmiseáldozat bemutatásának hatalmát, mint a szentségi kegyelmet. Ennélfogva hajlandók voltak kisebb jelentőséget tulajdonítani a kézföltételnek, mint az eszközök átadásának.

Ezzel párhuzamosan, folyvást a szentmiseáldozat bemutatásának tulajdonított fontosság miatt, meggyöngült – Nyugaton és a teológusok között – a püspökszentelés jelentősége. Az ordo szentségének teljes fogalmában Krisztus teste átváltoztatásának „papi” hatalma elhomályosította a többit: a tanítóhivatal és a pásztori kormányzás „hatalmát”. Ez magából a tridenti zsinatból is világosan kitűnik.

Ugyanebbe a vonalba esik az az irány, hogy szétválasszák a „papságot” és a *cura animarum*-ot: a középkorban a papoknak, mint a kultúra hordozóinak, igen megbecsült helyük van a társadalomban és tekintélyes anyagi előnyeik; számos oratóriumot vagy magántemplomot építenek és olyan papokra bizzák, akiknek egyedüli kötelességük az istentisztelet biztosítása; sőt számos *cura animarum* nélküli beneficiumot is hoznak létre. A beneficiumra, nem pedig a nép szükségleteire való tekintettel szentelnek papokat, és így lassacskán elvesz a papság és Isten népének „szolgálata” közötti kapcsolat tudata. A legtöbb pap kötelessége csak a szentmise bemutatása, nem pedig a prédikálás vagy a nép oktatása. Minthogy a beneficium nincs többé szorosan hozzátartozva a lelkipásztori kötelességhez, maguk a püspökök is elveszítik érzéküket azon kötelezettségük iránt, hogy „székhelyük” nyájuk között legyen...

Ebből érthető, hogy a XVI. századi reformátorok olyan hevesen léptek fel a papság, sőt a mise ellen, és Isten ígéje prédikálásának szolgálatát hangoztatták. Azt is megértjük, hogy a tridenti zsinat, túlzásaik ellenében, olyan erőteljesen kijelentette, hogy az egyházirend, mint szentség, létezik, és rendeltetése a szentmise bemutatása. Ugyanakkor azonban a zsinat megszüntetett bizonyos visszaéléseket, különösen a püspöki székhelyre és a prédikációra vonatkozólag. De mint-hogy elsődleges célja az volt, hogy megfeleljen az „újítóknak”, nem akarta felforgatni a középkorban megszilárdult rendet és fegyelmet.

A kevésbé polemikus légkörben ülésű II. Vatikáni Zsinatnak módjában állt kiegészíteni a tridenti zsinat kijelentéseit, s harmonikusabb egyensúlyt hozni létre a szolgálat különféle oldalai között. Tanítása általánosan ismert, úgyhogy nem szükséges itt kifejtenünk.⁹

Ezt a fejlődést szemlélve az a kérdés merül fel: melyik a lényeges elem a papság teljes fogalmában?

A *Presbyterorum ordinis* kezdetű dekrétum a szent funkciók között az első helyet a prédikációnak tulajdonítja; a tridenti zsinat viszont a szentmiseáldozat bemutatását tartja a pap legelső és legfontosabb feladatának.

Mire következtessünk ebből?

Egyesek ebből a látszólagos ellentétből egészen végletes következtetéseket vonnak le: a papi szolgálat elsődleges szerepe az ige szolgálata, ez ellentétben van a kultuszt szolgáló, szentségi oldalával; deszakralizálni és deklerializálni kell ezt a szolgálatot.

Mások éppen ellenkezőleg, a *Sacrosanctum condilium* 20. és a *Presbyterorum ordinis* 5. pontjára támaszkodva, azt hangsúlyozzák, hogy az Eucharisztia az a cél, amely felé az egész szent szolgálat tart, termékenységeinek forrása. Ebből azt következtetik, hogy az Eucharisztia megülése a pap leglényegesebb és legkiválóbb szerepe, a prédikáció legfeljebb az idők követelményeként kaphat elsődleges szerepet.¹⁰

Világos, hogy a pap nem határozható meg kizárólag liturgikus hatalmaival – ezek legfőbbje a szentmiseáldozat bemutatása –; mutatja ezt a papszentelési szövegek tanulmányozása. Viszont ezek nélkül sem érheti meg hivatása természetét. Ő juttatja el az evangelizálást a céljához: a keresztségig és az eucharisziáig; ő az, aki püspökének oldalán vagy annak küldetésében rányomja a helyi közösségre az egység pecsétjét: „egy kenyér, egy kehely, egy Úr...”; ő Krisztus megbocsátó és gyógyító szolgálója. Ha nem lenne elkötelezve püspökének apostoli és pasztorális felelősségében, abban a veszélyben forogna, hogy a papság

zsidózó fogalmába esnék vissza. Ha viszont nem gyakorolná szentségi hatalmát, még papságának tudatát is elvesztené, és nem jeleníthetné meg többé az embereknek Krisztus hiteles misztériumát, az egy alkalommal mindenkiért meghozott áldozatot, amely azonban hatékonyan megújul az egyház életének egész időtartama alatt. A pap a maga személyében éli át az üdvrend nagyszerű paradoxonát: másokkal is fel tudja fedeztetni azt az egységet, amelyet önmagában megalkot.¹¹

Vagyis túl kell jutnunk az „Ige vagy Eucharisztia” dilemmáján. Ezt úgy lehet elérni, ha úgy határozzuk meg a papi szolgálatot, amint mi tettük: mint *Isten Igéje, a meghalt és feltámadott Jézus Krisztus aktív, valóban eszkatológikus hatalmának szolgálatát*, amelynek érzékelhető jelei, két különböző oldalról véve, az evangéliumi üzenet hirdetése és a szentségek kiszolgáltatása.

Az Igét ti. nem szabad úgy értenünk, mint egy üzenet egyszerűen felfogható tartalmát: titkának teljes értelmében magába zárja Krisztus áldozatát, halálát és feltámadását is. Ez az Ige az üdvösség teremtő ereje, és láttuk, hogy az újszövetség tanítása szerint az apostoli szolgálat gyakorlása megjeleníti Krisztus papi szolgálatát, az ő áldozatát, az ő „értünk való” létét, jelenvalóvá teszi mindezt a szolga szavában, jeleiben, egész létében.

Amikor az igehirdetésről beszélünk, sohase feledjük tehát, hogy az magában foglalja Krisztus áldozatát is, amelyet jelenvalóvá tesz, tehát magától az Eucharisziára utal.

A pap, Isten népének szolgálatában, Isten Igéjének hírnöke az intenzitás legmagasabb fokáig, ezt a legmagasabb fokot pedig a szentségi rendben, különösképpen az Eucharisziában éri el. De az egyháznak hosszú elmélkedésre volt szüksége ahhoz, hogy az Eucharisziában megmutatkozzék előtte Krisztus áldozatának legbensőbb és legobjektívebb jelenléte, és az egyház épületének végső alapja.¹²

A szolgálati papságot így tehát Krisztus áldozatának sajátos jellege határozza meg, amely alapvető egységgel, hatékonyan van jelen az evangéliumi üzenet hatékony hirdetésében és az eucharisztia megülésében. Ugyanebből következőleg Isten dicsősége is meghatározza, hiszen a Fiú a keresztdozatban dicsőíti meg az Atyát, – és az áldás, hiszen a keresztfeszített Ige vezet be minket az isteni áldásba (Ef.1).

Talán annak hangsúlyozásával fejezhetjük be ezeket a megjegyzéseket, hogy a papi szolgálat egy meghatározott egyházfogalmat tételez föl. Különben ezt a papság válsága tökéletesen megmutatja, miután a papi identitás válsága ugyanakkor az egyház identitásának válsága is.

A katolikus egyházban a *közösségi egyháztan* nem választható el az *intézményes egyháztantól*, ez utóbbit azonban nem pusztán jogilag kell érteni, hanem mint szerkezetalkotó, életbevágó és spirituális tanítást.¹³

E) Milyen feltételek esetén lehet állítani, hogy egy mai papi jellegű szolgálat biztosan beletartozik az apostoli folytonosságba?

A francia püspöki kar általános titkársága által közzétett *Documents sur le sacerdoce* a következőket mondja: „Egyesek azt a kérdést vetik fel: föltétlenül szükséges-e a hierarchikus szolgálatnak a közösségben történő érvényes gyakorlásához az apostoli utódlás történelmi keretében fölvetett szentség? Azért teszik ezt, mert hatott rájuk a szolgálat protestáns (nem szentségi) felfogása, vagy az exegézis, illetőleg az első keresztény idők bizonyos kérdéseinek jelenlegi állása, amely szerint a közösség hierarchikus szolgálatában nem tűnik ki a különböző funkciók pontos megkülönböztetése, sem pedig világos meghatározása.

„Ugyanakkor fölteszik a kérdést: milyen körülmények szükségesek ahhoz, hogy egy mai egyházi szolgálat biztosan állíthassa magáról: beletartozik az apostoli szukcesszió folytonosságába, s ennélfogva törvényes és hitelesített, a Szentlélek kiválasztása ruházta föl vele érvényesen hordozóját? Nem adhat-e erre a Lélek közvetlen, karizmatikus adományt is? Nem tette-e meg ezt többször az egyház történetében, Pál esetében és utána is? A hierarchiának ez esetben nem kellene-e elismernie – nem pedig mindig liturgikus fölszenteléssel átruháznia – azt a szolgálatot, amelyet Isten bízott az illetőre a közösség javára?”

Kíséreljünk meg felelni ezekre a kérdésekre, amennyiben megvizsgáljuk a *Lélek és az intézmény* viszonyát.

E kérdések nagyrészt nyílt vagy rejtett előfeltétele, az egyház karizmatikus és intézményes struktúrája közötti ellentét pedig, mint láttuk, nem fogadható el. Továbbá Pál esetét nem lehet felhozni a karizmatikus beavatkozás tételének védelmére, mert Pál helyzete Péterhez és a Tizenkettőhöz való viszonyában páratlan: nem lehet több pontos megfelelője a rákövetkező időben. Az ő prófétai apostolsága az egyház „alkotó próféciajának” a része; ez az apostoli idők sajátja, és formális jellemzője a „lelki adományok”, amelyeket a Lélek annak ad, akinek akar.

Gyakran hivatkoznak a keresztény közösségek szolgálatainak karizmatikus oldalára, hogy elismertessék őket. De a Lélekre való hivatkozás elégtelen ott, ahol hiányzik a krisztológiai intézménnyel való formális kapcsolat.

Különben mikor a papi szolgálatnak az apostoli utódlásba való beilleszkedéséről és az ebbe bele nem tartozó szolgálatokhoz való viszonyáról tesznek föl kérdéseket, akkor nem annyira azt akarják megtudni, hogy ebben vagy abban az esetben van-e apostoli szukcesszió – minden ilyen esetet külön-külön kell tanulmányozni –, hanem azt, hogy maga az apostoli szukcesszió lényeges-e az egyház életének hi-telességéhez.

Hogy ezt lényeges jegynek állítsuk, annak alapérve a következő: A Szentlélek állandó működését és a Megtestesülés egyszeri eseményét az a tény kapcsolja össze, hogy a Paraklétosz a megdicsőült Krisztus legnagyobb ajándéka. Azoknak adja meg, akik vele voltak „kezdettől fogva” (Jn.15,26-27), és azoknak, akik szolgálatot töltenek be egyhá-zában (Ef.4,8-12). A Lélek küldetése alkalmazza minden kor embe-reihez Krisztus művét; de *nem helyettesítője működésének*.¹⁴

Az egész katolikus hagyomány egyértelmű tanúsága szerint az apos-toli utódlásba való „beilleszkedés” megkövetelése a krisztusi szolgálat érvényességének elismerése szorosan összefügg azzal, hogy lehetetlen e földön olyan „Krisztus egyházát” elgondolnunk, amely ne kapcsolód-nék Krisztus megtestesüléséhez és történelmi tevékenységéhez. Az apostoli folytonosság egyszerre mutatkozik meg az ígében, a szent-ségekben és abban a lelkipásztori megbízatásban, amelyhez amazok kötve vannak.

Nem jelenti ez azt, hogy azok, akiknek nincs meg az iménti érte-lemben vett szolgálatuk, szükségképpen meg vannak fosztva a Krisztus misztériumából – az apostoli utódlás által – eredő javaktól. De a Léleknek mindaz az adománya, amely osztályrészükül juthat, össze-kötötetésben van az isteni ígével és a szentségi jelekkel, ezek pedig az apostoloktól eredő lelkipásztori megbízatással járnak. Azok az ajándé-kok, amelyeket már megkaptak, igazából azt követelik, hogy lépjenek be Krisztus közösségébe, úgy, amint ő megalapította. Ezt látjuk Korné-liusz és Pál megkeresztelkedésének esetében.

A történeti Krisztusba – abba, amit ő egyszersmindenkorra minden-kiért tett és elhatározott – vetett hitüknek, az Atyától a Lélek által kapott minden üdvösséges kegyelmüknek egy a hiteles mértéke: meny-nyire készek elfogadni ettől az apostoli szukcessziótól az eddig még meg nem kapott fölszentelést, amennyiben alkalmuk nyílik az elvesz-tett kapcsolat újráfölvételére. Ezáltal, és csakis ezáltal szabadulnak ki egyházi közösségeik helyi és időbeli partikularizmusukból, hogy a térben és időben egyetemes *Catholica* részeivé legyenek, azzá az egyetlen tár-

sasággá, amelyet Krisztus alapított és mint *övé*t terjeszt, az *ő* apostolainak missziójával. Így tehát e különvált testvérek esetében ez a felszentelés egyáltalán nem veszi tagadóra az azelőtt kapott vagy áthagyományozott kegyelmi adományok hitelességét. Ellenkezőleg: felszentelésüket kell felismerniök benne. Ennek híján, ha már elérkeztek erre a találkozási pontra, adományaik nélkülöznek azt a teljességet, amelyet kezdettől fogva igényeltek.

Megkülönböztetésünket tehát a következő elvnek kell vezérelnie: nem tudhatjuk, mit cselekszik a Szentlélek a krisztológiai intézményen kívül, vagyis attól a jeltől függetlenül, amelyet erre vonatkozólag adott nekünk.

Az egyház tehát fenntartja, hogy a kézföltétel az üdvörténet jelen rendjének törvényes jele, egyedüli biztos jelünk az apostoli utódlásra. Vagyis ez az egyedüli biztosítéka annak, hogy a tanítóhivatal hatáskörének, az Eucharisztia megülésének, a lelkipásztori kormányzásnak áthagyományozásával van dolgunk.

Nem engedhetjük meg tehát, hogy sürgető esetben a közösség elismerhetné: maga Isten közvetlenül ruházta fel egyik tagját a szolgálati papság adományával. Ha azt mondanánk, hogy ilyen esetben helye lenne bizonyos ideiglenes elismerésnek, addig is, amíg az egyetemes egyház akár a zsinaton, akár feje, a pápa által kifejezi jóváhagyását, ezzel olyan hatalmat tulajdonítanak a közösségnek, amellyel nem rendelkezik. Azonkívül így a hitet és az üdvösséget mereven az egyház szentségeihez kötik – ugyanakkor, amikor a Lélek karizmatikus beavatkozását hangoztatják.

Az ökonómia keleti tanítására sem lehet hivatkozni annak érdekében, hogy elismerjük azoknak a közösségeknek a szolgálatait, amelyekben nincsenek meg a leírt feltételek.¹⁵ Mert az ökonómia a keleti teológusok tanításának értelmében a) csakis azokra alkalmazandó, akik ki akarnak engesztelődni az egyházzal; b) azt tételezi föl, hogy az egyház pótolja az igaz hit esetleges hiányát azokban, akik a szentséget kiszolgáltatták vagy vették, de nem ment föl magától a szentségi aktustól.

A papi szolgálatok elismerésének problémájával függ össze: a) a közös Eucharisztia-ünneplés katolikus papok és olyanok között, akik nem részesei az előző értelemben vett apostoli utódlásnak, b) katolikusok áldozása, vagy más szentségek vétele olyanoktól, akiknél nincs meg az említett szukcesszió.

Az első pontot illetően azt gondoljuk, hogy amikor a katolikus papok olyan körülmények között vesznek részt ilyen celebrálásban, amelyek elhomályosítják saját szolgálatuknak és a többiekének alapvető különb-

ségét, akkor ez befolyásolja a szentségi jel érvényességét, következésképpen a szentség kétsége válik.

Ilyen istentiszteletek nemcsak azzal a kockázattal járnak, hogy botránkoztatják a katolikus, s éppúgy a nemkatolikus híveket, hanem azzal is, hogy súlyos csalódásba ringatják az embereket, mintha a lényeges egység már megvolna.

A második pontra vonatkozólag azt gondoljuk: az a katolikus, aki apostoli utódláson kívüli szolgáltatásban veszi magához a szentségeket, nemcsak mások előtt teszi kétségessé a maga katolikus hitét, hanem saját magában is veszélynek teszi ki.

VII. A PAPI SZOLGÁLAT BEILLESZKEDÉSE A MAI VILÁGBA

A papnak a mai világba való beilleszkedéséből eredő különféle problémákat nem vizsgálhatjuk helyesen, ha előzőleg nincs szabatos ismeretünk arról, amit „az egyház sajátos jellegének” mondhatnánk. Hiszen, amint már mondtuk, a katolikus papi szolgálat azoknak a sajátosan eszkatológikus valóságoknak szolgálata, amelyek az egyház magvát alkotják.

A) Az üdvösség

Fontos tehát röviden meghatározunk, mi az egyház sajátos jellege. Egyszerűen azt mondjuk: az egyház az a szerves közösség, amelyben *Krisztus üdvössége* tevékenyedik a Lélek erejében. Ez az üdvösség abban a fölfedezésben valósul meg, amikor az ember a kinyilatkoztatás világánál rájön igazi hivatására: hogy Krisztus az Isten Fia, és az ő húsvétja az újszövetség megalkotója, amelynek beteljesedése a Parúzia lesz. Az egyház identitásának forrása tehát az üdvösség titkának hirdetése: Krisztus mester és tanú, de sokkal több ennél: ő a *Megváltó*. A halálnak és a bűn többi következményének kiszolgáltatott emberiség részére az élet forrása, az egyedül lehetséges teljes életé. Nélküle halottak vagyunk, megismerése nélkül sötétben maradunk. Igéje egyszerre ítélet és bocsánat. Az fedi föl nekünk semmisségünk mélységét, és az vezet el az Atya, a Fiú és a Szentlélek közösségébe az egyházban. Tetőpontja az Eucharisztia, amelynek bemutatását az egyház valósítja meg.¹

Ennek az üdvösségnek megvannak a maga következményei az ideiglenes tevékenységekre és evilág szerkezetére nézve, de nem lehet visszavezetni ezekre; meghaladja a technikát és a politikai tevékenységet, mind az emberszív mélyében. Nem is lehetséges másképpen teljesen emberi felszabadulás, csupán abban a mértékben, amennyire az emberek Krisztusban behatolnak az üdvösség titkába. Az egyház minden biztonnal őszintén törekszik együttműködni az emberiség haladását szolgáló minden vállalkozással, de legértékesebb hozzájárulása az, hogy *eszkatológikus hatékonysággal hirdesse Krisztust mint a világ Üdvözítőjét*.

A papi szolgálat az egyház küldetésének ehhez a sajátos és alapvető magvához van kötve. Az egyház struktúrája, amilyenek Krisztus akarta, csupán a papi szolgálat által teljeseedik be a maga szentségi valóságában; enélkül – Antiochiai Ignác éles kifejezése szerint – „nem beszélhetünk egyházzal”. Akinek az egyház nem több, mint az időleges struktúrák egy fejlődési tényezője, vagy aki „névtelennek” gondolja el a jövő kereszténységét, az előtt szétfoszlik az egyház lényege és a

papság értelmét veszi. Joggal minősíthetjük a papi szolgálatot „a kato-
licitás jelének” is, mert az biztosítja a közösség számára Krisztus jelen-
létének szükséges feltételét, az hivatgatja a Krisztus misztériumának egye-
temességéből táplálkozó életre. Mint Pál mondja: az viszi meg az egy-
háznak „Krisztus áldásának teljességét” (Róm.15,29).

Ebből a nézőpontból jobban megértjük a papi szolgálat állandóságának
mély okát, nemcsak a közösségben, hanem a pap személyében is. Amint
a házasság a Krisztus és egyháza közötti felbonthatatlan köteléknek a
képe, hasonlóképpen a papság annak a köteléknek a szentsége, amely
által az Úr az Egyház Feje és Jegyese. Kétségtelenül beszélhetünk papi
szolgálati „funkcióról”, de ezt a „funkciót” nem szabad úgy érteni,
mint olyan tevékenységet, amely különálló, többé-kevésbé névtelen vagy
mágikus cselekménysor biztosítására való. Nem: ez konsekráció, vagyis
az élet alapvető elhivatottsága (*Grundberuf*), rászánása az üdvösség ígéje
hirdetésére és a keresztény liturgia bemutatására. Ebben az értelemben
két keresztény konsekrációról beszélhetünk: a keresztségi és a minisz-
teriális konsekrációról; nem azért, hogy ellentétbe helyezzük, vagy
rangsorba állítsuk őket, hanem hogy megkülönböztessük egymástól el-
térő, egymást kiegészítő szerepüket.

B) Papi szolgálat és emberi tevékenységek

Bizonyos, hogy a pap megőrzi emberi és keresztényi mivoltát. Tagja
marad az evilági közösségnek, és megtartja helyét Isten népében, ame-
lyen belül és amelyért pap. Bizonyos szempontból legjelentősebb szá-
mára keresztény volta. Nem egy tevékenysége abból folyik, hogy az
evilági közösség tagja, mások közösek minden kereszténnyel; de papi
tisztsége ezeket a tevékenységeket is befolyásolja, mert nem vonatkozhat
el ettől az egész egzisztenciáját lefoglaló „funkciótól”. A papi szolgálat
egyenes és közvetlen célja nem az evilági fejlődés, de az üdvösség öko-
nómiáján belül betöltött szerepe nem marad hatás nélkül e világra
sem. Persze nem mindig könnyű felmérni ezt a hatékonyságot, mert
ennek szintje túlesik a szociológiai megállapításokon. Miután ezt le-
szögeztük, azt kell állítanunk, hogy a papi szolgálatot nem foghatjuk
fel az emberitől „elvonatkoztatott” állapotnak, hanem olyan személyes
állapotnak kell tekintenünk, amelynek funkciói a lét egészét befolyá-
solják. Meg kell vallani: e szolgálat konkrét megvalósítása a különböző
elkötelezettségek között nem kedvez a jogi jellegű leegyszerűsítésnek.

Az iménti megjegyzések felületes tudomásulvétele arra vezethetne,
hogy a papi szolgálatot szegényedésnek, sőt csonkításnak fogjuk fel.

Valójában itt az emberi lét egyik általános törvényének alkalmazásáról van szó: minden választás azt hozza magával, hogy más lehetőségeket elhagyunk, s ez egyáltalán nem jelenti azok lebecsülését. Nemcsak idő kérdése ez, hanem – és főként – egymást valóságosan kizáró dolgokról van szó: például egy ügyvéd nem tölthet be ugyanakkor bírói tisztet. Ugyanígy a papnak, aki az egyetemesség jele és az egység szolgája, akinek egész lényét az üdvösség eszkatológikus érzékének kell átjárnia, a legnagyobb figyelemmel kell tekintetbe vennie, meddig fér össze tisztével ténylegesen ez vagy az a tevékenység, még akkor is, ha önmagában nagyon hasznos, sőt szükséges. Szemléletmódját hitébe kell horgonyoznia, hogy szünet nélkül eszében legyen: az ő munkája nem a mérhető hatékonyság szintjén helyezkedik el, hanem Krisztus megsemmisülésének misztériumában vesz részt, és gyümölcseinek mennyisége az Atya titka marad.

C) A megítélés irányelvei

Ezek a szempontok lehetővé teszik, hogy néhány megkülönböztetési irányelvet vázoljunk fel. Ezek segíthetik a gyakorlati megítélés nehéz feladatát, hogy megtalálja az egyensúlyt a pap miniszteriális és nem-miniszteriális tevékenységei között:

1. *Alapvető elv a kötelezettségek megválogatásában és megítélésében: a papi szolgálat valóságos gyakorlati lehetőségeinek biztosítása.* Nemcsak a személyes kívánságokat kell számbavenni, bármilyen jogosak is, hanem – és mindenekelőtt – a keresztény közösség szükségait, valamint azokét, akik még nem részesültek az Evangélium hirdetésében. Ha valaki gyakorlatilag figyelmen kívül hagyja ezt az elvet, akkor a dolgok természeténél fogva kiteszi magát annak, hogy elveszíti a személyes konsekráció iránti érzéket, aminek szándékával a papi szolgálatra való meghívását kapta. A környezet konkrét körülményei mindig igen fontosak lesznek ennek az elvnek alkalmazásában, de a papságnak sohasem szabad a pap számára mellékfoglalkozássá (*Nebenberuf*) válnia. Minden nehézség ellenére be kell töltenie a *maga* egység-szolgálatát Krisztusban és az egyházban.

2. *A papnak, mint Krisztus és az egyház szolgájának, mindig az egység jele és eszköze gyanánt kell cselekednie.* A bűnből és az Evangélium nemismeréséből fakadó ellenségeskedésekkel szemben kötelessége szilárdan szót emelni az Ige nevében, de nem szorítkozhat csupán az igazságtalanság leleplezésére: szolgálata arra kötelezi, hogy szünet nélkül, mindig újból próbálkozzék elvezetni az embereket a Krisztusban való egységre. Ez magában foglalja azt is, hogy ne hagyja magát elragadtatni

a bosszúálló haragtól, hanem emelkedjék felül rajta szeretettel – olyan szeretettel, amely kétszeresen szenved, látva az elnyomottak gyötrelmét és a hatalmasok részéről az Evangélium elutasítását. Ez a szenvedés tipikus megnyilvánulása annak, hogyan sugárzik át Krisztus Szívének érzülete a lelkipásztor szívébe.

3. *Bizonyos elkötelezettségek technikai* megítélést tételeznek fel, és néha igen különbözőképpen értékelhetők. Ezekkel szemben az egyháznak nincs illetékessége, legföljebb abban az esetben, ha az alkalmazott eszközök ellentmondanak az Evangéliumnak, megcsúfolják az emberi személy méltóságát. Olykor föl lehet fedezni bizonyos összhangot az ilyen választás és az üdvösség tervének időbeli megnyilvánulása között. De minthogy ez az összhang nem az egyedül lehetséges „fordítása” az evangéliumi üzenetnek, az egyház magatartása nem öltheti a hivatalos elkötelezettség jellegét, hiszen feltételes és ideiglenes szempontokról van szó. A pap személyes választását még ez esetben is diszkréciónak és mérsékletnek kell jellemeznie: ezt követeli meg az egyházi küldetésben betöltött sajátos szerepe.

4. *A politikai elkötelezettség* még kényesebb, sokszor nagyon is bonyolult problémákat vet fel. Ez az a terület, ahol igen gyakran ellenségeskedések uralkodnak, még keresztények között is. Az eszközöket illetőleg fájdalommal kell megállapítani, milyen nehéz néha összhangba hozni a politikai sikert az evangéliumi őszinteséggel. Nem szabad ebből azt a következtetést levonni, hogy keresztény embernek tilos a politikai elkötelezettség: inkább kívánatos, sőt szükséges. De ha figyelembe vesszük a pap szerepét, úgy, ahogyan föntebb megpróbáltuk leírni, akkor úgy látszik: rendes körülmények között az a megfelelő, hogy ne kompromittálja magát harcos módon a politikai állásfoglalások területén, hanem a legnagyobb szabadsággal és függetlenséggel hirdesse az evangéliumi követelményeket mind az eszközök, mind a célok tekintetében. Mint-hogy semmiféle politikai állásfoglalást nem tekinthetünk véglegesen mentesnek a büntől, vagy az Evangélium tökéletes lefordításának, ez a paptól, „*az eljövendő dolgok tanújától*” bizonyos távolságtartást követel. Paradox módon politikai tevékenysége annál hatásosabb lesz, mint-hogy le tud mondani a rövidlejárátú hatásról. A pap magatartásának arra kellene emlékeztetnie a keresztényeket, hogy az Evangéliumot nem lehet leredukálni a politikára, és hogy a Krisztus misztériuma fölött való elmélkedést és annak liturgikus megünneplését semmiféle politikai tevékenység sem pótolhatja – még az sem, amely igen reális igényeknek tesz eleget.

Talán mindezeket az irányelveket úgy foglalhatnánk össze, hogy a papnak minden elkötelezettségében *eszkatológikus tartózkodást (eschatologische Vorbehaltung)* kell megőriznie. Ez különben tökéletesen összhangban van azzal, amit a papi szolgálat *eszkatológikus jellegéről* mondtunk.

Hátra van még, hogy nagy vonalakban megvizsgáljuk a cölibátus kérdését.

D) A cölibátus

1. A kérdés jelenlegi állása

a) A cölibátus napjainkban erősen kérdéses dolog lett: fölteszik a kérdést, hogy mi az értelme, és mindenképp miért van a nyugati egyházban ténylegesen szükségszerű kapcsolatban cölibátus és apostoli szolgálat. De a probléma gyökerében sokkal mélyebb kérdések lappanganak: magának a papi szolgálatnak az értelme, a keresztyén értékeknek a mai világhoz való viszonya, az egyház tevékenysége és feladata az emberi lét másfajta értelmezéseivel szemben.²

b) A jelenlegi helyzet jól megkülönböztethető tényezőket tartalmaz: Jogos szükséglet az, hogy a keresztyén valóságokat a tökéletesen új kulturális kereteknek megfelelően gondoljuk át. Nem-keresztyén eredetű követelmények léptek föl és találtak tömeges elfogadtatásra, és ezek elképzelhetetlenné, s méginkább megvalósíthatatlanná teszik a keresztyénység bizonyos gyakorlati követelményeit. Továbbá az egyház mélyen átérzi annak szükségét, hogy üzenetét ne csak a történelemfölötti reménység szintjén, hanem történelmen belüli hatékonyságában is megvalósítsa.

c) Azt az új történelmi jelenséget, amelynek ma tanúi vagyunk, *kulturális váltásnak* nevezhetjük: átmenet az öntudatlan magatartási mintáktól és az „élet” és „halál” értelmezésének bizonyos kollektív apriori vonatkozásaitól új magatartásminták felé; átmenet a spirituális jellegű európai kultúrkörből a tudományos-technikai, egyetemes körbe. Ez utóbbiban a cölibátus a keresztyén lét azon értékeinek vagy formáinak egyike, amelyeket kétségbevonnak. Ezek ugyanis nyilvánvaló jelei annak, hogy a keresztyén kifejezetten állít megbizonyíthatatlan transzcendens értéket és ezekbe veti reményét. Olyan értékekről van szó, amelyeket az ember kegyelemből kap, s nem szerezhet meg saját erőfeszítésével. Azok az – igen különböző eredetű és jellegű – konkrét okok, amelyek általános válságba sodorták a cölibátus és a papi szolgálat kapcsolatát, s alapjában véve magát a cölibátust, a következők: a cölibátus iránti érzék kiveszése társadalmi szinten; a transzcendens értékek és evilági használhatóságuk kapcsolatának újraértékelése; átmenet a valóság szak-

rális értelmezéséből a szekuláris értelmezésbe; a házasság teológiai újraértékelése és túljutás a nőtlenségnek kedvező nem-keresztény indítékon; a szexualitásnak és a két nem közötti szükséges érintkezésnek pozitív értékelése az emberi kiteljesedés szempontjából; a teljes szolidaritás követelményeinek felfogása, amitől a cölibátus elvon; a lelkipásztori szolgálat ma érvényes egyházi formáinak megkérdőjelezése, összevetés a szolgálat más gyakorlási formáival más keresztény felekezetekben és a keleti katolikus egyházban; gyakorlati nehézségek, ti., hogy a mai világban az eltömegesedett ember csakis a családi tűzhely mellett találja meg a bensőséget, a cölibátusban élő pap tehát egyedül marad; az evangelizáció lelkipásztori szükségletei és a paphiány bizonyos kontinenseken.

d) A cölibátus problémájával szembeni határozott állásfoglalás három megelőző lépést igényel: tanulmányozni kell és meg kell érteni az Evangélium központi értékeit és követelményeit; vallásos nézőpontból kell értékelni az emberi kultúra és fejlődés jelenlegi helyzetét; fel kell fogni az egyház feladatát ebben a világban, ami azzal jár, hogy az Evangélium egyik vagy másik oldalát hangsúlyozza, egyik vagy másik értékről tesz tanúságot, kijavítja megelőző történelmének egyik vagy másik hibás hangsúlyát.

2. A cölibátus keresztény értelme

a) A cölibátus először is és mindenképp az emberi lét érvényes formája. Szükségszerű eredője egy adott ember számára annak a vonzóerőnek, amelyet az értékek rendje, vagy egy konkrét érték gyakorol lényére. Ez a vonzás olyan erős, hogy szabad elkötelezéssel lemond más pozitív értékekről, mert nem marad számukra ideje, és mert nem szolgálhatná őket azzal az érdeknélküliséggel, azzal a teljesség-igénnyel, amelyet megérdemelnek.

b) A „Krisztus szerelméért és az Evangéliumért” vállalt keresztény cölibátusnak a cölibátus más formáival közös tulajdonsága, hogy önzetlen odaadás egy történelmi feladatnak, egy érték művelése, olyan valóság szolgálata, amelyet valaki totálisnak fogad el, s amely nem hagy lélektanilag helyet benne a hitvestársnak és a gyermekeknek kijáró teljesen érdeknélküli szolgálatra és szeretetre.

Aki keresztény létére a cölibátust választja, az nem elméleti ítéletet mond ki: „ez tökéletesebb amannál”, „ez szent, amaz profán”, hanem alázattal követi a hívő Krisztust. A kereszténynek minden tökéletes lehet, minden megszentelhető. A cölibátus kegyelem és karizma. Fele-

letet fejez ki Isten hívására, és ez a felelet elkötelez Krisztus személyének „követésére” az Ország szolgálatában; olyan engedelmesség tanújele, amelynek szünet nélkül, hűségesen meg kell újulnia (vö. Mt.19,10-12: „Nem mindenki érti meg ezt a beszédet, csak az, akinek megadatott... Aki fel tudja fogni, fogja fel.”)

c) A nőtlen étellel a keresztyén tanúskodik arról, hogy Krisztus mindenkifölötti érték, legfőbb igazság, képes teljességében megmozgatni életét. Ezzel a kizárólagos odaszenteléssel nyilvánosan állítja, hogy Krisztus személyes érték, végső és mindenkinek szükséges érték, amit nem lehet erővel vagy erőszakkal megszerezni, hanem ajándékként és kegyelemként kell fogadni. A cölibátussal a hívő tanúságot tesz amellest, hogy az emberi hivatás nem egyenlő a földi hivatással, még kevésbé a szexuális kiteljesedéssel, és hogy az ideigvaló értékek csak annyiban maradnak egészségesek, amennyiben nyitottak forrásuk felé, amennyiben pozitíve arra vonatkoznak, ahhoz rendelődnek. Ez a forrás: a Krisztusban kinyilvánult Isten.

d) Ennek a Krisztusban élt cölebs életnek mindig frissen kell fakadnia forrásából: az Isten iránti szeretetből és az Ország iránti buzgalomból. Értelme csak akkor lesz nyilvánvaló, csak akkor van tanúságtévő értéke, ha úgy jelenik meg, mint egy átlényegülés konkrét megnyilatkozása: Isten szeretete és a felebarát szolgálata átalakítja az egész lelki és érzéki szeretet-világot, s ezen keresztül az egész embert. Természetes módon kell kifejeznie egy olyan szeretet egyetemes kitárulását, amely kitágítja az életet, mindenkivel jobban kapcsolatba hoz, feltétel nélküli odaadást hoz létre az egész világ szolgálatára.

3. Cölibátus és apostoli szolgálat

a) A cölibátus és az apostoli szolgálat közti történelmi kapcsolat nem szükségszerű dolog. Papi szolgálat lehetséges cölibátus nélkül is, éppenúgy mint megfordítva. A két tény egyesítése vagy szétválasztása, amint az az egyházi hagyományban bekövetkezett, nem dogmatikus szükségből, hanem lelkipásztori értékítéletből fakad.

b) A cölibátus törvényének megalapozására a történelem során felhozott egyes megokolások olyan filozófiai világnézetekből, politikai helyzetekből, egyházi érdekekből eredtek, amelyeknek nem sok közük volt az Evangéliumhoz. Még az is előfordult, hogy tárgyilag tévesek voltak.

c) A cölibátust az egyház fenntartotta és fenn is fogja tartani, mint egy minden elméletet megelőző, mélységes keresztyén meggyőződést:

„Jobb nem házasodni meg Krisztus szerelméért, hogy egészen a hirdendő Ige és a rá váró emberek szolgálatára legyünk.”

d) Igazuk van az apostolok utódainak, amikor előnyben részesítik ezt a keresztény életformát. Az újszövetség könyvei tanúskodnak róla és úgy ajánlják, mint a legtökéletesebb, az apostoli szolgálat megvalósítására legalkalmasabb formát. Nem tehetik, hogy ne biztassanak rá.

e) Amikor az ősegyház belevette Pál életét és írásait (Apostolok Cselekedetei és levelek) a kánonba, ezzel úgy látszik arról tanúskodik, hogy őbenne látta az apostol példaképét. Az újszövetség papjának lenni annyi, mint az Evangélium szolgálójának lenni. És Pál konkrét életének világánál az egyház megértette, mi az apostoli élet e megvalósulásának legfelsőbb, példaadó, zsinórmértéket állító formája, amely tanúságot tesz az Úr Jézus iránti személyes szeretetről és az Evangélium hirdetése, az egyházak gondjai iránti teljes elkötelezettségről. A hierarchia és vele Istennek egész népe joggal tekinti azokat a hívőket, akik megkapták (más karizmákkal együtt) a szűzesség ajándékát, a kiengesztelő szolgálatára legalkalmasabb tanítványoknak. Pál apostoli élete, nőtlenségben és az evangélium-hirdetés minden kockázatának tökéletes készségű vállalásával, mindenkor az apostoli élet példaadó formája lesz, következésképpen minden papi szolgálat eszménye az egyházban.

f) Az a papi szolga, aki szeretetben, örömben és reménységben megvalósított cölibátusával kifejezett és tényleges tanúságot tesz életének Krisztussal való kapcsolatáról, hitelt szerez az Evangéliumnak, amelyet úgy hirdet, mint mindent átfogó és mindenestül elégséges értéket, mint az időn tülelmedő kegyelmi értéket. Élete a hitelesség pecsétjét nyomja igehirdetésére.

g) Amikor a hierarchia összekapcsolja a szűzességet és a papi szolgálatot, ezzel nem változtatja meg a karizma természetét, hanem inkább aktualizálja közösségi rendeltetését és vonatkozását, ami különben minden karizma esetén lényeges. Az a tény, hogy az egyház e szolgálat gyakorlótól karizmatikus adományt követel meg, a szentség (Ige és Lélek) átalakító erejéről tanúskodik. Ez a szentség életreszólóan átadja a szolgálatot és betölti az apostol lelkét. Karizma és törvény gyökeres szétválasztása nem veszi figyelembe a megtestesülés létrehozta egyház sajátos természetét. Hiszen a megtestesülés által Isten aláveti magát helynek és időnek, fölveszi Mária emberi természetét, szoros kapcsolatba lép néhány apostollal és egy egyházzal, ezek lesznek életének és szavainak nélkülözhetetlen tanúi.

h) Az apostoli cölibátus nem hozza magával a valóságnak profán és szent szférára való felosztását. A cölibátus föltételezi a keresztény házasság szent voltát, hisz éppen ez a föltétele annak, hogy egy más, még nagyobb érték jele lehessen. Viszont a szüzesség elismeri a házasság szentségi jellegét, vagyis azt, hogy hatóoka a kegyelem: nem a házastársak szerelmének saját lendítőereje, hanem a kifejezett Krisztus-kapcsolat, mert Ő teszi a kölcsönös szerelmet kegyelmének csatornájává és okává.

i) A cölibátus nem tételezi föl az ideigvaló értékek lebecsülését. Mint minden istenhívő, a keresztény is mindig transzcendens jel. Ezek a jelek nem hagyják figyelmen kívül, nem kisebbítik a világ értékeit, hanem e világ valóságát kapcsolatba hozzák egy személyes Istennel, minden dolgok eredetével és céljával. Ebből az Istenből kiindulva válik világossá e világ jelentése, belőle valósul meg működése. Az egyháznak szabad és kell hinnie ilyen transzcendens és kegyelmi jelekben, amelyeket üzenetének hivatalos tanúi képviselnek.

j) A cölibátusban az Evangélium szolgálja szavával és életével arra hív, hogy törjük át azt a zárt világot, amely az embert egy dimenzióra laposítja, és látóhatárát önmaga körül forgóvá szűkíti. Megmutatja neki a kitérülés lehetőségét olyan valóságok felé, amelyek felszabadítanak önmagunk igazi megvalósítására, a lemondásnak és a felebarát teljesen ingyenes szolgálatának szeretetteljes vállalásával. Bizonyos szempontból nézve a cölibátusban az a hatékony hit van meg, amely lemond a cselekedetek útján való megigazulásról, mert mint Isten ajándéka Tőle várja a hűség kegyelmét. Tanúskodik Jézus szavának hatóerejéről, amely mindenekelőtt a szeretet felkínálkozása, és halálának erejéről, amely látszólagos jelentéktelenségében a világ végső értelme. Alapvető összhangban van a papi szolgálat eszkatológikus jellegével.

4. A jövő kilátásai

a) Az az állítás, hogy Krisztus tanítványának szegénységben, szüzességben, örömben és a felebarát szolgálatában élt élete az apostoli szolgálat elvállalásának legjobb feltétele, nem jelenti azt, hogy a hierarchiának mindig és minden jelöltől ugyanolyan mértékben kell ezt megkövetelnie. Ha a szüzi életet élők hitelessé teszik a hirdetett evangélium bizonyos oldalait és bizonyos értékeit, akkor viszont a házasságban élők – ha meghívják őket a papi szolgálatra – ugyanannak az evangéliumnak más értékeit mutathatják meg hitelesen.

b) Az egyházi felsőbbség felelős az Evangéliumnak, mint az élet

igéjének és a kegyelmek szentségi előkészítőjének állandó, hatékony és egyetemes hirdetéséért. Az apostoli szolgálat gyakorlására kiválaszthat egyfelől olyanokat, akik a szüzességre hivatottak és már annak karizmájából élnek, másrészt olyanokat, akik a házasságban számos év élet-tapasztalatával emberi és hivatásbeli érettségre tettek szert, családi életük kiegyensúlyozott, és mindenekfölött a pasztorális levelek értelmében vett apostoli adottságról tesznek tanúságot.

c) Ha megengedjük ezt a kétfajta papi típust, akkor a nőtlen pap az Evangélium eszkatológikus, totális és pótolhatatlan értékének nyilvános, állandó egyházi jele. Nem csupán a maga nevében, személyesen tesz erről tanúságot, hanem a hívőközösség nevében is. Ennek a tanúságtételnek hitelessége végleges elkötelezést kíván meg. Következésképp ha valami személyes okból a cölibátus lehetetlenné válik számára, akkor – az egyház egyetemes hagyománya szerint – el kell hagynia szolgálatát, a házasságban már nem gyakorolhatja.

d) A legfőbb törvény: „hirdetni kell az Evangéliumot.” A papi szolgálat formáit meghatározó konkrét irányelvek az egyház életének egy meghatározott pillanatában, egy adott országban, az ehhez való hűségből és ennek szükségéből származnak. A döntés irányelvei a következők: a leginkább „minőségi” és a leghatásosabb módon kell biztosítani az Evangélium misszionáriusi hirdetését, gondoskodni kell a már megkeresztelt keresztény életének további kiterjesztéséről, illetve az idevonatkozó szükségletek kielégítéséről, biztosítani kell a keresztény követelmények testet öltött tanúságtételét az emberek felé. De nem szabad megfélemlíteni arról, hogy mindent az egyetemes egyház szempontjából vizsgáljunk meg.

e) A kötelező cölibátus problémái igen bonyolult egyházi keretbe illeszkednek bele. Ezzel számolni kell, ha túl akarunk jutni minden klerikalizmuson és fel akarjuk ébreszteni minden laikus apostoli hivatását. Sürgető szükség, hogy olyan egyházat hozzunk létre, amely sokkal árnyaltabb lelkipásztori működésének szerkezetében, mind szolgálatait, mind tagjait illetően, hogy így biztosítsuk hithirdetői és apostoli hivatásához való hűségét. Az egyháznak újból jobban érvényre kell juttatnia a benne megnyilvánuló különféle karizmákat, és a lelkipásztori szolgálat olyan struktúráját kell létrehoznia, amely megadja neki a szükséges mozgékonyt és készséget, hogy kegyelmi jeleivel jelen legyen az emberek pluralista világában.

f) A cölibátust mint értéket nem úgy tesszük felfogadhatóvá ha csökkentjük evangéliumi követelményeit, hanem úgy, hogyha növeljük. Vagyis egy egész apostoli életformába (*apostolica vivendi forma*) kell beleállí-

tani, amelyet mindenestül a szolgálat, a szegénység, az öröm, a készség, a remény és a szeretet határoz meg. Csak így lehet fölébe kerekedni annak a kikerülhetetlen kétértelműségnek, amelyet minden lemondást föltételező jel magában hordoz. A jelenlegi társadalmi helyzetben a cölibátust általában lehetetlen másképpen élni, mint legalább valamennyi közösségi szellemmel és gyakorlattal. Esményi környezete a papi, vagy papi-laikus közösség.

g) Az egyház mai helyzete azt mutatja, hogy a cölebs apostol mindenestül készséges az Evangélium szolgálatának minden követelménye iránt, hogy ő a legmegfelelőbb típus az újszövetségben adott követelmények teljesítésére. Szavakban és cselekedetekben egyaránt megnyilvánuló odaadásával Isten jelenlétének fontos jele, és ugyanakkor fontos „kontesztálás” a magábazárkózó világ ellen. Ez a világ bezárásával lelki fulladásra ítéli magát, mert bár a Végtelennek teljességére hívták meg, a végeset választotta, azt tartja elégséges céljának. Azért a cölibátus, éppenúgy, mint az Evangélium, a hit és az egyház, mindig botrányos és tűrhetetlen lesz azoknak, akikben nem valósul meg a szellem engedelmes alávetése Krisztus misztériumának. Az egyház nem alkalmazkodhat a világhoz, még kevésbé remélheti, hogy a világ egyet-értsen jeleivel, életével és cselekedeteivel.

FÜGGELÉK:
AZ EGYHÁZ SAJÁTOS TERMÉSZETE
Msgr. Medina-Estevez

Az újszövetségi irások gondos vizsgálata alapján biztosan állíthatjuk, hogy Krisztus evangéliuma – és ezt az első keresztény nemzedékek így is értették – nemcsak az egyének újfajta viszonyát akarja kialakítani az Atyával, társadalmi és intézményes kereteken kívül, hanem egy új szövetség a célja, s ennek eredményeképpen Isten új népe, amelynek az a jellemzője, hogy Krisztus Testét alkotja.

Ez a megállapítás tökéletes összhangban áll a megtestesült Ige titkával. A Krisztus két természete közötti viszonyt ugyan nem állíthatjuk egyértelmű párhuzamba az egyház belső és látható alkotóelemeivel, de azért az analógia megalapozott: mindkét esetben kapcsolat van a két elem között. Ezt a kapcsolatot úgy fejezhetjük ki, hogy Krisztus emberi természete az istenség eszköze vagy szerve. Hasonlóképpen az újszövetség közösségének látható elemei, főleg pedig azok, amelyek szentségi ökonómiját emelik ki, egyidejűleg kifejezői a láthatatlan valóságoknak és eszközei az emberek bekapcsolódásának ezekben.

A keresztény lelkiismeretnek mindig nagyon kell figyelnie a krisztológiai eltévelyedések lehetőségeire és ezek ekkleziológiai következményeire. Így látott Szent Ignác vértanú szoros viszonyt korának dokétái és az Eucharisztia visszautasítása között. Szent Iréneusz is hamis pneumatológiában leplezte le annak az okát, miért vetik el a gnosztikusok az egyházi struktúrát. Napjainkban az ökumenikus mozgalom jobban tudatára ébredt az egyház természetében rejlő láthatóság követelményének, bár még mélyreható eltérések állnak fenn e láthatóság szerepének és kiterjedésének értelmezésében.

A katolikus hit szemszögéből azt kell állítanunk, hogy a látható közösség szükség-szerűen kapcsolódik a belső közösséggel. Még pontosabban: a kettő között bizonyos egység van, olyannyira, hogy sem a belső, sem a látható közösség nem tökéletes a másik nélkül. Sőt még többet kell mondanunk: a látható közösség az a szentségi eszköz, amely a belső közösséghez vezet és egyben meg is valósítja azt. A megtestesülés titkának kisugárzása ez az egyház természetére.

Készséggel elismerjük, hogy – Ágoston kifejezését alkalmazva – a belső elemek méltóságban és valóságban megelőzik a struktúrát, az utóbbiaknak csak az egyház zarándok-állapotában van helyük. Mindamellet a Parúzia előtt a struktúrák annyira szükségesek, hogy Szent Ignác püspök joggal állíthatta: a püspökök, a presbiterok és a diakonokok szolgálatán kívül „nem beszélhetünk egyházzról”.

Az Úr Krisztus egyházában kifejtett tevékenységének két oldalát különböztethetjük meg: Krisztus a kegyelem által önmagával való közösségben egyesíti az egyházat a Szentlélekben; másrészt, ugyancsak a Lélek ereje által, folytatja és gyakorolja egyházfői szerepét.

Természetesen szó sincs elválasztásról vagy teljes megoszlásról a két oldal között. Mint egy kissé mindenütt az üdvösség tervében, itt is kölcsönös viszony áll fenn. A közösség gyarapodása a különbözőségben bizonyára a Szentlélek gyümölcse; de ez a növekedés nem hangsúlyozhatja csupán a karizmatikus kincseket, félreismerve az egyház szakramentális struktúráit. Hasonlóképpen amikor a hierarchikus szolgálatok Krisztus főségének szerepét folytatják, ez nem merítheti ki az egyház valóságát,

hanem figyelni kell a Lélek lehelletére, amely „ott fú, ahol akar”. De annyi bizonyos, hogy a karizmák megkülönböztetése végső soron, emberi korlátai ellenére, a hierarchiára tartozik.

Az Eucharisztia ünneplése kiváltságos alkalom arra, hogy szemléljük az egyház titkát önmagában és a világgal való viszonyában.

Valóban: az eucharisztikus ünnep Isten Igéje hirdetésének keretében történik. Ez kinyilatkoztatja nekünk az Atya művét, az üdvösség tervét, amelynek alapköve a Megtestesült Ige, beteljesítése pedig a Lélek küldetésének tárgya.

A keresztény közösség összegyülekezik, hogy meghallgassa Isten csodatetteit és Krisztusba kapcsolódva betöltse legfőbb feladatát, Isten dicséretét. De az Ige és a világ arculatát megújító Lélek hatalma Krisztus valóságos jelenlétében éri el tetőfokát: így felel Krisztus állandóan reá várakozó egyháznak kérésére. Ezt a legfelsőbb fokot hatékony igét csak azok ejthetik ki valóságosan, akik vállalják az egyházban a szolgálat egyszerre aláztos és hatalmas tisztét, hogy megjelenítsék és megvalósítsák Krisztus uralmát. Ő általa, Ő vele és Ő benne az egyház most kifejezheti azt, amit pusztán emberi erővel sohasem tudna elérni.

Ez az egyház sajátos lényege: azok gyülekezete, akik a kegyelem és a hit által eljuttattak az Atya tervének világos ismeretére – hogy ő elküldötte Fiát a világba, hogy életet adjon neki a Szentlélek által –, és Krisztus Testének szentségi közösségében meg is valósítják ezt a tervet.

Ebben a távlatban jól megértjük, hogy az egyház nem mellőzheti az igehirdetést és az Eucharisztia ünneplését, mert ez a liturgiában egységet alkotó két elem adja természetének sajátos újságát.

Azt is megértjük, hogy a keresztény magatartás nem korlátozódhat egynehány, az emberi együttélést lehetővé tevő gyakorlati formulára. A keresztény erkölcs olyan életmód, amely az Úr első és második eljövételének sugárzó világosságában folyik. Kereszténynek lenni annyi, mint a Lélekben élni, s cselekedeteinket állandóan az Evangéliummal vetni össze, várva az Ország elérékezését. Ez a mély oka annak, hogy a kereszténység nem szorítkozhat az „ortopraxis”-ra, hanem alapja az ortodoxia.

Nem időzünk itt a „világ” szó különféle jelentéseinél. De állíthatjuk, hogy az Egyház a világban van, és azt is, hogy ő juttatja el céljához a világot.

Az Egyház nemcsak abban az értelemben juttatja céljához a világot, hogy az végül is beleolvad Isten országába, hanem abban az értelemben is, hogy Isten Igéje a maga hatalmával a Fiúéhoz hasonlabb, vagyis igazabb, szabadabb, egyszóval kibontakozottabb emberség képéhez vezeti el az embereket. Így az Egyház egyszerre beletartozik a világba és idegen is tőle. Szolidáris vele, de túllép rajta. A keresztény közösség nem azonosítja magát a világgal. Bizonyos, hogy az egyes keresztényeknek és magának az Egyháznak is hozzá kell járulnia az ideigvaló fejlődéshez, de sajátos szolgálatuk a hitről való kifejezett tanúságtétel. Ennek a tanúságtételnek minden elhomályosodása mulasztás abban a misszióban, amelyet Krisztus az Egyházra bízott, amelyért neki adta Lelkét.

Mint hogy Krisztus az egész teremtés összefoglalója, és mint hogy az Eucharisztia ennek az összefoglalásnak hatékony liturgikus megünneplése, az Egyház a liturgiában egyszerre éli át az újra-bekapcsolódást és központosulást Krisztusban, meg a világ szolgálatában álló küldetésének megerősödését. Keresztény embernek ez a két dimenzió elválaszthatatlan.

RÖVID BIBLIOGRÁFIA A CÖLIBÁTUS KÉRDÉSÉRŐL

I. A TANITÓHIVATAL LEGÚJABB DOKUMENTUMAI

- II. Vatikáni Zsinat, Presbyterorum ordinis, No.16.
II. Vatikáni Zsinat, Optatum totius, No.10.
II. Vatikáni Zsinat, Perfectae caritatis, No.12.
VI. PÁL, Sacerdotalis Coelibatus: AAS 59 (1967), 637-697.
XXIII. JÁNOS: Vö. G. CAPRILE, Jean XXIII et le célibat: Concile Vatican II. (Róma 1969), V.708.
FRANCIA PÜSPÖKI KAR, Documents sur le sacerdoce (Párizs 1969).
NÉMET PÜSPÖKI KAR, Schreiben der drutschen Bischöfe über das priesterliche Amt (Fulda 1969), Paulinus Verlag, Trier.
HOLLAND PASZTORÁLIS ZSINAT, Tanácsok a papi szolgálatra és a cölibátusra vonatkozólag. 1970. január 6.
HOLLAND PÜSPÖKI KAR hivatalos sajtónyilatkozata. 1970. január 19.
VI. PÁL Levele Alfrink kardinálshoz. 1970. december 24.
VI. PÁL, Vasárnapi homília. 1970. február 1. (O.R.1970. február 2.)
VI. PÁL, Levél a bíboros-államtitkárhoz (O.R.1970. február 4.)
NÉMET PÜSPÖKI KAR, Hivatalos nyilatkozat (1970. február 19.)
SUENENS bíboros, Nyilatkozat a francia televíziónak. Szövege: I.C.I. No.360. (1970. május 15.), 20-22.
SUENENS bíboros, H. Fesquet interjúja. Le Monde, 1970. május 12.
VI. PÁL, Allokúció a szinódus titkárságának tanácsához. 1970. május 15. Szövege: Ecclesia 23 (1970), május 703-704.
SUENENS bíboros, Homília a Malines-i székesegyházban, 1970. május 17. Vö. Le Monde, 1970. május 23.
VI. PÁL, A Szent Péter téren egybegyűlt hívekhez intézett szavak.

II. KÖNYVÉSZETI REPERTÓRIUMOK

- K. RAHNER - K. LEHMANN, „A jelenlegi cölibátus-vita”, Concilium 43 (1969) 484-512.
O. GONZALEZ DE CARDEDAL, „Crisis de seminarios o crisis de sacerdotes?” Meditación de una Espana posconciliar, Madrid, 1967, 117-143.
Lexikon für Theologie und Kirche, V, 1213-1219 („Jungfräulichkeit”)
G. DA VIGOLO, „Elenco delle pubblicazioni recenti sul celibato e sulla castità perfetta 1950-1962”: Rivista di Ascetica e Mistica 8 (1963), 95-99; 201-212.
Ephemerides theologiae Lovanienses 2 (1964), 153-156.
HERDER KORRESPONDENZ, Die Auseinandersetzung über die Zölibatskontroverse zwischen Rom und Holland, 3 (1970), 128-139.
T. JIMÉNEZ URRESTI, „En torno a la contestación del Cardenal Suenens”, Ecclesia 1945 (1970. június 13.), 15-31.

III. NÉHÁNY ALAPVETŐ TANULMÁNY

- J. BLINZLER, „Eiszin eunuchoi. Zur Auslegung von Mt. 19,12.” Zeitschrift für neutestamentliche Wissenschaft 48 (1957), 254-270.
- L. HÖDL, „Die Lex continentiae. Eine problemgeschichtliche Studie”: Zeitschrift der Katholischen Theologie 83 (1961).
- M. ORAISON, Le célibat. Aspect négatif, réalités positives. Paris, 1966.
- K. RAHNER, „Der Zölibat des Weltpriesters im gegenwärtigen Gespräch”: Geist und Leben 40 (1967), 122-138, 41 (1968) 285-304; rövid összefoglalása: Serviteurs du Christ, Paris, 1969, 165-216.
- E. SCHILLEBEECKX, Autour du célibat du prêtre. Etude critique. Paris, 1967.
- J.P. AUDET, Mariage et célibat dans le service pastoral de l'Eglise. Paris, 1967.
- F. WULF, „Der christologische Aspekt des priesterlichen Zölibats”; Geist und Leben 41 (1968), 107-122.
- F. WULF, „Die heutige Zölibatskrise und ihre Bewältigung”: Geist und Leben 42 (1969), 137-145.
- F. WULF, „Zur Theologie der christlichen Ehelosigkeit und Jungfräulichkeit: Geist und Leben 36 (1963), 341-351.
- F. WULF, „Zur Anthropologie von Zölibat und Jungfräulichkeit”: Geist und Leben 36 (1963), 352-360.
- Le célibat du prêtre. Un problème d'Eglise. A németalföldi egyház hivatalos helyzetjelentése. Paris, 1969.
- Fr. HEINRICH, Existenzprobleme des Priesters. München, 1969.
- G. DENZLER, „Priesterehe und Priesterzölibat in historischer Licht”: Existenzprobleme des Priesters, 13-52.
- J. RATZINGER, „Zur Frage nach dem Sinn des priesterlichen Dienstes: Geist und Leben 41 (1968), 347-377. és különnyomat.
- L. RINSER, Priester und Frau. Würzburg 1968.
- F. BÖCKLE, Der Zölibat. Erfahrungen-Meinungen-Vorschläge. Mainz 1968.
- P. BUNNIK, Pretres des temps nouveaux, Paris 1969.
- CENTRE CATHOLIQUE DES MÉDECINS FRANÇAIS (A francia orvosok Katolikus Központja), Célibat et sexualité. Paris 1970.
- I.F. GÖRRES, „Priestertum der Frau”: Bedenkliches, Donauwörth 1966.
- F. KLOSTERMANN, Priester für morgen. Innsbruck-Bécs-München 1970.
- H. VORGRIMMLER, Das Priestertum. Quaestiones Disputatae, 2 k. Freiburg i.d. Schweiz, 1970.
- L. BEIRNAERT, „Célibat sacerdotal et sexualité”: Etudes, 1964. március, 367-374.
- B. GARDEY, „Le célibat sacerdotal met en question notre culture”: Supplément à la Vie spirituelle 85 (1968), 222-244.
- B. GARDEY, „Conditions nouvelles d'un célibat permanent”: Supplément à la Vie spirituelle 78 (1966), 435 skk.
- K. MÖRSDORF, L.M. WEBER, „Zölibat”: Lexikon für Theologie und Kirche 10, 1395-1401.
- A. ANTWEILER, Zölibat. Ursprung und Geltung. Hueber, München 1969.

VIII. A PAPI LELKISÉG

A) Elvek

Van-e sajátos papi lelkiség? Erre a kérdésre csak úgy felelhetünk igenlőleg, ha föltételezzük a papi szolgálat tárgyi egységét, amelyből tudat-egység fakadhat. Ennek az egységnek pedig akkor van helye, ha Krisztus az ő papságának szolgálati jellegét átruházza az ebből származó szolgálati formára. Ezt a folytonosságot főleg a pásztor képében látjuk: Krisztus alkalmazza ezt sajátmagára (élete feláldozására: Jn.10), az apostoli kor a legtermészetesebben utánozza ebben a szóhasználatban (1 Pét.2,25; 5,4; Zsid.13,20; Jel.7,17; vö. Mt.25,32; 26,31); de Jézus ugyanígy Péterre is mondja (Jn.20,15-17), és az újszövetség – így főleg Péter első levele – általánosan használja az apostolok, munkatársaik és helyetteseik tevékenységére (Csel.20,28; Ef.4,11; 1 Pét.5,2; vö. Mt.9,26 és párh.). Péter első levele egyfelől összekapcsolja Krisztust és a püspöki hivatalt, amikor „lelketek nagy pásztorának és püspökének” nevezi (2,25), másfelől Péternek és a rákövetkező presbitereknek a hivatalát: Péter „presbiter-társnak” nevezi magát (5,1), és arra tanítja az egyházak irányítóit, hogy keresztényi módon legeltessék a nyájat, hiszen közösen várják „a pásztorok Fejének” visszatérését és ítéletét (5,3 sk).

Krisztológikus szempontból „pásztor” az, aki „megbízást” és „hatalmat” (Jn.10,18) kapott Istentől, hogy életét adja juhaiért. Mint már mondtunk, Krisztus mindennél kiválóbb, egyedülálló papságában azonos egymással a tisztség és a szeretet, de a rákövetkező pásztorok ebben csak dualisztikus módon osztozhatnak: Egyrészt ott tárgyi tisztség és hatalom, amelynek alapja az objektív „*configuratio Christo sacerdoti*”, másrészt az az (ígérettel nyomatékosított: Jn.20,18 skk) parancs, hogy a lehető legteljesebben hasonuljanak a szeretetből életét adó Krisztus magatartásához. A pap egész lelkiségét ez a követelmény tartja hatalmában; bensőleg velejár szolgálatával és meg is valósítható az Úr kegyelmével. Sajátos lelkiség ez, mert a pásztor, hogy hivatalát gyakorolhassa, magának Krisztusnak az oldalán foglal helyet, és így elkerülhetetlenül szemben áll nyájával - ugyanakkor, éppen helyzeténél fogva, véglegesen hozzá is tartozik és egy vele. Résztvesz Isten Fiának „kiüresedésében”, Krisztus megadja neki, hogy hozzá hasonlóan ő is másokért éljen. Ennek a gondolatmenetnek a kifejlesztésében fedezzük fel a papi lelkiség lényeges elemeit.

1. Jézus teljes életét felajánlja, egészen az Eucharisziáig és a keresztig,

hogy kinyilatkoztassa az embereknek az Atya szeretetének és pásztori gondjának hatékonyságát. Az ő tanítása az Atyáé (Jn.7,16; 12,49; 14,14), az ő műveit az Atya viszi végbe (Jn.10,32,37); az ő szenvedésében az Atya dicsőíti meg nevét (Jn.12,28). A Fiúban az emberekért való legteljesebb elkötelezettség egybeesik az Atyára való legtökéletesebb ráhagyatkozással, hogy mindkét oldalról az ő kinyilatkoztatásának átlát- szóan tiszta közege legyen. Minél tökéletesebb odaadást tanúsít a Fiú, annál jobban megismertetheti az Atya önmagát *Vele* és általa *a világgal*. Ezt a szentháromsági és krisztusi törvényt követve, a papnak elválaszthatatlanul egyesítenie kell „önmaga megszentelését” (Jn.17,18 – abban az értelemben, hogy imádsággal és Isten akarata iránti habituális készséggel teljesen neki szenteli magát) és Istentől rábizott pásztori feladatának buzgó betöltését. Olyan „tanítást” kell közvetítenie, amely nem az övé, következésképpen nem lehet csak külsőlegesen fölszedett tudományos teológia, hanem az isteni tapasztalati (nem szükségképpen misztikus) megismerése, úgy, ahogyan erre az őszinte Istenre hagyatkozás megtanítja imádságban és önmaga elfeledésében. Csak az ilyen istenismeret táplálhatja és világosíthatja meg a természetfölöttit kereső lelkeket. A papi hivatalban van egy pneumatikus elem, de azt is megköveteli, hogy gyakorlója „fölellessze” (2 Tim.1,6) „Isten ajándékát”.

A papnak Isten iránti teljes készsége magában foglalja az Egyház iránti, elvileg nem kevésbé spontán készséget is, hiszen annak szolgálatára kötelezte el magát. A püspök iránti engedelmissége teszi gyakorlati valósággá a megtestesült Igének való feltétlen odaadását. Szolgálatának gyakorlásába beleviheti, bele is kell vinnie lelkének és képzeletének minden erejét, alkotóképességét, ötletességét, – de semmiképpen sem formálhat szorosan vett *jogot* magának erre vagy arra az apostoli módszerre, munkatérre, embercsoportra. Nem szabad a siker szemszögéből sem értékelnie erőfeszítését, mert jól mondta Martin *Buber*: a siker nem az Isten neve. Sőt ellenkezőleg: munkájának külső sikertelensége, a belőle fakadó megaláztatás föltétele lehet az isteni kegyelem sokkal lényegesebb gyümölcseinek. És láttuk, hogy a Krisztus papi szolgálatában való részvétel mindig osztozás az ő eszkatológikus szenvedésében is.

2. Krisztus „egyszer áldozta föl magát, hogy sokaknak bűnét elvegye” (Zsid.9,28), s a bűnösökkel való azonosulása által mindenki testvére lett, hogy velük együtt jelenjék meg az Atya előtt (Zsid.2, 10 skk). Nekünk most már minden ember „a testvér, akiért a Krisztus meghalt” (Róm.14,16; 1 Kor.8,11). A Jó Pásztor példájára a papi

szolgálat buzgalma az élet hasonló bevetését kívánja meg a rábizott lelkek szolgálatában. Példaképe ennek Pál élete, amelyet ő maga fogalmaz meg tanítás alakjában. Az Egyházat Krisztus vére már „megszerezte” (Csel.20,28), de azért a közösségnek nem kevésbé szükséges és hatásos a szolga kockázatvállalása is, és ez egészen a vérontásig mehet (Fil.2,17 sk). Ennek oka a Krisztusnak és apostoli szolgáinak szenvedése közötti egység (Kol.1,24 skk). Ennek a bevetésnek elsődleges formája természetesen az aktív munka, mindaddig, ameddig csak lehetséges (ne legyen benne „halálöszton”, *Todestrieb*), de állandó kísérője „Jézus halálának szenvedései” (2 Kor.4,10): ez a feltétele annak, hogy az apostoli munkában megnyilvánuljon „Jézus élete”. És amint Krisztus nyájával egyesülve vezet az Atya felé, éppenny az ő szolgálója is juhaival való testvéri szolidaritásban tereli őket az Úr felé.

3. Jézus, megbízásának kivitelezésében, a nép minden rétegével érintkezik: egyszerű emberekkel és műveltekkel, férfiakkal és nőkkel, rosshírűekkel és köztisztületben állókkal, világiakkal és papokkal; beszél a tömegeknek, kis csoportoknak, és igen gyakran egyes embereknek. Alkalmazkodik szellemi képességeikhez, koruk vallási fogalmaihoz. Pál is „az Evangéliumért mindenkinek mindene” lesz (1 Kor.9,22 skk). Az Egyház szolgálójának ma is, mint mindig, ott kell megkeresniök az embereket, ahol vannak, szociológiai és szellemi értelemben egyaránt, és érthető nyelven, hozzáférhető magatartással kell közeledniök feléjük. Ez nem zárja ki egy-egy szakterület művelését, de ebben is meg kell őrizni a keresztény nyitottságot az emberség egésze felé.¹ Amint Krisztus mindig, mindenki előtt az Atya képviselője, a papnak mindenkor Krisztus egyetlen Egyházát kell képviselnie. És amint Krisztus az Atya előtt az egész emberiség képviselője és közbenjárója (Róm.8,34; Zsid. 7,25; Jn. 17; 1 Jn.2,1 skk), éppenny kell a szolgálatra kijelölt papnak is képviselnie nyáját az Isten előtt ott, ahol mint Krisztus Egyház-Testének egységesnek kell lennie, „szüntelenül” közbenjáró könyörgéssel (Fil.1,3). A „divinum officium”, bármilyen legyen is előírt formája, szerves része a papi szolgálatnak és bensőleg hozzátartozik az apostoli munkákhoz. Munka és ima összeolvad, s mindjobban áthatja egymást.

4. Krisztus – és ilyen módon egyedül Ő – a felajánló és az áldozati adomány egységében „Pap”. Ez a tény eszkatológikus adomány-állapotot biztosít neki: ő az, akit az Atya végképp a világnak ad: örök Eucharisztia, benne halála, de feltámadása is (Jel.13,8). Feltétlenül szükséges, hogy a szolga-pásztor ne csak irányítsa az eucharisztikus titok bemutatását közösségben, hanem a lehető legteljesebben hasonuljon is hozzá,

hiszen szolgálata eucharisztikus papságból származik: „Míthogy Jézus egészen tiszta, az ő egész teste táplálék és egész vére ital, mert minden tette szent és minden szava igaz... Az ő teste után másodsorban Szent Péter és Pál és a többi apostol a táplálék, harmadsorban az ő tanítványaik”.² Hasonlóképpen illik a pásztori lelkiséghez, hogy a szentségi feloldozás kiszolgáltatója zárja bele mozdulatába mindazt, ami hasonlóvá teheti Ahhoz, aki a kereszten kiérdemelte nekünk a teljes feloldozást; egész életével kell kifejeznie a „rábízott” szolgálatot, a „kiengesztelődés szolgálatát” (2 Kor.5,18).

A húsvéti és az eucharisztikus titok megvalósulása lényege szerint a Szentlélek műve; a papi szolgálata élete sem alakulhat hatékony adománnyá másképpen, mint ugyanannak a Léleknek működése által. Végző soron ennek kritériuma nem lélektani, a döntő sugárzás nem a természetes adományoktól, nem is a tisztán testvéri „erényektől” függ, hanem ettől a valóban krisztusi alázattól, amelynek következtében a papon minden pillanatban akadálytalanul áthatolhat az isteni Lélek tevékenysége. Ezzel az (öntudatlan) transzparenciával tudja majd gyakorlatilag állandóan közvetíteni Isten áldását népének, és összefogva Istenhez emelni a nép hódolatát.

B) Következmények

Mindebből következmények fakadnak: 1. a papi hivatás indítékaira, 2. a pap életformájára, 3. a pap képzésére nézve.

1. A fiatalok *indítékai* a papi szolgálat választására annál hitelesebbek és hatékonyabbak lesznek, minél közelebb állnak a krisztusi szintézishez, minden egyházi tisztség forrásához. Ez a szintézis túlesik az Isten felé vagy a világ felé való tájékozódás dilemmáján, mert az Istennek és az ő művének való odaszentelés (a velejáró elkülönüléssel együtt) lényege szerint az emberiség érdekében történik. Ebben az oszthatatlan eseményben a pap engedelmeskedik Krisztusnak, aki magához hív és az emberekhez küld. Ezzel különben nem tesz egyebet, mint kifejezésre juttatja az egész Egyház „dialektikus” mozgását.³ Egyik oldal sem juthat túlsúlyra, mert Isten maga a „Non-Aliud”, semmi sincs vele „szemben”, tehát egyszerre transzcendens és immanens a világhoz képest. Ez nem teszi fölöslegessé minden ember, minden keresztény számára annak kötelességét, hogy komolyan elmélkedjék „minden dolgok kezdetén és végén” (Denz 1785), és imádjá a legnagyobb titkot; minden lelkipásztori gondoskodásnak ezen kell alapulnia. Így vagy amúgy, de a valóban segítséget hozó ember mindig Istentől jön. A bekapcsolódás lélektani alapja nagyon jól lehet a fizikai vagy lelki

területen megtapasztalt emberi nyomorúság, – de minél többet elmélkedik valaki ennek a nyomorúságnak az okain, annál inkább felismeri, hogy a legteljesebb társadalmi és politikai elkötelezés sem ér a baj gyökeréig. A „*cura animarum*”-hoz járuló „*cura corporum*” nemcsak jogos, hanem követelmény is (Lk.10,25 skk; Mt.25,35 skk, 42 skk; 1 Jn.3,17; Jak.2, 1 skk); de a társadalmi és gazdasági struktúrák semmi változása nem fogja automatikusan megszüntetni a lelki nyomort. Az igazi segítség abból származik, hogy Isten elkötelezte magát az emberért Krisztusban. A papi hivatás döntő motívuma az, hogy ezt az elkötelezést akarja láthatóvá és hatékonyvá tenni. Isten odaadta értünk legdrágább kincsét; Fia odaadta önmagát, kiüresítette magát mindenből, hogy ezzel az ajándékká legyen és az emberek szolgálatára bocsássa magát. Mindez fölkelti keresztény ifjú nagylelkűségét: „elhagyni mindent”, hogy kövesse őt – az Atya és a Fiú pásztori gondjában.

2. A pap *életformája* a kulturális és társadalmi helyzet szerint változik.⁴ Folyvást küzdeni kell az ellen az irányzat ellen, hogy különálló „kasztot” alkossanak, és mindig új formáit kell kitalálni az emberekkel való közösségnek. Sokféle specializálódás vezethet a hatásos működésre; egy világi foglalkozás vállalása (munkáspapok) hasznos, sőt szükséges útja lehet a kapcsolat megteremtésének. – Más kérdés: egyedül éljenek, működjenek a papok, vagy közösségekben? Ez a kérdés teológiai szempontból másodrendű, gyakorlatban viszont igen jelentős. Mindkét megoldás elképzelhető, de szükség van legalább minimális közösségi kapcsolatra. Az emberekkel való érintkezés útjai a pap számára mindig eszközök lesznek, amelyeket küldetése és célja szerint használ fel. Mint pap, mindig, még egészen sajátos munkatéren is, a teljességet fogja képviselni (Istent Krisztusban, az Egyházban), és kristályosító központként kell hatnia, nem önmagáért, hanem félreállva Krisztus előtt. Nem köti le a világiakat a maga személyéhez, sem kizárólagosan a maga intézményeihez, hanem felébreszti saját karizmáikat és kezdeményezéseiket, hogy az evangéliumi kovászoként hassanak. Még a közösség istentiszteleti összejövetele is, amikor az ígét hallgatják és az Eucharisztia áldozatát mutatják be, amikor a pap Krisztust képviseli a nép előtt, és a népet Krisztus előtt – még ez is csak úgy kapja meg tömény teljességét, ha a szolga tud eltűnni.

3. A *papképzés* alapszabálya azt követeli, hogy egyszerre és egymás által növekedjék az élő Isten egzisztenciális megtapasztalása és az emberekért és szenvedéseikért való elkötelezettség. Egyfelől meg kell tanulni állandó egységben imádkozni és élni Istennel, ha azt akarjuk, hogy

később egy egyszerű beszéd, sőt maga az életpélda meghozhassa gyümölcsét. Másrészt kezdettől fogva kifejezésre kell jutnia az apostoli irányulásnak, bár ez nem jelenti szükségképpen azt, hogy mindazt, amit tanulnak, rögtön alkalmazni kell. Ezt a feszültséget csak élő teológia bírja, amely sohasem téveszti szem elől a bibliai kinyilatkoztatás egységét, és minden részletet a szintézis felől képes megvilágítani. Meg kell őriznie a kapcsolatot teológia és antropológia közt, meg kell mutatnia, milyen utakon válik a mai ember számára hozzáférhetővé a keresztény titok, de nem szabad eltompítania egyetlen lényeges misztériumot sem, és meg kell tartania helyes arányait. Élő teológiából kiindulva a kapuk kétféle tárulnak ki: egyik oldalon az imádság és elmélkedés felé, a másikon a megvalósítás felé a kortárs-világban.

ZÁRADÉK

Fölösleges hangsúlyozni ennek a tanulmánynak a korlátait, anélkül is világosak: nem lehetett szó a papság kimerítő tárgyalásáról, csupán néhány erővonalat vázoltunk fel.

Tekintve, hogy a szolgálati papság körül támadt nehézségek elsősorban és mindenekelőtt *teológiai és lelki* válságot tükröznek, igyekeztünk jól megvilágítani a papi szolgálat bibliai és hagyománybeli alapjait.

Erősen kiemeltük a papi szolgálat krisztusi és apostoli alapját, és – ami ezzel jár – eszkatológikus szolgálat-jellegét. Ebből az alapvető látásból kiindulva vettük szemügyre a papságnak a mai világba való beilleszkedését és a papi lelkiség kérdését.

Valóban azt gondoljuk, hogy ha jobban tudatára ébredünk a papi szolgálat *sajátos jellegének*, ez lehetővé fogja tenni, hogy megfeleljünk napjaink kérdéseire és biztosabban fölmérjük, mi a föltétlenül lényeges és mi csak viszonylagos.

Amint e tanulmány elején mondtuk: a válság megoldását csak teológiai és lelki elmélyedés hozhatja meg.

TÉTELEK

1. Az egyházban minden hierarchikus szolgálat az apostolok intézményéhez kapcsolódik. Ezt a szolgálatot Krisztus akarta és az egyháznak lényeges eleme: ennek közvetítésével válik az Úr megváltói tette szent-séleg és történelmileg jelenvalóvá minden nemzedéknek.

2. Az újszövetségben nincs más papság, mint Krisztusé. Ez a papság minden régi papságnak beteljesítése és felülmúlása. Az egyházban minden hívő hivatott arra, hogy osztozzék benne. A hierarchikus szolgálat szükséges Krisztus Testének felépítéséhez, amelyben ez a hivatás megvalósul.

3. Csakis Krisztus valósította meg a tökéletes áldozatot, amikor önmagát mutatta be az Atya akaratának. A püspöki és papi szolgálat tehát abban az értelemben papi, hogy megjeleníti Krisztus szolgálatát: az evangéliumi üzenet hatékony hirdetésében, a keresztyén közösség összegyűjtésében és irányításában, a bűnök megbocsátásában és az eucharisztia megünneplésében, ahol különleges módon jelenvalóvá válik Krisztus egyetlen áldozata.

4. A papi szolgálatra elhivatott keresztyén tehát a papszenteléssel nem pusztán külső szerepet kap, hanem eredeti részesedést Krisztus papságában; ennek erejében Krisztust képviseli a közösség élén és mintegy vele szemközt. A papi szolgálat tehát sajátos módja annak, hogy az egyházban a keresztyén szolgálatot éljük. Ez a sajátos jelleg legtisztábban abban a szerepében tűnik fel, hogy ő vezeti az eucharisztikus áldozat bemutatását, és ez a vezetőszerop szükséges a keresztyén istentisztelet teljes megvalósulásához. Az igehirdetés és a lelkipásztori megbízatás az Eucharisztia felé tart: ez szenteli meg az egész keresztyén életet a világban.

5. Bár el kell ismerni egy bizonyos éresi korszakot az egyházi struktúrák terén, nem lehet ellentétbe állítani a páli egyházak tisztán karizmatikus és más egyházak szolgálati felépítését. Az ősegyházban nincs ellentét a Lélek szabad ajándékosztogatása és a miniszteriális szerkezet megléte között: a kettő kiegészíti egymást.

6. Az újszövetség szolgálatának dimenziója kollegiális. Erről van szó analóg módon a pápát körülvevő püspökök esetében az egyetemes egyházban, vagy a püspöküket körülvevő papoknál a helyi egyházban.

Róma, 1970. október 10.

JEGYZETEK

I. A pap helyzete korunk világában

1. *Presbyterorum Ordinis* 1.
2. *Presbyterorum Ordinis* 22. A szöveg kiadására és kialakulására vonatkozólag vö. *Schema decreti De ministerio et vita presbyterorum*, textus emendatus et relationes, Róma, 1965 (november) 22 A, és *Schema decreti De presbyterorum ministerio et vita*, testus recognitus et modi a patribus conciliaribus propositi, Róma, 1965 (december), modus 5.
3. Vatikáni Egyházi Statisztikák Központi Hivatala; C.I.P. közlése, Brüsszel, 1970. március 9.

Év	Világi papok Fölmentési kérelem	Megadott fölmentés
1962-63	91	
1964	371	200
1965	579	374
1966	730	649
1967	771	709
1968	1026	1017

Év	Szerzetespapok Fölmentési kérelem	Megadott fölmentés
1962-63	76	
1964	269	145
1965	549	247
1966	688	605
1967	988	669
1968	1237	1067

Egyesült Államok: A National Association for Pastoral Renewal 110 egyházmegyéből (152 közül) és 25 szerzetestársulattól (160 közül) szerzett be értesüléseket. Kilépések: 1966: 228 pap, 1967: 480 pap, 1968 első 8 hónapjában: 463 pap.

Olaszország (Note Confidentielle 6, Brüsszel, *Pro Mundi Vita*, 1969 március): Kilépések: világi papoknál 1964-1968 között kb. 800, szerzetespapoknál 1964-68 között: legalább 600.

Nagybritannia (The Times, 1968. augusztus 17.): Kilépések 1967-ben: több mint 100 pap.

Németalföld (a holland egyháztartomány Pasztorális Intézete, Rotterdam szerint): Kilépések: 1965: 30 világi és szerzetespap, 1966: 60, 1967: 145, 1968: 198.

4. A különböző osztályozásokra vonatkozólag vö. *S. Burgalassi: C'e un domani per il prete?* Róma, Mondadori, 1968; *W. Quant: Feiten over uitgetreden priesters*, Hilversum, Brand, 1968.
5. Vö. Commission épiscopale du clergé et des séminaires du Canada, 1968 decemberi jelentés, Québec. – Comission Episcopale de Seminarios en España, *Note Confidentiale* 7, Brüsszel, *Pro Mundi Vita*, 1969. május – Amtliche

Zentralstelle für kirchliche Statistik des katholischen Deutschlands, Köln, 1969. május – Katholiek Sociaal-kerkelijk Instituut, Den Haag 1968. – Néhány magánlevél a londoni hivatások irodájának igazgatójától, az ohioi „The National Conference of Diocesan Vocation Directors” igazgatójától és a máltai nagyszemináriumból.

6. Vö. a *Vocation* c. folyóirat 1968. januári számát, 3-122.
7. Vö. FIPS folyóirat (= Freier Informationsdienst für priesterliche Solidarität), Salzburg. – Septuagint van Chur naar Rome, Amersfoort (Hollandia), 1969. – *Une Eglise a libérer pour libérer le monde*, a papi csoportok küldötteinek római konferenciája, 1969. – *Van Rome naar Utrecht*, Dossier van de internationale priester groepen, Amersfoort (Hollandia), 1969. A. *Manaranche*: „Remous dans le sacerdoce en France”, a *Cahiers d'action religieuse et sociale* 487. számában (1969. január), 1-12.
8. Vö. R. Wasselynck: *Les Pretres*. Elaboration du Décret de Vatican II. Histoire et Genese des textes conciliaires. Párizs 1968.
9. *Lumen Gentium* 10. *Presbyterorum ordinis* 2. Amikor ezeken a lapokon a pap klasszikus képének módosulásáról van szó az egyházon belül, ezzel nem azt állítjuk, hogy a papságnak a századokon áthagyományozott fogalma lényegi változáson ment volna át. Csupán az eddigtől különböző – és egyben mélyen hagyományos – bemutatás ez, eltérően az új teológiai kézikönyvek szokásos bemutatásától.
10. *Lumen Gentium* 28.
11. *Presbyterorum Ordinis* 3, 4 és 17.
12. Vö. M. Bellet: *La peur ou la foi, une analyse du prêtre*, Párizs 1967; J.-M. Henaux: „La peur ou la foi, l'analyse du malaise sacerdotal selon M. Bellet”, *Nouvelle Revue Théologique* 91 (1969), 136-148.; J.-J. Blonjourn: *Priesthood in crisis*, Milwaukee, 1969; A. Görres: „Psychologische Bemerkungen zur Krise eines Berufstandes”: *Weltpriester nach dem Konzil*, kiadó: Fr. Heinrich, München 1969, 119-142; N. Greinacher: „Solidarisierung der Priester – mit wen?”: *Weltpriester nach dem Konzil*, uo. 97-120; W. Kasper: *Krise und Wagnis des Glaubens im Leben des Priesters: Geist und Leben* 42 (1969), 244-250; F. Louvel: *Pour moi, vivre c'est le Christ. 350 pretres parlent du Christ*, a Vie Spirituelle különszáma, 1964. július; D.-P. O'Neill: *The priest in crisis, A study in role change*, Dayton, 1968; K. Rahner: „Der Glaube des Priesters heute”: *Geist und Leben* 40 (1967), 269-285; a Francia Püspöki Kar Titkársága: *Documents sur le sacerdoce*, Párizs 1969.

II. A papi identitás válságának teológiai gyökerei

1. A megfogalmazásokat egy kitűnő Luther-szakértő, P. Daniel Olivier kiadatlan tanulmányából vesszük: *Luther et le sacerdoce ministériel*. Az idézett könyveken és beszámolókon kívül még a következő kiadatlan tanulmányokat használtuk föl ennek a dokumentumnak kidolgozásához: D. Olivier: *Luther et le sacerdoce ministériel*; P. Toinet: *La condition sacerdotale dans le monde de ce temps*; P. Grelot: „Réflexions sur la structure ministérielle de l'Église d'après saint Paul” (megjelent: *Istina* 1970,4); P. Grelot: *Paul et les Douze*; E. Cothenet: *Le prophétisme dans le Nouveau Testament* c. doktori értekezésének befejező

része; A. Feuillet: *La doctrine des évangiles synoptiques sur l'Église et les problèmes de l'heure présente*; Gonzalez de Gardedal: *Le célibat*; J. Lécuyer: *Problèmes actuels du sacerdoce*. A Papi Kongregáció kezdeményezésére tartott szakértői ülés összefoglaló tanulmánya (1968. december 18-20); H.R. Gagnebet: *Les problèmes actuels du sacerdoce*. Jelentés a szakértők munkájáról (1968. november 18-20).

2. Ki lehetne mutatni, hogy az egész egyháztörténelem folyamán a papi szolgálat válsága összefügg az egyház válságával.

A protestáns szempontú egyháztörténet fejlődésére nézve roppant irodalom áll rendelkezésre. Beérjük azzal, hogy utalunk P. Louis Bouyer könyvére: *L'Église de Dieu*, Cerf, 1970.

3. A válság beható elemzését 1. P. Toinet kiadatlan tanulmányában: *La condition sacerdotale dans le monde de ce temps*.

Kétségtelenül megkérdendzhetnénk: miért hivatkozik Kant, Fichte, Schelling és különösen Schleiermacher meg Hegel Lutherre, s miért gondolja Hegel, hogy Luther az egyház hierarchikus szerkezetének megbontásával elérte az önkifejtő egyetemes szellem igazi szabadságát és autonómiáját, tehát az istenit (vö. Hegel: *Philosophie des Rechts- Vorrede*, Laffon, Leipzig, 1930. F.W. 6.k.16.; vö. *Geschichte der Philosophie*, Michelet, Berlin 1844, W.W. 15.k., 217 skk, 230 skk). Hasonló szemléletet találunk Marxnál: „Német-francia évkönyvek” 1844. március, 1. *Filozófiai munkái*, Molitor-Costes, 1.k. 97-98.

4. A radikális értelemben vett szekularizáció természetesen kizár minden hierarchikus szerkezetű egyházfogalmat. Legyen elég egy idézet: „Szekuláris hit és hierarchikus tekintély kölcsönösen kizárja egymást. Ennélfogva a jövő egyházának különböznie kell a múltbelitől” (*J. Sperna Weiland: La nouvelle théologie*, Desclée de Brouwer, 1969).

A kérdés gyökerében való megvizsgálásához teljesen meg kellene világítani a hit és vallás, a szent és profán fogalmainak viszonyát. Beérjük azzal, hogy a fejezet függelékeként közöljük P. Louis Bouyer egy jegyzetét.

III. Az egyház, Istennek egészében papi népe

1. Vö. H. Schlier: „Grundelemente des priesterlichen Amtes in Neuen Testament”: *Theologie und Philosophie*, 1969, 168-171, továbbá a 2. jegyzetben id. cikkeket.
2. E tárgyban lásd főleg: John Hall Elliot, *The Elect and the Holy. An exegetical Examination of I Peter 2,4-10 and the Phrase 'Bazileion hierateuma'*, Supplements to Novum Testamentum XII, 258 o., B.J. Brill, Leyde, 1966; J. Coppens, „Le Sacerdoce royal des fideles: un commentaire de I Petri II, 4-10”: *Au Service de la Parole de Dieu* (Mélanges en l'honneur de Mgr. Charue), 1969, 61-75. Ez a cikk kimerítő bibliográfiát hoz; E. Cothenet, „Nation élue, résidence royale, communauté sacerdotale... Le sacerdoce des fideles d'après la Petri”: *Esprit et Vie* 11, 1969. március 169-173. J.H. Eliott szerint a Septuaginta figyelembevételével a *bazileion* nem értelmezhető jelzőnek, amely ennek a *hierateuma*-nak a méltóságát fejezi ki. Nem fordítható tehát, mint rendszeren tesszik, „királyi papság”-nak. A *bazileion* semlegesnemű főnév a *hierateuma* mellett (párhuzamos az *oikosz pneumatikosz*, lelki templommal) és jelentése: királyi székhely, palota.

IV. A papi szolgálat krisztológiai alapja

1. Lásd a *Vocabulaire de théologie biblique* „Médiateur” szócikkét. Paris, 1962, col. 591; ² 1970, col. 726.
2. Lásd főleg P. Grelot könyvét: *Le ministère de la nouvelle alliance*, Paris, Cerf, 1967.
3. H. Schlier megjegyzéseit idézzük itt: „Grundelemente des priesterlichen Amtes im Neuen Testament”: *Theologie und Philosophie* 1962, 161 skk.
4. A szenvedő Szolgának ehhez a témájához vö. A. Feuillet, „Les trois prophéties de la Passion et de la Résurrection des évangiles synoptiques”: *Revue Thomiste* 1967, 534-560; 1968, 41-74.
Erre már M.J. Colson is gondolt, majd M.A. Feuillet hosszú (kiadatlan) tanulmányban igazolta.
5. W. Stote, „A note on the Word „kúriaké” in Apoc. 1,10”: *New Testament Studies* (1965/1966), 70-75. Krisztus a főpap módjára belép a Szentek Szentjébe a Jom Kippurra.
6. Vö. C. Spicq, *Épître aux Hébreux* II, Paris, 1953, 119-139. H. Bouessé, *Le Sacerdoce chrétien*, 1957, 71-104.
7. Krisztus „papi” művének leírásában alapjában jelen van egy képi elem, s ennél fogva nem lehet eldönteni, mennyire valóságos a „papság” fogalmának adekvát alkalmazása. Nem lehet meghatározni az „anologatum princeps”-et a „papság” számára. Ezzel a ténnyel sem Krisztus papságának, sem a hierarchikus papságának teológiájában nem számolnak eléggé. De ebből a mindennél kiválóbb, egyedülálló „papság”-ból, amelyet csak megközelítésekkel írhatunk le, mégis a jogszerű részesedés igen különböző formáit tudjuk levezetni: a hívők összességének a keresztségen alapuló egyetemes papságát, és a papszentelésen alapuló miniszteriális papságot.
Ezek a részesedési formák nem ütköznek egymással; mindegyik szükséges a maga helyén és a másakra utal, mindegyiknek sajátos és törvényes forrása Krisztus kiváló papsága. Krisztus papságára mint „őstípusra” vonatkozólag (a zsidókhoz írt levélben) vö. P. Idiart művét.
8. Zsid.5,6; 6,20; 7,11; 7,17. Krisztus királysága a zsidó levél 1-3 tejezete szerint följebbvaló az angyalokénál és Mózesénél.
9. Mózes és Dávid a késői zsidóság szemében Isten nyájának pásztora. Vö. O. Michel, *Der Brief an die Hebräer* (⁶ 1966), 536.
10. Jer.2,8; 10,21; 23,1-3 (a rossz pásztor); 3,15; 23,4-6 (a jó pásztor megígérése: a „sarj”, azaz a Messiás); Ez.34; Zak.11,4-7. Ezekielből (Isten mint pásztor keresi és gondozza az elveszett juhok) indul ki Mt.18,12-14, Lk.15,4-7 példabeszéde, és végül Jn. 10,11-18: itt egymásba vegyül a juhaiért életét adó pásztornak és a zsidó levél papjának témája.
11. Ábelnél (11,4) csak a vers vége említi a hit és a vértanúság egységét; nem ez a kijelentés elsődleges szándéka, mint Mt.23,35-ben, ahol Ábel az ártatlan vértanúk sorának megnyitója.
12. A Szolga „a próféta képének paradigmatis sűrítése, amelynek hangsúlya a VII. században a szenvedő közvetítő felé tolodott”. G. von Rad, *Theologie des alten Testaments* II, 1960, 271; vö. a francia fordítást: *Théologie du Nouveau Testament* II, Genève, 1967, 216 skk.

13. A győzelmes „Előttünk járónak” (Zsid.6,20) a gondolatában, akire a szemünket függesztjük saját pályafutásunk alatt (12,2), szolidaritás fejeződik ki. Mint W. Vischer megjegyzi: „Senkisémet arat győzelmet egyedül – a közös stafétafutás különleges, intenzív élménye jut kifejezésre itt, – mind együttesen győztesek és ugyanolyan részük van a győzelemben, míhelyt az utolsó is célba jut.” *Das Christuszeugnis des Alten Testaments I* (1946), 303. A héber levél szerint Isten népe Jézus nyomán immár behatol a mennyei templomba (10,19 sk; 20,22 skk).
14. *Leiturgika pneumata eis diakonian aposztellomena*: 1,4.
15. *Moyses... Pisztoz... hős therapón*: 3,5.
16. A levitikus papság szolgálati jellegét mutatja a „beiktatás” a különféle kultikus tisztségekbe (5,1 skk), amelyeket gyakorolniok „kell” (*opheilei*: 5,3). A pap: *kath' hémeran leiturgón*: 10,11.
17. O. Michel, id.h. 272, 314. Az a „dynamisz” (7,15), amely Jézus sorsát és halálát irányítja, „egy Krisztust hordó hatalom, nem pedig sorsának benső tulajdonsága”: uo. 273. Szent Pál azzal fejezi ki ezt a helyzetet, hogy kijelenti: Jézus csak feltámadása után lesz a Pneuma birtokosává (2 Kor. 3,17; Róm. 1,1-5; 1 Kor. 15,45; 1 Kor. 5,17; Róm. 8,9-11; vö. 1 Pét. 3,18; 1 Tim. 3,16). A szinoptikusoknál a keresztség alkalmával történő pneumatikus felavatás első sorban az ószövetségi mintát követi: Jézus a rajta megnyugvó isteni Lélek ösztönzésre *nyomán* beszél és cselekszik (Iz.61,1 = Lk.1,18 sk), birtokosként csak felmagasztalása után osztogatja (Csel.2,33). János hangsúlyozza, hogy a Lélek „teljességében” (3,34) Jézuson „nyugszik” (1,33), de csak megdicsőülése után tudja kilehelni (20,22), akkor tesz az tanúságot róla, akkor igazolja. (Vö. R. Koch, *Geist und Messias*, 1950, 71-127. Lukács a Lélek ajándékozását visszahelyezi a megtestesülés idejére, de azért nem szakít a skémával, hiszen a megtestesülésben a Léleknek van az aktív része, a Fiú pedig *hagyja*, hogy testet öltson. A Fiú és a Lélek üdvtörténeti szerepének ez a megfordítása a Jézusban lakó Szentháromság viszonyában alapvető jelentőségű Krisztus papságára, s éppígy az ebből származható egyházi papságra nézve is.)
18. H. Volk, *Das Wirken des Heiligen Geistes in den Gläubigen* (idézve: *Gott alles in allem*, Gesammelte Aufsätze, Mainz, 1961, 86-112. szövege után) c. tanulmányában megmutatja, hogy Krisztus konszekrációjában a szeretet és az önatadás eleme mellett van egy szolgálati és jogi elem is, ez teszi eszkatológikus Főpappá. „Minthogy Krisztus megkapja a gratia Capitis-t, a szolgálatra való konszekrációja jogi elemet zár magába; enélkül az elem nélkül nem lehetne kellőképpen meghatározni üdvtörténeti helyzetét. Maga a kegyelem tartalmaz „hivatali” és jogi elemeket is (91.o.)... A teológiában a kegyelemnek különböző oldalai vannak. Ezek felülről származnak... A szent (sacer) lényben a Pneuma teljesíti be a jogot, ezért az egyházjognak van egy pneumatikus eleme (95.o.). A krisztológiai forrásnál vagyunk itt, ahonnan a „jus sanctum” eredhet az egyházban. Ez azonban szükségképpen föltételez egy olyan fórumot, amely képes gyakorolni ezt a jogot és jótállni érte, egy tényleges és hatékony szolgálatot.
19. A *kaiper* ellentétes kötőszó (Zsid.5,8) nemcsak a tárgyi feszültséget tárja fel az „Isten Fia” és az „engedelmesség” között, hanem a fokozott egzisztenciális feszültséget is: az Úrnak engedelmességet kell „tanulnia”.

20. A hármasság integrációja, amely már az ószövetségben megkezdődött (Mózes vezér, próféta, közvetítő, szenvedő, stb.), Jézus transzcendens tisztességében ér tetőpontra. Utána ezeket már csak tökéletlenül lehet megkülönböztetni. A „hármasság” kritikájára nézve vö. *W. Pannenberg, Grundzüge der Christologie* (1964), 28 skk.; francia fordítása megjelenőben van a Cerf kiadónál. *Otto Semmelroth, Das Geistliche Amt* (Mainz 1958), 108 skk.; francia ford. *Le ministère spirituel. Explication de son sens théologique*. Paris, 1965.
21. A zsidó levél felfogásában Isten népe még úton van a Szabbat felé, csak Jézus érte el ezt teljesen. Ezért az újszövetség bizonyos mértékig megőrzi a „*nomosz*” 7,12, a „*taxisz*”, a „*törvényhozás*” (8,6) jellegét. A nagy buzditások mutatják, hogy az egyén üdvössége nem biztosított, tehát a hit ökonómiaja, az ó „*törvény*” e megkülönböztető jegye, más formákban az újszövetségben is folytatódik.

V. Az apostolság és a papi szolgálat

1. Erre az egész kérdésre vonatkozólag néhány igen jó tanulmány áll rendelkezésünkre: *H. Schlier, „Grundelemente des Priesterlichen Amtes in Neuem Testament”*: *Theologie und Philosophie* 1969/2, 161-180; *Schreiben der deutschen Bischöfe...* (ld. könyvünkben 11-71.) *J. Coppens, „Le sacerdoce chrétien”*; *Nouvelle Revue Théologique* 1969, 225-245; 337-351; ez a szöveg később külön kis füzetben is megjelent: *Le sacerdoce chrétien. Ses origines et son développement*, Leyden 1970. Megtalálható benne az addig megjelent művek teljes bibliográfiája; *J. Giblet, „Les Douze, histoire et théologie”*: *Le prêtre, foi et contestation*, Duculot-Gembloux, P. Lethielleux, Paris, 1970, 44-76; *J. Colson, Ministre de Jésus-Christ, ou le sacerdoce de l’Evangile*, Paris, 1961.
2. Fölvehetjük azt a kérdést: használta-e Jézus az *apostolosz* szót, illetőleg arám megfelelőjét. *J. Dupont, „Le nom d’apotre a-t-il été donné aux Douze par Jésus?”* c. tanulmányában (*Orient chrétien* 1965, 445 skk) nemlegesen válaszol.
3. Erre a pontra már *M.-J. Colson* céloz, majd *André Feuillet* tanulmánya igazolta: *Le Sacerdoce chez saint Jean* (kiadatlan). Tegyük hozzá P. Feuillet megjegyzését: „Az apostolok tudatában vannak, hogy Jézus szent feladat elvégzésére választotta ki őket, azért az Apostolok Cselekedeteiben nagy gondnal akarják megtudni, kit választott Jézus, hogy Júdást helyettesítse megbízatásában. E célra a sorsvetést alkalmazzák, ahogy ez a templomban volt szokás a különböző liturgikus szerepekre való kijelölésnél (Lk.1,9)”. (*La doctrine des évangiles synoptiques sur l’Eglise*, kiadatlan.)
4. Vö. erről a tárgyról *P. Grelot* tanulmányát: *Pierre et les Douze* (kiadatlan); *E. Cothenet, Les Prophetes du Nouveau Testament* (kiadatlan).
5. E kérdésről vö. *H. Schlier* i.m. 164-168.
6. Utalunk ebben a tárgyban *P. Grelot* tanulmányára: „*Réflexions sur la structure ministérielle de l’Eglise selon saint Paul*” (i.m. II.fej. 1.jegyzet), és *E. Cothenet* főntebb idézett kiadatlan művének 4. jegyzetére. Lásd még: *J. Colson, Ministre de Jésus-Christ, ou le sacerdoce de l’Evangile*, Beauchesne, 1961.
7. *H. Küng, L’Eglise*. Paris, 1968, 494.

8. Vö. R. Bultmann, H.F. von Campenhausen, E. Kasemann, E. Schweizer, H. Küng. Az egész kérdéshez újból felhasználjuk E. Cothenet észrevételeit (idézett tanulmányának 4. jegyzetében.)
9. Itt is E. Cothenet bizonyítását alkalmazzuk.
10. Lásd P. Lécuyer (kiadatlan) beszámolóját. Nem tárgyalhatunk itt az alexandriai püspökök utódlásának problémájáról az első századokban. Vö. e tárgyban J. Lécuyer, „Le problème des consécrations épiscopales dans l’Eglise d’Alexandrie”: *Bulletin de Littérature ecclésiastique*, 1964. október-december, 241-257. Az a vélemény merült föl, hogy az alexandriai pátriárka nem püspöki kézföltétellel kapta meg püspökké szentelését, hanem a város papjai emelték trónra és talán szentelték is föl. Vö. W. Telfer, „Episcopal Succession in Egypt”: *The Journal of Ecclesiastical History*, 3, 1952, 1-13. Ezt megcáfolta E. W. Kemp, „Bishops and Presbyters at Alexandria”: uo., 6, 1955, 125-142. Mégis bizonyos idő óta a papi szolgálatról szóló különböző tanulmányok készpénznek veszik W. Telfer állításait. Vö. Fr. Van Beecks, „Towards an Ecumenical Understanding of the Sacraments: *Journal of Ecumenical Studies*, 3/1, 1966 telén, 83.o. 45. jegyzet („Telfer concludes his careful historical analysis as follows...”); H.J. McSorley, „Protestant Eucharistic Reality and Lack of Orders”: *The Ecumenist*, 1967 július 5, 69.o.; O’Hanlon, „A new Approach to the Validity of Church Orders”: *Reconsiderations*, Roman Catholics Presbyterian and Reformed Theological Conversations 1966-1967, New York, 1967, 148. és 155., 26. jegyzet. (A szerző itt még Telfernél is tovább megy, mert kiterjeszti ezt az esetet több egyházra: „a number of Churches in the first centuries”, 148.o.)
- P. Lécuyer a *Bulletin de Littérature ecclésiastique*, 1969-es évf.-ban, 81-99.o. megjelent cikkében kimutatta, hogy egyik hivatkozott érv sem állja ki a
11. Erről a témáról vö. M.-J. Le Guillou, „Pierre et le Serviteur” (La participation dans l’Eglise c. részben); *Problèmes actuels du catholicisme français*, C.C.I.F., Desclée de Brouwer, Paris, 1969, 148-155.
12. Erről a tárgyról vö. L. Cerfaux, „Saint Paul et le Serviteur de Dieu d’Isaie”: *Recueil Lucien Cerfaux* II.k. 439-454. Lásd: Csel. 13,17, Iz. 49,6 idézetével; 18,9-10, Iz. 41,9-10 nem-szószerinti idézetével; 21,11 Krisztusra, a Szenvedő Szolgára való célzással; 21,36 és 22,22 célzással Iz.53,8-ra; 26,16-18 célzással Iz. 42,7-16-ra. H. Denis és A. Feuillet is ezt a nézőpontot képviseli.
13. Vö. H. Schlier i.m.; J. Coppens, i.m. 236-237. Lásd még Cl. Wiener, „Hierurgein (Róm.15,16)”: *Studiorum Paulinorum Congressus Internationalis Catholicus*, 1961 (Analecta Biblica, 17-18, Róma 1963, II.k. 399-404). Továbbá A.-M. Denis, „La fonction apostolique et la liturgie nouvelle”: *Rev. Sc. Phil. Théol.* 52 (1958) 401-436; 617-656.
14. Vö. erről Yves Congar, „Deux facteurs de la sacralisation de la vie sociale au moyen age (en Occident)”: *Concilium* 47, 53-54.
15. Vö. i.m. 54-55 skk.
16. Ez a szemléletmód mindig alapvető szerepet játszott a keleti, főleg ortodox hagyományban.

VI. A papi szolgálat eszkatológikus jellege

1. Nagyon jól fejtette ki ezt a pontot Jean Mouroux „Réflexions sur l'intercommunion” c. cikkében: *Vers l'Unité chrétienne*, 1970. febr.-márc., 20-22.
2. Ebben a részben M. R. Didier gondolatait használtuk fel és foglaltuk össze (kissé módosítva), „Le Sacerdoce et l'existence historique des communautés chrétiennes” c. tanulmányából: *Essais de théologie sacramentaire*, Facult. de théologie de Lyon, Profac, 19-26.
3. Vö. *Lumen Gentium* No. 28, az idézett kijelentésekkel. Az újszövetségi papságot nem lehet meghatározni a püspökségre való vonatkoztatás nélkül: abban folytatódik az az apostoli küldetés és hatalom, amely az egyes helyi egyházak („per singula loca”) „alapító”, „létrehozó” hatásköre. Erről tanúskodik az egész történelem. Különösképpen tanúsítják a szentelési szertartások liturgiái bizonyosságai, kezdve az „apostoli hagyomány”-on. (Ezt a szentelési liturgiát egész Kelet elismeri és a római egyház is érvényesnek tartja.) Püspökség és papság viszonyának a különféle rítusokban föllelhető típusaira nézve vö. B. Botte, *L'Ordre d'après les prières d'Ordination*, Paris, 1957, 13-35.

4. A II. Vatikáni Zsinat világosan tanítja minden püspöki hatalom szentségi alapját, nemcsak a szakramentálisét (munus sanctificandi), hanem a tanítói (munus docendi) és pásztori (munus regendi) hatalomét is. Amit itt javasolunk, az ennek a tanításnak a papszentelésre való átvitele. Ez lényege szerint nem csupán szentségi hatalmakat ruház a papra, hanem a tanítás és pásztori tevékenység megbízatására való lényegszerű alapot is ad neki; ezt a feladatot a püspöki kollégium munkatársaként hivatott gyakorolni.

Ennek a tannak az alapja: az apostoli szolgálat lényegi egysége, amint azt a püspökök teljességében, a papok pedig kisebb fokban, részesedően birtokolják, valamint a szentelési szertartások lényegi egysége. De azért néhány különbség észrevehető. Miután a papoknak nincs birtokában az apostoli hatalom teljessége, nincs meg bennük mindaz az adomány sem, amelyet az egész hagyomány a püspököknek tart fenn: a hit autentikus tanítói értelmezése, és az a szerep, hogy a híveket igazi kormányzói tekintéllyel irányítsák.

Továbbá a papok csak annak a tanításnak és fegyelemnek megfelelően gyakorolhatják tanítói és lelkipásztori-irányítói szerepüket a hívek között, amelyet az apostolutódok, jelesül az adott körzetben a püspöki kollégiumot képviselő püspök tekintélye megszab.

Ha a pap egész papi tevékenységének ontológikus szentségi alapot tulajdonítunk (tehát tanításának és lelkipásztori vezetésének is, nemcsak szorosan vett szentségi tevékenységének), akkor ez egyszerre jelentős eligazítást nyújt az egyetemes és a szolgálati papság viszonyára nézve az egyház épületében. Jelentősen növelni fogja a keresztyén nép hitét a szolgálati papságban és működésében, de a papok hitét is életük és működésük jelentőségében, és ez észrevehetően fog hatni a lelkipásztori életre. Végül egy ilyen meghatározás értékes alapja lesz az állandó diakonátusra ruházandó lelkipásztori feladatoknak. Tekintve, hogy az egyház legfelsőbb tekintélye (a Szentatya és a püspöki kollégium) meghatározhatja, milyen „szolgálatokban” kíván részt juttatni, ill. melyeket óhajt átadni a papszenteléssel, a diakonátusra a papokéval analóg tanítói és lelkipásztori-irányítói szerepet lehetne bízni, megfelelő arányú ontológikus természetfölötti alappal.

5. Vö. *M. Martimort* (kiadatlan).
6. Miután leszögeztük a szolgálati papsággal járó feladatok egységét és egyetemes-ségét, a püspöki kollégium apostoli szukcessziójában való részvételének erejében, kiemelhetjük azt a történeti tényt, hogy e feladatok különböző jellegűek, mind a keresztény közösség történetében, mind egyes papok esetében, és megjelölhetjük ennek különböző indítékait. Valóban nem nehéz rámutatni, hogy a papi szolgálat gyakorlásának különféle jellege, legalábbis hosszú távon, a lelkipásztori helyzetek különbözőségétől függ. Ott, ahol a hit széles körben elterjedt és a családi élet, meg a környezet nagymértékben áthagyományozza, kidom-borodik a szentségi szolgálat, amely a lelkipásztort követi vagy előkészíti; viszont ott, ahol nincsen hit, vagy helyzete veszélyeztetett, a hit kialakításá-nak szolgálatá lép előtérbe. Ezek a jelenségek önmagukban érthetők. Nem szükséges a papság ószövetségi fogalmának – semmiképpen sem bizonyított – befolyásához folyamodni (vö. *Arnold, El ministero della fede*, 1. fejezet).
7. Ha a papszentelés és az abban közölt adományok alapján elvként állítjuk fel a papok részesedő és alárendelt jellegű társfelelősségét a püspöki testület apostoli küldetésében, akkor világosan megmutatkozik az a követelmény, hogy felelős és aktív módon biztosítsák a papok részvételét ennek az apostoli kül-detésnek megvalósításában, megfelelő jogi formákban (papi tanácsok) juttatva érvényre tapasztalataikat és karizmáikat. Sőt meg kell jegyezni, hogy a papszen-telés liturgikus formulái (*Traditio apostolica*) kiemelik azt a tényt, hogy a papok megkapják „spiritum gratiae et consilii, presbyteri ut adjuvet”, a presbiteri kollégiummal való együttműködés kegyelmét, és ez magában foglalja „a tanács lelkét”, vagyis a természetfölötti lelkipásztori okosságát.
8. Ez a szakasz két dolgot mond ki:
- a) Az egyház történelmében a szolgálatok, legalábbis alsóbb fokaikon, külön-bözőképpen voltak megszervezve, és a szent funkciók különbözőképpen osz-lottak meg püspökség és papság között; mindamellett mindig megvolt a meg-különböztetés a püspökök legmagasabbrendű papsága vagy apostoli szolgálatá és a papok alárendelt jellegű papsága között.
- b) Azt a hatalmat, amellyel az egyház a múltban, az apostolok halála után rendelkezett, ma is változatlanul birtokolja. Ennélfogva ma is új és különféle módokon oszthatja be a papi szolgálatokat és az apostoli küldetésben való részvételt, – megőrizve a megkülönböztetést a papság tetőfoka és az aláren-delt papság, továbbá a szó teljes értelmében vett papság és az alsóbb fokon álló szolgálak között. Utóbbiaknak lehetnek papi feladataik és papi adomá-nyaik, de nem mutathatják be a szentmiseáldozatot.
- Ezzel az elvel élt XII. Pius az ordo szentsége anyagának és formájának meg-határozásában (vö. *Sacramentum ordinis*, 1947. nov. 30, No.3.).
9. E helyen *P. Lécuier* beszámolójának összefoglalásával élünk (kiadatlan). A Tridentinum és a II. Vaticanum tételeire vonatkozólag vö. *Mgr. Jedin* össze-foglalását (kiadatlan).
10. Vö. *D.F. Haarsma* cikkét: *Quelques theses sur la théologie pastorale des prêtres*, 119.o.: *Actes du congres de Lucerne*: „Az az állítás, hogy a papi, kultuszt szolgáló és szentségi tevékenység nem az egyházi szolgálat egyetlen, elsődleges és kizárólagos feladata, szükségképpen az egyházi szolgálat deszak-lizációjára és deklerikalizációjára vezet... Az újszövetségnek az apostoli szol-

gálatra vonatkozó adataiból kiderül – és ezeket a vatikáni zsinat dokumentumai is megerősítik –, hogy nem ez az elsődleges szerepe; a két forrás egybehangzóan állítja Isten ígéje szolgálatának elsőbbségét.” P. Gagnebet (a csatolt iratban) viszont ragaszkodik az eucharisztikus áldozatbemutató szerepének elsőbbségéhez.

11. *M. Martimort* kiadatlan tanulmányának kifejezéseit alkalmazzuk.
12. *P. Karl Rahner* joggal határozta meg a következőképpen a papságot: „A papot így határozhatjuk meg: Isten Igéjének heroldja, de azzal a sajátossággal, hogy egy (valóságos, vagy legalábbis potenciális) közösség szolgálatára van rendelve, és ezzel a szolgálattal az egyház egész hatalma ruházta fel. Így olyan mértékben válik Isten Igéjének hivatalos hirdetőjévé, hogy az intenzitás legmagasabb fokán van rábízva ez az Ige, s erre a fokra a szentségi rendben jut el. Hogy nagyon egyszerűen mondjuk: az Evangélium hirdetője ő az egyház nevében és küldetésének erejében. Hirdetője azon a legmagasabb módon, ahogyan ez az ige megvalósul: az eucharisztikus ünnepben, Jézus Krisztus halálának és feltámadásának emlékezetében.” („A miniszteriális papság lényege”: *Concilium* 43, 81.o.)
13. *J. Mouroux* fogalmazását alkalmazzuk, a „Réflexions sur l’intercommunion” c. cikkéből: *Vers l’Unité chrétienne* 1970. február-március, 22.o.
14. *J. Mouroux* írja idézett cikkében (13. jegyzet): „Tekinthez-e a ’helyettesítés’-hez való folyamodást rendes és elégséges szabálynak? Tulajdoníthatunk-e a Szentléleknek Krisztusétól független újítói és teremtői szerepet, amikor maga Krisztus mindig úgy mutatta be, mint saját küldetésének eleven meghosszabbítását?”
15. Az ökonómia kérdésében *P. Duchatelez* cikkét vehetjük irányadóul: „Az ökonómia azt jelenti, hogy... törvényes pástorok bizonyos kompromisszumot engedélyeznek. Ez – a dogmák és a kifejezetten isteni törvények épségének megóvásával – a tanítás és a keresztény élet különféle területein a szabályoknak inkább engedékeny, mint szigorú alkalmazását foglalja magában, mégpedig az emberek, főleg a hívek üdvössége érdekében. Ez az üdvösség hozza magával az ilyen eljárás szükségességét, vagy alkalmas voltát, hogy elkerüljék a botrányt, megerősítsék a gyöngék hitét, segítségére siessenek a megtérő eretnekeknek, vagy elvegyék támadásaik erejét. Ilyenformán az ökonómia nagyszerű meghosszabbítása lehet a Krisztus üdvösséget hozó megtestesülésében megnyilvánuló szándéknak, amint ezt a Megváltó kinyilvánította, az apostolok utánózták, az egyház a századokon át alkalmazta” (*Nouvelle revue théologique*, 1970, 291.o.)

VII. A papi szolgálat beilleszkedése a mai világba

1. Az egyház sajátos jellegének alapos megjelölésére készítette Msgr. *J. Medina-Estevez* a fejezet végén függelékben olvasható szöveget.
2. A cölibátus egész kérdésére nézve vö. *P. Ol. Gonzalez de Cardedal* hosszú elemzését (kiadatlan). E fejezet végén rövid összefoglaló bibliográfiát adunk.

VIII. A papi lelkeség

1. Következésképpen a papok „nunquam alicui ideologiae vel factioni humanae inserviunt” (*Presbyterorum Ordinis* 6. pont vége).
2. *In Lev. hom.* 7,5 (Baehrens VI), 387.o.
3. Pierre Colin, „Le Prêtre, un homme ‚mis a part’ mais non ‚séparé’: Vatican II., *Les Prêtres*, coll. Unam Sanctam 68, 1968, 261-274. (vö. *Liégé*, A pap miköz-tünk; könyvünkben 207 skk.).
4. *Prêtres d’hier et d’aujourd’hui*, coll. Unam Sanctam 28 (1954).
5. Emile Marcus, *L’initiation au ministère. Conditions d’exercice de cette fonction ecclésiastique*: Vatican II., *Les Prêtres*, coll. Unam Sanctam 68, 345-371.

A SZOLGÁLATI PAPSÁG

PÜSPÖKI SZINÓDUS, 1971

A szinodusi dokumentum vatikáni, hivatalos francia szövegét ld. *La Documentation catholique*, 1972. jan. 2. (1600. szám) 1-12. – Német szövegét ld. „*Bischofssynode 1971 – Das Priesteramt*”. Eingeleitet von Joseph Kard. *Höffner*. Mit einem kurzen Kommentar von H. U. v. *Balthasar*. Johannes Verlag, Einsiedeln, 1972. Magyarul először a Szent István Társulat kiadásában jelent meg „A Szolgálati Papság” címen, Budapest, 1972.

BEVEZETÉS

Az utóbbi időkben, főleg a II. Vatikáni Zsinat óta, az Egyházban mély megújulási folyamat tapasztalható; ebben minden kereszténynek örömmel részt kell vennie, hűségesen az Evangéliumhoz. Mert a Szentlélek ereje jelen van, hogy megvilágítsa, segítse és beteljesítse küldetésünket.

Minden igazi megújulás nagy áldás az Egyház számára. És jól tudjuk azt – hála a legutóbbi Zsinatnak –, hogy a papok naponta megújuló erőfeszítéssel és egyre fokozódó buzgósággal nagymértékben hozzájárultak ehhez a megújuláshoz. Ismerjük azoknak a paptestvéreinknek hősies magatartását is, akik megpróbáltatások közepette – olyan országokban, ahol keményen elnyomják az Egyházat, vagy a missziókban – hűségesen teljesítik papi szolgálatukat és boldogok, hogy Istennek szentelik életüket. A megújulás azonban nehézségeket is hoz magával: ezeket a nehézségeket fokozottan érzik a püspökök és a papok egyaránt.

Mindnyájunknak kötelessége tehát, hogy a megújulás eme korszakában (a Zsinat figyelmeztetése szerint, vö. GS 4) kutassuk az idők jeleit és megpróbáljuk értelmezni őket az Evangélium fényénél, hogy így közösen megállapíthassuk: vajon Istentől jönnek-e, és elkerülhessük azt, hogy az Egyház küldetésének egységét kétértelműségek homályosítsák el, vagy hogy a szükséges alkalmazkodást megakadályozza a túlságos uniformizálás. Meg kell tehát különböztetnünk és el kell fogadnunk mindazt, ami jó; így a jelenlegi válság alkalom lehet a hit növekedésére.

Látva a kérdés fontosságát, a Szentatya az idei szinódusnak azt javasolta, hogy vitassa meg a szolgálati papság témáját. Már a szinódus előtt több püspökkari konferencia tanulmányozta ezt a témát, papok és gyakran világiak közreműködésével. Magára a szinódusra is meghívtak papokat, hogy e nagyfontosságú kérdés megvitatásában segítségére legyenek a püspököknek.

Feladatunknak evangéliumi egyszerűséggel akarunk eleget tenni: ez illik az Egyház szolgálatában álló lelkipásztorokhoz. Tudatában vagyunk annak, milyen nagy felelősséggel tartozunk az Egyház testvéri közösségének: meg akarjuk erősíteni paptestvéreink és a hívek hitét, erősíteni reményüket és felszítani szeretetüket. Bárcsak szavunk erőt és örömet adna Isten népének és ezt a népet szolgáló paptestvéreinknek!

A HELYZET LEIRÁSA

1. A II. Vatikáni Zsinat részletesen leírta az Egyház küldetését; ezenkívül a GS lelkipásztori konstitúció külön is foglalkozott az Egyház és a világ kapcsolatával. E kérdéskör alapos tanulmányozása jelentős eredményekhez vezetett: világosabban látjuk, hogy az üdvösség nem olyan elvont fogalom, amelynek semmi kapcsolata se lenne a történelemmel, nem időtlen kategória, hanem Istentől ered és eléri az egész embert, az emberiség egész történetét, hogy minden embert szabadon az Isten országába vezessen, hogy végül „Isten legyen minden mindenben” (1 Kor.15,28).

Könnyen belátható azonban, hogy számos nehézség merült fel: a papok idegenül tekintik azokat a mozgólódásokat, amelyek egyes embercsoportokat magukkal sodornak és képtelenek megoldani azokat a kérdéseket, amelyek az emberek számára életbevágóak. Igen gyakran a papok problémái és zavarai onnan származnak, hogy lelkipásztori és missziós munkájukban olyan elavult módszereket alkalmaznak, amelyek talán nem felelnek meg a mai kor mentalitásának. Súlyos problémák merülnek tehát fel; egy sereg megválaszolatlan kérdés onnan ered, hogy a papoknak reális nehézségeket kell megoldaniok lelkipásztori munkájuk közben, és nem egyszerűen (bár erre is van példa) az elkeseredett kontesztálás szelleme vagy az önző egyéni érdekek keresése vezeti őket. Szólhatnak-e a világiakhoz mint kívülállók? Az Egyház jelen lehet-e kellőképp bizonyos társadalmi csoportokban a papok tevékeny jelenléte nélkül? Ha a papi állapot megkívánja az evilági tevékenységekről való lemondást, vajon a világiak állapota nem jobb-e annál? Mit kell gondolni a jelen körülmények között a latin Egyház papjainak nőtlenségéről vagy a világban élő pap sajátos lelkiségéről?

2. Igen sok pap mélyen átéli a szekularizálódó világban jelentkező kontesztálást és szükségét érzi annak, hogy közvetlen elkötelezettséggel szentelje meg a profán foglalkozásokat és hogy az Evangélium kovásztát az események kellős közepébe vigye. Hasonlóképpen egyre fokozottabban érzik azt, hogy együtt kell működniök az emberekkel az igazabb és testvéribb világ felépítéséért. Abban a világban, ahol szinte minden problémának politikai vonatkozása is van, egyesek számára elengedhetetlen a politikában való részvétel, sőt a forradalmi cselekvés is.

3. A Zsinat kiemelte az Evangélium hirdetésének elsődrendű fontosságát. Ennek az ige hirdetésnek a hitből fakadó szentségi élet teljességéhez kell vezetnie. Mégis a vallás jelenségének mai helyzete sokakban kételyeket támaszt a szentségi és kultikus szolgálat jelentését illetően. Másrészt igen

sok pap – ezeket nem gyötri a „személyazonosság” problémája – egy másik kérdést tesz fel: mit kell tenniük, hogy a szentségi gyakorlat az egész személyt elkötelező hit kifejezése legyen, hogy a keresztyén istentisztelet ne legyen csupán külsőséges ritualizmus?

Azok a papok, akik igen érzékenyek arra, hogy milyen képet alkotnak maguknak az emberek az Egyházzal, és ugyanakkor tudatában vannak az emberi személy kiváló méltóságának, szeretnék megújítani az Egyház belső életét: megváltoztatni a személyek egymásközi, a személyek és az intézmények közötti viszonyt, sőt magát a tekintély struktúráját is.

4. Továbbá igen sok nehézség merül fel a papok és a püspökök, a papok egymásközi kapcsolataiban is; ez a nehézség csak fokozódik a papi szolgálat differenciálódásával. Mert a modern társadalom csoportokra oszlik szét; a különböző foglalatosságok és illetékességi területek az apostoli munka változatosságát követelik meg. Innen származnak a papi étellel kapcsolatos problémák, melyek a testvériességgel, az egységgel és a szolgálatban való együttműködéssel vannak kapcsolatban.

A Zsinat szerencsésen kidomborította a hívek általános papságára vonatkozó hagyományos és termékeny tanítást (vö. LG 10). E tanítás egyoldalú hangsúlyozásából azonban olyan nézetek alakultak ki, amelyek elhomályosítják a minisztériális papság helyzetét az Egyházban és nagy zűrzavart okoznak a papok és a hívek körében. Számos tevékenység, pl. a katekézis, a közösségek gondozása, sőt bizonyos liturgikus ténykedések is, ma már nem a papok kizárólagos feladata, hanem igen gyakran világiak is elvégzik őket, másrészt viszont sok pap – a már felhozott indokok alapján – meg akarja osztani a világiak életállapotát. Mindebből sokak lelkében szorongató kérdések merülnek fel. Van-e, igen vagy nem, egy sajátos elem a minisztériális papságban? Szükséges-e egyáltalán a szolgálati papság? A papi karaktert el lehet-e veszíteni? Mit jelent ma papnak lenni? Nem elég-e a keresztyén közösség szolgálatára vezetőket kijelölni: ezek papszentelés nélkül is elláthatnák egy időre a közösség szolgálatát?

5. De még ezeknél súlyosabb kérdéseket is felvetnek. Ezek részben az új exegézis és a történeti kutatások során felmerült problémák arról tanúskodnak, hogy egyesek lelkében válságba került az Egyház iránti bizalom. Ilyen kérdéseket tesznek fel: Vajon a mai Egyház nem távolodott-e túlságosan el a kezdeti (apostoli) Egyháztól, elannyira, hogy már képtelen hitelesen hirdetni az evangéliumot korunk embereinek? Eljuthatunk-e, a kritikai tanulmányok eredményeivel számolva, Krisztus valóságához? Ismerjük-e eléggé az ősegyház lényegi struktúráit ahhoz, hogy ezt változatlan eszményképnek vehessük minden kor, így a mi korunk számára is?

6. Ezeknek a kérdéseknek egy része nem új, már régebben felvetették őket, csak ma új megfogalmazásban tálalják azokat. Csakis a modern kultúra teljes összefüggésében érthetjük meg őket, amelynek értelme és értéke önmaga számára kérdésessé vált. A modern technika új eszközei reménységet keltenek a lelkekben, de a nagy lelkesedésbe mély szorongás is vegyül. Joggal kérdezhetjük, hogy vajon az ember képes lesz-e uralkodni művén és a technikát valóban a fejlődés szolgálatába állítani.

Egyesek, főleg a fiatalok, nem látják e világ értelmét és az üdvösséget vagy a pusztát – szemlélődésre beállított – eszmerendszerekben, vagy valláspótlékokban, a „mesterséges paradicsomban” keresik, ahelyett hogy részt vennének az emberiség közös erőfeszítésében.

Mások égő és utópisztikus reménységgel, Istent felejtve, a teljes felszabadulás eljövételének siettetésére szentelik életüket és személyes életük teljes értelmét a jelenből a jövőbe vetítik.

Igy teljesen szétválik a cselekvés és a szemlélődés, a munka és a szóra-kozás, a kultúra és a vallás, – az emberi élet immanens és transzcendens értelme.

Ebben a helyzetben maga a világ is homályosan várja a dilemma megoldását és előkészíti azt az utat, amelyen előrehaladhat az Egyház, az evangéliumi örömhír hirdetője. Mert az embereknek felkínált egyetlen üdvösség maga Krisztus, az Isten Fia és az emberfia, aki az Egyház révén jelen van a történelemben. Ő egyesíti ugyanis elválaszthatatlanul az embereknek az Isten iránti és Istennek végtelen szeretetét az emberek iránt, akik az éjben botorkálva keresik az utat, valamint az emberi szeretet értékét, amely akkor nyilvánul meg, amikor az ember életét adja barátaiért. Krisztusban, egyedül Krisztusban, minden valóság összekapcsolódik, és ebben a szintézisben tárul fel az ember egyéni és társadalmi életének értelme. Ezért az Egyháznak, Krisztus Testének a küldetése sohasem elavult, hanem ellenkezőleg: korunkban és az eljövendő korban is mindig időszerű. Az Egyház az említett egység tanúja és hathatós jele, éspedig különösképpen a szolgálati papság révén. Mert a pap szerepe az Egyházban éppen az, hogy az ige és a szentségek révén jelenvalóvá tegye Isten szeretetét, amely Krisztusban nyilvánkozott meg, és ugyanakkor elősegítse az emberek egységét Istennel és egymás között. Ebből folyik mindannyiunk számára, főleg a felszentelték számára az állandó evangéliumi megújulás kötelezettsége.

7. Tudjuk, hogy a világ egyes részein kevésbé érezhető még a most leírt kulturális változás, és az említett kérdések nem merülnek fel mindenütt, legalább is nem minden papnál öltenek ugyanolyan vonásokat.

Am a népek és személyek közötti kapcsolatok gyakoriságának rohamos növekedése láttán hasznosnak ítéltük, hogy a hit fényében megvizsgáljuk ezeket a kérdéseket és alázatosan, de a Szentlélek erejében, néhány irányelvet adjunk a konkrétebb válaszok megfogalmazásához. Ezek az irányelvek, még ha alkalmazni kell is őket a sajátos helyzetekhez, minden hívő és pap számára eligazítást nyújtanak, azok számára is, akik nyugodt körülmények között élnek. Ezért, hathatós tanúságot téve hitünkről, minden keresztényt testvéri szívvel buzdítunk arra, hogy szemléljék az Egyházban élő Krisztust, a mi Urunkat és lássák meg, miként működik papjai által: így meggyőződnek arról, hogy a keresztény közösség nem teljesítheti küldetését a miniszteriális papság nélkül. Tudják meg a papok is, hogy a püspökök megosztják gondolataikat és szeretnék egyre jobban megosztani azokat.

+

A szinódus atyáit ez a szándék vezeti, amikor az Evangélium szelleme szerint, követve a II.Vatikáni Zsinat tanítását és számon tartva VI.Pál megnyilatkozásait, röviden előadják az Egyház tanítását a miniszteriális papság és a lekipásztori gyakorlat legsürgősebb kérdéseivel kapcsolatban.

I. RÉSZ

ELVI ALAPOK

1. *Krisztus: Alfa és Omega.* Jézus Krisztus, Isten Fia és Igéje, akit az Atya megszentelt és a világba küldött (vö. Jn. 10,36), Szentlélekkel eltelve (vö. Lk. 4,1.18-21; Ap.Csel. 10,38), hirdette a világnak az Isten és az emberek közötti kiengesztelődés evangéliumát. Csodákkal megerősített prófétai prédikációja a húsvéti titokban érte el csúcspontját: ezzel fejezte ki az Atya legteljesebben irántunk való szeretetét. Jézus a kereszten mutatkozik meg leginkább jó Pásztornak, aki életét adja juhaiért, hogy összegyűjtse őket az általa megvalósított egységbe (vö. Jn. 10,15 skk; 11,52). Önmaga feláldozása által gyakorolta az egyetlen és legfőbb papságot, amely beteljesíti és egzszersmind túlszárnyalja az Ószövetség, és méginkább a pogány vallások minden papi rítusát és áldozatát. Jézus áldozatába felveszi minden idők minden emberének nyomorát és áldozatát, és még fokozottabban azok kínját, akik az igazságosságért szenvednek, vagy akiket naponta lever a balsors; továbbá azok erőfeszítéseit is, akik a világot elhagyva az aszkézis és a szemlélődés révén akarják elérni Istent, és végül azok munkáját, akik őszinte szívvel egész életüket egy jobb mai és jövődő társadalom kialakítására szentelik. Jézus a kereszten magára vette mindannyiunk bűneit; amikor pedig feltámadt és Úrrá lett (Fil. 2,9-11), kiengesztelt bennünket Istennel és megvetette az újszövetségi nép, vagyis az Egyház alapjait.

Ő tehát az egyetlen közvetítő Isten és az emberek között; az ember Jézus Krisztus (1 Tim. 2,5), mert minden Benne áll fenn (Kol. 1,16; vö. Jn. 1,3 sk) és mindennek Ő az összoglalata (vö. Ef. 1,10). Minthogy Ő az Atya képmása és a láthatatlan Isten megnyilatkozása (vö. Kol. 1,15), megalázkodása és felmagasztaltatása által elvezetett bennünket a Szentlélek ama közösségébe, amelyben Ő maga él az Atyával.

Ezért amikor Krisztus papságáról beszélünk, szemünk előtt kell tartanunk az Isten megtestesült Igéjének egyetlen, páratlan valóságát, amely magában foglalja a prófétai és a királyi küldetést is.

Igy tehát Jézus Krisztus többféleképpen jelzi és kinyilatkoztatja Isten mindent megelőző szeretetének hatékonyságát. Maga az Úr, Lelke által tevékenykedve az Egyházban, felkelti és serkenti az emberek válaszát, akik átadják magukat ennek az ingyenes szeretetnek.

2. *Út Krisztushoz az Egyházban.* Krisztus személyéhez és titkához mindig a Szentlélekben, az élő Egyház hagyománya által értelmezett

Szentírás révén jutunk el. Az egész Szentírást, de főleg az Újszövetséget úgy kell értelmeznünk, hogy valamennyi könyvét ugyanaz a Lélek sugallta: csakis teljességükben tárul fel végleges értelmük. És az Újszövetség egyes könyveiről nem lehet azt állítani, hogy értékük jóval kisebb, mint a többieké, mert késői keletűek. A Krisztushoz fűződő személyes és közvetlen kapcsolatnak kell táplálnia az Egyházban a mai hívők lelki életét is.

3. *Az Egyház Krisztustól ered az Apostolok révén.* Miután előbb bejelentette, hogy Péterre építi Egyházát, Krisztus az Apostolokra alapozta ezt az Egyházat (vö. LG 18). Az apostolok csoportjában két szempontot figyelhetünk meg: a Szentlélek közösségét és a hierarchikus szolgálat eredetét (Vö. AG 5). Ezért beszélnek az Újszövetség írásai az Apostolokra alapozott Egyházról (vö. Jel. 21,14; Mt. 16,18), amit a régi hagyomány röviden így fejezett ki: „Az egyházak az apostoloktól erednek, az apostolok Krisztustól, Krisztus Istentől” (Tertullianus, De praescr. her., XXI.4).

Az apostolokra alapozott és a világba küldött Egyház arra van hivatva zárandokútján, hogy hatékony jele (szentsége) legyen annak az üdvösségnek, amelyet Istentől Krisztusban kaptunk. Benne jelen van Krisztus, mint a világ üdvözítője: működésének célja, hogy az emberek szeretettel válaszoljanak Isten feléjük lehajló szeretetére. A Szentlélek kelti fel az Egyházban és általa a nagylelkű szabadság eme gesztusait, amelyek révén az emberek résztvesznek a teremtés és a megváltás művében.

4. *A hierarchikus papi szolgálat eredete és értelme.* A Szentlélek ajándéka révén az Egyház organikus szerkezetet kapott: különböző módon vesz részt Krisztusnak, a Pápnak, Prófétának és Királynak adományaiban, funkcióiban. Krisztus nevében és erejében cselekszik, amikor mint papi nép folytatja az üdvösség művét (vö. LG 10).

Az Újszövetség írásaiból világosan kitűnik, hogy az Egyháznak már a kezdet kezdetén hierarchikus struktúrája van: az Apostolnak és a hívek közösségének megvan a saját helyük; közösen alávetik magukat a Főnek, Krisztusnak és a Szentlélek sugallatainak.

A tizenkét Apostol ugyanis küldetése és feladata teljesítéséhez különböző segítőtársakat vett maga mellé (vö. Ap.Csel. 6,2-6; 11,30; 13,1; 14,23; 20,17; 1 Tessz. 5,12-13; Fil. 1,1; Kol. 4,11 és több helyen). Hogy pedig missziójukat haláluk után is folytassák, az Apostolok mintegy végrendeletként meghagyták munkatársaiknak, hogy fejezzék be és szilárdítsák meg az általuk megkezdett művet (vö. Ap.Csel. 20,25-27; 2 Tim. 4,6; Kol. 1,1; 1 Tim. 5,22; 2 Tim. 2,2; Tit. 1,5; Róm. Szt. Kelemen a Ko-

rintusiakhoz 44,3); lelkükre kötötték utódaiknak, hogy viseljék gondját a rájuk bízott nyájnak, hiszen a Szentlélek azért rendelte őket, hogy legeltesék Isten Egyházának nyáját (vö. Ap.Csel. 20,28). Az apostolok tehát ilyen embereket állítottak utóduul és meghagyták, hogy haláluk után más kipróbált emberek is folytassák lelkipásztori küldetésüket. (Vö. Clem. Rom. Ad Cor. 44,2; – LG 20)

Szent Pál levelei világosan tanúskodnak arról, hogy az Apostol tudatosan Krisztus parancsa, rendelkezése szerint cselekszik (vö. 2 Kor. 5,18 skk). Az Apostolnak az egyházak javára adott lelki hatalmai átruházhatók voltak másokra is (vö. 2 Tim. 1,6), és ezek ismét átadták utódaiknak az apostoli megbízatást (vö. Tit. 1,5).

Az Egyháznak ez a lényegi struktúrája – a nyájból és a hozzájuk rendelt lelkipásztorokból álló közösség (vö. 1 Pét. 5,1-4) – mindig normatív volt és az is marad az Egyház hagyománya szerint. Ebből a struktúrából folyik az, hogy az Egyház sohasem lehet önmagában zárt, hanem mindig alá van vetve Krisztusnak. Alapítójának és Fejének.

A közvetítő Krisztus küldetését folytató egyetlen szolgálati papság az Újszövetségben – különböző karizmákkal és szolgálatokkal rendelkezik és lényegileg – nem csupán fokban – különbözik a hívek általános papságától (vö. LG 10). Ez a papság biztosítja az Apostolok művének folytatását: az Evangélium hathatós hirdetése által, a közösség összegyűjtése és vezetése által, a bűnbocsátás és főleg az Eucharisztia ünneplése révén jelenvalóvá teszi Krisztust mint a közösség Fejét, aki befejezi az emberek üdvözítésének művét és teljes dicsőséget szerez Istennek.

A püspökök, és alárendelt fokon a papok ugyanis az egyházi rend erejében – mely a Szentlélekkel ruházta fel és Krisztushoz teszi hasonlókká őket (vö. PO 2) – részesednek a megszentelés, a tanítás és a kormányzás funkcióiban, amelyeknek gyakorlását a hierarchikus közösség pontosabban körülírja (vö. LG 24, 27 és 28).

A papi szolgálat az eucharisztikus gyülekezetben éri el tetőpontját, amely az Egyház egységének forrása és központja. Egyedül a papnak van joga ahhoz, hogy Krisztus személyében elnököljön e gyülekezetben és bemutassa az áldozati lakomát, amely révén Isten népe Krisztus áldozatához csatlakozik (vö. LG 28).

A pap Isten üdvözítő tervét hirdeti hathatósan ma is az Egyházban. Ő jeleníti meg szentségileg testvérei között Krisztust, minden ember Üdvözítőjét, és pedig a személyi és a társadalmi életben egyaránt. A pap biztosítja az Evangélium első meghirdetését, hogy egyházat gyűjtsön egybe, s ő gondoskodik ennek az egybegyűjtött egyházi közösségnek ál-

landó megújulásáról. Ezt a megbízatását a kézrátétellel és az ezt kísérő imával kapta. Ha hiányzik a papi szolgálat tevékeny jelenléte az Egyház nem lehet teljesen biztos hűsége és látható folyamatossága felől.

5. *A papság állandósága.* A pap a kézrátétel révén kapja a Szentlélek elveszithetetlen ajándékát (vö. 2 Tim. 1,6). Ez a valóság Krisztushoz, a Paphoz teszi hasonlóvá és megszenteli a papot (vö. PO 2); megadja neki a hatalmat ahhoz, hogy Krisztus küldetésében részesedjék, és pedig a tekintély és a szolgálat kettős szempontjából. A tekintély nem tartozik saját tulajdonként a szolgálóhoz: csupán az Úr hatalmának („*exousia*”) megnyilatkozása. Ennek erejében lesz a pap a kiengesztelődés eszkatologikus művének szolgálója (vö. 2 Kor. 5, 18-20). A szabad embereket Isten felé irányítja és ezzel építi a keresztény közösséget.

A keresztény hit azt tanítja, hogy ez a papot megjelölő valóság az egész életen át megmarad; ezt az eltörölhetetlen jegyet nevezi az egyházi hagyomány papi karakternek. Ez a jegy tehát azt fejezi ki, hogy Krisztus visszavonhatatlanul társul vette az Egyházat a világ üdvösségének munkálására és hogy maga az Egyház véglegesen Krisztushoz van rendelve művének folytatására. A papszentelés által „megjelölt” ember arra emlékezteti az Egyházat, hogy Isten ajándéka végleges. A Szentlélekből élő keresztény közösség körében a pap – minden gyarlósága ellenére – Krisztus üdvözítő tevékenységének biztosítója.

Ez a Krisztus papságában való sajátos részesedés egyáltalán nem tűnik el akkor sem, ha egyházi vagy személyi okokból a papot felmentik vagy eltiltják a papi szolgálat gyakorlásától.

6. *A közösség szolgálatában.* A pap nem szentelheti életét kizárólag a hívek egy kis csoportjának, még ha szolgálatát egy meghatározott közösség körében végzi is. Szolgálatát ugyanis mindig az egész Egyház egységére és a népek összegyűjtésére irányul. A hívek minden helyi közösségének szüksége van arra, hogy közösségben legyen a püspökkel és az egyetemes Egyházzal. Így a papi szolgálat lényegileg közösségi: egységben van a presbitériummal (a papok közösségével) és a püspökkel, aki – egységben Péter utódával – maga is a püspöki testület egységébe tartozik. Ez áll azokra a papokra is, akik közvetlenül nem állnak egy meghatározott közösség szolgálatában, vagy akik távoli, elszigetelt vidékeken dolgoznak. Maguk a szerzetespapok is – intézményük sajátos célja és struktúrája szerint – feloldhatatlan kötelékkel kapcsolódnak be valamilyen küldetésbe, amely az Egyház javát szolgálja.

A papnak teljes életét és tevékenységét a katolicitás szellemének kell áthatnia, tehát az Egyház egyetemes küldetését kell tudatosítania, hogy

szívesen elismerje a Szentlélek számtalan ajándékát, hogy a kellő szabadságot biztosítsa nekik és a közjó felé irányítsa őket.

Krisztus példáját követve törekedjenek a papok – egységben püspökükkel és egymás között arra a testvériségre, amelynek alapja a papszentelés és a közös küldetés. Így a papi tanúságtételnek nagyobb lesz a hitele.

7. *A pap és az evilági elkötelezettség.* Minden valóban keresztény tevékenység az emberek üdvét célozza. Jóllehet a végső időkre van beírva, ez a tevékenység nem hanyagolja el a földi feladatokat sem. Hiszen ennek a világnak minden valóságát alá kell vetnünk Krisztus uralmának. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az Egyház technikai illetékességet követel magának az evilági dolgok intézésében és megfelelnek ezek autonómiájáról.

Az Egyházat képviselő papnak, mint ilyennek, sajátos küldetése Krisztus parancsa szerint nem a politika, a gazdaság vagy a társadalmi élet területére szól, hanem vallási jellegű (vö. GS 42). Mégis, éppen szolgálatból kifolyólag, hozzájárulhat az igazságosabb társadalmi rend megvalósításához, főleg ott, ahol az igazságtalanság és az elnyomás miatt az emberi problémák súlyosabbak. Ám ilyen esetekben is meg kell őriznie a papnak az egyházi közösséget, és – szóban és cselekedetben egyaránt – vissza kell utasítania az erőszakot, mint evangélium-ellenes magatartást.

Az Evangélium igéje, amelyet a pap Krisztus és az Egyház nevében hirdet, és az általa kiszolgáltató szentségek hathatós kegyelme szabadítja meg igazában az embert egyéni és társadalmi önzésétől, és készíti arra, hogy előmozdítsa azt az igazságosságot, amely a köztünk élő Krisztus szeretetének a jele (vö. GS 58).

IRÁNYELVEK A PAPI ÉLETHEZ ÉS SZOLGÁLATHOZ

A szinódus atyái, egységben a római Pápával Krisztus titkának fényében és az egyházi közösség szempontjából megvizsgálták a papi küldetést; tudatában lévén azoknak a problémáknak, amelyekkel a püspökök és a papok találkoznak közös feladatuk teljesítésében, a következő irányelveket nyújtják, hogy választ adjanak néhány kérdésre és bátorságot öntsenek a lelkekbe.

I. A papok Krisztus és az Egyház küldetésében

1. A Küldetés: evangélizálás és szentségi élet

a) „Az Újszövetség papjai hivatásuk és felszentelésük által valamiképp kiválnak Isten népéből, de nem azért, hogy elkülönüljenek az egyház többi tagjaitól, akár bármely más embertől, hanem azért, hogy teljesen annak a munkának szenteljék magukat, amelyre az Úr meghívta őket” (PO 3). A papok tehát olyan mértékben találják meg „személyazonosságukat”, amilyen mértékben teljesítik az Egyház küldetését; mint az Úr pásztorai és szolgálói a Lélekben, különböző szerepet töltenek be Isten népe közösségében, hogy megvalósítsák az üdvösség művét a történelem során.

„Minthogy a papok sajátos hivataluknál fogva – amely mindenekelőtt az Egyház tökéletességét jelentő Eucharisztia bemutatásában áll – közösségben vannak a Fővel, Krisztussal és másokat is erre a közösségre vezetnek, nagyon érzik, hogy még mennyi hiányzik Krisztus Testének teljességéből, és következésképp azt is, mit kell tenniük, hogy ez a Test napról napra növekedjék” (AG 39).

b) A papok küldetése minden emberhez szól; és missziójuk az igehirdetéssel kezdődik. „A papoknak... első feladatuk az, hogy Isten evangéliumát mindenkinek hirdessék... Az üdvösség ígéje a hitetlen szívében felkelti, a hívőben pedig megerősíti a hitet.” (PO 4). Az evangélizálás célja az, hogy „mindazok, akik a hit és a keresztség révén Isten gyermekei lettek, összegyűljenek és az egyházban dicsérik Istent, részesedjenek Krisztus áldozatában és asztalához járuljanak” (SC 10). A jól értelmezett igeszolgálat a szentségekhez és a keresztyén élethez vezet, az Egyház látható közösségében és a világban megélt keresztyén élethez.

A szentségek kiszolgáltatása ugyanis szorosan az igehirdetéshez kapcsolódik: a szentségek a kegyelem erejével kifejlesztik a hitet. Nem szabad tehát lebecsülni a szentségeket hiszen az Isten ígéje általuk éri el teljes

hatását, vagyis a közösséget Krisztus titkával. Sőt, a papoknak úgy kell teljesíteniük feladatukat, hogy a hívek „minél buzgóbban járuljanak a szentségekhez, amelyek a keresztény életet táplálják” (SC 59).

Egyébként az állandó evangélizálás és a szentségi élet megszervezése természetükből kifolyólag megkívánnak egy tekintélyt: az egység szolgálatát és a közösség vezetését a szeretetben. Így világosan előtűnik az evangélizálásnak és a szentségek kiszolgáltatásának kölcsönös viszonya az Egyház küldetésében. A kettő szétválasztása megosztaná az Egyházat: veszélybe sodorná a hitet; és a pap, akinek a közösség egységén kell munkálkodnia, eltérne igazi hivatásától.

A szolgálati papságot tehát mindig az evangélizálás és a szentségi élet egysége jellemzi. Ezt minden papnak szem előtt kell tartania. Ám ennek az alapelvnek az alkalmazása az egyes papok életében és szolgálatában különböző: az Evangélium hirdetése a különböző és új konkrét helyzetekben más és más követelményeket támaszt a papi szolgálatnak.

c) Jóllehet a hit pedagógiája azt követeli, hogy az embert fokozatosan vezessék be a hitbe, az Egyháznak mindig a teljes evangéliumot kell hirdetnie a világnak. Minden papnak sajátos kötelessége tehát, hogy Isten igéjét teljesen hirdesse és az Egyház hite szerint értelmezze.

Az Isten Igéjének hirdetése a következő: a Lélek erejében hirdetni Isten csodatetteit és arra hívni az embereket, hogy részesedjenek a húsvéti titokban, hogy így ez a titok kovászként hassa át az emberek konkrét történetét. Isten tette ez: a Szentlélek ereje gyűjti össze az Egyházat belülről és kívülről. Az evangélizálás által az Ige szolgálja előkészíti az Ur útjait, nagy türelemmel és hittel alkalmazkodva az egyes emberek konkrét élethelyzeteihez és az egyes népek alacsonyabb-magasabb fejlődési fokához.

Az Egyház nem elégszik meg azzal, hogy a prédikáció révén az egyes embereket a megtérésre szólítja fel, hanem – sajátos hivatásának megfelelően – mint a társadalom lelkiismerete, prófétai szerepet is játszik a társadalomban, ugyanakkor, amikor állandóan a saját megújulására törekszik. Szükségét érzi annak, hogy foglalkozék az Evangélium hirdetésének személyi és társadalmi szempontjaival is, hogy az Evangélium az emberek alapvető kérdéseire választ adjon (vö. CD 13). Az emberek élettapasztalatait általában, és a papokét különösen, mindig az Evangélium fényénél kell értelmezni, ez azonban nem lehet sem az egyetlen, sem a legfőbb norma az igehirdetésben.

d) A szentségek révén megvalósuló üdvösség nem tőlünk jön, hanem felülről, Istentől. Ez a tény rávilágít Krisztusnak, az egyetlen Főpapnak és Közvetítőnek egyedülálló szerepére az Egyház Testében.

Mint hogy a szentségek valóban a hit jelei (vö. SC 59), megkövetelik, hogy minden értelmének használatára eljutott keresztény szabadon és teljes öntudattal éljen velük. Mindebből világos, milyen fontos az előkészület és a kellő hit azoknál, akik a szentségeket magukhoz veszik; de az is lényeges, hogy a pap egész életével, különösen pedig a szentségek nagyrabecsülésével és kiszolgáltatásának módjával tegyen tanúságot a hitről.

A Szentszék előírásai szerint a püspökök vagy bizonyos esetekben a püspökkari konferenciák feladata az, hogy előmozdítsák az igazi lelkipásztori tevékenységet és a liturgia megújítását az egyes vidékek sajátos helyzetének megfelelően, és ők állapítják meg azokat a kritériumokat is, amelyek a szentségek felvételéhez szükségesek. A papok által alkalmazott kritériumokat meg kell magyarázni a híveknek is: így, aki a szentségekhez járul, jobban tudatosíthatja felelősségét.

A papok kötelessége az, hogy kiengeszteljenek minden embert Krisztus szeretetében és hogy óvakodjanak minden szakadás veszélyétől. Nagy gonddal, okosan és lelkipásztori szeretettel törekedjenek az apostoli buzgóságtól vezetett közösségek kialakítására, amelyek az Egyház missziós szellemét képviselik. A kis közösségeket, melyek nincsenek ellentétben a plébániai és egyházmegyei struktúrákkal, úgy kell ezekbe beilleszteni, hogy a missziós szellem kovászául szolgáljanak. Az a tény, hogy az evangélium hathatós hirdetésében alkalmazkodni kell az emberek különböző helyzeteihez, a kifejezetten papi szolgálaton kívül még számos apostolokdási formának ad helyet.

2. Profán és politikai tevékenységek

a) A papi szolgálatot úgy kell tekinteni mint minden más emberi tevékenységénél fontosabb feladatot (és nem csupán mint teljes értékű emberi tevékenységet), jóllehet a papi munkának ez a kiválósága csakis a hit fényében érthető meg. Általános szabály az, hogy a papi szolgálatra kell fordítani a teljes időt. A pap részvétele ugyanis az emberek evilági foglalkozásaiban egyáltalán nem tekinthető fő célnak, ez nem fejezheti ki a papok sajátos felelősségét. Mert a papok, anélkül, hogy a világból lennének vagy azt példaképnek tekintenek, a világban élve egy másik életről tanúskodnak és ezt az isteni életet szolgálják (Vö. PO 3; Jn. 17, 14-16).

Annak a megállapításához, hogy konkrét körülmények között összeillik-e a profán tevékenység és a papi szolgálat, mérlegelni kell azt, hogy vajon az ilyen tevékenység szolgálja-e és mennyiben az Egyház küldetését, a nem-hívók vagy a keresztény közösségek ügyét; mindezt a helyi

püspök papjaival együtt döntse el, és ha szükséges, a Püspökkari Konferencia adjon irányelveket.

Ha a pap evangélizáló munkája esetenként megköveteli az ilyen profán elkötelezettséget, amely rendes körülmények között a világiakra tartozik, össze kell egyeztetnie azt egyéb papi munkájával, amennyiben az adott körülmények között a kérdéses profán tevékenység még a sajátosan papi munka kiegészítésének tekinthető (vö. PO 8).

b) Amikor az emberek alapvető jogai, a személyek teljes fejlődésének előmozdítása, az igazságosság és a béke ügyének szolgálata forog kockán, a papoknak és az egész Egyháznak olyan cselekvési módot kell választaniuk és olyan eszközöket kell használniuk, amelyek világosan megfelelnek az Evangéliumnak. Mindez érvényes nemcsak az egyének, hanem az egész társadalom szintjén is. Ezért a papoknak segítségére kell lenniük a világiaknak, hogy lelkiismeretüket helyesen alakítsák.

Olyan esetekben, amikor különböző elfogadható politikai, társadalmi vagy gazdasági opciókról van szó, a papok, éppúgy mint minden állampolgár, szabadon állástfoglalhatnak. Mivel azonban a politikai állásfoglalások természetüknél fogva ideiglenesek és sohasem fejezhetik ki teljesen és tartósan az evangéliumot, a papnak mint a jövődő valóságok tanújának bizonyos távolságot kell tartania a politikai megbízatásoktól vagy elkötelezettségektől.

Egyébként a papnak néha kötelessége ez a tartózkodás azért is, hogy az egység hathatós jele legyen és teljes szabadsággal hirdethesse az Evangéliumot. Arra is ügyelnie kell, hogy a saját pártállása ne tűnjék fel úgy a keresztények szemében, mint az egyedüli helyes magatartás és így állásfoglalása ne legyen szakadás oka a keresztények körében. A pap tartsa tiszteletben a világiak „érettségét”, amikor az ő illetékességi körükbe tartozó döntésekről van szó.

A papnak tilos politikai vezetőszeretpet vállalnia vagy aktív pártmunkát végeznie, kivéve, ha sajátos és kivételes helyzetekben ezt a közösség java valóban megkívánja; ilyen rendkívüli esetekben szükséges a püspök engedélye, aki előzőleg kikérte a Papi Tanács ill. a Püspökkari Konferencia véleményét.

Minden esetben figyelembe kell tehát venni a papi küldetés sajátosságát és az elsőbbséget a papi munkának kell adni. Így a papok – személyes tapasztalatból ismerve az Isten dolgait –, állandóan megújuló bizalommal, hatékonyan és örömmel hirdethetik az embereknek a várvavárt isteni üzenetet.

3. A papok lelki élete

Minden papnak sajátos hivatásában és szolgálatában kell megtalálnia a Szentlélekkel egységben és annak erejében élt életének legmélyebb értelmét. A papnak is, mint minden megkereszteltnek, az a hivatása, hogy Krisztushoz váljék hasonlóvá (vö. Róm. 8,29); de ezen túl, miként a tizenkét Apostolnak, sajátos címen is meg kell osztania Krisztusnak, a legfőbb Pásztornak belső életét és küldetését: „Tizenkettőt választott ki, hogy társai legyenek s hogy szétküldje őket hirdetni az evangéliumot” (Mk. 3,14). A pap életében tehát nem lehet hasadás Krisztus szeretete és a lelkek szolgálata között.

Krisztust a Lélek felkente és az Atya iránti mély szeretete arra ösztönözte, hogy életét adja az emberekért. Ugyanígy a Szent Lélek által felszentelt papnak is – minél inkább hasonulva Krisztushoz, a Főpaphoz –, az Atya művének kell szentelnie életét. Az egész papi élet alapszabályát kifejezik Jézus eme szavai: „Értük szentelem magamat, hogy ők is megszentelődjenek az igazságban” (Jn. 17,19).

Krisztus példájára, aki állandóan imádkozott, és a Lélektől vezetve, akiben azt kiáltjuk „Abba”, Atya, a papok az Isten Igéjéről elmélkednek, és mindennap az Evangélium fényében szemlélik az eseményeket: így az Ige hűséges és figyelmes hallgatóiként az Evangélium hiteles szolgálivá válnak. Legyenek buzgók a személyes imában, az óraliturgia végzésében, járuljanak gyakran a bűnbánat szentségéhez, és főleg legyenek hűségesek az Eucharisztia titka iránti áhítatukban. Az Eucharisztia bemutatása, még ha esetleg a hívek jelenléte nélkül történik is, az egész Egyház életének és a papi egzisztenciának középpontja marad.

A pap forduljon az égi valóságok és a szentek közössége felé; tekintsen Máriára, Isten Anyjára, aki teljes hittel befogadta az isteni ígét, és naponta kérje Mária közbenjárását, hogy Fia képmásához hasonulhasson.

Az apostoli munka is rendkívül fontos táplálékot nyújt a pap lelki életéhez. Ahogy a Zsinati dekrétum írja: „Ha igazán jó pásztorként dolgoznak, akkor éppen a lelkipásztori szeretet gyakorlásában fogják megtalálni a papi tökéletességnek azt a kötelékét, amely életüket és tevékenységüket egységbe fűzi” (PO 14). Az apostoli munkáját végző papot ugyanis megvalósítja és megerősíti az Egyház tevékenysége és a hívek példája. A lelkipásztorkodással együttjáró lemondások is arra segítik a papot, hogy fokozottabban résztvegyen Krisztus keresztségében és így a tisztább lelkipásztori szeretetre jusson el.

Ez a szeretet ösztönzi a papokat arra is, hogy a megszentelődésnek azokat az eszközeit használják fel inkább, amelyek jobban megfelelnek

koruk és kultúrájuk embereinek. A pap mindenkinek mindene akar lenni, hogy mindenkit megnyerjen Krisztusnak (vö. 1 Kor. 9,22), ezért figyelnie kell arra, mire szólítja a Szentlélek a mostani időkben. Így nemcsak emberi erőfeszítésével hirdeti az Isten Igéjét, hanem teljesen az Ige alkalmas eszközévé válik, a „kétélű kardként ható és vágó Ige” (Zsid. 4,12) szolgája lesz.

4. Papi nőtlenség (Cölibátus).

a) A cölibátus alapja

A papi nőtlenség teljes összhangban van a Krisztus-követéssel és azzal a feltétlen elkötelezettséggel, amelyet az apostol a lelkipásztori szolgálattal vállal. A pap, követve Urát, a cölibátus révén teljesebben fejezi ki készségét, és – húsvéti örömmel járva a kereszt útját – hálaadó áldozatként akar elégni.

Ha a cölibátust az Evangélium szellemében, imádságban és állandó önfegyelemben éli valaki, – ha hozzájárul még a szegénység, az öröm, a kitüntetések megvetése és a testvéri szeretet gyakorlása is –: olyan jel lesz, amely sokáig nem maradhat észrevétlen: magát Krisztust hirdeti hathatósan korunk embereinek. Mert manapság nem a szavak, hanem a tettek számítanak, – az az élő tanúságtétel, amely kinyilvánítja az Evangélium radikalizmusát és követésre szólít másokat.

b) Az indítóokok konvergenciája

A cölibátus, amely személyes választás, még természetes síkon is elősegíti az emberi személy teljes kibontakozását, érettségét, ha valamilyen nemes célért történik. Méginkább így van ez a mennyek országáért vállalt cölibátus esetében, amint ezt annyi szent és hívő példája mutatja: ezek teljesen Istennek és az emberek szolgálatának szentelték életüket, az emberi és keresztény kibontakozás előmozdítására.

A modern kultúrában, ahol a lelki értékek tisztelete elhomályosult, a papi cölibátus az abszolút Isten jelenlétéről tanúskodik, aki arra hív bennünket, hogy képmásai legyünk. Ott viszont, ahol a szexualitást annyira előtérbe emelik, hogy a személy igazi szeretete feledésbe merül, a Krisztus országáért vállalt cölibátus visszavezeti az embereket a hűséges szeretethez és megvilágítja az élet végső értelmét.

Továbbá jogosan beszélhetünk a cölibátusról mint eszkatológikus jellőről is. A cölibátust vállaló pap, túlhaladva minden esetleges emberi értéken, különleges módon Krisztushoz, a végső és abszolút értékhez tapad, és már mintegy elővételezi az Isten gyermekeinek végleges szabad-

ságát. Teljesen elismerve a keresztény házasság értékét és szentségét, az Istenországért vállalt cölibátus világosabban kinyilvánítja az újszövetségi Törvény lelki termékenységét illetve azt az atyaságot, amely révén az apostol – Krisztusban – a közösséget mint szülő szereti.

Krisztus követésének eme különleges módja arra segíti a papot, hogy legjobb erőit az Egyház építésére fordítsa; ezeket az energiákat csak úgy őrizheti meg és növelheti, ha állandóan belső kapcsolatban marad Krisztus Lelkével. Isten népe ezt a Krisztussal való egységet akarja látni és felismerni lelkipásztoraiban.

A cölibátus révén a papok könnyebben, osztatlan szívvel tudják szolgálni Istent és a nyáját, hathatósabban az evangélizálás és az Egyház egységének munkásai lehetnek. Így tehát a papok – még ha kevesebben vannak is – életük eme tanúságtétele révén gyümölcsözőbb apostoli munkát végezhetnek.

Végül a papi cölibátus nem csupán egyéni tanúságtétel, hanem – a papi testület egysége révén – társadalmi jelleget ölt: az egész papság közös tanúságtétele Isten népének gazdagítására.

c) A papi cölibátus kötelezettsége a latin Egyházban

A Keleti Egyházak hagyományai maradjanak érvényben úgy, ahogy most vannak a különböző vidékeken.

Az Egyháznak joga, hogy meghatározza a papi szolgálat különböző konkrét formáit, és hogy kiválassza a legmegfelelőbb jelölteket, akik bizonyos természetes és természetfeletti képességekkel rendelkeznek. Amikor a latin Egyház feltétlenül megkívánja a cölibátust a papsághoz (PO 16), nem azért teszi, mintha ez lenne az egyedüli út az életszentséghez. Hanem azért, mivel gondosan ügyel arra, hogy milyen konkrét formát kell öltenie a papi szolgálatnak a keresztény közösségben, hogy az Egyház épülését szolgálja.

Azért ragaszkodik a fennálló törvényhez, mert számos belső kapocs fűzi össze a lelkipásztori hivatalt és a cölibátust: aki ugyanis szabadon azt a teljes készenlételet választja, amely ennek a hivatalnak sajátos jegye, szabadon választja magát a cölibátust is. A papjelöltnek tudnia kell, hogy ez a kötelezettség nem annyira kívülről jövő törvény, mint inkább annak a szabad önátadásnak a kifejezése, amelyet az Egyház nevében a püspök elfogad és jóváhagy. Ily módon a törvény annak a szabadságnak az őrzője és védelmezője lesz, amely által a pap Krisztusnak adja át magát, következésképp „könnyű ígának” is érzi azt.

d) A cölibátusnak kedvező feltételek

Jól tudjuk, hogy a mai világban különleges nehézségek fenyegetik a papi nőtlenséget. Egyébként az elmúlt századok során is nem egyszer érezték a papok a nőtlenség nehézségeit. De a nehézségeket legyőzhetik, ha megfelelő feltételeket teremtenek. Ezek a következők: a belső élet elmélyülése az imádság révén, önmagunk felejtése, élő szeretet Isten és az emberek iránt, és a lelki élet többi eszköze; emberi egyensúly a társadalmi kapcsolatok harmónikus kiépülése révén; testvéri kapcsolat a papokkal és a püspökökkel, a lelkipásztori struktúrák korszerűsítése és együttműködés a keresztény közösséggel.

El kell ismernünk, hogy a cölibátust mint Isten ajándékát nem őrizheti meg a pap, hacsak már mint jelölt nem készült fel reá kellőképpen. Ezért igen fontos, hogy már a papjelölteknek kifejtsék a cölibátus pozitív szempontjait, és hogy szabadon válasszák ezt az állapotot, anélkül, hogy megzavarná őket az ellenvetések áradata, amely általában annak a jele, hogy valamilyen eredeti érték veszélyben forog. A papjelöltek tudják meg azt is, hogy Isten segítő ereje mindig velük van, ha hűségesen és osztatlan szívvel szolgálni akarják Őt.

Igazságosan és testvéri szeretettel kell bánni azokkal a papokkal is, akik megváltak a papi szolgálattól; jóllehet bizonyos szolgálatot nyújthatnak az Egyháznak, nem lehet megengedni nekik a sajátosan papi munkákat.

e) A cölibátus törvénye

A papi cölibátus jelenleg érvényben lévő törvényét a latin Egyházban továbbra is érintetlenül meg kell őrizni. (A szavazás eredménye: *Placet*: 168; *non placet*: 10; *placet in xta modum*: 21; tartózkodott: 3).

f) A nős férfiak szentelésének kérdése

Két formula közül választhattak az atyák:

A) Mindig érintetlenül hagyva a Római Pápa jogát, a nős férfiak szentelését nem kell megengedni még kivételes esetekben sem.

B) Egvedül a Római Pápa joga az, hogy kivételes esetekben, – lelkipásztori szükségből és szem előtt tartva az egyetemes Egyház javát –, megengedje érett korú és erényes életű nős férfiak pappászentelését.

NB. Az atyák a két formula közül választhattak, tehát ebben az esetben nem *Placet*-tel ill. *Non placet*-tel szavaztak. Az A) formulát 107, a B) formulát 87 atya választotta; kettő tartózkodott a szavazástól, két szavazat pedig érvénytelen volt.

III. RÉSZ

A PAPOK AZ EGYHÁZ KÖZÖSSÉGÉBEN

1. A papok és a püspök közötti kapcsolatok

Minél hűségesebbek maradnak az egyházi közösséghez, annál hűségesebben teljesítik a papok küldetésüket. Csakugyan a lelkipásztori hivatal, amelyet a püspökök, a papok és a diakonusok együtt gyakorolnak, kiváló jele az egyházi közösségnek, minthogy valamennyien megkapták a különleges megbízatást a közösség szolgálatához.

Hogy ez a hivatal valóban a közösség jele legyen, nagy gonddal meg kell teremteni gyakorlatához a konkrét feltételeket.

A II. Vatikáni Zsinat *Presbyterorum ordinis* k. dekrétumával megadta hozzá az irányelveket. A Zsinat tanítása szerint magának a szentelésnek és a küldetésnek az egysége megköveteli a papok hierarchikus egységét a püspökök rendjével. Ezt lényegesnek kell tartanunk ahhoz, hogy a püspök és a papság között helyreálljon és megújuljon a kölcsönös bizalmon alapuló kapcsolat. A püspököknek legyen gondjuk arra, hogy ezt az elvet a gyakorlatban is alkalmazzák.

A szolgáló tekintély és az aktív engedelmesség egyaránt a hitből táplálkozik, kölcsönös szeretetben, a fiúi és baráti bizalomban bontakozik ki, ehhez pedig az állandó és türelmes párbeszédre van szükség. Így tehát a papok és püspökük együttműködése egyszerre emberien őszinte és ugyanakkor természetfeletti lesz (vö. LG 28; CD 15; PO 7).

Az Egyház lelkipásztori tevékenységét két feltétel segíti elő: egyrészt a személyes szabadság, amely megfelel az Istentől kapott hivatásnak és karizmáknak; másrészt a közösség javát és a küldetést szolgáló szolidaritás (vö. PO 7). E feltételek biztosítója a püspök tekintélye, amelyet a főpásztor a szolgálat szellemében gyakorol.

A Papi Tanács – amely természeténél fogva egyházmegyei („Egyházmegyei Szenátus”) – az egyházi rend szentségén alapuló papi testvériség intézményes kifejezése.

Ennek a Tanácsnak tevékenységét nem lehet teljesen meghatározni törvény által. Hatékonyága főleg attól függ, mennyire hallgatják meg valamennyi pap véleményét és mennyire jutnak el az egységes gondolkodáshoz egyetértésben a püspökkel, akire a végső döntés hárul.

Ha mindez a legnagyobb őszinteséggel és alázattal történik, és ha sikerül legyőzni mindenfajta egyoldalú látásmódot, könnyebben felfedezik azt, ami a közösség igazi javát szolgálja.

A Papi Tanács olyan intézmény, amelyben a papok – jóllehet manapság a lelkipásztorkodás egyre inkább differenciálódik – felismerik azt a tényt, hogy az Egyház egyetlen küldetéséből részesednek valamennyien és kölcsönösen kiegészítik egymást.

Többek között erre a Tanácsra hárul az a feladat, hogy keresse a világos és jól meghatározott célokat, megállapítsa a feladatok elsőbbségét, jelezze a módszereket és bátorítást adjon mindahhoz, amit a Lélek sugall az egyéneknek és a csoportoknak, továbbá az is, hogy kedvező feltételeket teremtsen a lelki életnek, amely révén könnyebben megvalósul a szükséges egység.

Új formákat kell találni a püspökök és a papok hierarchikus közösségének kifejezésére (PO 7). Ezek révén kiszélesíthetők a helyi egyházak közötti kapcsolatok. Keresni kell az együttműködés új módozatait a papok és püspökök között az egyházmegyék fölötti szervezetekben és kezdeményezésekben is.

Ami pedig a szerzetespapokat illeti: együttműködésük a püspökkel, részvételük az egyházmegyes papság életében szükséges, jóllehet már sajátos munkájuk is igen értékes segítséget nyújt az egyetemes Egyháznak.

2. A papok egymásközi kapcsolatai

A papokat egy és ugyanazon szentség és küldetés kapcsolja össze, ugyanazon a művön dolgoznak: ezért természetes az, hogy egy bizonyos életközösség alakul ki közöttük, még ha nem is intézményesített formában; ezt a jognak is figyelembe kell vennie és megfelelő normákat kell adnia, új lelkipásztori struktúrák bevezetésével is.

Szorgalmazni kell az egyházi tekintély által elismert papi társulatokat is; az egyházi közösség szellemében működő társulatok ugyanis „megfelelő – egyházilag jóváhagyott – életszabályt és testvéri segítséget” (PO 8) nyújtanak, és – sajátos céljukat követve – egyszersmind a „papi szolgálat megszentelését” (PO 8) is elősegítik.

Minden módon keresni kell azt, miként lehet visszavezetni az egyházi egységbe azokat a papi csoportosulásokat, amelyek frakciós magatartással megosztják az Egyházat.

Szorosabbá kell fűzni és ki kell szélesíteni a szerzetesek és az egyházmegyes papok közötti kapcsolatokat, hogy igazi papi testvériség alakuljon ki közöttük: egymást kölcsönösen segítsék, főleg a lelki élet területén.

3. Kapcsolat a papok és a világiak között

A papok emlékezzenek arra, amit a zsinati dekrétum ír: „Őszintén

ismerjék el és mozdítsák elő a világiaknak a maguk területén való tekintélyét és az Egyház küldetésében viselt sajátos szerepüket. Komolyan tartásuk tiszteletben a társadalomban mindenkit megillető jogos szabadságot. Szívesen hallgassák meg a világiakat, testvéri megértéssel vegyék számba kívánásaikat” (PO 9). Másrészt viszont „a világiak legyenek tudatában annak, hogy mivel tartoznak papjaiknak... Osztozzanak gondjaikban, imádsággal és munkájukkal, amennyire lehet, segítsék papjaikat, hogy azok a nehézségeket könnyebben legyőzhessék és hivatalukat eredményesebben tölthessék be” (PO 9).

Mindenki tartsa szem előtt tehát az egyházi közösség sajátosságát: ki-ki személyes elkötelezettséggel, sajátos karizmái adományai szerint teljesítse hivatását Isten népén belül, kellő összhangban a többi taggal.

A Lelkipásztori Tanács – papok, szerzetesek s világiak részvételével – különösképpen alkalmas arra (vö CD 27), hogy az egyházmegyei közösség együtt tanulmányozza, organikusan megtervezze és eredményesen teljesítse lelkipásztori feladatait.

Minél jobban kialakul a püspökök és papok közös felelősség-vállalása, főleg a Papi Tanácsok révén, annál kívánatosabb az is, hogy minden egyházmegyében Lelkipásztori Tanácsot állítsanak fel.

4. Gazdasági kérdések

Az Egyház gazdasági problémáit csak úgy lehet megfelelően megoldani, ha az Isten népének közösségét és küldetését szem előtt tartjuk. Minden kereszténynek ugyanis kell segítenie az Egyházat szükségleteiben.

Amikor az egyházi pénzügyekről tárgyalunk, figyelembe kell vennünk nemcsak a helyi egyházon, az egyházmegyén, vagy a szerzetesi intézményen belüli szolidaritást, hanem ezen túl a vidék egyházmegyéinek vagy az egész ország egyházának helyzetét is, sőt tekintettel kell lennünk a világegyházra is, főleg azokra a helyi egyházakra, amelyek missziós-területen vagy szegény vidékeken élnek.

A papok fizetését az evangéliumi szegénység szellemében kell rendezni; lehetőleg igazságos és elégséges fizetést kell biztosítani minden papnak, ezenkívül a társadalmi biztosítás is kijár valamennyinek. A fizetések területén meg kell szüntetni a nagy különbségeket, főleg ugyanazon egyházmegyén vagy vidéken belül, figyelembe véve az ország lakosságának közepes életszínvonalát.

Az is igen kívánatos, hogy a keresztény nép fokozatos nevelésével eljussunk oda, hogy a papok megéleltése biztosított legyen, függetlenül szolgálatuk egyes ténykedéseitől, különösen a szentségek kiszolgáltatásától.

BEFEJEZÉS

Új utak nyílnak a papok számára, akik a Lélekben gyakorolják hivatalukat (vö. 2 Kor. 3,4-12) az egész Egyház közösségén belül, hogy mélyen megújult tanúságtétellel álljanak a modern világ elé.

Nagy bizalommal kell a jövő elé tekintenünk és kérnünk kell a Szentlelket, hogy az emberi erővel le nem győzhető veszélyek ellenére, ennek a Léleknek vezetésével és erejében megnyíljon az út az Evangélium előtt.

A pap számára mindig az apostolok, főleg Péter és Pál legyenek az eszményképek; hozzájuk hasonlóan állandóan hálát kell adnunk Istennek, az Atyának, hogy alkalmat ad valamennyiünknek arra, hogy hűségesebben felragyogtassuk Krisztus arcát.

Máris több jel tanúskodik a lelki élet újjászületéséről, miközben az egész világ emberei korunk forrongása közepette várják az élet teljességét. A kérdéses megújulás csak úgy bontakozhat ki teljesen, ha teljesebben résztveszünk az Úr keresztjében, hiszen a szolga nem lehet nagyobb uránál (vö. Jn. 13,16). Felfedve azt, ami mögöttünk van, a jövő dolgok felé lendülünk előre. (vö. Fil. 3,13)

Igazi bátorsággal kell kinyilvánítanunk a világnak annak a titoknak a teljességét, amely századokig el volt rejtve Istenben, hogy így az emberek maguk is részesedhessenek Isten teljességéből (vö. Ef. 3,19).

„Az örök életet hirdetjük nektek, amely az Atyánál volt és megjelent nekünk. Amit láttunk és hallottunk, nektek is hirdetjük, hogy ti is közösségben legyetek velünk. Mi ugyanis közösségben vagyunk az Atyával és az ő Fiával, Jézus Krisztussal” (1 Jn. 1,2-3).

Az idézett zsinati dokumentumok rövidítése:

AG: *Ad Gentes* (a missziókról)

CD: *Christus Dominus* (a püspökök lelkipásztori hivataláról)

GS: *Gaudium et Spes* (az Egyház a mai világban)

LG: *Lumen Gentium* (az Egyházzról)

PO: *Presbyterorum Ordinis* (a papi szolgálat és élet)

SC: *Sacrosanctum Concilium* (a liturgiáról)

MÁSODIK RÉSZ

PIERRE-ANDRÉ LIÉGÉ

A PAP MIKÖZTÜNK

P.A. Liégé 1960 évi konferencia-beszédei egy Chartres-i zárandoklat alkalmával, amely akkor nagy visszhangot váltott ki; sokszorosítva jelent meg „Le prêtre parmi nous” címen a Cité Abraham (Centre Communautaire St. Séverin) kiadásában.

RÖVID ÖSSZEFOGLALÁS – BEVEZETÉSÜL

Bár a papság a keresztény misztériumnak nem a legfontosabb jellemzője, az embernek a papról alkotott véleménye, a vele szemben elfoglalt álláspontja mégis gyakran sokat elárul abból, hogy az illető hogyan viszonylik a hithez és az egyházhoz:

- a pozitív ateista közönyt érez a pap iránt;
- a babonásan „vallásos” ember számára a pap az „Ég varázslója”;
- aki úgy „vallásos”, hogy a vallásban az isteni parancsoknak való alávetettséget lát csupán, annak a pap a „Magasságbeli funkcionáriusa”;
- az Evangélium és a hit embere, a hívek közössége szemében vajon kicsoda? Nagyon sok keresztény teszi fel ma is ezt az örök kérdést,
- amelyet minden kor a maga nyelvén fogalmaz meg.

Hogy ezekre a kérdésekre felelhessünk, megpróbálunk rávilágítani, mi a pap helyzete az egyházban és a szolgálatban, mi az, amit tőle kell várunk, mi az, amit csak ő adhat.

Ez elmélgések során azt tartjuk szem előtt, amit Szent Ágoston mondott híveinek: „A ti számotokra és a ti szolgálatotokban vagyok püspök; veletek együtt mint ti, én is keresztény vagyok.”

A következő kérdésekre fogunk részletesebben választ keresni:

A pap az ég varázslója?

Jézus Krisztus papja elsősorban a hit tanúja, s csak ezután a kultusz szolgája.

Különálló kaszt tagja-e a pap?

A felszentelés célja, hogy a pap az emberek szolgálatára álljon, s nem az, hogy külön kaszt tagja legyen.

Kiváltságos lény-e a pap?

A papi hivatás evangéliumi eredetű és az apostolok hagyománya.

Ünneprontó-e a pap?

A pap nem moralizálás, nem a tilalmak embere, de nyugtalanítja az emberek pogány életét. Arra törekszik, hogy megnyissa lelküket az evangéliumi üzenet befogadására.

I.

A PAP AZ ÉG VARÁZSLÓJA?

Testvéreim,

A keresztény papot nagyon gyakran *félreismerik*. Félreismeri őt a nemhívó, de ezen nincs mit csodálni: az ellenkezője volna csodálni-való. Amikor a nemhívó azt állítja, hogy tudja ki a pap, hogy megérti a papot, ezt fenntartással kell fogadnunk, mert csak a hit révén tudhatjuk, ki a pap.

A papot azonban – és ez már meglepőbb – néha a keresztények is, övéi is félreismerik. Azt gondolják róla, egészen más, mint amilyennek lennie kellene. Ez talán azért van így, mert néha másnak látszik, mint aminek lennie kellene. Még az is előfordul, (és ez már nemcsak meglepő, hanem megdöbbentő), hogy a pap saját szemében is félreismert lény. Sok keresztény pap van, aki nem tudja világosan, kicsoda is ő, milyen Istennek a papja, nem tudja, milyen papságról is van szó. Így válik lehetővé csak a fogalomzavar; lehetővé teszi, hogy a nemhívó azt gondolja: megérti a papot, holott hit nélkül meg nem értheti; és lehetővé teszi, hogy a keresztények azt higgyék: nem is keresztény pappal állunk szemben.

A pap félreismert lény. Ez a félreismertség arra készítet bennünket, hogy kutassuk, voltaképpen kicsoda is ez az ember, a keresztény pap. Kutatásunkat a forráshoz visszatérve, a keresztény hit alapvető tényeinek világánál folytatjuk anélkül, hogy bármit is újítanánk, bármit is kitalálnánk.

1. – Ami nem...

Tehát ki ő? Kérdezzétek meg az „embert az utcáról”, kérdezzétek meg az újságírókat, kérdezzétek meg bárkit, aki egyáltalán gondol róla valamit, s néha megfellebbezhetetlen bíró szerepében lép fel: mondják el, kicsoda is a pap. Az ezerarcú pap számtalan meghatározása.

Egyesek a *ceremóniák és rítusok* embereként írják le. A szótárak javarésze szerint (bárki maga is meggyőződhet róla), a pap az az ember, aki vallásos szertartásokat és rítusokat végez? De okvetlenül keresztény pap az, aki szertartásokat, rítusokat végez? Nem lehet ez akár imám is, vagy láma, vagy druida, vagy bálványimádó varázsló?

Máskor meg azt mondják: ő a szakrális ügyek intézője. Amikor főiskolai lelkész voltam, az igazgató, nehogy kompromittálja magát, – s ez jogában állt: nem volt hívő –, gondosan elkerülte az „atyám” vagy „abbé úr” vagy „tisztelendő úr” megszólítást, s ezért mindig „a vallásügyekkel megbízott úr”-nak nevezett. Van úgy, hogy *spiritualis*

zsandárnak minősítik a papot, s hagyják is, hogy vallási és erkölcsi téren zsandárkodjék. A kereszténység bizonyos területein egyes lelkészek valóban lelki zsandárként lépnek fel, Bernanos fogalmazta meg ezt a meghatározást.

Azt is tapasztalhatjuk, hogy a polgári világ valamiféle méltóságnak tekinti a papot. (Franciaországban egyidőben még úgy is nevezték: „a második császárság notabilitása” —, de ez már jó régen volt!)

Mások szemében meg a nemeslelkűség, a buzgóság embere. Más nemeslelkű ember is van a világon persze; más hősi és önzetlen hivatás mellett a papét mégis valamiképpen egyedinek tekintik. Nemeslelkű ember: ez volna hát a keresztény pap meghatározása?

Ismét mások számára —, és ezzel be is fejezem a felsorolást —, (a papnak ezt a meghatározását vagy inkább minősítését a végére tartogattam), a pap *varázsló*. Nyilván emlékeztek még az Ars-i plébánosról szóló film címére: „Az Ég varázslója”. Vajon ki nevezné Jézus Krisztust az Ég varázslójának? Ha valaki Jézus Krisztusról azt mondaná, hogy az *Ég varázslója*, megbotránkoznánk. Pedig az Ars-i plébános sem volt az, mint ahogy egyetlen keresztény pap sem lehet az Ég varázslója.

Ime a felfogások sokasága a papról. Ebben a sokféleségben, a vallások és a vallásosság kezdetéből eredő olyan szociológiai és vallási tradíciók keverednek, melyek a keresztény világba is behatoltak. Az előbbi felsorolást nem én találtam ki. Mindössze megpróbáltam a magam számára tudatosítani az általam ismert emberek magatartását, olyan embereket, akik meg vannak keresztelve, akiknek a számára tehát én pap vagyok. „Atyám, megáldaná az érmeimet?” „Atyám, van egy apáca nagynéném; tudja, én vallásos vagyok”; „Elmondana értem egy misét, biztosítani tudna az üdvöm felől?” Most egész sor tekintetet és magatartást látok lelki szememmel, melyből nyilvánvaló, hogyan viselkednek velem, mint pappal, és gondolom minden más pappal való kapcsolatukban. (A soraimat olvasó papok nyilván maguk is tapasztalták már mindezt). Hivatalnoknak tekintenek, de én semmiesetre se akarok hivatalnok lenni, még a szakrális világ funkcionáriusa sem. Esetleg olybá vesznek, mintha valami lelki zsandár volnék, pedig erre semmi rátermettséget sem érzek fölszentelt papi mivoltomban. Talán valami méltóságnak tekintenek, s ez kimondhatatlanul zavar, mert annyira ellentétes az Evangéliummal. A nemeslelkűség emberének néznek, s magamban megjegyezhetem, hogy nem vagyok sem nagylelkűbb, sem kevésbé nagylelkű, mint bárki más, aki nem pap. Máskor meg éppen az Ég varázslójaként kezelnek, no de ezt már határozottan visszautasítom.

Ha a keresztény pap mindez nem, nem azonos a képesűjságokban közölt papi képpel, nem azonos a „csuhásokat” szerető, sem azokat gyűlölő emberekben élő képpel, akkor kicsoda hát a keresztény pap?

Ebben az első eszmefuttatásban azt próbálom kifejteni, ami a keresztény papban perdöntően eredetinek látszik, ha egy pillantást vetünk arra, ami a pap és a papság, a vallási hagyomány egészében. Szinte tapogatózva keresem, mi az, ami a keresztény papban merőben más, mint abban, akit a vallások és a tradíciók általában papnak neveznek. (Sajnos midnössze ez az egy szavunk van a megjelölésre, ezért beszélünk kezdettől fogva *keresztény papról*.) Ki a vallások papja általában? Kicsoda Jézus Krisztus és mi a benne megvalósult papság? Kik tehát a papok, akiknek forrása Jézus Krisztus? E kérdések a tárgyai a most következő elmélkedéseknek.

2. *A vallások papja*

Nem titkolom előttem, mennyire zavar, hogy eszmefuttatásom eleje óta a *pap* szót használom a sacerdotium személyes megfelelőjeként.

A francia nyelv sajnos nem alkotta meg a „sacerdos” kifejezés fordítását, mint ahogy megteremtette a *pap* (prêtre) terminust (lásd a görög „presbüteros” és a keresztény-latin „presbyter” = agg) és ez, amely a püspök terminussal együtt eredetileg csak a Jézus Krisztustól eredő sacerdotium szolgáit jelentette, ma már mindazokat jelenti, akik valamely papság (sacerdotium) letéteményesei. A pontos jelentéssel bíró keresztény fogalom az általános vallási szóhasználat egyik fogalmává lett: magában foglalja a papság (sacerdotium) letéteményeseit a vallásokban, valamint Jézus Krisztust és a belőle eredő egész keresztény papságot. Egyetlen szótári megkülönböztetés sok félreértés elkerülését tette volna lehetővé; pl. a félreértést, hogy Jézus Krisztust papnak nevezik, holott ő (a Sacerdotium; hogy a keresztény népet papi népnek mondják, holott sacerdotális nép; a félreértést, hogy a püspököt főpapnak mondják, holott ő szenteli a papokat. A görög és latin terminusok „hierieüs” és „sacerdos”, amelyek minden vallásban az áldozati cselekmény letéteményeseit, a szakrális funkcionáriusait jelentik, nem vonják maguk után ezt a fogalomzavart. Ezért szeretném, ha ezt a francia sacerdoté-val fordítanák. Éspedig abban az értelemben, hogy vizsgálódásunkban megállapítjuk, mi különbözteti meg a keresztény sacerdosokat (a püspököket és papokat) a nemkeresztény sacerdos-októl a sacerdos-ok összességében. E célból meg kell állapítanunk, kicsoda Krisztus, az egyetlen Sacerdos, a nemkeresztény sacerdos-okhoz viszo-

nyitva, és kicsoda a keresztény sacerdos-okhoz (püspökök és papok) viszonyítva, akik úgyszólván leszármazottai.

Úgy gondolom, azoknak, akik nem látják egészen világosan, mire jó ez a pedantéria, a későbbi fejtegetések világosan megmutatják, hogy a szóhasználat nagyon is fontos. Mindez azonban csak szótári előzmény. Most pedig lássuk röviden, hogy mi az, amit sacerdotiumnak neveztek és hogy az előbbieken kimutatott helytelen szóhasználat miatt, mire használják a pap megjelölést az egészében tekintett vallási tradícióban.

Csaknem minden történelmi vallásnak volt egy sacerdotiuma és ennek letéteményesei (a papok). Ha általános leírást akarunk adni arról, hogy minek a megjelölésére használták ezekben a vallásokban a sacerdotium és a pap fogalmát, úgy vélem, megegyezhetünk a következő mozzanatokban. Emberekről van szó, akik főként a vallási szertartást végzik, s akikről úgy vélik, hogy az istenség közelében vannak. Így számíthatnak közbenjárásukra, ha adott esetben az istenség kegyeit el akarják nyerni, hogy őt kiengeszteljék, ha a haragja fenyeget, hogy a vallásos embert megszabadítsák a veszedelmektől és a bűntudattól.

De vigyázzunk: a kereszténység nem vallás, *a kereszténység Kinyilatkoztatás és hit, Szövetség és egyház*. És ez egészen mást jelent. A vallások többsége a szakrális világ kategóriájában beszél az univerzumról, mint amely az ember hatalmán kívül áll. Mint az embert többé-kevésbé teljes függőségbe kényszerítő univerzumról, amelyet többé-kevésbé személyes istennel azonosít. Ez a szükség-diktálta vallásos érzület: amikor az embernek az istenség jótéteményeire és mindennapi életét szolgáló biztonságra van szüksége. Vagy a félelem diktálta vallásos érzület, amikor az ember megérzi, hogy van, hogy vannak más erők, (– túlvilági, vagy transzcendentális, vagy isteni erők, mindegy hogyan mondjuk –), s úgy érzi, hogy ezek az erők fenyegetőek, jobb, ha óvakodik tőlük. Ezek az érzelmek készítetik az embert arra, hogy szertartások, varázslások és áldozatok révén próbálja semlegesíteni a túlvilági erőket.

A vallások papjai ilyen módon lesznek beavatottak, közbenjárók az ember javára, közbenjárók a szakrális világ, az istenség és az ember között. Akár azért, hogy az istenség világának erőit az emberek biztonsága érdekében működtessék, akár azért, hogy eltávolítsák az isteni és földöntúli erőket. Mert ezek valamiféle magnetizmus révén eljuthatnak az emberhez, s veszélyeztethetik szándékait, fenyegethetik az ember létét, biztonságát, lelki békességét. Vagy mint a megszállottak valóságában, például a valdensieknél, a transz és a tánc ritmusai révén

vallásuk papja rendkívüli extatikus élményekben részesíti a híveket.

Ez volna hát a papnak, a rítusok – sőt szertartásos üzelmek – emberének első vonása. Azért fordulnak hozzá, hogy bizonyos taglejtéseket, testmozdulatokat tegyen, hogy alkalmazzon bizonyos ima-szövegeket, anyagokat, biztosak lévén abban, hogy e taglejtések, e szövegek és anyagok alkalmazása révén az istenséget lecsitíthatják, jóakaratra hangolhatják.

Talán fölösleges is mondani: sok keresztény van, aki – sajnos – csak ezt várja a papjától. Sajnos, nem elég megkeresztelve lenni ahhoz, hogy megkülönböztethessük a keresztény hitet az általánosságban vett vallástól.

A második elem, mely az általános vallási tradíció szerinti „pap” fogalomban nagyjából mindig azonos az, hogy a pap külön kaszthoz, a *klérushoz* tartozik. (Vajon Jézus Krisztus a klérushoz tartozott? – Máris vessük fel a kérdést.) Tehát különálló, a „profántól” távol élő ember, mert a profán az tisztátalan, ő pedig a szakrális világ részese. A papok tehát különállóak, távoliak, a jó oldalon vannak, ahonnan jót sugározhatnak a másik, a profán oldalon élő emberre. Bizonyos mértékig valóságos jót, bizonyos mértékig védelmet nyújthatnak neki. Ez módjukban áll, ez a szakrális szférájához való tartozásuk velejárója. A papság privilegizált, különálló, védett kaszt: ime ez is egy meglehetősen általánosan elfogadott felfogás a papról. Hogy ez mennyire igaz, gondoljunk csak arra, hogy hány meg hány keresztény gondolkozásában azonosul teljesen a pap meg a klérus fogalma. Mi papok is, akik arra törekszünk, hogy igazi képünk legyen arról, mik is vagyunk, ugyancsak beleizzadunk, mikor meg akarjuk értetni: „Kérem szépen én nem a klérus vagyok, az egészen más!” A klérus a papi funkció társadalmi vonatkozása, de nem beszélhetünk a „klérus misztériumáról”, mert ez olyasmí volna, mintha a „sötétkamra” misztériumáról beszelnénk. Nem ez a keresztény misztérium, de van keresztény papi misztérium.

Igy a vallásokban a papi tiszt letéteményese olyan valaki módjára jelenik meg, aki a rítusokkal, az engesztelő áldozatokkal, a feláldozás, a holocaustum külsőséges áldozataival van szoros kapcsolatban. Vagy azért, hogy elnyerje az istenek vagy az Isten kegyét, vagy azért, hogy lecsillapítsa az istenek vagy az Isten haragját. Vagy ha nem varázsló (– de így vagy úgy mégis csak azzá lesz –,) úgy a szertartások hivatalnoka, a vallásos biztonságérzet tisztviselője, akit az istenség iktatott be hivatalába. Rendszerint díjazást kap, alamizsnát adnak neki, hogy imái,

szertartásai, a beavatottaknak ezek a kis praktikái érvényesek és hatá-
sosak legyenek. Mindez még nagyon sokak gondolkozásában él ma is,
a vallások távoli örökségeként. Hányszor meg hányszor esik meg, hogy
ingyen végzünk egy szertartást, (amiért nem kellene fizetni), de a hívek
attól tartanak, hogy így nem érvényes az egész s ezért fizetni akarnak.

3. A keresztény papság szelleme felé

A keresztény pap tehát nem a szakrális világ embere. A szakrális világ fogalma egyébként sem keresztény, hanem filozófiai és vallástörténelmi fogalom. Keresztény kategória a hit, az Isten szava, keresztény kategória a Szövetség, a Kinyilatkoztatás, az egyház. Hogy mi a kereszténység? Teljes biztonsággal felelhetjük: a kereszténység történelmi és eszkatológiai kinyilatkoztatás; a kereszténység hit, Szövetség, a kereszténység egyház. És ebben a viszonylatban majd fölfogjuk, mit jelent a keresztény papság és mi a keresztény pap igazi helye.

Olvasóim kérdezhetik, hogy az Ószövetségben, s a jeruzsálemi templomban szorgoskodó papok nem hasonlítanak-e a vallások előbb leírt papjaihoz?

Nem akarok kitérni a kérdés elől, mert megfontolást érdemel. Az Ószövetség papjai valóban főként szertartások és áldozatok embereinek tűnnek. Mondom *főként*, mert ezen kívül ők voltak a törvény betartásának őrei is. Mint a vallások papjai, végül ők is kasztot alkottak, nagyhatalmú klérust. Sok minden játszott közre abban, hogy a szakrális világ hivatalnokai legyenek egy „*elektrosokk*” vallás szolgálatában, mely ellen a próféták mindnyájan szót emeltek, főleg Jeremiás. Az előírások, melyeknek alá voltak vetve, s melyeknek másokat is alávetettek, (vö. Leviticus) a szertartások emberévé tette őket. Jézus azonban elvetette a formalista szertartásokat.

De az Ószövetség papja mégiscsak azáltal létezett, csak azért gyakorolhatta a szertartásos közvetítő szerepét, mert Isten elébe jött, mert Isten belépett a történelembe és mert maga Isten szabta meg az emberrel való egységének feltételeit. Ez az alapvető tény, mely már az Ószövetségnek is szerves része volt, az Újszövetségben bontakozik ki. Kérlek benneteket, legyetek erre figyelemmel.

Mint szent Pál mondja az Apostolok Cselekedeteinek 12. fejezetében, valamennyi vallás mintegy tapogatózva kereste Istent. De attól a naptól kezdve, amikor Isten megnyilatkozott a történelemben: az Ószövetségben és Jézus Krisztusban, már nem arról van szó, hogy az ember keresi Istent, hanem Istennek arról a döntéséről, hogy az emberiség történel-

mének irányítását kezébe veszi és hiten alapuló új történelemmé, új létté alakítja. Többé nem az az ember dolga, hogy kutassa, mi módon tudna kapcsolatba kerülni az Istenséggel, hanem az, hogy határozottan és mindig szem előtt tartsa a tényt: Isten eljött hozzá, belépett az emberiség történelmébe, kinyilatkoztatta magát, szövetséget kötött, frigyre lépett az emberrel. Ettől fogva oly közösség létesült, amely Istentől hajol le az ember felé, hogy azt magával ragadja Isten felé. S a történelmi kinyilatkoztatás kezdete óta Isten munkálkodik a világban, hogy a vele való igazi közösség feltételét megalapozza. Ezt a tényt bibliai szóval Szövetségnek nevezzük. A vallás az emberből indult ki és irányult Isten felé, a vallás a maga különböző megnyilvánulási formáival nem volt egyéb, mint tapogatózó kutatása annak, vajon az ember mi módon tudna kapcsolatba kerülni az isteni világgal. A kereszténység nem egyszerűen csak vallás, nem egyszerűen csak a legjobb vallás, a kereszténység hit. Ismétlem: *hit és Kinyilatkoztatás*, mert már nem arról van szó, hogy az ember kutatja az Istennel való kapcsolat módzatait, hanem arról, hogy az ember belépett azoknak a kapcsolatoknak a világába, emlyet Isten teremtett az emberiséggel. Minden odafentről ered, az isteni döntésből, az isteni kegyelemből; Istennek a történelemben való jelenlétéből. Isten Igéjének a vallása: ismeretes ez a meghatározás. Ha továbbra is azt mondjátok, hogy a kereszténység is vallás, nem ütközök meg, ne legyünk szórszálhasogatók a szavakat illetően, csak arra kérlek, világosan beszéljete: ez a vallás Isten Igéjén alapszik.

Igy tehát az Ószövetség papjai valóban a szertartás, az áldozatbemutatás emberei, de a húsvétvárásnak, Isten eljövetelének alárendelt áldozat emberei. Nem ők találják ki az áldozatukat, nem ők állítják magukról, hogy az isteni világ oldalán állnak, Isten állapította meg a közte és népe közötti kapcsolatoknak a szabályait. A papok kiválasztottak, fölszenteltettek, hogy a társadalomban megvalósítsák ezt a szövetséget, ám a szövetséget Isten alapította. Az ároni és levita papság úgy ahogy volt, mégis bizonyos hasonlóságot mutat a pogány papsággal. Ezért rajta túlhaladva el kell jutnunk ahhoz, ami a keresztény papságot alkotja, vagyis világosan meg kell látnunk azt, hogy a szó teljes értelmében mi a papság (sacerdotium) Isten Igéjének vallásában.

4. *Jézus Krisztus a Sacerdotium*

Most lássuk meg a keresztény pap arculatát, vagyis Jézus Krisztust. A keresztény pap ugyanis Jézus Krisztusban teljeseedik ki. És miért? Nem azért, mert Jézus nem a szertartások embere volt, mert Jézus

Krisztust nem tudjuk elképzelni amint a pogány papok módján a szakrális világgal űzérkedik; nem tudjuk elképzelni, amint áldozatot mutat be a Templomban, hogy kapcsolatot teremtsen Istennel, mint a levita papok.

Nem, mindez túlhaladott, mert Jézus Krisztus emberségében az egész történelmet és valamennyi embert képviseli, mert Jézus Krisztus Isten-ségében képviseli Istennek az emberi történelemre vonatkozó szándékát, mert Jézus Krisztus, aki mint valóságos ember, a történelem képviselője, mint valóságos Isten, Istennek e történelemmel kapcsolatos szándékainak képviselője: *Jézus Krisztusban tökéletesen megvalósul a történelem kapcsolata és közössége Istennel.*

Nézzük csak meg közelebbről, mi történt Jézus Krisztus által: A földinek, az emberinek, a történelemnek az egysége az élő Istennel, a személyes Istennel, a megnyilatkozó Istennel. Milyen Szövetség ez, testvéreim? Személyes Szövetség. Milyen történelem? Isten személyes történelme. Olyannyira személyes, hogy ettől kezdve teljes bizonyossággal állíthatjuk: az emberi történelemben, a vallási tény történelmében nem lesz döntőbb valóság annál a valóságnál, amit Jézus Krisztus embervolta jelent. Krisztus embervolta jelenti a személyes Isten végleges kapcsolatát az emberiséggel. Az egységnek és a Szövetségnek döntőbb, véglegesebb állapota nem lesz ennél, amely már nemcsak ígéret, hanem meg is valósult Jézus Krisztus embervolatban.

Ezért, bár az Ószövetség papja már nem a szakrális világ papja volt, hanem az Istennel való személyes kapcsolatot, Isten és a történelem szövetségét kereste, a keresztyén pap tökéletes megvalósulását mégis csak Jézus Krisztusban láthatjuk. Benne és általa teljesen, tökéletesen és fölülmulthatatlanul valósult meg az új és örök Szövetség, Isten egysége a történelemmel. S mindez ama papi aktussal, amely egész élete volt. Tehát nemcsak a keresztyéldezővel, hanem az egész húsvétal, vagyis Jézus Krisztus személyesen átélt történelmével, melynek a voltaképpeni Húsvét alkotja végső pontját.

A Zsidókhoz írt levél szerzője, emlékezett rá, nagyon hangsúlyozza: Jézus egyszeriben Isten felé fordította az emberiséget, az áldozat és a hálaadás állapotába helyezte, isteni súlyát és igazságát adta neki. És mindezt nem vallási eljárásokkal, hanem az átélt kapcsolat, az Isten Igéjében való teljes elkötelezettség révén. „Nos, szent testvéreim, a mennyei hivatás részesei, tekintsetek csak hitünk követére és főpapjára, Jézusra... Mivel tehát olyan kiváló főpapunk van, aki áthatolt az egeken, Jézus, az Isten Fia, tartsunk ki a hitben.” (Zsid.3,1, 4,14)

Messze vagyunk hát a szakrális szertartásoktól, melyeknek segítségével Istent akarták megragadni, hogy belekeverjék az emberek ügyes bajos dolgaiba. Messze vagyunk a szertartásoktól, melyekkel Istennek akartak kedvezni, hogy ne legyen az emberek ártalmára. Túl vagyunk az Ószövetség szakrális áldozatain és főpapjain: „Ennek megfelelően Jézus egy kiválóbb Szövetség keze lett. Azonkívül akkor nagy számban voltak papok, mivel a halál miatt nem maradhattak meg, ő azonban örökre megmarad és papsága örökké tart.” (Zsid.7,22-25) Ime eljutottunk az egyezés, a szövetség, a valóságos ember mivoltában felismert Isten eljövételének lényegéhez, Jézus Krisztushoz. Az Újszövetség írói ezért óvakodnak attól, hogy Jézus Krisztuson kívül a „hierus” szót (amelyet mi papnak fordítunk) másra is alkalmazzák.

Az Újszövetség írásaiból kitűnik, hogy Jézus Krisztus mindezt egybefoglalta. Jézusban túlhaladott lett az Ószövetség papjainak levitai papsága és méginkább a vallások papsága. Mindez elhalványul, hiszen most már egészen más valamiről van szó, nem emberi találmányról, nem emberi erőfeszítésről, hogy önmagunk fölé emelkedjünk, hogy az istenség közelébe kerüljünk. Arról van szó, hogy az emberi történelemben elhangzott Isten szava, s ez a szó: Jézus Krisztus mint végleges papság.

És ne feledjük, hogy az Újszövetség szerzői azért oly óvatosak, mert felismerték Jézus Krisztus egyediségét, felismerték, hogy az övén kívül soha semmiféle más papság nem lehetséges, hogy ezentúl minden papság csak általa és hozzá viszonyítva értékelhető.

Mert Jézus Krisztus tudja jól, ki az Isten, és Isten tudja, hogy ki Jézus Krisztus embervoltában. Isten megmutatta magát és üdvözítő szándékát: a papi kapcsolatot, mely ezentúl az emberiségtől vagyis Jézus Krisztustól indul ki. Ezt a papi kapcsolatot egészében az a kérdés határozza meg; ki az Isten, aki elsőként alapította a papságot? Ki az Isten, aki Jézus Krisztust akarta? Ki az Isten, aki sacerdotium-ot alapított az emberek között? Ki az Igének az az Istene, aki Igéjében sacerdotiumot alapított, s olyan új jelleget adott ennek a papságnak, hogy még távoli hasonlatképp is alig beszélhetünk más sacerdotiumról.

Istenről beszéltünk, s miközben arról szóltam, hogy mi a különbség, elhangzott a kérdés: Igen, de mi a hasonlóság? A keresztyén papság és a nemkeresztyén papság közötti hasonlóság az a halovány, nagyon halovány közbenjárói szerep. Igen, a pogány papságról beszélve meghatározhattuk a papot úgy, hogy közbenjáró az istenség és az emberek között. A keresztyén papságról szólva is beszélhetünk a közbenjáró szerepéről, ám a kettő közötti különbség tökéletesen elhomályosítja a hasonlóságot.

5. – *A keresztény papság*

A keresztény papság tehát Jézus Krisztus. De vajon Jézus Krisztuson kívül nincs más pap? Az Újszövetség szerzőinek óvatossága teszi olyan nehezzé a dialógust protestáns testvéreinkkel, minthogy ők ragaszkodnak a szavak szószерinti értelméhez: „És Jézus Krisztuson kívül ezentúl nincs más főpap.” Igaz, Jézus Krisztus papvolta minden egyéb papságot elhomályosít, ám Jézus Krisztus átadhat valamit papvoltából. S ha kicsit gondolkozunk, láthatjuk, hogy Jézus Krisztus nem lehet önmagáért és csak egyedül önmagáért pap. Van keresztény papság is.

Az előbb már mondtuk, hogy Jézus Krisztus papvoltában és papi helyzetében az egész emberiséget képviseli, és mint mindenek képviselője, mindenkiért pap és ez az őbenne teljes és univerzális jelleggel képviselt papság tudja és akarja magát másokkal közölni. *De nem úgy, hogy lesz Jézus Krisztus papsága és egy másik papság, hanem úgy, hogy Jézus Krisztus közli papságát a Testével.*

Vegyük szemügyre, miként közli Jézus Krisztus a papságát s máris látjuk a keresztény papokat, vagyis azokat, akiket mi papnak mondunk. Ám nem kizárólag rájuk gondolok, mert arra a kérdésre, „miként közli Jézus Krisztus a papságát” kettős feleletet kell adnunk, nehogy a válasz gazdagságát megcsonkítsuk. Jézus Krisztus papságának kettős vonatkozása van, jól figyeljünk:

Az első válasz a legfontosabb, vonatkozik mindnyájunkra, Krisztus testének valamennyi tagjára, a megkereszteltek gyülekezetének, a Szövetség népének összességére, tehát mindazokra, akik az ő hívei és megkereszteltjei. Ez a vonatkozás pedig az a tény, hogy Jézus valamennyi-önket részesít *papi mivoltában, papi személyiségében*. És ha papság – ismétlem – átélte, valóságos kapcsolat és valóságos közösség a személyes Istennel, mi (a keresztség és a hit révén) azoknak gyülekezetéhez tartozunk, akik Jézus Krisztussal részt vesznek ebben a személyes kapcsolatban, az élő Istennel való élő közösségben. És mint az Irás mondja (és most az e szempontból legfontosabb szövegből, Péter apostol I. leveléből idézek) papi nemzetség vagyunk Jézus Krisztusban, tényleges papi nemzetség: „Ha hozzá, az eleven kőhöz járultok, melyet emberek ugyan elvetettek, de Isten kiválasztott és megtisztelt, eleven kövek módjára ti is lelki templommá, szent papsággá épültök, hogy Jézus Krisztus által Istennek kedves lelki áldozatokat mutassatok be... Ti azonban választott nemzetség, *királyi papság*, szent nemzet, tulajdonul lefoglalt nép vagytok, hogy annak dicsőségét hirdessétek, aki a sötétségből csodálatos világosságra hívott titeket.” (1 Pét.2,4-6, 9-10)

Jézus Krisztus papi állapotában és papi mivoltában részesíti az ő hívő népet; éspedig mostantól kezdve a hit és a keresztség révén mindörökre, úgy hogy a Mennyek Országa véglegesen és teljességgel papi nemzetiség.

Az emberiség, az egész teremtett világ eljutott immár a beteljesüléséhez úgy, hogy Jézus Krisztussal megtalálta létének végső értelmét, igazi helyét Isten, a Szövetség Istene előtt: Őt megismervén, Neki él és a szeretet és kegyelem révén mindent rá vezet vissza.

Jézus Krisztus papságának van azonban egy másik vonatkozása is. Jézus Krisztus nem éri be azzal, hogy egyszerűen létrehozza papi testületét. E testületet meg is szervezi, hogy a vele közölt papsághoz való csatlakozást megkönnyítse és biztosítsa a benne való fejlődést. Mert Benne azonosul a személyes papság (léte) és a papi tisztség (az emberiség fejének a képviselő volta). Ezért Krisztus a Papsága számára és papi létének a szolgálatára szolgálkat támaszt a papi nemzetiségből. Küldötteket támaszt Krisztus, megbízatást és funkciót ad nekik: papi megbízatást és papi funkciót, mely eredetében papi, hiszen Krisztustól, a Főpaptól származik. De papi megbízatás és papi funkció s céljában is, hiszen az egyház építésére irányul, arra, hogy az egyházból valóban az legyen, amiről Péter apostol szólt: papi nemzetiség, lelki templom.

A papság egyetlen teljessége Jézus Krisztus; a *nép* az ő papságának valóságos és együttes részese; e népből *egyesek* fölszentelést nyernek Jézus Krisztus papságának szolgálatára, de ezt a papságot nem tehetik teljesebbé. Mert nem hivatali utódai Jézus Krisztusnak: csupán összekötői, szolgálói, és követői a nép szolgálatában, a népnek, melynek minden kvalitása papságában áll.

Más szóval: az Egyetlen bírja a papság teljességét, és ezt továbbadja egész népének. Ennek szolgálatában, s mintegy a továbbadás közvetítőiként közülünk egyesek – hogy az egyház az idők végezetéig növekedjék – papok lesznek. A továbbiakban ezekről a papokról esik szó. (Papon a püspököket és papokat értjük.) De csak Jézus Krisztus egyetlen főpapságától való állandó függésben beszélhetünk róluk mint keresztény papokról. És csak a néppel kapcsolatban, melynek egyre inkább papi nemzetiséggé kell válnia. Azzal az emberiséggel kapcsolatban, melynek be kell lépnie a papi világba az ő működésük nyomán, akik Jézus Krisztus nevében, generációról generációra azt a megbízást nyerik, hogy sokszorozva tükrözzék vissza a hatalmat, melyet a felséges Isten adott Jézusnak az emberiség fölött, hogy papi nemzetiséget alkosson belőle.

6. – *A keresztény papság: apostolok, püspökök, papok*

Mit is mondjunk ezekről a papokról, mielőtt majd a következő elmélkedésekben mélyebben foglalkozunk a kérdéssel?

Mindenekelőtt azt mondjuk el, hogy az Újszövetség aggályosan tartózkodó szóhasználatának ellenére az apostolok és utódaik nem alkotnak új papságot, nem halványítják el Jézus Krisztus pap-voltát. Éppen ellenkezőleg: a megkereszteltek és felszenteltek papi népéből, mint szent Leó mondja: „a papságban külön feladatra és szolgálatra kiválasztottak” egymást követő nemzedékei Jézus Krisztus papságának gazdagságát teszik az emberek számára hozzáférhetővé. Ez azonban nem jelenti azt – bármiként is használjuk a kifejezést –, hogy ők Krisztus másai. Nincs másik Krisztus, csak Testének tagjairól beszélünk, a szentekről. A papok aláztos szolgálói annak a funkciónak, melyet Krisztus rájuk bízott, hogy az emberiséget a papság állapotába segítsék. Mert így lesz képes belépni a Szövetségbe, megismerni az igaz Istent, így tudja megtenni akaratát. Így tudja az egész teremtett világot tevékenyen Isten felé fordítani Krisztus Húsvétjának dinamizmusa jegyében.

Másodszor jegyezzük meg azt, hogy a keresztény pap nem egyszerűen a szertartások embere. A kereszténység egyébként alighanem a legkevésbé a szertartások vallása, éppen mert az Istenhez való kapcsolaton alapul, bár ez a kapcsolat rítusokban is kifejeződik: ezek a szentségek. Mint ahogy Jézus Krisztus, úgy a keresztény pap is az Isten és ember között folyó *húsvéti közvetítés* embere. *Pásztornak* is nevezik, mint ahogy Jézus Krisztus is pásztornak nevezte magát. Minthogy Isten mindent rábízott, ő vezeti az emberiséget a Szövetség Istene felé. *Apostolnak* is nevezzük, mint ahogy Jézus Krisztus is apostol volt, apostol, akit Isten küldött, hogy összegyűjtse a Szövetség népét. *Profétának* is mondjuk, mint ahogy Jézus Krisztust Igének nevezzük, aki megjelenti Isten szándékait. Mindezzel még behatóbban foglalkozunk, de úgy gondolom, máris teljes megvilágításban látjuk, hogy a keresztény papra semmiképpen sem illenek rá a pogány pap fogalmi meghatározásai: A szertartások embere, egy kaszt embere, a szakrális világ embere. A keresztény pap fogalma csak Jézus Krisztus papi küldetése teljességében érthető meg. Az élet által, a szavai által, a szeretet és a Szövetségért hozott teljes áldozat által, mert az ő húsvéti közvetítése mindez együttvéve.

Végül harmadsorban (most már érthető előttünk, legalább is remélem), a keresztény pap nem valaminő „klérus” tagja, hanem Isten népehez tartozik. És ez egészen más: Isten népéből alakult felelős testület tagja.

KONKLÚZIÓ:

Igy, mint láthatjuk, gyakran túl sok, máskor meg túl kevés jelentőséget tulajdonítunk a keresztény papnak. Nekünk is, testvéreim, kötelességünk a keresztény papok papságának valódisága fölött őrködni. Óvakodjunk a kísértéstől, nehogy a papokat tévedésbe ejtsük azáltal, hogy azt mondjuk nekik: a pap az erkölcs és az egyházi tisztesség, vagy a félelemből és a vallásosságból összetevődő valamiféle szakrális világ embere. A világ nagyon is jónéven venné ezt, így legalább nem kellene behatolnia a misztériumba!... Kísértésbe ejthetjük a papokat akkor is, ha naturalizáljuk, ha csupán a nemeslelkűség emberének tekintjük, aki önfeláldozó minden nagy ügyben, valami bizonytalanul meghatározott harcosféle, mintha nem is létezne Jézus Krisztus papsága. Kísértésbe vihetjük a papot akkor is, ha valami varázserejű közbenjárónak tekintjük, s az istenségtől varázsló módján kicsikart jótéteményeket várunk tőle. Így ezt az embert magunknak kaparintjuk meg, a biztonságunk számára, a *törvényes rend* fönntartása számára, az előítéletek, a civilizáció számára. Ilyen a pap, akit emberi szempontjaink miatt kívánunk, ám a bennünk élő hívő nem akarhatja ilyennek a papot.

A kísértés amúgy is elég nagy, hogy a papok magukat degradálják a morál papjaivá, vagy a megbecsültség papjaivá, hogy méltóságokká legyenek. Hitünk erejével segítsétek őket, hogy egyszerűen csak papok legyenek; papok, akiket csak a hit által érthetünk meg, papok legyenek, akiket csak Jézus Krisztus élő és személyes papságán át érthetünk meg.

Boldog az a keresztény nép, mely papjait olyannak ismeri, amilyenek Jézus Krisztus akarja őket! És ha nehéznek találjuk, esetleg elvontnak, mert nagyon is spirituális, mert nagyon is csak a hit nivóján érthető ez az állítás; gondoljunk kicsit arra, ami magával a pappal is megesik. Ugyanaz, ami először Jézus Krisztussal történt szent Lukács tanúságtétele szerint (IV. fejezet) mikor Názáretbe visszatért: honfitársai bizony csodatévőt akartak, de semmiképpen sem papi messiást.

Amit Jézus Krisztus tapasztalt meg azon a napon, azt papjaink szintelenül tapasztalhatják. Sokszor az az érzésünk, hogy megkeresztelt álkeresztények között vagyunk, akik azon igyekeznek, hogy a maguk embereivé tegyenek bennünket papokat, akik a birtoklásunkra törek-szenek, ahelyett, hogy igyekeznének behatolni a misztériumba, melynek letéteményesei vagyunk. Arra kérlek hát benneteket, gondolkozatok el: Vegyetek például egy igazi papot, aki minden gyöngesége

mellett valóban hisz saját papvoltában. Vajon mit gondol ő? Ő, aki tudja, hogy kicsoda? Nem képzeli magát előkelőségnek, (vagy ha igen, hát nem pap, hanem csaló). Nem képzeli magát a szakrális világ hivatalnokának, (vagy ha igen, hát haszonleső). Nem képzeli magát varázslónak, mert nagyon jól tudja, hogy ehhez nincsenek meg a képességei. Kereszténynek tudja magát, igen. Embernek, a legmindennapibb embernek, olyanak, amilyenek a többiek, s főként olyanak, amilyenek a többi hívők. Ám ugyanakkor hiszi – s mert hiszi, hát tudja, hogy ő a legrendkívülibb ember (erre gondolva beszélt Bernanos az üres kezek csodájáról). Tudja, hogy ő, a legmindennapibb, de hívő és fölszentelt ember, Jézus Krisztussal, Jézus Krisztus papságával adni tudja minden embertestvéreinek nem azt, amije van, hanem amit Jézus Krisztus adni akar nekik.

Ha a pap őszinte, és nem „komédiázik”, naponta köteles hitvallást tenni Jézus Krisztus egyetlen papsága mellett; és pedig Jézus Krisztus ama papsága mellett, amely minden ember javára él benne.

Testvéreim, csak arra kérlek benneteket, vegyetek részt ebben a hitvallásban, amely – higgyétek el nekem – a pap elsőrendű kötelessége.

II. ELKÜLÖNITETT-E A KERESZTÉNY PAP?

Testvérem,

azt hiszem, nem csodálkoztok, ha azt mondom, hogy a pap elkülönített lény. Szinte közhellyé vált már, semmi új nincs benne: olyan gyakran beszélnek a papról, mint elkülönítettéről. A különböző vallások történetéből is azt látjuk, hogy a papság minden megélt formája valamiféle elkülönülésben nyilvánult meg. Könnyű volna ebből arra következtetni, hogy a keresztény papságnak is követnie kell ezt a minden vallásban egyaránt érvényes törvényt, s hogy a keresztény papoknak is el kell különülniök.

E látszat-logika ugyanis igazolja azt, amit általában jelent az állítás, hogy „a pap elkülönített személy”. Azt akarják ezzel mondani, hiszen tudjátok, hogy életmódja más mint a többi emberé. Még általánosabban, hogy helyzete a világban más, mint a világiaké, s ennek számos külső jele is van: más a pap ruházata, mások a szokásai, a neveltetése. Mindez más emberré teszi, elkülöníti az emberek, sőt a hívő keresztények közösségétől is.

De amin nem csodálkozunk akkor, ha nemkeresztény papról van szó, vajon olyan magátólértetődőnek tűnik-e, ha a keresztény papról beszélünk? Vajon magától értetődő-e, ha azt gondoljuk, vagy engedjük föltételezni, hogy a keresztény papot ebben azonosítanunk kell a különböző vallások papjaival? Miért elkülönített ember a vallások papja? Kettős oka van: Elsősorban elkülönített azért, mert pap-volta lényegében a profánnal ellentétes szakrális világ realitására irányul. A pogány vallások tudatában ugyanis a profán és a szakrális két külön világ. A vallás a szakrális világnak része, s a pap, aki közbenjáró az istenség és az emberek között, a szakrális világhoz tartozik s így szembenáll a profán világgal. Ha a papok az embereket életük profán mozzanataitól elvonva a szakrális világába akarják bevezetni, ahol az istenség hatalma megnyilvánul, akkor fontos, hogy maguk a papok olyan emberek legyenek, akik nem közösködnek a profán világgal, melyben az emberek a maguk mindennapi életét élik.

A másik ok, mely az elsőt még jobban megvilágítja az, hogy a vallások többsége a papokat azonosította a klérussal, a klérust mint kasztot értve. Olyan kasztot, melynek tagjai társadalmi szempontból kiváltságosoknak tartják magukat, mert természetből fogva máshova, hogy úgy mondjam a jobbik részhez, a szakrális világhoz tartoznak, és testületileg mentesek a profántól: klérust alkotnak.

Tehát amikor azt mondjuk, hogy a keresztény pap bizonyos értelemben elkülönített ember, ezt a kifejezést semmiképpen nem szabad egyszerű, szó szerinti és általánosan elfogadott értelemben venni. Vagyis nem szabad egyszerűen azt mondani, hogy a papság letéteményese minden vallásban elkülönített személy, mert ez félreérthető volna. Az idők folyamán ugyanis a keresztény papság realitása némileg összeszövődött a papság pogány felfogásának az adottságaival, úgy hogy ma már nem is látjuk világosan, hogyan is állunk e kérdésben.

Ennek tisztázása viszont meglehetősen kényes ma, amikor az egyházi hierarchia különböző kegyelmi okokból a pap elkülönítettségének egész sor jellegzetességét megszüntette. Kötelező állásfoglalásokat természetesen nem fogalmazhatok meg, hiszen nem tartozom a tanító egyházhoz. Mégis, hogy gondolkozásokban ne keveredjenek össze a fogalmak és hogy a keresztény közvéleményt közvetlenül a hit tájékoztassa, arról akarok beszélni, amit a keresztény embernek a pap elkülönítettségére vonatkozóan tudnia kell.

Kutatásainkban az Úr Jézus szava ad világosságot: Főpapi imájában az apostolokért, tehát a keresztény papság letéteményeseiért ezt kérte: „Atyám, nem azt kérem, hogy vedd el őket a világból, hanem, hogy óvd meg őket a gonosztól. Hiszen nem e világból valók ők, amint én sem vagyok e világból... Amint Te küldtél engem a világba, úgy küldöm én is a világba őket”. (Jn.17,15-19) Azért emlékeztettem már az elején arra, (anélkül, hogy közvetlen a papok papságára vonatkoztattam volna) vajon mi a jelentése a szótárban az elkülönítettség fogalmának és mi a jelentése a keresztény egzisztenciában az elkülönítettség gyakorlatának. Láttuk, hogy minden keresztény számára, valamennyiünk számára akik itt mint papi nép jöttünk össze, mit jelenthet ez a kifejezés. Most pedig nézzük meg, mit jelent a keresztény papság szolgálaira és letéteményeseire vonatkoztatva, vagyis azokra, akikre most hitünk figyelmét irányítjuk.

1. A keresztény ember elkülönítettsége

Mindenekelőtt nézzük, mit jelenthet és mit kell jelentenie a kereszténységben az elkülönítettség fogalmának és gyakorlatának. Nem akarom magamat ismételni. Mégis visszatérek arra, amire már bevezetőmben céloztam. A nemkeresztény vallások mindegyike kettős alapon nyugszik: ezek a vallások megkülönböztetik, sőt két teljesen külön világnak tekintik a szakrális világot és a profán világot. Boldogok, akik a profán világból a szakrális világba kerülnek, ahol az isteni erők

működnek, ahol a szertartások révén kontaktusba kerülhetnek az isteni erővel. A mindennapi élet azonban teljes egészében a profán világban zajlik, úgy hogy csak ritka kivételes pillanatokban léphet be az ember a szakrális világba.

A kereszténység azonban nem tartozik a szakrális világ kategóriájába, noha maga a szó sajnos, nagyon sokszor visszatérő kifejezés a könyveinkben. Túl gyakran halljuk a szentbeszédekben s a kelleténél többször használjuk a mindennapi keresztény életben. Ám próbáljuk megkeresni ezt a szót az Újszövetségben, próbáljuk a szakrális világ kategóriáját az Újszövetség könyveiben megtalálni, mint olyan kategóriát, ami számít, ami fontos! Viszont nézzük a nem-keresztény vallások könyveit, s látni fogjuk, hogy a szakrális világ kategóriája mindenkor központi helyet foglal el bennük.

Honnan adódik a különbség? Onnét, hogy Jézus Krisztus Istenember, onnét, hogy a kereszténység történelmi kinyilatkoztatás, onnét, hogy ami a kereszténységben fontos, az nem a világtól való elkülönülés és nem egy másik világ, hanem különválás a régi világ és az új világ között. A régi és az új világ között a választóvonal a hit Jézus Krisztus kinyilatkoztatásában, a keresztény kegyelem.

A kereszténynek, ha a kegyelemben akar élni, nem kell elhagynia a profán világot. A keresztény embernek a profán világban kell élnie. Ahol mindennapjai zajlanak, ott kell élnie a keresztény kegyelem sugallatából, a keresztény kinyilatkoztatás fényénél. Jézus Krisztus nem tekintette profánnak a testet, az emberi életet. Mindannak ami Jézus Krisztus mint történelem, idő, emberi tapasztalat, tömény emberiség: mindennek semmi köze sem a profán, sem a szakrális világhoz: ez a keresztény, a fölemelt emberiség.

Ha nem értjük meg, hogy a kereszténység milyen mértékben módosította a vallási realitás megszokott vonásait, ha nem értjük meg, hogy a kereszténység történelmi kinyilatkoztatás, mely az emberi történelem adottságainak belső természetét változtatta meg, ha megfedelkezünk arról, hogy a kereszténység Megtestesülés és Feltámadás, úgy eleve hamis minden, amit a keresztény életre és a papok papi hivatására vonatkozóan mondunk.

A kereszténységben azért van meg az elkülönítettség mint fogalom és valóság, mert számunkra a „szakrális” és „profán” kettősséget a „keresztény” és „pogány” kettősség váltotta fel. Meg lettünk keresztelve, a kereszttség és a hit révén hívők s így elkülönítettek vagyunk. Külön világnak látjuk a pogány világot. Az elkülönítettség egész éle-

tünket áthatja. Azt az életet, mely hajdan, a hit és a keresztség előtt pogány élet volt, s mely ma, a hit és a keresztség után keresztény életté vált. Látszatra talán semmi sem változott, mégis minden megváltozott, mert az egész élet a keresztény lét és kegyelem szférájába lépett.

Pál apostol leveleiben, tudjátok, állandóan visszatérő motívum ez a felismerés, melynek tudatosítására szüntelenül ösztönöz: „Nem azok vagytok, akik tegnap voltatok, nem a tegnapi világból valók vagytok.” A tegnapi világ nem a profán világ. Nem a tegnapi világból valók vagytok, vagyis nem a pogány világból valók vagytok. Olyan élet részei vagytok, melyben a keresztény kegyelem jut osztályrészetekül, olyan világból valók vagytok, ahol mostantól kezdve Krisztus papi országa épül, Krisztus főpapi Testének életében részesültök.

A különbség nem is a pappá szentelés és a keresztség összevetéséből, hanem a keresztény és a pogány élet összevetéséből adódik. A keresztségen nem a vízzel való megkeresztelés szertartását értem: az átélt, a hitben értéket nyert keresztségre, hogy úgy mondjam, a keresztségből eredő keresztény életre gondolok.

A demarkációs vonal azok között húzódik, akik nem ismerik Istent, akik nem a Jézus Krisztustól nyert istenismeretből élnek, akik a keresztség és a hit által nem tartoznak Jézus Krisztus papi Testéhez, másrészt pedig azok között, akik a keresztség és a hit révén tudatosan tagjai e papi Testnek. És ez az oka annak, hogy Pál apostol ennek az elkülönítésnek az alapján szüntelenül ösztönzi az első század keresztényeit. Ám ez az ösztönzés nekünk is szól, mert az elkülönítés, mint a Királyság és a Szövetség struktúrális része, az idők végezetéig érvényes. Arra ösztönöz az Apostol, hogy fejezzék ki elkülönítettségünk tudatát: nem elmenekülve a mindennapi élettől, hanem megújítva azt, éljük ezt az életet mint új emberek vagyis mint Krisztus papi testének tagjai.

De vigyázzunk! A keresztség és a hit által történt elkülönítettségnek a tudata nem helyezkedik és nem helyezkedhetik szembe a pogányokkal való dialógus szükségességének a fölismerésével. Az elkülönítettek világa, mely Jézus Krisztus papi Testét alkotja, az egyház, vagyis Isten népének a gyülekezete Jézus Krisztusban, Krisztusnak ez a papi Teste nem gettó, nem a pogány ellen van, nem menekül el a pogány világból. Nem! Jelen van a pogányok világában, úgy van jelen, mint a kegyelem erejének tudatában élő világ, mint a Szövetség tényeinek tudatában élő világ. Vagyis mint olyan világ, mely Jézus Krisztusban találja meg helyét Isten előtt, helyét a közösségben, a tájékozódásban, a felemelt-

ségben; Isten kegyelméből, melyet Krisztus Áldozata által nyer el.

Nem arról van szó, hogy kevélyen azt mondjuk: „Mi megváltottak, mi keresztények...”, hanem arról, hogy tudjuk: ez az elkülönítettség kötelesség, az új élet kötelessége. A mai kereszténynek a keresztények első nemzedékeit annyira átható öntudatra kell törekednie. Egész mi-voltában párbeszédet kell folytatnia a nemkeresztényekkel, ám egy pillanatra sem szabad megfeledkeznie arról, ami olyan döntő módon választja el a pogány világtól a keresztény világot. Teljes tudatában kell lennie annak jelentőségével, hogy a megkereszteltek és a hívők világához tartozik. Ám e tudatra nem azért támaszkodik; hogy a többieket, a másokat kiközösítse, hogy mesterségesen elkülönüljön tőlük. Sokkal inkább mindig szem előtt tartja, hogy elkülönült, mert választott, mert elhivatott a hitre, mert Krisztus főpapi Testének tagja, hogy bizonyosságot tegyen a világban.

Tévednék? Nem hiszem. De azt tapasztalom, hogy nagyon sok mai keresztény csak nehezen talál rá elkülönültségének e pontos tudatára. Vannak, akik misszionárius-tudattal törekszenek a pogányokkal való találkozáásra, és e törekvésben kimerülve föloldódik bennük mindaz, ami őket a pogány világtól megkülönbözteti, mert hovatarozóságuk és elkülönültségük jeleit nem merik nyíltan viselni. Mások meg éppen ellenkezőleg, túlságosan is tudatában vannak elkülönültségüknek. Ám helytelen módon többé-kevésbé ismét a maguk keresztény tudatának részévé teszik a különböző vallások maradványait. Így hajlamossá válnak arra, hogy azt mondják, „mi”, „mi vagyunk a szakrális világhoz tartozó emberek”, „mi biztosítva vagyunk, hogy elnyerjük az üdvösséget”, „mi bent vagyunk Noé bárkájában, a többi boldogtalannal meg lesz, ami lesz”. „Mi, mi mindenesetre megmenekülünk.”

Az első évszázadok keresztényeinek példájára arra kell tehát törekednünk, hogy tudatában legyünk annak: valóban *elkülönültek* vagyunk a pogány világtól, de attól *nem elválasztottak*. Ez az elkülönültség a tanúságtétel alapja, ennek a tanúságtételnek kell a keresztény világba vonzania mindazokat, akik még a pogány világban vannak.

Ime, ez Jézus szavainak értelme: „Ne vedd ki őket a világból, hanem őrizd meg őket a gonosztól”. Jézus szüntelenül így imádkozik Egyházáért, hogy a bűntől elkülönült, de a világtól nem elszakadt papi Test legyen.

Keresztények vagyunk, mert megkereszteltettünk, s elkülönültünk. Tehát az a feladatunk, hogy éljünk mint a többi emberek. Ám ugyanakkor éljünk más emberként, akinek bizonyos világosan meghatározott ponto-

kon el kell szakadnia a pogány világtól s meg kell mutatnia, hogy nem ért egyet vele, hogy szakított a hatalommal, hogy szakított a siker minden evilági eszközével, hogy a békesség oldalán, Jézus kegyelmének oldalán áll. Lehet, emiatt majd azt kell hallanunk a nemkeresztényektől: „No igen, nem vagytok száműzöttek, de néha mégis az a benyomásunk, hogy egy másik világból valók vagytok, hogy elhagyatok bennünket, hogy kisiklottatok a mi körünkéből”.

Ilyenkor ne szégyenkezzünk, vagy méltatlankodjunk; mi sem természetesebb, minthogy ezt mondják a keresztényeknek: Néha azt a benyomást keltik, mintha nem mindig vállalnák a mindennapi életet. A baj az volna, ha ezzel azt akarnák mondani, hogy a keresztények megszöknek, kitérnek a tények elől.

A keresztények elkülönültek, de nem elszakadtak. A második század végének egy keresztény szerzője egy levélben ezt a gondolatot fejtette ki nagyszerűen. Diogneteshez szól az ismeretlen szerző levele.

„A keresztényeket – írja – nem származási helyük, nem nevük és nem öltözkük különbözteti meg a többi embertől. Nem laknak saját, külön városaikban, nincs külön nyelvük, életmódjukban sincs semmi különös. Tanaik nem a képzeletnek vagy a nekiszabadult szellem látomásainak köszönhetik létüket. Nem úgy cselekszenek, mint a többiek, mint más emberi tanok képviselői. A keresztények görög városokban is élnek, barbár városokban is élnek, kinek mi jutott osztályrészül. A helyi szokásokhoz alkalmazkodnak öltözködésben, táplálkozásban, életmódban, de egyúttal a lelki testvériség ritka és valóban meglepő törvényeiről tesznek tanúságot. Mindegyik saját hazájának a lakosa, ám csak mint megtelepedett idegen. Eleget tesznek minden állampolgári kötelességüknek, és mint idegenek vállalnak minden terhet.

Minden idegen föld haza a számukra, és minden haza idegen föld. Házasodnak, mint mindenki más, gyermekeik vannak, és nem hagyják el újszülöttjeiket. Közös az asztaluk, de nem közös az ágyuk. Testben élnek, de nem test szerint. A földön élük életüket, de az Ég polgárai. Engedelmeskednek a törvényeknek, ám életmódjuk tökéletesebb, mint amit a törvény kíván. Mindenkit szeretnek, s mindenki üldözi őket. Félreismerik, kárhoztatják, gyilkolják őket, s ők így nyerik meg az életet. Szegények és sokakat gazdagítanak. Mindenben hiányt szenvednek és mindenekben bővelkednek. Megvetik őket s e megvetésben lelik dicsőségüket. Rágalmazzák őket s igazoltatnak. Bántják őket, s áldással felelnek. Gyalázzák őket, s tiszteletadással válaszolnak. Csak jót cselekszenek, s mint latrokat büntetik őket, és ők a büntetésnek örvendenek,

mint akik új életre születnek. A zsidók háborúskodnak velük, mint idegenekkel, üldöztetést szenvednek a görögöktől, akik gyűlölik őket, ám gyűlölködésük okát nem tudják megmondani. Egyszóval mint a lélek a testben, úgy él a keresztény a világban. A lélek ott van a test minden tagjában, mint ahogy a keresztények a földkerekség minden városában laknak. A lélek testben lakozik, ám nem testből való, mint ahogy a keresztények a világban laknak, ám nem e világból valók... Oly nemes az Isten által nekik kijelölt hely, hogy azt semmiképpen sem hagyhatják el. (5. és 6. fejezet.)” – Látjátok, nem a szakrális világnak a profántól való különbözőségéről van szó, hanem keresztényekről, akik e világban élnek, hogy *lélekkel hassák át a világot, hogy felemelkedését segítsék*, hogy Krisztus papi Teste erejében áldozati ajándékká tegyék, hogy az Istennek ajánlják, Istenhez való igaz viszonyához segítsék. Nem mint száműzöttek, de mint idegenek; mint elkülönültek, de nem mint elszakadtak.

Ime, testvéreim, ebből tanulhatunk mindnyájan, akik oly gyakran tévóvazunk a poágnny világ és a keresztény világ között, akik oly gyakran törekszünk arra, hogy a szakrális világba meneküljünk, hogy végre „gyakorolhassuk a vallást”, egyszóval hogy végre a jó oldalon legyünk. Mintha nem is gondviselészerű volna egész életünk, mely életet megkereszteltek és hívők módjára, Krisztus papi testének Tagjaiként kell élnünk.

2. – *A keresztségtől a pappá szentelésig*

Azt hiszem, kellőképpen rávilágítottam arra, hogy az elkülönültség fogalmának mi az értelme, milyen értelemmel kell bírnia a keresztény életben. És nyilván észrevettétek, hogy mindnyájunk közös papságáról beszéltem, arról, amit legutóbbi elmélkedésünkben Krisztus Papságának első vonatkozásaként említettem. De ha mindez igaz, amikor Jézus papi Testéről van szó, melyet mi megkereszteltek és hívők alkotunk, mit gondoljunk, amikor arról van szó, aki a papi Testnek nem csupán egyik tagja, hanem olyan tagja, mely részt vesz a papi Fő, vagyis Krisztus közvetítésében? Mit kell gondolnunk, ha a papról van szó? Vajon a pap (a rövidség kedvéért ezentúl csak papról beszélek, noha ideértem, és elsődlegesen, a püspököket is), nem elkülönült-e valami más címen is, nem csak mint megkeresztelt?

Az előbbiekből már világos, hogy a pap elkülönült már mint megkeresztelt is, s erről, testvéreim, sohasem szabad megfeledkeznünk. A pap mindenekelőtt megkeresztelt, a pap mindenekelőtt hívő. A nagy püspökök, mint Szent Leó és Szent Ágoston, püspökké szentelésük

évfordulóin ezt mindig újra meg újra a hívők emlékezetébe idézték. A keresztséggel kapcsolatban habozás nélkül beszéltek a pappá szentelésről. Hallgassátok, mit mondott Szt. Ágoston a 34. prédikációjában (mintegy 410 körül): „Ha megriadok attól, ami számotokra vagyok, megnyugtat az, ami köztetek vagyok. *Számotokra* ugyanis püspök, *veletek* együtt azonban keresztény vagyok. Püspök: vállalt feladat elnevezése, keresztény: az elnyert kegyelem neve. Veszélyes elnevezés... üdvözítő név! Személyes feladatunk végzésén fáradozva megpihenhetünk a jóban, ami mindnyájunk közös java. Mihelyt erősebben tudatosul bennem, hogy veletek együtt megváltott vagyok, mindjárt inkább leszek szolgáttokká, ahogy azt az Úr kívánja. Megfeledezhetek-e a háláról a váltságért, melynek révén bajtársatok lehetek? ... Imával és engedelmességgel segítetek, hogy inkább vágyódjak arra, hogy szolgáljalak benneteket, mint arra, hogy kormányozzalak.” A pap tehát elsősorban megkeresztelt a többi megkeresztelték között. Az a tény, hogy pap, nem mentesíti a megkeresztelt voltából eredő követelménytől, vagyis az elkülönítettség kötelezettségétől. Most azonban azt kutatjuk: vajon nem merül-e fel ennél több követelmény, vajon a pappá szentelés ténye nem kötelezi-e arra a papot, hogy az elkülönültség fokozottabb követelményét ismerje meg és élje át? Olyan elkülönültséget, mely más, mint amit mint megkeresztelt és mint Krisztus papi Testének tagja a keresztények közösségével együtt él át?

Az így feltett kérdésre csak akkor válaszolhatunk, ha pontosan tudjuk, hol van a pap helye Krisztus papi Testében. Kapcsolódjunk az egyházon belül folyó egzisztenciális dialógusba. Valamennyien, hívek s elsősorban a pápa, egyaránt Krisztus Papi Testének tagjai vagyunk. Különböző azonban a tagok szerepe. Mi különbözteti meg a szerepeket? Most csak három szereppel foglalkozom, hogy a fő vonásokat megállapíthassam és e dialógussal foglalkozhassam. A párbeszéd nem monológ, a párbeszéd feltételezi, hogy mindegyik félnek valami saját mondani-valója van, mellyel kiegészítheti a másikat s ugyanakkor a sajátját kiegészítheti a másikkal. Az egyházban eleven párbeszéd folyik. E papi Testen belül vannak papok, vagyis az egyház papokat állít szolgálatba. Vannak mások, szerzetesek; ők maguk hozzák a döntést, hogy a világot teljesen elhagyván Krisztus szolgálatának szenteljék magukat. Vannak ismét mások, hívők, akiket úgy is nevezünk, hogy „laikusok”. (Nagyon messze kerülnénk, ha meg akarnánk magyarázni a különbséget hívő és laikus között, ezért e kérdéssel most nem foglalkozunk.)

Mit mondanak a Papi Test különböző tagjai? Valamennyien ezt:

„Krisztus papi Testében vagyunk!” – A pápa sem mondhatja: „Felette vagyok; más vagyok, mint a nép, mely rámbízott.” Azt mondja: „A pásztorok pásztorai vagyok, e papi nép közül való vagyok, e papi nép tagja. Ám fölszentelésemmel e nép irányításában és vezetésében rámhárult az a felelősség, mely egyedüli és mely az egység föltétele.”

Vannak papok az egyházban, vajon mit mondanak ők? Azt mondják: „Krisztus papi Testének tagjai vagyunk. Ám fölszentelésünkkel különleges megbízást nyertünk. A különleges megbízás, melyre fölszenteltettünk az, hogy ennek a papi Testnek szolgálatában, a gyarapodásáért, és növekedéséért közbenjárunk. Ezt a közbenjárást Krisztus az apostolaira és apostolain keresztül azokra bízta, akik a keresztény közösségben az egyházban apostoli idegszálakként az apostoli struktúra folytatói. Fölszenteltettünk, hogy hordozzuk az Igét, fölszenteltettünk, hogy a keresztény nép javára szolgáljuk az Eucharisziát és az Áldozat többi szentségét, fölszenteltettünk, hogy egységben összegyűjtsük, hitben és evangéliumi erkölcsökben megőrizzük Krisztus, az egyedüli Pásztor nevében rámbízott népet.”

Világosan ezt jelenti a papok bizonyágtétele: *„Az Isten országa felülről épül, közbenjárás által gyarapszik, melyet nem emberek találtak ki, hanem Krisztus, a papság Feje valósított meg, szabott meg és ruházott át egyesekre az Ő népéből, ám nem mindenkire.”* Csak egyeseknek mondta Jézus: „Bocsássátok meg a bűnöket”, csak egyeseknek mondta: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”! És ezektől az egyesektől erednek szervesen a többiek, a papok, akik Krisztus papi Testében ma is működnek. Ezek a papok ezt mondják: „E Testhez tartozunk, megszabott funkcióknak van, melyet nem mi találtunk ki, s mely bizonyítja, hogy Isten Országa Krisztusból eredően épül, Krisztusból, aki a papság Teljessége. Akik részesei akarnak lenni a Szövetségnek, akik életüket a Szövetségben akarják elmélyíteni, azoknak alázatosan és hittel kell fogadniuk a közvetítést. Nem csak fegyellemmel, mert egy rendhez tartoznak, hanem alázatosan és hittel, hiszen ezt a közvetítő szerepet a papi népből azok nyerték, akik hatalmat kaptak a gyakorlására.”

És a szerzetesek? Mit mondanak ők? Azt mondják: „Mi is aktív részei vagyunk Krisztus papi Testének. Számotokra, 1959 embereinek számára ez esetleg nem nyilvánvaló, mert alig hisztek a kolostori életben. Szökevényeknek tekintetek bennünket, holott mi azt bizonyítjuk, hogy az egyház, ha szabad így mondanunk, a csak lelki révén is épül. Nem a tevékenységben élünk, mint a papok, nem reánk bízott (– vagy ha papok vagyunk, ez a megbízás ráadás –) az a közvetítő szerep, mely

a papi nemzetség pap-tagjaira tartozik. Mi szerzetesek a papi testben jelképesen előrevételezik annak beteljesült voltát, ezt és reális életükben is igekeznek ezt elővételezni. Mi vagyunk tehát azok, akik az egyházban azt tanúsítjuk, hogy *Isten Országá belülről épül*, olyfajta „életnedvek” által, mint a kegyelem, mint a keresztyény „életszentség”. Az egyháznak, mint papi Testnek épüléséhez szüksége van a szerzetesekre és mindazokra, akik keresztségi fogadalmuk szellemében továbbhaladva úgy döntenek, hogy intézményes szerzetesi formák között kizárólag Istennek élnek.

Végül beszéljünk a hívekről, az „egyszerű” hívekről, ahogy mondani szokás. Többen vannak, mint a papok, többen vannak, mint a szerzetesek, ám itt nem a mennyiség számít: mindenkinek megvan a maga funkciója és hivatása. Mit mondanak ők? Hallgassuk csak: „Teljességgel hisszük, hogy Isten Országá felülről és külső közbenjárás révén épül, ezért van szükségünk papokra. Sohasem képzeltük el Krisztus papi Testét papok nélkül. Időnként ugyan tulajdonítanak nekünk ilyen gondolatokat, ám ez eszünkbe se jut. Tudjuk, hogy Krisztusnak nem önkényes akarata a papok létezése. Alázatosan és hittel fogadjuk, amit paptestvéreink nyújtanak nekünk s amit ők maguk is más papoktól kaptak. Hiszük, hogy a szerzeteseknek is megvan a maguk dinamizmusa, mellyel hozzájárulnak az egyház építéséhez. Ám ezenfelül hisszük azt is, hogy *Isten Országá alulról is épül*, alulról fölfelé, hogy *Isten Országá a mindennapi élet adottságain át is épül*. A teremtés vállalása, a nemzés, az ember-nevelés, a világ titkainak birtokbavétele révén, az emberi szolidaritás tettei révén, mindazon át, ami az emberek napi erőfeszítéseit, és ami az emberi történelem erőfeszítéseinek egészét jelenti. Hiszük, hogy Isten Országá e gondviselés-szerű tényeken át is épül, hogy Krisztus kegyelme nem fordul el semmitől, ami érvényesen emberi, föltéve, hogy olyanok élnek, akik Krisztus papi Testének tagjai, s így mindezzel Isten művét, vagyis Isten Országát szolgálják”.

3. – *A pap elkülönültsége*

Igy mindenki a maga helyén: azok, akik mindenekelőtt azt bizonyítják, hogy Isten Országá felülről és külső közbenjárás által valósul meg; azok, akik azt tanúsítják, hogy Isten Országá a lelki élet belső közbenjárása révén épül; és a hívek, akik azt tanúsítják, hogy Isten Országá a mindennapi élet adottságai révén is megvalósul, a hit fényében és annak tudatában élt élet révén, hogy a papi Test tagjai. Mindnyájan felelősek az egyetemes kegyelemért és a világ munkájáért, hogy a világot Isten elé vigyék.

Ime ezért, s nem azért, hogy valami divatnak hódoljunk, kérjük ma a híveket oly álhatatosan, hogy törekedjenek a még mélyebb keresztény valóságra, hogy becsületesen éljék mindennapi életüket: hiszen mindennapi életük az a színtér, ahol mint hívők, papi életüket gyakorolhatják.

De egyben megértjük, hogy a szerzetes helyzetét az egyházban a kolostori élet keretei között fejezi ki. Olyan szabályokhoz igazodva él, melyek bizonyítják, hogy papi hivatását szerzetesként éli a világtól elvonulva, hogy ott legyen, ahol Isten Országa a tisztán lelkiből kiindulva épül.

Ezekután nem lephet meg bennünket, hogy a papok a maguk funkcióját az egyházban fejezik ki, hogy életmódjuknak olyan jelei vannak, melyek elárulják a különbözőséget azoktól is, akik azt tanúsítják, hogy Isten Országa alulról, de azoktól is, akik azt tanúsítják, hogy Isten Országa belülről épül. A keresztény hagyomány bizonyítja, hogy mindig ez volt az egyház elgondolása, bármilyenek voltak is a formák, melyekre egyébként nyomban visszatérek. Miért ne tudnánk alapvető meggyőződésként elfogadni: a papnak bizonyos életformához igazodva kell élnie, hogy bizonyos jelek ráirányítsák a figyelmet és jelezzék transzcendenciáját. Mert így tudja csak a hívők papi nemzetségének nyilvánvalóan kimutatni, hogy ő olyan közvetítéssel megbízott ember, amely nem jutott osztályrészül minden hívőnek. Ő Isten Országában a külső közvetítés embere és nem élhet ugyanúgy mint az alulról kiinduló, történelmi, gondviselésszerű közvetítés embere, de úgy sem élhet mint a szerzetes, akinek feladata a tisztán benső és lelki közvetítés...

Ha mindezt megértettük, úgy fogjuk látni a papot, mint aki a laikus életétől bizonyos elkülönültségre kötelezett. De vigyázzunk, nem a szakrálissal ellentétes profánról, hanem, ha már egyszer használatos a szó, a laikusok evilági, elkötelezett életéről van szó. Ez az elkülönültség azonban mégis más mint a szerzeteseké, akiknél külső jelek mutatják, hogy a transzcendencia, Isten Országa különleges közvetítéseinek emberei, mint azt egyébként a liturgiában teljesen különálló, elválasztott helyük is mutatja.

A pap elkülönültsége azonban olyan, hogy nem szigeteli el, nem választja külön azoktól, akik a mindennapi életből, alulról kiindulva építik Isten Országát. Mert a papnak állandó párbeszédben kell lennie az ő életükkel... Ime, innét a feszültség, melyben a pap a maga elkülönültségét éli. Tudatában van annak, hogy mint a papi Test tagjának mi a feladata, mi a külön megbízatása. Következésképpen természetes, hogy ennek látható jeleit is viseli, hogy úgy tekinthessék, mint a transz-

cendencia emberét, míg a hívek az immanencia emberei. A pap föl-
teheti magának a kérdést, meddig kell elmennie az elkülönülésben,
hogy az ne legyen a szerzetes elkülönülésével egyenértékű, hogy kellő-
képpen a világban maradhasson, hiszen a világban kell élnie a neki
jutott közvetítő szerepet.

4. – *Elkülönült, de meddig?*

Globális válaszuk van a pap funkciójának megfelelő elkülönültség
kérdésére. Befejezésül azonban némileg konkrétabb kérdésekkel foglal-
kozunk arra a tényre, arra a feszültségre támaszkodva, amely a pap
funkcióját és a papi Testben való helyét kifejező szükséges elkülönül-
ség és ama követelmény között támad, hogy miközben elkülönül, ne
szakadjon el azoktól, akik a mindennapi életben alulról kiindulva építik
Isten Országát.

Nem arról van szó, ismétlem, hogy a pap a szakrális világába mene-
küljön, hanem hogy életében meglegyenek az elkülönültség bizonyos
jelei, melyek evangéliumi funkcióját láthatóvá teszik. Mert ha az el nem
különültség megnehezítené a pap fölismerését a keresztényben, egy bi-
zonyos papi elkülönültség gyakran megnehezíti, hogy a pap „személyé-
ben” fölismerhető legyen a keresztény ember.

A pap cölibátusának nem az az oka, mint azt a pogány vallásokban
gondolták, hogy t.i. a szexualitás nem fér meg a szakrális funkciókkal.
Cölibátusban azért él a pap, mert ő a Szövetség specializált embere.
Természetes tehát, hogy külső életével is tanúsítsa: Teljes életével részt
vesz e Szövetségben, olyannyira, hogy csak egy „hitvese” van: Jézus
Krisztus, hogy csak egy szenvedély fűti: az egyház iránti szeretet, hogy
egyetlen családja van: Isten népe. Így élt Jézus, így élt János és Pál is.
Mert a pap teljesen az Evangéliumhoz tartozik, és az Ige révén, a szent-
ségek révén bontakozik ki anélkül, hogy megvetné a szexualitást, vagy
a családot (mint ez a vallások nagyrészében történik). A cölibátussal
teszi láthatóvá funkcióját és azt a helyet, melyet az egyházban betölt.

Hogy a pap bizonyos visszavonultságban él, hogy visszavonul az emberi
érvényesüléstől, sőt bizonyos mértékben a fizikai bérmunkától, nem
azért van, mert a munka profán és a pap a szakrális világban él. Nem
azért, mert méltatlannak érzi a profán feladatokat, melyek bepiszkítják
a kezet; ez csak mese, vagy pontosabban mítosz, ami még rosszabb, és
semmi köze a kereszténységhez.

A pap nem azért nem bocsátkozhat *politikai harcokba*, mert a politika
a szenny profán világhoz tartozik, hanem azért, mert mint egy *általános*
Szövetség tanúja, mint a keresztény közösség eleven szála, nem ke-

rülhet kockázat nélkül valamely politikai állásfoglalás szűk hálójába.

Mindezek után készségesen elismerem veletek együtt, hogy a pap számára rendkívül körülményes ennek az elkülönültségnek a megvalósítása, s hogy ez az elkülönültség tisztsége gyakorlása során kondicionált, vagyis az idő és a hely szerint erősen változtathatja megnyilvánulási formáját. Az egyedüli, ami valóban számít, a papi tudat, hogy úgy mondjam, eleven lüktetése, amely bizonyos életstílusban fejeződik ki, számolva a hívek hit-irányította tekintetének szabályozó hatásával. Egyébként ne feledkezzünk meg arról, hogy a papnak a híveknél is határozottabban kell elkülönülnie a pénz, a fényűzés és a hatalom pogány erőitől. És arról sem, mennyire fontos az, hogy a pap emberi legyen, gyökereiben ismerje az emberi létet, mert a pap nem száműzött, nincs kitérve az életből! Legyen testvér keresztény testvérei számára, személyesítse meg funkcióját, ám ne lépjen fel „súlyos egyéniség” szerepében.

Arra szeretnék kérni benneteket, ne kívánjátok az abszolút ott, ahol arra egyáltalán nincs szükség. Az abszolút a pap papi tudatában van: e tudatnak az elkülönültség bizonyos formáiban kell kifejeződnie. A szokásokat az egyház korszakai befolyásolják és az egyházi hatóságra tartozik annak meghatározása, minek kell és minek nem kell lennie. Viszonylagosságról van szó, mely hitben nem kötelez. Ez fölszabadító, mert számunkra az igazi szabadság az, hogy tudjuk, miért vállalnánk vértanúságot és miért nem vállalnánk. Ami engem illet, egyáltalán nem volnék hajlandó vértanúságot vállalni a papi reverendáért, holott hiszem, Isten kegyelmével készen állnék a vértanúságra a keresztény papságért.

Tudom, hogy a mai világban a pap csak nehezen követheti a bonyolult életet, az emberek végtelenül bonyolult életét, (hiszen nem a középkorban vagyunk, amikor a pap a többi emberekkel egysorban élt, s mikor a mindennapi élet ritmusa olyan egyszerű volt.) A pap elkülönültségének árnyaltabbnak kell lennie, mélyebben kell behatolnia az emberi élet sűrűjébe, mert csak így lehet biztos abban, hogy valóban megfelelő nyelven hirdeti az Igét.

Azt is tudom, hogy ezekben az időkben, mikor a keresztények összesége, mi tagadás, némileg levált az emberek reális életéről, a pap maga kétszeresen áldozata ennek a leválásnak. Ha a keresztények közössége részben elvontan, némileg elfordulva és nem a mai világ szívében él, a pap, aki fokozottabban elkülönült, hajlamos lesz arra, hogy fokozottabban elvontan éljen. Ezért az elkülönültség bizonyos tegnapi formái napjainkban talán kevésbé helyénvalóak.

Tudom azt is, hogy a papok elkülönültségének több külső jele, mely

sokatmondó volt a tegnap embere, a középkori hívek számára – mint pl. a szerzetesi ruha, nevelési módszerek és formák, beszédmód, életforma – ma keveset mond. Ezek konvencióvá süllyedtek olyannyira, hogy egyáltalán nem azt jelzik, – ami pedig céljuk volna – hogy a papnak specializált funkciója van Krisztus papi Testének szolgálatában. A különváltságnak ezek a mesterkéltté lett jelei inkább valami olyasmit sejtetnek, hogy e jelek hordozója, mondjuk, valami láma, vagy varázsló.

Tudom, hogy olyan papoknak, akik misszionárius szempontból erősebben elkötelezettek mint a többiek, sokkal nagyobb őszinteségre volna szükségük. Nem azért, hogy megszabaduljanak az elkülönültség minden jelétől, melyek nélkül nem lakozhat igazán bennük a papi tudat, hanem azért, hogy rugalmasabban kezeljék az elkülönültségnek azokat a jeleit, melyek válaszfallá lettek, ahelyett, hogy a hitre figyelmeztetnének.

Látjátok tehát, hogy mindannak, ami viszonylagos, rugalmasnak kell lennie, változnia kell az idők és a hely szerint. Bízni kell a különböző generációkban, a keresztény hívek felfogásában. Csak így tudhatjuk meg, melyek a pap helyénvaló elkülönültségének a jelei. Jelek, amelyek nem elszigetelik, nem szakítják el a profán világtól, nem szolgáltatnak alapot a vádra, hogy elpártolt, hogy elmenekült, hogy nem vállal közösséget az emberekkel, hanem világosan tanúsítják, hogy a keresztények gyülekezetében a pap különleges küldetések, a neki fenntartott közbenjárás embere. Emlékeztet, hogy az V. század egyik pápája, I. Celesztin, dorgáló levelet intézett Gallia papjaihoz, akik, hogy más keresztényektől megkülönböztessék magukat, különleges ruhát hordtak: „Nem az öltözék az, mellyel nekünk, papoknak ki kell válnunk a keresztények gyülekezetében: a hit megvallása és tanítása különböztet meg bennünket, nem a ruha, hanem a tiszta erkölcs, nem a külső dolgok hangsúlyozása, hanem a lélek tisztasága!”

+++

Ennyit tudtam mondani anélkül, hogy részletekbe bocsátkoztam volna. Három világitó pontra kell figyelnünk:

Először is valamennyien elkülönültek, mert megkereszteltek, mert Krisztus papi Testének tagjai vagyunk, akik elhagytuk a pogány világot, hogy a keresztény világba lépjünk.

Másodsorban közülünk egyesek pappá szenteltettek, különleges funkciójuk van. Ez azonban nem különíti el őket az egyháztól, hanem még

szorosabban fűzi őket hozzá. Az egyházon belül élő hívek lesznek, majd fölszentelésük révén papi szolgálatra nyernek megbízást.

Harmadsorban: Az a hely, amelyet a pap Krisztus papi Testében betölt szolgálatával, rendszerint az elkülönültség jeleiben válik kifelé láthatóvá. A szokások, a nemzedékek és az egyház szükségletei rugalmasan szabják meg ezeket a jeleket anélkül, hogy általuk a hit teljességét érintenék.

Befejezésül:

Túl sokszor hallottuk, hogy valaki azért lesz pap, mert nagylelkű. Ám ez nem így van. A nagylelkűek között vannak papok, vannak hívek, vannak szerzetesek. Viszont igaz, hogy az egyháznak mindig meg kell gondolnia, szabad-e pappá szentelni valakit, akiben nem él a feltétlen felebaráti szeretet, akit e világ szellemi nyomorúsága láttán nem hat át teljes egészében Krisztus irgalma. Sohasem volna szabad pappá szentelni hidegszívű, érzéketlen embereket, akik képtelenek emberi kapcsolatokra, önfeláldozásra; agglegénylelkű, kegyeskedő magányosokat. Ha Isten Országa építése során van olyan feladat, mely megköveteli, hogy valaki igazán ember legyen az emberek között, aki állandóan szenved a világ szellemi nyomorúsága láttán, mely az ember fizikai nyomoránál is kegyetlenebb, akkor ez a pap feladata.

Nem mondhatjuk, hogy a pap az ember világától eltávolodott valaki. Ime, ez az elkülönültségre vonatkozóan a végszó: *Hamis, hazug és a pap hivatásával ellentétes volna az az elkülönültség, mely eltávolítaná őt az emberitől.* Minthogy csak az emberekért pap, minthogy családja az egész egyház, minthogy hitvese az egyház, hogyan is lehetne száraz ág, világtól eltávolodott, önmagáért élő valaki?

Mi több, a papnak mindig azokra a szavakra kell támaszkodnia, melyeket Jézus intézett a tanítványaihoz: „Szánom ezeket az embereket, olyanok, mint pásztor nélkül a juhok, nem tudják, hová mennek. Kevés az arató, sok az aratnivaló.” A pap, akiben a felszentelésre válaszul, nem keltenek visszhangot Krisztusnak ezek a szavai, hiába van fölszentelve: sohasem juthat pap-volta tudatának teljességéhez. Illuzórikus lesz az elkülönültsége, mert nem papot jelez.

„Atyám, nem azt kérem, hogy vedd el őket a világból, hanem hogy óvd meg őket a gonosztól.” Ámen.

III. KIVÁLTSÁGOLT EMBER-E A PAP?

Testvéreim,

kiváltságolt ember a pap? Nézzük a tényeket: Nyugaton évszázadokon át méltóságnak tekintették a papot. Űssétek fel akármelyik társadalmi protokoll lapjait, láthatjátok, hogy milyen előkelő helyet kap benne a pap, a püspök, a „főtisztelendő” úr, hát még a bíboros!

S még azt is hozzátehetjük – az előbb említett társadalmi protokollokból tudom –, hogy például a megyefőnököt, a főispánt is kb. ugyanezen a helyen említik. A pap és a világi méltóságok rangja között ugyanis valamiféle azonosulás történt, mert a pap írástudó ember volt. Azokban az időkben, amikor a kultúra még nem volt általános, ezt jogcímnak vélték arra, hogy a kiváltságosak között tartsák számon a papot. A pap ezenfelül sokféle társadalmi kapcsolattal bíró ember; márpedig akinek kapcsolatai vannak, hiszen tudjátok, egészen más mint az, akinek nincsenek kapcsolatai. Akinek nincsenek kapcsolatai, az sohasem lehet kiváltságos. A proletár sohasem kiváltságos, hiszen nincsenek társadalmi kapcsolatai.

A papot még azért is azonosították a méltósággal, és tartották kiváltságosnak, mert úgy gondolták (s nem minden ok nélkül), ha valakinek szüksége van a világ nagyjainak védelmére, hát jó, ha megbújik egy pap mögött; meg hogy a pap tekintélye társadalmi nyomásként jól felhasználható. Még ma is vannak országok, ahol a pap, ha közbenjár az ipari élet egy vezetőjénél, úgyszólván biztos lehet abban, hogy védelem állást kap. Ha azonban a munkanélkülinek nincs pap-ajánlója, csaknem biztos, hogy nem talál munkalehetőséget. Még manapság is előfordul az ilyesmi, ami kitűnően illusztrálja miként használják fel a papot mint társadalmi embert.

A kiváltságosak közé számították a papot azért is, mert az akkori társadalmi rend erői közé sorolták. Szinte természetesnek tűnt, hogy a püspököt a tábornokkal egysorban emlegessék, a bíborost meg vérbeli herceggel vagy nagykövettel: egyébként innét erednek az általunk is megszokott címek: őexcellenciája, őeminenciája; – egyáltalán nem evangéliumi eredetű címek és rangok.

Mindezt nem én találom ki, inkább nagy vonalakban lerövidíttem azt, ami évszázadok során történt, s melyhez a keresztény társadalom olyanmennyire hozzászólt, hogy már-már bűnnek vélte, ha a papot leszállítják piederestőljáról, piederestőlról, mely nem az ő számára készült.

Mennyiben érint bennünket mindez? Nézzünk szembe a dolgokkal:

mi köze ehhez a hitnek? van-e ellenvetése a hitnek? Kiváltságos-e a pap, igen vagy nem? Ha kiváltságos, vajon van-e jogcímre erre? És kinek a szemében kiváltságos?

Először is azt kérdezzük: kiváltságos-e a pap Isten előtt? Isten olyan tekintélyt és megbecsülést biztosít-e neki, mely az emberi társadalomban a méltóságok osztályrésze; szánt-e a papnak külön helyet?

Ám ti nyilván egy másik, világosabban meghatározott kiváltságra gondoltok, mely a papot kiváltságossá teszi a keresztények, a hívők szemében, melynek következtében kiváltságos lesz a keresztények gyülekezetében. Ez tehát a második kérdés, mellyel foglalkoznunk kell: azonkívül, hogy a pap kiváltságos vagy nem kiváltságos Isten előtt, vajon kiváltságos-e a keresztény gyülekezetben?

De van egy harmadik kérdés is, mely a kereszténységnek az előbbieken elhangzott profán emlegetéséből következik: ha a pap kiváltságos vagy nem kiváltságos Isten előtt és a keresztények gyülekezetében, vajon kiváltságos-e az emberi társadalmakban? Főként egy szellemileg megszokott világban, ahol társadalom és egyház már nem azonosak, mint az hajdan Nyugaton volt.

1. – *Evangélium és kiváltság*

Rendkívül fontosnak érzem, hogy alapos vizsgálatba bocsátkozzunk, mielőtt elmékedésünk e három részének kifejtéséhez kezdenénk. Csak így tudunk teljes értékű választ adni a feltett kérdésekre. Meg kell vizsgálnunk, hogy az Evangéliumban mi a jelentése a kiváltságnak, és a hatalom hozzákapcsolódó fogalmának. Vajon van-e helye az evangéliumi gondolatvilágban, az emberi társadalmakhoz, de még a vallások mindegyikéhez képest is olyannyira új világban a kiváltság és a hatalom fogalmának?

Hogy az Evangéliumban és a kereszténység gondolatvilágában megtalálható a tekintély fogalma, ez teljesen világos. Krisztus forradalma, ez a par excellence lelki forradalom, nem tagadott meg anarchikus módon minden társadalmi kultúrát, Krisztus nem a hatalom elvét vonta kétségbe. De vitatta a hatalom szó jelentését és olyan mélyrehatóan, hogy félek, már nem is érezzük egész mélységét. *Jézus Krisztus az Evangélium által mindennek gyökeres megváltoztatását hozta az emberi társadalomban, még pontosabban a keresztény társadalomban, amit felsőbbségnek és hatalomnak nevezünk.* Beérem azzal, hogy emlékezetetekbe idézek és röviden kommentálok néhány szöveget, melyek önmagukért beszélnek, szövegeket, melyeket gyakran felelőtlenül olvasunk és nem veszünk komolyan.

Hallgassátok meg mindenekelőtt magának az Úr Jézusnak a tanítását az evangéliumi jellegű hatalomról, majd hallgassátok meg, hogy az apostolok, Péter vagy Pál miként gyakorolták ezt a keresztény hatalmat, miképpen adtak visszhangot Krisztus Urunk tanításának.

Először Szent Lukács Evangéliumának 12. fejezetét ütöm fel. (V.24-28.) A szövegösszefüggés könnyen érthető: az apostolok, mint ahogy mindig megesik az olyan társadalmakban, melyekben vannak, akik kiváltságosaknak tartják magukat, vitatkoztak, hogy a kiváltságosak általuk alkotott kis kasztjában melyikük a kiváltságosabb. Az egyház történetében, sajnos, többször megismétlődött ez. Mint szent Lukácstól tudjuk, vita támadt az apostolok között is: közülük vajon melyik a nagyobb? Ugy-e, világos a kérdés? Jézus így válaszol rá: „Az uralkodók zsarnokoskodnak népükön, s akik hatalmat gyakorolnak rajtuk, jótevőiknek hívják magukat.” „*Köztetek ne így legyen, éppen ellenkezőleg.*” Észrevesszitek a pozíciók felcserélődését? „De köztetek ne így legyen, éppen ellenkezőleg”: így az emberi társadalmakban van. Ám én az Evangélium nevében beszélek s azt mondom: Éppen ellenkezőleg legyen. „Hogy köztetek a legnagyobb legyen olyan mint a legkisebb és az előljáró olyan, mint a szolga.” És íme a döntő, a megcáfolhatatlan érv: „Ki nagyobb, aki az asztalnál ül, vagy aki felszolgál? *Én* mégis úgy vagyok köztetek, mint a szolga.” Ugyan ki vitatkozhatnék ezek után tekintélyről, elsőbbségről? „*Én* úgy vagyok köztetek, mint a szolga.”

Az exegéták teljes egyetértésben hangsúlyozzák, hogy szent Lukács Evangéliuma 12. fejezetének ez a része közvetlenül kapcsolódik szent János Evangéliuma 12. fejezetének ahhoz a részéhez, mely a lábmosás mindnyájunk által ismert történetét mondja el. Miután ezt a cáfolhatatlan választ adta az apostoloknak a kiváltsággal kapcsolatos vitájukban, Jézus nyomban cselekszik, megmossa a lábukat, mondván: „Ti is így cselekedjétek.” Jézus nem éri be a tanítással, cselekszik is, gondolván, hogy az apostolok megértik a példaadást.

Egy más alkalommal (Szt. Lukács Evangéliuma 17,7-11) Jézus az apostolokhoz fordulva inti őket, nehogy visszaéljenek a hatalommal. „Melyiktek mondja a béresnek vagy bojtárnak, mikor hazatér a mezőről: Gyere ide tüstént és ülj le! Nem azt mondja-e inkább: Készíts vacsorát! Gyürkőzz neki és szolgálj ki, amíg eszem, iszom, aztán ehetsz és ihatsz magad is. Talán megköszöni a szolgának, hogy megtette, amit parancsolt neki? (Nem gondolnám.) Így ti is, miután megtettetek mindent, amire parancsot kaptatok, mondjátok: Csak közönséges szolgák vagyunk, nem vagyunk kiválóak, nem tettünk többet, mint ami köte-

lességünk.” (Tehát közönséges, egyszerű szolgálk és nem *haszontalanok*, mint ahogy egyes fordításokban olvashatjuk.)

Igy testvéreim, akinek hatalma van – és nem vitatott a hatalma –, annak mindenki szolgáljaként kell gyakorolnia a hatalmat, nem az alázatoskodás *grimaszával*, eröltetett arckifejezésével, hanem valóban úgy viselkedvén, mint a legkisebb. Nem csak dagályos szavakkal kifejezve, hiszen ez a legnagyobb kevélység is lehet: „Én csak ez, csak az vagyok”, hanem valóban a legkisebbként viselkedve, úgy, mint aki szolgál, s nem mint aki az asztalnál kiszolgálhatja magát.

Kínszenvedésének előestéjén Jézus egyetlen mondattal világította meg életének és tanításának titkát: „Nem azért jöttem, hogy engem szolgáljanak, hanem hogy én szolgáljak és életemet adjam.” Így Krisztus egész élete, mely a papság teljessége volt, ahogy hatalmát gyakorolta, ahogy tekintélyét kinyilvánította: a szolgálat és csak a szolgálat volt.

Nézzük most szent Máté Evangéliumának 22. fejezetét. (5,1-13.) „Ti ne hívassátok magatokat rabbinak – mondta Jézus – mert egy a ti mesteretek, ti pedig mindnyájan testvérek vagytok. Atyának se szólítsatok senkit a földön, mert egy a ti Atyátok, a mennyei. Tanítónak se hívassátok magatokat, mert egy a ti tanítótok, a Krisztus. A legnagyobb köztetek legyen a szolgátok.”

Ne hívassátok magatokat atyának, ne hívassátok magatokat mesternek, ne hívassátok magatokat tanítónak... Vajon mit szólna Jézus a szótárakban található és a tiszteletadást kifejező, azóta kitalált címekhez? E szöveg hallatára esetleg megkérdezitek, miért mondta Jézus (mert félreérthetetlenül mondta, s nem tehetjük, hogy nem veszünk róla tudomást): „Atyának ne szólítsatok senkit”, holott az egyház általában azt kéri, hogy papjaitokat szólítsátok atyának. Vajon nem szembetűnő ellentmondás ez, vajon a szóhasználat és a magatartás nem azt bizonyítja-e, hogy nem tartjuk be Jézus tanítását? Nem! Nem cselekesztek helytelenül, mikor atyának nevezitek a papokat, ám csak azzal a feltétellel, hogy tiszteletben tartjátok Jézus szavának szellemét. Vagyis mikor atyának szólítotok egy papot, akkor voltaképpen Isten atya-voltát valljátok, melyet a pap fejez ki köztetek. A papnak azonban, mindent megfontolva, nem volna szabad gyermekeimnek szólítani a hívőket, mert ők Isten gyermekei. Ti azonban szólíthatjátok atyának a papot, mert ezzel Isten atyaszavát valljátok meg.

A papnak azonban nem volna szabad a „gyermekeim” kifejezést használnia. A birtokos-forma hiányzik az Újszövetség minden szövegéből, mely megszabja az apostolok magatartását a hívők közösségében. És

azt hiszem, nem csupán óvatos szóhasználatról, többről van szó: A Jézus szavaihoz való hűséges ragaszkodás jele ez. Jézus azt mondta: „Csak Istent nevezétek Atyának” és mikor a papokat atyának nevezték, ez csak egy módja annak, hogy Istent Atyátoknak valljátok. Ám vigyázzatok ti papok, akik engeditek, hogy atyának szólítsanak benneteket: ne higgyétek, hogy atyák vagytok a szónak olyan értelmében, hogy híveitek a *ti* gyermekeitek lennének, a *ti* nyájak, a *ti* hűbéreseitek. Nem, a hívek Isten gyermekei, Krisztus bárányai, Isten nyája. Figyeljétek Péter apostol szavaira, aki munkatársainak, a papoknak ad tanácsot első levele befejezésében (5,1-4.) „*Legeltessétek Isten rátok bízott nyáját, viseljétek gondját, ne haszonlesésből, hanem odaadással, nem zsarnokoskodva a választottak fölött, hanem mint a nyájnak mintaképei.*” S e szavakból felénk cseng annak a visszhangja, amit föltámadása másnapján mondott Jézus Péternek: „Péter, legeltesd az én juhaimat!” (Nem a tiédet, az enyéimet). Legeltesd az én juhaimat, légy az én nyájam pásztora.” Hatalmat bízok rád, ám ők sohasem lesznek a te juhaid, a te nyájad, mint ahogy az egyház, amit rád, mint Kősziklára alapítottam, nem lesz a te egyházad, megmarad az *én* egyházamnak.

Krisztus mindig használta a birtokosformát. Ő tehetta, egyedül Neki volt joga ehhez a szubjektív stílushoz, Neki, aki nem helyettesíthető. Ő mondhatta, hogy „az én nyájam, az én egyházam, az én Szövetségem.” A pap csak így beszélhet: „a nyáj, mely rámbízott, az egyház, melynek igazgatásában részt veszek, s mely az én Istenem Egyháza, Krisztus Egyháza.” Elmélkedésünk során alighanem tüzetesebben kellene foglalkoznunk ezekkel az alapvető tényekkel: a hatalom keresztény értelmű megújulásával, mondhatnám forradalmával, és annak formáival.

2. – *Kiváltságosak voltak-e az apostolok?*

Az ő tanúságtételükhöz folyamodom. Az apostolok kizárólag szolgának, megbízottnak tekintették magukat, bár tudatában voltak tekintélyüknek. Az Apostolok Cselekedeteiben olvasható s szent Péterre vonatkozó egyik beszámolóra gondolok. Mikor Kornéliusz százados, ez a derék katona, – aki fegyelmezett volt, mint minden idők minden katonája –, találkozik Péterrel, fölismeri, hogy ennek hatalma van, el kell ismernie, hogy kiváltságolt, hiszen az apostolok apostola, ezért földre borul előtte. Péter meglepődve mondja: „Mit teszel? Kelj fel, hiszen én is csak ember vagyok.” Látjátok, Péter apostolt megdöbbeníti, hogy valaki úgy viselkedik előtte, mint Krisztus előtt. Én is csak ember

vagyok, mint te. S mikor Péter ezt mondta, tökéletesen tudatában volt annak, hogy ő kicsoda. Az ünnepélyes szavakról, melyeket Jézus hozzá intézett: „Bocsásd meg a bűnöket”; „Ezt cselekedd az én emlékezetemre”, és „Reád építem Egyházamat”, „Erősíteni fogod testvéreidet a hitben” – Péter tudta, hogy igaz szavak, s hogy általuk súlyos felelősség hárul rája. Egzerszemsind azt is tudta, nincs joga ahhoz, hogy privilégizáltként viselkedjek, mert megjegyezte az Úr Jézus tanítását: „Nem azért jöttem, hogy szolgáljanak, hanem hogy szolgáljak.” Ezért csodálkozott, mikor úgy viselkedtek előtte, mint valami evilági nagyság, mint egy méltóság előtt szokás, sőt hogy összecserélik magával Istennel, vagy Krisztus Urunkkal.

És Pál apostol is, valamennyi levelében, szüntelenül figyelmeztet arra, hogy ő csak szolgál. Emlékeztetőül csak néhány mondatát idézem, de jó volna, ha elolvsnátok a Korintusiakhoz írt 2. levelet, hogy bősegebb tanúságtételt lássatok. „Nem mint a saját erőnkől képesek volnánk valamit is kigondolni magunkról, hiszen képességünk Istentől származik. Ő tett minket alkalmassá arra, hogy az Újszövetség szolgálói legyünk, nem a betűé, hanem a léleké” – írja a 3. fejezetben, majd később: „Mi ugyanis nem magunkat hirdetjük, hanem Krisztus Jézust, az Urat, magunkat pedig mint Jézus kedvéért szolgátokat.” Milyen csodálatos meghatározása ez a pap magatartásának: „mi pedig csak szolgáitok vagyunk, Jézus kedvéért.” Péterben és Pálban visszhangra találtak az Úr Jézus szavai, és a szövegek mindennemű hamisítástól mentesen mutatják, hogy az egyházban a hatalom mindenkor csak szolgálat, hogy minél nagyobb a hatalma valakinek, Jézus Krisztus példájához híven annál inkább szolgává kell lennie.

A keresztény hatalomnak a papra vonatkozó ezen meghatározása, – felhívom a figyelmeteket erre, testvéreim, akik apák, anyák, nevelők vagytok, – amit Jézus speciálisan azokra vonatkozóan mondott, akinek az egyházban hatalmuk van, mindennemű keresztény hatalomra érvényes. Érvényes a felelős világi vezetőkre, ha keresztények akarnak lenni, érvényes a szülőkre, a nevelőkre, ha keresztények akarnak lenni. De vonatkozik mindazokra, – és ez a közvetlen értelme Jézus és az apostolok szavainak, példaadásának, – akiknek hatalmuk van az egyházban arra, hogy az Úr Jézus parancsának értelmében az üdvösség Evangéliumát hirdessék és a legszentebb Áldozatot bemutassák.

A keresztény hatalom fogalmának e tisztázása után már válaszolhatunk az előbbieken fölött három kérdésre: kiváltságos-e a pap Isten előtt, kiváltságos-e a keresztények között, kiváltságos-e az emberek között?

3. – *Kiváltságos-e Isten előtt?*

Mindenekelőtt: kiváltságos-e Isten előtt? Van ugyanis a klerikalizmusnak egy meglehetősen szubtilis formája, amiről néha megfélekedzünk s amit legszívesebben *titkos klerikalizmusnak* neveznék. A klerikalizmus itt azt jelenti, hogy az egyházban csakis és kizárólag a papok azok, akiknek igazán jó hely jutott, akik valóban Isten szerettei, Isten választottai.

Ez a klerikalizmus azt a hitet kelti, mintha csak egyetlen hivatás volna, és ez a pap hivatása; hogy minden egyéb csak pótlék. Ti is tudjátok: századokon át azt képzelték, hogy minden nemeslelkű és egyenes fiatal, ha van némi hite, ha eléggé jámbor, köteles egyenest a szemináriumba menni. Nem fogták föl, hogy hívő létére nem csak a szemináriumban, másutt is élheti az életet. A titkos klerikalizmus azt a hitet kelti, hogy a pap szükségszerűen a legszentebb, hogy az igazi hierarchia rendjében (és az igazi hierarchia a szentek hierarchiája) a pap szükségszerűen a legelső.

Már-már a bizalommal való visszaélésről, csalásról beszélhetünk, amikor azt akarják velünk elhitetni, hogy a pap az a szent személyiség, aki szent még mielőtt megtette volna azt, amitől szentté lesz valaki. Nem, a pap csak a szentség szolgája, de ezért joggal elvárjuk tőle, hogy szent legyen. Azt viszont már nem értem, miért várnátok el, hogy a pap törvényszerűen a legszentebb legyen a keresztények között. Mint ahogy azt sem érteném, ha nem csodálkoznátok, ha a pap kevésbé szent mint a többi keresztény.

A papnak szolgálati hivatása van az egyházban, s noha ez a leghivataltosabb, nem ez az egyetlen hivatása, még akkor sem, ha ennek jelentése a legtranszcendensebb. (Mint ahogy fentebb már kifejtettem.) Hiszen papok és világi hívők egyaránt vannak azok között, akik Krisztust valóban komolyan veszik, s akik a szentség útjára lépnek. S a legszentebbek közt is vannak világiak. Noha a papnál az egyházban betöltött tisztsége miatt követelmény a szentség, nem szükségszerűen ő a legszentebb. És nem látom be, hogy Isten szeretetében egy hívő, aki nem pap, miért ne lehetne hivatott ugyanakkora, vagy még nagyobb szentségre, mint a másik, aki hivatást és felszentelést nyert, hogy pap legyen. A legjobb példa erre, azt hiszem, a Szűzanya, aki nem volt pap, s aki a szentség rendjében, az Isten-közelség rendjében a legelső az emberek között, s első Isten adta szerepének jelentőségét tekintve.

A pap tehát nem szükségképpen a legszentebb, ám a legszentebbnek párbeszédben kell lennie a pappal. Képzeltetek el egy párbeszédet, melyet

egy szent, aki nem pap, hanem mint mondani szokás, „egyszerű” hívő, folytat *egy pappal*, aki nem szent. E párbeszédben a pap arra kérné a szentet, hogy imádkozzék érte, a szent pedig arra kérné a papot, mondja meg neki, mit kell tennie, hogy még szentebb legyen. Egy ilyen elképzelt párbeszéd kidomborítja a különbséget a szentség rendje és a funkció rendje között. Ezt a két értékrendet nem szabad felcserelnünk a történetesen megzavart harmónia helyreállítása érdekében sem.

Titkos klerikalizmus volna, ha azt gondolnánk, hogy a pap mindig a legszentebbek között van és azt hiszem, titkos klerikalizmus volna az is, ha azt képzelnénk, hogy a papi hivatás mindig a legméltóbbaknak jut. Nehogy félremagyarázzatok szavaimat: szilárd meggyőződés, hogy sem a legkevésbé hívők közül, sem a legkevésbé nemeslelkűek közül kerülnek ki azok, akiket Krisztus föl akar szentelni, s akiket az egyház fölszentel hívő népe szolgálatára. De azok közül kerülnek ki, akik átlagosan hívők, nemeslelkűek. Ha most visszagondolok ifjúkori társaimra, eszembe jutnak olyanok, akik hivatásuk gyakorlása közben kevésbé voltak hívek, meg olyanok, akik nálam nyilván hívebbek voltak, ki-ki a maga hűsége szerint, az induláskor benne lakozó hit szerint, melyhez a következőkben igazodott. S azt hiszem, ugyanezt mondhatja el becsülettel minden pap, ha csak a priori nem akarja a klerikális fel fogást védelmébe venni.

Egyesek arra hivatnak el, hogy mint papok fölszenteltessenek, mások pedig arra, hogy a hívek papságának részesei legyenek, hogy egyik is, másik is a neki kijelölt helyen munkálkodjék a neki jutott állapotból következő megbízás és felelősség szerint. Lehet, hogy megkérdezitek tőlem: Dehát így miként ismerjük fel: alkalmas-e valaki arra, hogy pappá szenteljék? Ha nem a legnagyobb hit, a legteljesebb nagylelkűség, akkor vajon mik azok a képességek, melyeknek összességét általában a papi hivatásnak nevezzük?

Tudom, hogy a kérdés bonyolult, mégsem akarok kitérni előle, hanem egyszerűen ezt mondom: Úgy gondolom, azok között, akik hitből élnek, akik fölfogták, mit jelent a papi hivatás, vannak olyanok, akik külön kegyelmet nyertek arra, hogy a legvilágosabban lássák meg, mit jelent a világ lelki nyomora. Külön kegyelmet nyertek, hogy világosan fölismerjék, milyen hatékonyak a papokra bízott feladatok a világ lelki nyomorúságának orvoslásában. És vannak olyanok, akiknek hite és nemeslelkűsége az előbbiekével azonos, de más hivatásbeli kegyelmet nyertek, hogy világosan fölismerjék: a világ lelki nyomorúsága mennyiben van összhangban az emberi társadalom romlásával, a fizikai nyomorú-

sággal, a társadalmi nyomorúsággal. A hívők közül azok, akik a fizikai és társadalmi nyomorúságot észlelik erősebben, noha nem kisebb bennük a hit és nemeslelkűség, nyilván laikus hivatás felé orientálódnak. Az előbbieket viszont, akiket megérintett az Úr Jézus szava „Szánom őket, olyanok, mint a pásztor nélkül maradt nyáj, azt sem tudják, hová mennek”, akiket megrendít a világ lelki nyomorúsága, akik megértették, hogy az apostoloknak adott és az apostolok által a papoknak továbbított közbenjárás a világ lelki nyomorúságának a legközvetlenebb gyógyírja, ezek az emberek, mint a papi hivatás esetleges jelöltjei állhatnak az egyház elé. És az egyház fölszenteli őket, mert az egyház állítja a papokat a maga szolgálatára.

De ismétlem, azonos hit és nemeslelkűség birtokában egyesek papi hivatást nyernek, mások meg arra kapnak meghívást, hogy aktív tagjai legyenek Krisztus papi Testének, és ezek az utóbbiak nem kevésbé értékes emberek. Ez is, az is papi hivatás: pap-típusú sacerdotális hivatás és hívő-típusú sacerdotális hivatás. Egyiknek is, másiknak is hite szerint, becsülettel kell eleget tennie hivatásának, kell megtalálnia az utat, melyre Krisztus hívja, hogy jobban szolgálhassa az egyházat és a Szövetséget.

Ezért nincs helye a titkos klerikalizmusnak. A pap kétségtelenül hivatott arra, hogy Isten barátja legyen; ő az, akinek Isten a legközvetlenebbül ad hatásköröket, melyeket csak Krisztus delegálhatott. Ám ha hivatott arra, hogy Isten barátja legyen, ez nem kiváltságot, hanem mindenekelőtt kötelességet jelent. Szent Pál így fogalmazta meg: „Számomra az Evangélium hirdetése nem kiváltság: kötelesség”. Kötelesség és nem kiváltság.

4. Kiváltságos-e az egyházban?

Vajon a keresztények előtt, pontosabban a keresztények között, kiváltságos-e a pap?

E kérdéssel egy másik veszélyes pontot, az *egyházi klerikalizmus* lehetséges veszélyét érintjük. Ez a veszély abból áll, hogy az egyházban csak a papokat látjuk, a híveket pedig lealázzuk a papok presztízse előtt, mert a papok mindent tudnak, mindent megmondanak, mindent megtesznek, mindig, mindenre választ adnak. Azt hiszem, hogy a Jézus által kívánt hatalom-típushoz, a testvérinek nevezhető tekintélyhez való bizonyos fokú hűtlenség indítja arra a papokat, hogy klerikálisok legyenek. De szeretném megmutatni nektek, miként tisztázhatjátok magatokat előtt, mi a hit, melyet a pap vár a hívektől, s mi a tiszteletadás, ami a hit kifejezése lehet.

Nagyon is könnyű megérteni, hogy az egyes embereknél, akiknek van

érzékük a személyes kapcsolatokhoz és a közösségben való élethez, a hit megvallását (amely elengedhetetlen feltétele annak, hogy a papot az egyházban a maga helyén lássuk) bizonyos jelek kísérik, melyek az emberi magatartás síkján a hitet kifejezik: a tisztelet és a megbecsülés jelei; ezek a hit jogos megnyilvánulásai. Ez szerintem is helyén való, de csak akkor, ha a hívek tudják, hogy ezzel is hitükről, s nem csupán társadalmi illemtudásról, tisztességtudásról tesznek tanúságot.

Anélkül, hogy mondanám, ti is tudjátok, testvéreim, mennyire kínos, ha egyik-másik keresztény hízlegően viselkedik a papokkal szemben. Hízlegő, igen, ez a helyes szó. Hízlegésükben, konformizmusukban alig-alig érződik a hit. Világosan látjuk: viselkedésüket inkább a tisztelet mintsem a hit irányítja. Bizony többet érne, ha hitük fényénél vizsgálnák meg, mi is a papnak kijáró tisztelet megnyilvánulási formája. Aszerint, hogy mennyire ismerik a papot, aszerint, hogy milyen is az a pap, – hiszen ez a tisztelet csak feltételes. Csak a hit nem feltételes, csak az nem, hogy tudjuk: Ez az ember, ez a legmindennapibb ember egyszersmind a legrendkívülibb ember, mert üres kézzel is magának Krisztusnak a gazdagságát kínálja nekem. Hitem megvallásával kell erre felelnem, s a hit megvallása több-kevesebb tiszteletadással társul. A tiszteletadás jelei szokások, helyek, civilizációk és kultúrák szerint változhatnak, e változásoknak nincs jelentősége.

Ne mutatkozzunk ostobának a pap iránti tiszteletben. Nem kötelességünk azt hinni, hogy minden pap káprázatosan értelmes. Találkozom néha keresztényekkel, akik még irántam is – hiszen azért beszélek az egészről ilyen szabadon – még irántam is túlzott tiszteletet tanúsítanak: Nyilván nem látják a hibáimat, nekem kell kinyitnom a szemüket. Nyilván elvakítja őket a tény, hogy pappal van dolguk, s azt hiszik például, hogy nem szabad észrevenniök, ha egy bizonyos társadalmi milióból kikerült papban megmaradtak ennek a miliónek a nyomai. Egy papból, aki ilyen vagy olyan nevelést kapott, aki közepesen értelmes, még nem lesz ragyogó intelligencia azért, mert pappá szentelték. Ismernünk kell a pap emberi helyét, s tudnunk kell, hogy eredeti emberi természetét a reábízott rendkívüli szolgálat sem alakítja át.

Vajon miért esnék nehezebbre felnőtt kereszténynek az, hogy hitét csorbítatlanul megőrizve nagyon világosan, nagyon kritikus szemmel és nagyon tárgyilagosan lássa ezt vagy azt a papot? Isten nem kíván tőlünk hazugságot, nem kívánja, hogy ne lássuk azt, ami nyilvánvaló, Isten nem kívánja, hogy ne alkossunk véleményt: Csak azt kívánja, hogy ne ítéljünk. De látunk s tudnunk kell, hogy ki az a pap, aki

előttünk áll, s vajon a hittel és a tiszteletadás jeleivel miért ne társulhatna a legpozitívabb, a legőszintébb, a legegyszerűsebb, a leglojálisabb és hagn-súlyozzuk: a leghívőbb kritika? Ime, ilyen módon kerülhetjük el az egyházi klerikalizmus veszélyét.

Azonban mindig tudnotok kell: a pap valóban a ti szolgálatotokra áll. Tudjátok meg, hogy minden pap, azokban a pillanatokban, mikor a legmélyeségesebben pap, úgy érzi, hogy mindent kívánhattok tőle. Nem csupán kegyes formula a pápa legevangéliumibb címe: „Isten szolgálójának szolgálója.” Azt jelenti, hogy bármikor, minden pillanatban hábor-gathatjátok a papjaitokat és magát a pápát is, hogy mindent elvárhattok tőlük, hogy nekik is, nektek is teljesen rendbenlévőnek kell találnotok, hogy a papok a tiéitek, teljesen a tiéitek, számítás nélkül a tiéitek, és maga Krisztus mindnyájunké.

5. Kiváltságos-e az emberek között?

Végül: az emberek között vajon milyen formát ölthet az, amit papi kiváltsággént ismertünk föl? Voltak nemkeresztény emberi társadal-mak, melyek ragaszkodtak ahhoz, hogy a katolikus papnak, csakúgy mint minden más papnak bizonyos rangot, bizonyos előkelőséget tulaj-donítsanak.

Franciaországban, minthogy avult keresztény szokásaink vannak, min-den világi hatalmasság, minden világi nagyság ragaszkodik ahhoz, hogy ismerősei között papok is legyenek, hogy papi kapcsolatokkal dicse-kedhessék, s elmondhassa, hogy ezt megtisztelőnek érzi. Ugyanakkor ezek az emberek magukban azt gondolják, hogy eme kapcsolatok inkább a papok számára megtisztelőek. Azt gondolják például, hogy a papságot tisztelik meg, az egyházat tisztelik meg, Jézus Krisztust tisztelik meg, ha egyes papok számára kijárják a Becsületrendet. Pedig emlékezzünk csak arra, hogy az Ars-i plébános visszautasította a Napoleon által neki fölkinált Becsületrendet, s így tett de Foucauld atya is.

Testvéreim, úgy vélem, meg kell szoknunk, hogy a mai világban, vagyis lelkileg kettészakadt világban élünk, ahol a nemkeresztényektől nem várhatunk olyan magatartást, mely a keresztények között szoká-sos, s melyet a hit sugall.

Én magam, személy szerint, teljesen rendbenlévőnek találok, hogy mikor a közigazgatásban, a mindennapi életben nemkeresztény embe-rekkel kerülök kapcsolatba, ezek semmit sem látnak meg bennem a papból, s így egyszerűen „uram”-nak szólítanak, s úgy bánnak velem mint akármelyik másik emberrel. Az egyetlen, amit elvárok az, hogy emberként bánjanak velem, emberként, aki számíthat a megbecsülésre.

A helyzet az, hogy sok-sok antiklerikális félreértés eredményeként egyesek körülhízelgik a papot, s olyan tiszteletben részesítik, mely nem illeti meg, melyet nem a hit sugall, mások ellene vannak, mintha betolakodó volna, mintha nem volna számára hely a társadalomban, mintha az emberi közösségből kitalított egyén volna. Úgy gondolom, hogy a nemhívó testvéreinkkel folytatott párbeszédben erre vonatkozóan sokmindent kellene tisztáznunk. Tisztázás itt azt jelenti: elismerjük, hogy a nemhívóknak nem kell a papot mint papot tekinteniök. Miattuk ne feszélyezzék magukat. Azt mondjuk nekik: Nem a reverendáról ismerik meg a papot, hanem a hitről! A pap néha reverendát hord, de papvoltának hordozója nem a reverenda! Akár visel reverendát, akár nem: *csak a hit mutatja meg, voltaképpen kicsoda*. Minthogy nektek nincs hitetek, nem tudhatjátok, hogy pap áll előttetek. Bánjatok vele hát mint érdemes emberrel, mint az életében határozott utat követő emberrel, aki éppoly tiszteletreméltó akár a többi.

Semmiben sem akarjuk feszélyezni a nemhívókat. Nem kívánunk tőlük semmiféle kivételezést. Ám ugyanakkor elvárjuk, hogy tartsák tiszteletben azt, ami számunkra a pap misztériuma. Azt kérjük, hogy emberi síkon igyekezzenek megérteni annak a hivatásnak szépségét, nagyságát és nemességét, mely más hivatások között – ha hivatásához hű papról van szó – azzal dicsekedhetik, hogy mindenben őszinte. Többet nem kívánunk a nemhívóktól, de ezt elvárjuk. Ha a pap személyén át meglátnák a hit emberét is, ez már túl szép volna.

+++

Amikor a hármasklerikalizmusról, a misztikus, az egyházi, és a társadalmi klerikalizmusról beszéltem, sok olyan tényt, sok olyan szöveget idézhettem volna, melyek mind azt bizonyítják, hogy az elmondottakat nem magam találtam ki, és hogy a pap jogtalanul került kiváltságos helyzetbe a közelmúlt keresztény társadalmában és polgári társadalmában egyaránt.

Ma már azonban nagyon megváltozott világban élünk. Ismerek persze papokat és hívőket, akik nem örülnek ennek a változásnak, akik legszívesebben kereszteshadjáratra indulnának, hogy *mindenkivel* elismertessék az egyház jogait, hogy *mindenkivel* elismertessék a papság kiváltságait. Nem hiszem, hogy az ilyen magatartást, ezt a kereszteshadjárat-szellemet valóban a hit sugallná. Inkább XII. Piusnak az 1946 évi Nantes-i Eucharisztikus kongresszus alkalmával mondott szavaira emlékeztetek: „A

mai egyháznak nem annyira hitvédőkre, inkább tanúságtevőkre van szüksége.”

Ma nem a papság védelmére, nem a papok kiváltságának szaporítására van szükségünk, nem arra, hogy visszatérjen a múlt, amikor még a dolgok alaposan összekuszálódottak voltak. Azt hiszem, inkább örülnünk kell, hogy a történelmi helyzet fejlődött, hogy olyan idők következtek el, mikor csak a hívek ismerik föl a katolikus papot, és jelentőségével is csak ők vannak tisztában.

Hit kell a pap fölismeréséhez, nem elegendő hozzá az a pusztá tény, hogy a megbízhatók társadalmához tartozunk, melynek egyébként a pap is csak egyik tagja volna. – Egyébként olyan tagja, akit éppen a megbízhatóknak ez a társadalma rabszolgaságba dönt. Örülnünk kellene a pap felszabadulásának egy olyan társadalomban, melyben csak a hívők ismerik fel őt.

Ami pedig titeket illet, mindnyájatokat, testvéreim, akik Krisztus Titokzatos papi Testének tagjai vagytok: segítsetek a papoknak, hogy igazi helyükhöz jussanak, hogy csak a hit által nyilvánuljanak meg és csak a hit által nyilvánítsák hatalmukat. Sokat tehettek ezért, ha igazi, ha valóban őszinte párbeszédet folytattok velünk, papokkal, s kegyes fecsegések helyett magatokról beszéltek. E dialógus segítségével sokunkat megóvhattok a klerikalizmustól, és segíthettek, hogy ismét tudatossá váljék bennünk az a méltóság, mely szolgálat, mely a pappászenteléssel bízott ránk, hogy Szent Ágoston szavaival élve valóban a „bajtársaitok” lehessünk. Ne mulasszátok ezt el! Ámen.

IV. ÜNNEPRONTÓ-E A PAP?

Testvéreim,

az utóbbi évtizedekben néhány regényíró hozzászoktatott bennünket ahhoz, hogy a papot a keresztény harc magányos és patétikus hőseként tekintsük. A kegyelem és bűn konfliktusa között vergődő emberként, aki gyakran maga is bűnös, ám még bűnében is a kegyelem győzelmének hirdetője. Fölösleges volna az írók nevét, vagy a művek címét idézni. Ismeritek, olvastátok.

A katolikus és a teológiai kritika elég gyakran bírálta a papnak ezt a túl patétikus, majd hogy romantikus rajzát. Rámutattak, hogy a papnak ezen a regényírók által festett portréján nem szerepel kellő nyomaték-
kal az ami őt a funkciójában: szerepében, működésében pappá teszi, hogy ti. az üdvösség közvetítésének embere, és pedig a leghivatalosabb és legtranszcendentálisabb módon, elsősorban a szentségek síkján.

Megértem ezt a kritikát, a helyreigazítás jogos. Az is igaz viszont, nem a regényírók dolga, hogy a papság teológiáját számunkra megfogalmazzák. A papról adott képük azonban — mely a pap funkcióját illetően kiigazításra szorul, — mégis csak igaz kép, s különben sem az írók találták ki. Élő papokat láttak ezek a regényírók, közülük választhatták ki azokat, akiknek élete a leghivatásosabb volt: válogathattak talán, de amit megláttak, azt jól látták meg.

Ez késztet arra, hogy miután beszéltünk a pap funkciójáról, az egyházban elfoglalt helyéről, különváltságáról és közösségi voltáról, ma a pap személye körül bonyolódó drámáról beszéljek. Igen, a pap a dráma csomópontjában áll; *az Evangélium drámája a bűn és a kegyelem, a fény és a sötétség drámája: s a pap hivatásszerűen e dráma csomópontjában áll.*

Magam is többször, személyesen tapasztaltam: elegendő, ha a pap megjelenik bizonyos körökben, elegendő ha megjelenik, közbeszól, a milió máris megoszlik, máris pártokra szakad: egyeseknél feszélyezettség, másoknál zavar jelentkezik. Azt kérdezhetnétek erre: Ez az ünneprontó pap *kinek a nevében zavarja az ünnepet?* S mi késztetti erre? Tiszták az indítékai? Nézzük hát meg közelebről...

1. — Honnan a zavar?

Van úgy, hogy a pap megjelenése nyomán keletkező zavar és megoszlás bizonyos félreértésekre vezethető vissza, félreértésekre, melyek alaposan emlékezetébe maradnak azoknak, akik között a pap megjele-

nik. Lehetnek ezek klerikális félreértések, esetleg régóta lappangó ellenségeskedések az egyház szociális arculatával szemben.

Ez a feszélyezettség néha azzal a felfogással is magyarázható, hogy az ott megjelenő pap az élet ellen van. És bárki legyen is, ellenségnek minősül, mert azt képzeljük róla, hogy veszélyezteti azt, amit életnek és az élet kibontakozásának érzünk.

Az is gyakran megesik, hogy a papban olyan valakit látnak, aki pusztá megjelenésével a morálra, bizonyos szigorú szabályokra emlékezteti az embereket. Vígán vagyunk, nincs ellenőrzés, az élet saját erőinek törvényei szerint bontakozik ki, pogány életöröm tölt el bennünket, annyi baj legyen! Ám egyszer csak megjelenik a pap, s pusztá jelenléte egy sereg parancsra, tilalomra, tabura emlékeztet bennünket. A morálnak ez az öre kishűján a rendőrrel együtt bukkan fel képzeletünkben.

Vagy esetleg homályosan olyasmit éreznek, – s a dráma ezzel lesz reálissá – hogy azzal, aki megjelent a vigadozók között és közbeszólt, az *Evangélium lépett a körükbe*. Az Evangélium jelenlétében nyugtalanná lesz a lelkiismeret, s a vigadozók éppen erről akartak megfélekedni. Azt akarták, hogy egész életükben, vagy néhány napon át személyes vagy társadalmi életük egy kis területén ne az Evangélium uralkodjék, hogy az Evangélium csak ez után, másutt, másoknak, de ne most és ne hozzájuk szóljon. Ám belép a pap, s az ember kénytelen az Evangéliumra gondolni, kénytelen emlékezni Isten szentségére, kénytelen emlékezni arra, amit Szent Pál így fogalmazott meg: Nem lehet gúnyt űzni Istentől. Ezután már semmi sem megy úgy, mint eddig, az ember titkolt, rossz lelkiismerettel a pap jelenlétét kifogásolja, azét, aki tanúja a pogány világ és a keresztény világ, a pogány élet és az evangéliumi élet közötti választás drámájának. A pap jelenlététől való viszolygás akár a gyűlölködésig fajulhat, és a pap iránti gyűlölet nem mindig antiklerikalizmus.

Ismerjük el azonban (mert nem jó elnagyolni a dolgokat), hogy az előbbieken felsorolt okok gyakran összekeverednek. A pap iránti gyűlöletet, vagy ha nem fajul gyűlöletig, úgy a pap láttán feltámadó ellenszenvet legalább annyiszor okozzák a pap ügyetlensége, hibái, gyöngeségei, és hűtlensége az eszmény iránt, amire törekednie kellene, mint ahányszor az a körülmény, hogy a pap valóban az, akinek lennie kell. Szét kellene bogoznunk ezeket az okokat, már csak azért is, mert a társadalom nem kis része nagyonis szeretné eltávolítani, vagy magához édesgetni azt a kellemetlenkedőt, aki az életet teszi kérdéssé.

2. – *Az élet papja*

Ez a bizonyos viszolygás, amiről az előbb beszéltem, sokaknak csak alkalom annak a hangoztatására, hogy a pap maradjon a sekrestyében. Alkalom arra, hogy olyan papot kívánjanak, aki nincs kapcsolatban az étellel, aki a szentélyben ügyködik, a sekrestyében adminisztrálja a szakrális világ ügyeit. De az életünkkel ne foglalkozzék a pap! Csak eszébe ne jusson erről véleményt mondani, beleavatkozni! Elvégre mi éljük az életünket. A pap adjon csak nekünk biztonságérzetet, mikor éppen szükségünk van rá, mikor védekeznünk kell Istennel szemben; vagy járja ki Isten kegyeit, ha már ilyen szerencsés helyzetbe jutott, mást azonban nem kérünk tőle.

Amire a pap így felel, így kell felelnie: „Nem, nem menekülök szentélyembe vagy sekrestyémbé, mert nem a szertartások, hanem az élő Sacerdotium papja vagyok, mert *Isten szövetségének a papja vagyok*, aki azt akarja, hogy az emberek, *hogy minden ember tagja legyen ennek a papságnak, amely az emberek Istennek ajánlott életét áldozattá és a kegyelem aktusává alakítja*. Munkálkodásom célja az, hogy az emberiség papi nemzetséggé váljék egész életében. Az Evangélium hivatalos embere vagyok a mindennapi életben. Nem szoríthatok vissza a csupán rítusokban élő papságba. És ha a pap a szentségi szertartások embere is, ez csak azért van, mert a szentség a Jézus Krisztusban való hit próbája és celebrálása a hívők számára mindannyiszor az igazságnak az egész életre kiható pillanatát jelenti.

Igen, természetes, hogy időnként ünneprontónak számítok, hiszen ez a misszióm, ez a papság missziója az életben. És ha tudni akarjátok, miért esik meg, hogy néha ünneprontó is vagyok, tudjátok meg részletesebben ki vagyok, mivégre küldtettem.

„Mint az Élet Sacerdotiumának papja, először is azért küldtettem, hogy *leleplezzem a világ bűneit és nyugtalanítsam az embereket*. Ám azért is küldtettem, s végső fokon azért küldtettem, – ez alighanem megdöbbenet benneteket – hogy *ünnepet hozzak a világnak*. Azt vetitek a szememre, hogy ünneprontó vagyok, és ez bizonyos értelemben igaz; azért küldtettem, hogy zavarjam az emberi ünnepet. De ne felejtsetek el: csak azért teszem ezt, hogy egy másik, olyan ünnepre hívjalak benneteket, mely nem ér véget a hajnallal.”

3. – *A nyugtalanítás szolgálatában*

Gondolatok Jézus szavaira, melyeket Szent János Evangéliumának 15. részéből ismerünk: „Ha a világ gyűlöl titeket, tudjátok meg, engem

előbb gyűlölt nálatok. Ha a világból volnátok, a világ, mint övéit, szeretne titeket. De mivel nem vagytok e világból valók – hiszen kiválasztottalak titeket a világból – gyűlöl titeket a világ. Emlékeztetek vissza a tőlem kapott tanításra: nem nagyobb a szolgál uránál. Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak, ha az én tanításomat megtartották, a tiéteket is megtartják. Mindezt miattam teszik veletek, mert nem ismerik azt, aki küldött engem. Ha nem jöttem volna és nem tanítottam volna őket, nem volna bűnük, így azonban nincs mentség bűneikre. Aki engem gyűlöl, Atyámat is gyűlöl. Ha nem vittem volna végbe köztük olyan tetteket, amelyeneket senki más nem cselekedett, nem volnának vétekese. Most azonban látták ezeket és mégis gyűlölnék engem is, meg Atyámat is.”

Szigorú szavak! Egyszerűen fejezik ki az igazságot, hogy a világ Jézus Krisztus által megjelentetett üdvössége kemény munkát követel; hogy nem szórakozásról, hanem küzdelemről van szó, és elsőnek Jézus élte át ezt a küzdelmet. Az embereket Isten felé fordító harcát Jézus nem azzal nyerte meg, hogy virágszállal a kezében sétált át a csatatéren. Jézus megnyerte az üdvösség harcát; egész életében szüntelenül szembe szállt azokkal, akik nem voltak hajlandók elismerni, hogy Isten eljött a földre. Krisztus eljövele kinyilatkoztatta a szentséget, mint ellenállhatatlan vágyakozást a természetfeletti életre, amelynek hívó szavát Isten küldi a világba. És Krisztus eljövele a világba nyilvánvalóvá tette a világ bűnét is. A világ szót itt pejoratív értelemben használok, vagyis az emberiségnek arra a részére értem, mely mitsem törődik azzal, hogy Isten eljött a földre, melyet ez nem érint, mely nem tűri, hogy lelkében éljen a vágy az Istennel való személyes találkozásra és egyesülésre, mert sejti, ha ez bekövetkeznék, úgy egyszerűen minden megváltoznék.

Az emberiségnek az a része, mely ragaszkodik a maga pogány ünnepehez, ezt hirdeti: Miénk az öröm, mi szerezzük meg magunknak, és nem kérjük senkitől, aki nem a mi sorainkból kerül ki. Miénk az életben a siker, a teljesség, nincs szükségünk Istenre, hogy eljöjjön közénk! De mikor Jézus Krisztusban mégis eljön az Isten, akkor kezdetét veszi a küzdelem, a sötétség és viláosság, a mélység és felszínes élet között zajló dráma.

Talán csodálkozunk azon, hogy a pap a bűn lelepleződésének kellős közepébe kerül? És nemcsak a papról van szó, hanem minden keresztényről, az egész papi nemzetségről. Különösképpen mégis a papról, mert a dráma az ő személye körül koncentrálódik, mint valamikor Jézus Krisztus körül. A Sacerdotium szolgálja Krisztus Urunk szavait

ismételheti: „Ha nem jöttem volna, nem volna bűnük”, folytathatnák pogány ünnepüket. De mert eljöttem, többé már nem mondhatják, hogy bűntelenek. Hiszem megmutattam nekik Isten szentségét. Megmutattam, miként kell felelni Isten hozzájuk intézett hívő szavára, mely észrevételei velük a parancsoló vágyat a magasabbrendű életre, a vágyat arra, hogy beléphessenek az Országába, résztvehessenek Szövetségében. De minthogy nemet mondtak e vágnak, minthogy inkább magukba zárkóztak és nem engedték magukhoz Istent, bűnben élnek, s nekem kötelességem ezt velük közölni.

Amikor a pap azt mondja az embereknek: „Bűnben vagytok” —, az emberek fellázadnak. Így vagy úgy, de azt akarják, hogy nekik legyen igazuk, és ezzel máris megvalósul Jézus jövendölése, melyet Szent Máté Evangéliumának 5. részéből ismerünk. (Az apostolokról van szó, de bennefoglalóan voltaképpen minden keresztényről és legfőképpen a papokról.) „Boldogok vagytok, ha *miattam* szidalmaznak és üldöznek titeket és hazudozva minden rosszat mondanak rátok. Örüljete és ujjongjatok: nagy lesz jutalmatok a mennyben. Hiszen így üldözték előttek a prófétákat is.” Voltak erre már példák a történelemben. A próféták is tapasztalták már ugyanezt a szembehelyezkedést, ugyanezt a szétválást az eljövendő Isten szentsége és a világ bűne között, mert a világ nem volt hajlandó elismerni a megjövendölt Isten szentségét. A prófétákat is megkínózta ez az ellenállás, ők is gyötrődtek e konfliktus miatt. Nem meglepő tehát, hogy a keresztény pap, a prófétai tradíció papja, aki Isten szentségének papja az emberi világban, ugyan csak belekerül ebbe a konfliktusba.

Felfigyeltetek-e Szent Máté Evangéliumának előbb idézett mondataiban arra az apró kis közbevetésre, hogy „miattam”? A papnak tehát nincs miért csodálkoznia azon, hogy zavaró elemnek tartják. Természetesnek veheti ezt, de csak akkor, ha ünneprontó közbelépése kizárólag Jézus Krisztus miatt van, kizárólag Isten szentsége miatt, a Szövetség miatt. És nem azért, mert szívében titkolt irigységet táplál az emberekkel szemben, akik pogány ünnepet ülnek. Vagy valami neheztelés dolgozik benne és szeretné megakadályozni, hogy egy erkölcsi rendszer vagy szektás eszme nevében örüljenek az emberek, szinte létük kibontakozását találva meg ünnepükben. És csak azzal a feltétellel, hogy nem önkényeskedésével, nem rossz természetével váltotta ki a támadást. Valahányszor támadásban, denunciálásban van része — ideértve a szent Pál szerinti képmutatók denunciálását is, valahányszor az emberek értetlensége gyötri, minden pap hajlamos arra, hogy feltegye a kérdést:

„Miért támadnak? Miért ez a harag, ez az ellenkezés?” Azért, hogy biztosak lehessünk: ezen keresztül Isten harca folyik a maga teljes tisztaságában, s nem a saját csatánkról, agresszivitásunkról van szó, nem arról, hogy a keresztény Sacerdotium zászlaja alatt mi akarunk leszámolni az emberekkel.

És azt is meg kell mondanunk, hogy az évszázadok során az egyháznak és az egyházban főként a papoknak kijutott üldöztetésekre – noha ezeknek okai néha kibogozhatatlanul szövevényesek voltak – Isten Országáért miatt került sor, mert a papok Isten szentségének tanúi voltak.

Ám úgy tűnik, hogy az üldöztetések okaihoz sokszor más egyéb is keveredett. Így: bizonyos klerikális makacsság, a papság bizonyos nagyra-vágyása, a hatalom hangsúlyozása, hatalmaskodás. Az egyház részéről éppen ezek nem a papi nemzetség Országáért, és Isten szentsége mellett tesznek tanúságot. Miután a pap küldetése, hogy leleplezze a világ bűnét, az is feladata, hogy nyugtalanítsa az embereket. Hogy nyugtalanítsa, de nem az, hogy patetikus nyugtalanságot ébresszen bennük, a beteges büntudat pusztá lemeztelenítésének kedvéért, nem az, hogy olcsó, érzélgős, vagy agresszív nyugtalanságot keltsen bennük. És azt is meg kell mondanunk: a keresztény társadalomban előfordul, hogy a pap maga nyugtalan volt, de kizárólag a morál nevében. Hány meg hány megkeresztelt és keresztény nevelésben részesült ember csak ezt tanulta meg a paptól! Én is úgy vélem: a pap számára rendkívül zavaró, ha úgy érzi, hogy mások szemében csak az erkölcsöt, meg az elveket képviseli, holott valóságban mennyire másnak a képviselője! A keresztény pap nem olyan, mint a pogányok papja: a tabuk, a tilalmak, a szankciók embere, aki a tabuk ellen tisztító rítusokkal védekezett. *A keresztény papnak mindehhez semmi köze, a keresztény papnak semmi dolga a bűnösséggel, de tudja mi a bűn. Semmi dolga a tilalmakkal, de tudja mi az Evangélium és a Boldogságok evangéliumi felhívása. Semmi dolga az elvekkkel, de tudja, mi az életszentség.* Mint Bernanos papja olyan szépen megfogalmazta: „Hogyan képzelitek? Nekem nem elveim vannak, hanem hitem!”

Nyugtalanítani az embereket – vajon mit jelent ez közelebről? Mindenekelőtt: nyugtalanítani őket életük felszínes voltában. Ti is tudjátok: spontán felszínes életet élünk. Sem örömeink, sem bánataink, sem reményseink, sem lemondásaink nem hatolnak mélyre, életünk feszültségei nem nagyon magas lelki síkon találnak megoldásra. Valamennyien spontán emberi életet szeretnénk élni, emberi kiteljesedésre, becsületes emberi életre vágyunk. Kívánjuk, hogy ne kelljen kemény harcot folytatnunk, emberi gyengeséget kívánunk, hogy az emberek jók legyenek

egymáshoz, s olyan világot, mely jó az emberekhez. Ezen a könnyű, egyszerű s bizonyos fokig esztétikus síkon szeretnénk élni. Ezzel még nagyot is mondtam... Mert ha teljesen átengednénk magunkat a spontaneitásnak...! Nézzünk csak szét magunk körül. Alighanem a szó legteljesebb értelmében világi életet élünk: fantáziánk, szeszélyeink dik-tálta életet; iránytalan, igazi feszültségektől mentes, kvalitások nélküli életet, nem vágyódva arra, hogy túllépjünk ennek korlátain.

Ám köztünk él a pap, az Evangélium hirdetésének hivatásos embere, hogy mindenkit figyelmeztessen: Isten eljött. S eljövételének első következménye felhívás az emberekhez, hogy lépjenek túl felületes lényük korlátain, döbbenjenek rá a lét komoly értelmére. Legyen lelkiismeretük, hogy felismerjék a szabadságra való elhivatottságukat, hogy elvessek maguktól a hiábavalóságokat, a gyermeteg semmiségeket, ideértve a valósi gyermetegséget is. A kegyes mesterkedéseket is, melyeknek révén – úgy képzelik – néhány szertartás segítségével s a lehető legcsekélyebb kötelezettségvállalás árán megúszhatják a veszélyeket és a biztos oldalra kerülhetnek. Biztonság! Ime elhangzott a nagy szó: a világi élet, a felületes élet biztonsága. Jézus kiúzta a kufárokat a templomból és a pap hivatalos missziója, hogy az Evangélium és Jézus Krisztus nevében *megszabadítsa az embereket a biztonságaiktól, s hogy harcoljon a farizeizmus ellen.* Az ún. megbízható, jó keresztények biztonságáról van szó, akiknek elveik vannak, s ezekhez legalábbis „elvben” ragaszkodnak, másoktól pedig megkövetelik, hogy igazodjanak azokhoz. Azoknak a képmutatásáról van szó, akik csak azt teszik, amit tenniük kell. Akik elégedettek önmagukkal, úgy vélvén, hogy igazolni tudják magukat Isten előtt, holott önmaguk előtt igazolják magukat, Istent csak saját igazolásuk tanújaként veszik figyelembe.

A pap, a nyugtalanítással megbízott pap feladatai közé tartozik az is, hogy nyugtalanítsa azt, amit társadalmi rendnek szokás nevezni. Ennek bizony nem örül mindenki, és a papnak ez a feladata gyakran válik üldöztetés, meg nem értés okává. Ezt az oly kétértelmű szót, hogy „rend”, nem találjátok meg az Evangéliumban, gyakrabban találkoztok viszont a „rendetlenség” szóval, mellyel azt jelöli az Evangélium, amit mi spontánul rendnek mondunk. Ne csodálkozzunk, ha a papok zaklatják e világ nagyjainak ünnepét, ne csodálkozzunk, ha e kiváltságosoknak képébe vágják, hogy nincsenek az ő oldalukon, mert az Evangélium nem lehet az ő oldalukon. Ne csodálkozzunk, ha a pap így beszél: „Szegények az első sorba! Most ti vagytok a kiváltságosak, mert Isten eljött! Tegnap a gazdagok ünnepe volt, tegnap a kiváltságosak azt kép-

zelték, hogy ünnepelhetnek a ti számlátokra, a ti rovástokra, ám most beköszöntött Isten ünnepe, a szegények ünnepe, az első hely a tiétek!”

Harcra hívlak benneteket, testvéreim: harcoljatok abban a miliőben, amelyben éltek, környezetetekkel, nehogy a keresztény papot bárki kisajátíthassa. Főként harcoljatok, nehogy kisajátítsák a gazdagok, mert a helye a szegények oldalán van. Mert hiszen tudjátok, hogy az egész világon és mindennap kisajátítanak bennünket. Kisajátítják a papot a gazdagok, a „megbízhatók”, meg az elvek emberei. Munkálkodni kell a katolikus Sacerdotium felszabadulásáért. És mi papok legyünk annyira papok, hogy kiálljunk és követeljük szabadságunkat az emberek között és a megkereszteltek között is, akik nem mindig akarják, hogy szabadok legyünk. Hiszen tudjátok, mi történik, mikor egy pap nyugtalanítani kezdi a felületes életet, a farizeizmust, a társadalmi rendet. Nyomban mozgolódni kezdenek, denunciólják a papot, Rómába írnak, az érsek-ségnek írnak, mondván: ez rossz pap; fecsegnek róla, nem akarják, hogy az Evangéliumnak igaza legyen. Persze így mondják: „Nem akarjuk, hogy *ilyen* papnak igaza legyen!” Ha őszinték volnának ezt mondanák: „Nem akarjuk, hogy az evangéliumi Sacerdotiumnak igaza legyen”.

Engedjétek meg, hogy felolvassak néhány sort Suhard kardinálisnak a papokról írt pásztorleveléből, mely olyan világosan fejt ki, hogy mi is a papnak ez a kiváltságos megbízatása, a nyugtalanítás tisztje. „Krisztus azért formálta eleven tűzzé szolgáit, hogy e tűz a földön lobogjon.” „Nem azért jöttem, hogy békeséget hozzak, hanem hogy fegyvert.” Miként Krisztus, a pap is páratlan jótéteményt ad az emberiségnek; nyugtalanítja. A nyugtalanítás szolgájának kell lennie: új szomjúságot, új éhséget kell ébresztenie. Mint Isten, ő is éhséget támaszt a földön. Természetesen nem arról van szó, hogy beteges félelmet ébresszen a modern élettől amúgy is meggyötört lelkekben. A papnak olyan nyugtalanítást kell keltenie, mely azonos Isten szentségének félelmével, a végtelen utáni gyöttrő vággyal, mely a misztikusokat és minden korok gondolkozóit oly megindító megnyilvánulásokra készítette.

IV. A Szövetség ünnepének hírnöke

Ha ünneprontó a pap, hát van igazolása: azért küldetett, hogy nyugtalanítsa az embereket, hogy leleplezze a világ bűnét. Mindezt egy másik ünnepért teszi: hogy *elősegítse az egész világ ünnepének beköszöntését*. Azért teszi, hogy mind igehirdetői, mind szentségi missziójával jelentse: amikor Isten érkezik, ünnepe lesz az egész világnak, mert a Szövetség létrejött, mert az ember megismerheti az örömet, mely

Istentől jön. A keresztény pap azért áll az üdvösség drámájának a középpontjában, mert ő hirdeti és adhatja a békét, ő celebrálhatja a Szövetség ünnepét. A papi nemzetség többi tagjai ezt nem tehetik.

És az ember, a pap, Krisztus főpapi hatalmának erejében a keresztység és a bűnbánat szentségével megbékíti a bűnöst Istennel. (Tudnunk kell, mit jelent egy nem alkalomszülte, hanem igazi bűnös megbékélése!) Ne a vallási biztonság mágikus rítusait lássuk a pap gesztusaiban. Nem, ő a tékozló fiú ünnepét üli meg, akiről az Evangéliumban esik szó. A lakoma, mely az ünnepséget befejezi, az Eucharisztia, az új és örök Szövetség ünneplése, mely Jézus Krisztus áldozatában pecsételtetett meg. A pap csak annyiban rituális közbenjáró, amennyiben a Húsvét főhatalmazott szolgája, vagyis egy olyan szertartásé, melynek reális tartalmát először az Ige jelentette meg. Ahogy Szent Pál mondta önmagáról beszélve: „Krisztus Jézus szolgájának kell lennem a pogányok között és Isten Evangéliumának szent szolgálatát kell végeznem, hogy a pogány népek a Szentlélektől megszentelt kedves áldozati ajándékká legyenek!” (Róm.15,16) Olyan szertartás szolgája, mely résztvevőinek életét a Királyság részesévé teszi.

Hallgassátok meg, mit mond a pap végső igazolásaként: „Pogány ünnepeitekkel, emberi ünnepeitekkel szemben, melyeknek reménysége oly kurta életű, én nem a rettegést és nem Isten ítéletét hozom nektek! Nem azért nyugtalanítalak benneteket, hogy álnokul földüljam a nyugalmatokat, a harag Istenének nevében, aki azért jön, hogy leszámoljon az emberekkel. Azért nyugtalanítalak benneteket, mert örömet akarok nektek hozni: meghirdetni, hogy Isten nagyobb, mint a mi szívünk; mert adni is tudom nektek Isten békéjét, adni tudom nektek bocsánatát, reménységét. Ha ti is úgy akarjátok, együtt fogjuk végezni a keresztény ünnep szertartásait, Istennek az emberekkel kötött Szövetségének szertartásait. *Együtt éljük majd át a bűnbánat szentségét* s majd meglátjátok, micsoda öröm visszatérni Isten szeretetébe, Szövetségének a világába.

Együtt fogjuk ünnepelni az Eucharisziát, s majd látni, érezni fogjátok, micsoda öröm szorosabban hozzátartozni a testvéri és örök Szövetséghez, melyet Krisztus kötött a Testével. *Nem folklórt, nem rítusokat, hanem a Szövetség jeleit fogjuk ünnepelni*, Krisztusnak a világra beköszöntő ünnepét!

Most már megértjük, hogy a pap nem azért zavarja az emberek ünnepét, hogy kaján gyönyörűséggel szétrombolja az emberek emberi örömét, hanem azért, hogy építsen, s azért, hogy az igaz örömet hirdesse és

nyújtsa. A pogány ünnepek fölött csak azért kondít lélekharangot, hogy beharangozza a már megkezdett és az eljövendő egyetemes ünnepet, Isten megengesztelődését az emberekkel, az emberiség fölvételét a Jézus Krisztusban kötött új és örök Szövetségbe. Ime, így kerül a pap az Üdvösség drámájának csomópontjába, így kerül a Szövetség javainak világába. Nem választhat: ugyanaz a pap, aki ünneprontó, egyben az igazi ünnep embere is.

+++

Ha mindezt megértettük, akkor azt is megértjük, hogy a pap igazi neve az, melyet Szent Pál adott neki, mikor a korintusiakhoz írt első levelében így beszélt: „Testvéreim, mi csak a ti örömtök követei akarunk lenni.” Látjátok, az ünneprontó, aki az emberek örömeinek követé: ez ő, ez a keresztyén pap.

Bernanos az „Egy falusi plébános naplója” c. művében írja ezeket a megrendítő sorokat: (Nem azért idézem, mert azt akarom mondani, hogy az ő vidéki plébánosa az a pap-típus, akiről beszélni akartam). „A szomorúság mintha ismeretlen volna a Torcy-i plébános számára. Vidám a lelke még most is, amikor már nem figyelem az arcát, magasba emelt fejét, még most is megragad hangjának vidámsága. Komoly a hangja, ez igaz, de nem lehetne rá azt mondani, hogy szomorú. Valami alig-alig észlelhető vibrálást hallok ki belőle, mintha a belső örömről szólna. Arról a mélységes örömről, melyet semmi sem zavarhat meg; amely olyan, mint a nagy, nyugodt vizek tükre a fölöttük tomboló viharban.” „Nem tehetek róla” – mondja –, hogy ilyen gyászhuszáröltözékben járok. Jogom volna, hogy ékeskedjem, mint Sába királynője, hiszen én hozom a világnak az örömet. Nektek adom, ingyen adom, ha kéritek. Az egyház birtokosa az öröme, az e szomorú világ számára fenntartott minden öröme. Amit az egyház ellen tesztek, azt az öröm ellen teszitek.”

Bárcsak a keresztyén papok annyira tudatában lennének szolgálatuknak, bárcsak úgy ismernék fel a hívek a hit szemével a papi nemzetség papjait, hogy kis változtatással igazak lennének Bernanos plébánosának szavai: „Amit a pap ellen tesztek – tudva, nem tudva, – jegyezzétek meg, azt az öröm ellen teszitek.”

YVES CONGAR

A LELKIPÁSZTORI MAGATARTÁS NÉHÁNY IGAZ TÖRVÉNYE

Yves Congar: A mes frères. Les Éditions du Cerf, 1968 (Foi Vivante 71), 181-197.
(Először a „Prêtres diocésains” folyóirat 1962. jún.-júl. számában jelent meg.)

Egy gyermek számára egy levél megírása nagy nehézséget jelent. De ahogy kijutunk a gyermekkorból és belépünk a kapcsolatokkal teli életbe, a nehézségek megsokszorozódnak: számos levelet kell írunk, ismeretlen embereknek is. Édesanyám ráhagyott egy nagyon értékes, észszerű titkot: jól kell tudnunk kik és mik vagyunk, és tudnunk kell, hogy ki és mi a levél címzettje. Így szereztem meg annak az igazságnak az első ismereteit, amely összefoglalja számomra az élet tapasztalatát és a modern pszichológiai munkák olvasását, tanulmányozását: Az ember szellemi és erkölcsi egészsége a többiekkel való kapcsolatának igaz voltától függ. Így is mondhatnánk: „a Másikkal” való kapcsolatának igaz voltától függ.

Kik a „többiek” a pap számára? Személyes, illetve magánéletünkben: szülők, barátok stb. Vannak „többiek” papi életünkben is: azok akiket nem választottunk, de szeretjük őket, mert Isten adta nekünk, bízta reánk, hogy Neki adjuk őket; azok, akikhez küldetésünk van, akár ismerjük őket, akár nem: híveink – a laikusok, ideértve a szerzeteseket is – a hitetlenek, a közömbösök, a távoli szimpatizánsok elszakadt testvéreink és más vallások hívei... A „többiek” között ne feledkezzünk meg előljáróinkról, püspökünkről sem. Legyen szabad a továbbiakban kizárólag azokra szorítkoznunk, akik apostoli felelősségünkre vannak bízva. Ezek gyakorlatilag mind laikusok. E néhány lapon arra akarunk rámutatni, amiről azt tartjuk, hogy a legalapvetőbb törvényei, életszabályai a lelkipásztori magatartásnak, miközben figyelmen kívül hagyunk bármilyen kategorizálást, iskolás felosztást, amit megtalálhatunk a Teologia Pastoralis traktátusaiban.

Négy ilyen törvényt, életszabályt látunk, amelyek egymásba kapcsolódnak. Mindezt tizenöt éves tapasztalat, megfontolás alapján mondhatjuk.

I. Tartsuk szemmel a világot és éljen állandóan tudatunkban létezése.¹

Volt idő, mikor az egyház nem nézett szembe a világgal, legalábbis nem közlőről. Ezt az időszakot a kereszténység korának, a „hit századainak” vagy a konstantini kornak mondjuk. Az egész társadalom kereszténynek vallotta, vagy akarta vallani magát. Valójában, a királyok olyan törvényeket hoztak, és olyan szankciók mellett, amelyek segítették a pap működését, és biztosították az egész nép vallásos magatartását, minden szinten, miközben nem különböztettek eléggé az emberek nyilvános és magánélete között. Amikor a XII. század közepe táján Freisingeni Ottó megírta Egyetemes történetét, így szól Nagy Konstantin és Nagy Theodó-

ziusz művéről: „Ettől a kortól, amikor nemcsak minden ember, de – néhány ritka kivételtől eltekintve – minden király keresztény volt, úgy tűnik nekem, hogy nem két ország történetét írom, hanem egyét és ezt Egyháznak nevezem.”

Valójában létezett egy világ – éspedig milyen világ! – az Egyházzal azonosított Respublica Christiana vagy Imperium határain túl is: kelet felé, Ázsiában, a fekete népeknél (ethiópok). Tudtak létezéséről, de ez nem igen nyugtalanította őket. Nem mondhatjuk, hogy a középkor nem volt missziós szellemű, – ez nem volna helyes –, de csak alkalmoszerűen volt az, egy-egy részleges vállalkozásban. Az Egyház akkor nagyon magába zárt és kényelmes volt, sőt túlságosan győzedelmes szellemű ahhoz, hogy lényegénél fogva misszióra érzett volna küldetést. Mivel az élet mindig feszültséggel jár, ez a feszültség átszállt az Egyház és állam kapcsolata következtében magának az Egyháznak belső életére.

Az ősegyház abban a tudatban élt, hogy egészen más, mint a világ. Nemcsak azért, mert a világ pogány volt, gyakran üldöző is, nemcsak azért mert a keresztények nem mutatkoztak hajlandóknak arra, hogy mint keresztények politikai, gazdasági, tudományos és kulturális téren evilági tevékenységet fejtsenek ki, hanem azért, mert az Egyház önmagát egy másik világhoz tartozónak érezte. Az Isten Országá várományosaitól toborzódott. Ez a felfogás még élénken élt – kevésbé tragikus formában – az egyházatyák és a nagy zsinatok korában, amikor az egyház földi viszonylatban szerveződött és élvezte a hatalom pártfogását. Hiszen akkor még nagy arányban találunk pogányokat és olyan szociális struktúrákat s kultúrát, amelyeket a pogányságból örököltünk. De amikor mindenki keresztény lett, minden keresztény, sőt klerikális eredetű volt, amikor minden az Egyháznak, sőt magának a papságnak a kezében volt, láthatóan csökkent a feszültség az egyház és a világ között. De ez a feszültség áttevődött az „Anyaszentegyház” területére, a papok és a világiak, a szerzetesek és a világi papok, ezeken a csoportokon belül a különböző kategóriák, a fehér és fekete szerzetesek, a domonkosok és ferencesek közé. És a „hit századai” tele voltak ezekkel a veszekedésekkel, néha gonosz bánásmóddal és kiátkozással párosítva.

Ma ettől, hála Istennek, megszabadultunk. Csak egyes helyzetekben találjuk még nyomait ott, ahol a „Szent Egyház” a nyugalom állapotában van, sőt a társadalom megbecsülésének örvend, kiváltságai vannak, vagy nem ismeri, illetve úgy tesz, mintha nem ismerné, hogy mindez nem más, mint külsőség, és a valóság más. Ott van még idejük és erejük ahhoz, hogy ilyesmivel foglalkozzanak. Nálunk manapság a világ túlságosan nehéz

probléma az Egyház számára, hogy időnk és erőnk maradjon ezzel foglalkozni, hiszen túlságosan virulens a maga világi valóságában, amely különbözik az Isten Országától, sőt időnként szemben áll vele. Mind a szerzetesek, mind a világi – vagy amint most helyesebben mondják, egyházmegyei papok – feketék és fehérek, klerikusok és laikusok egyek ugyanabban az evangelizációs és missziós törekvésben.

Az Egyház számára nagyon egészséges, hogy egy Világot talál magával szemben, és hogy tudatában van ennek. Így tehát arra kényszerül, hogy Egyház legyen és nem más, és pedig valóban az legyen. Számára az egészséges, hogy ne önmaga számára létezzék, hanem mint akit a világ szolgálatára küldöttek Jézus Krisztus szellemében: hogy szeresse a világot, hogy szeretetével támadja azért, hogy önmaga ellenére is üdvözítse. Túl gyakran mutatták az Egyház és világ közötti különbséget jogi, sőt politikai szempontból, mint két különböző, de együttműködő hatalmat, egymás mellett. Kissé úgy, mint mikor a püspök és a polgármester egymás mellett ül hivatalos ünnepek alkalmával. Úgy kellene inkább bemutatni, mint az orvos és a beteg tusakodását, vagy mint a fuldoklóét és a megmentőét, aki igyekszik őt önmaga ellenére a partra kihúzni. Az Egyházat nemcsak, mint a világtól különbözőt kell látni, hanem, mint amely a világért dolgozik és a világért van, Urának képmására, Aki „értünk emberekért, a mi üdvösségünkért leszállott a mennyből.”

II. Az egyház azokból áll, akik megtérnek az Evangéliumhoz.²

Az egyházatyáknál és a középkorban járta a híres mondás: „Az egyház, az nem a templomfalak, hanem a hívek.”³ Ez messze vezet. Az ecclesiológia fejlődése, az emberi szellem természetes hajlamának megfelelően, arra késztet bennünket, hogy az egyház kifejezésen hatalmi apparátust, tekintélyeket, intézményeket és szervezeteket értsünk. Valóban ez megfelel a spontán emberi ösztönnek, amely szabadulni igyekszik a szabadság felelősségétől, hogy belemeneküljön a készen adottba, a programokba, szervezetekbe, a pontos előírásokba.

Ez az alapja annak a filozófiának, amelyet Dosztojevszkij fejezett ki a Karamazov Testvérekben (V. könyv, 5. fejezet). Az ecclesiológia kialakulása ugyanebben az irányban történt. Egyre inkább a túlsúlyban levő lelki realitásokat vették figyelembe a látható eszközök helyett, a szentségeket önmagukban, a hatalmat és a struktúrákat. Hogy erről meggyőződjünk, elég olvasni a liturgiában található ecclesiológiát, így Szt. Ágoston magyarázatait a zsoltárokról és Szt. Jánosról, majd utána egy modern ecclesiológiai értekezést. Ez utóbbi legalább is az elmúlt 40 év megújú-

lása előtt csaknem kizárólag úgy mutatkozik, mint „hierarchiologia”, mint egyházi közjogi értekezés, néha úgy is, mint a pápa hatalmáról szóló értekezés. Az az egyház, amelyet így mutatnak be, egy helyben álló egyház, amely a tekintéllyel és törvényességgel törődik, nem az az egyház, amely megtérni törekszik. Sőt, amikor a misszióknak azt a meghatározást adják, hogy: „Egyházat plántálni”, ezen azt értik: struktúrákat felállítani, a gépezetet, a lelkipásztorkodás eszközeit, nem pedig a lelki realitást *az emberekben*, ami e gépezet célja kell, hogy legyen.

Ha ezzel szemben a liturgiában és az egyházatyáknál – például Szt. Ágostonnál – az „Egyház” szót elhagyva, helyettesítjük azt annak ott kifejezett reális tartalmával, megláthatjuk, hogy mindig emberekre vonatkozik, akiknek lelki síkon valami lépést kell tenniök. Az „Ecclesia” szót csaknem mindig úgy fordíthatnók, hogy „a keresztény közösség” vagy „a keresztények”. Ugyancsak a misszióról beszélve mondták: „kitágítani az egyházat”. Itt arról volt szó, hogy növeljék azoknak a számát, akik Krisztus uralma alatt akartak szolgálni, az üdvösség útján járni. Az egyházatyák és a liturgia különös szeretettel fejezik ki egyháztudatukat bibliai képekben és az üdvtörténet személyeinek különböző „típusaiban”. Úgy érezték, hogy az egyházra azokban a bibliai történetekben található utalás, amelyek arról tanúskodnak, hogy szereplőik átérték és számunkra kinyilatkoztatták vallási kiválasztottságukat, a hitet és engedelmisséget, a bűnbánatot és bocsánatot. Az egyház azokból az emberekből áll, akiknek meghirdették az evangéliumot és akik megtértek az evangéliumhoz. Az egyház egyben keltegetője és színhelye megtérésüknek, húsvétról-húsvétra, gyónástól-gyónásig, az egyik szentáldozástól a másikig, az egyik Krisztusért végzett cselekedettől a másikig.

Úgy tűnik nekünk, hogy a XX. század közepének egyik jellegzetes ténye ugyanebben a perspektívában, a keresztény ember új felfedezése, bizonyos értelemben ujjíteremtése a keresztény ember „emberi szövedékeinek”. Nem arról van szó természetesen, mintha nem lettek volna keresztények nemzedékünk előtt, esztelenség volna ilyesmire gondolni. Mégis megmutatkozik a „keresztény embernek” típusa, akiről úgy gondoljuk, hogy kapcsolatban van a világról való új tudatunkkal, azzal a tanúságtétellel és tevékenységgel, amellyel a keresztény, mint ilyen tartozik a világnak. Ez olyan ember, aki anélkül, hogy szavakkal ki tudná fejezni, már túlhaladta a szakrális és úgynevezett profán kategória közötti gyászos szembeállítást. Ez az ember megérzi – de nem tudja határozottan, mert nem magyarázták meg neki –, hogy nincs választóvonal a kettő között, hogy a keresztény számára SEMMI sem profán, ha Krisztus hatja át vagy

csak érinti is. A keresztyény az az ember, aki beviszi az evangéliumot emberi tevékenységeibe, harcaiba, vállalkozásaiba – néha drámai körülmények között – evilági munkája síkján is.

Ha lesz olyan ecclesiológiánk, amelynek témája az evangelizált vagy evangelizálandó ember, akkor a mi lelkipásztori szolgálatunknak is az lesz a célja, hogy nem annyira struktúrákat létesítsen – bár ezeknek is megvan a jelentőségük! – mint, hogy az evangéliumhoz megtért vagy pedig legalább feléje törekvő embereket támasszon. Bármilyen különösnek látszik a megállapítás, – mert úgy tűnik, hogy ez magától értetődő volna – mi igen kis mértékben fogjuk csak fel lelkipásztori szolgálatunkat úgy, hogy annak valóban *lelki tevékenységből* kell állnia. „Lelki tevékenységen” olyan cselekményt értek, amelyet olyan ember hajt végre, akit megérintett és nyugtalanított az evangélium, hogy az evangéliumhoz vezessen és aki mint lelki ember a Szentlélek kegyelmének erejében kötelezi el magát erre. Ebből következik, hogy az ilyen cselekmény magábanvéve alkalmas arra, hogy felrázzon egy másik embert, szellemi-lelki színvonalának megfelelően, Isten igaz szolgálatára, az evangélium igazi komolybavételére, igazi találkozással Istennel. De mi nagyon gyakran megelégszünk azzal, hogy tetteket hajtsunk végre *önmagukért*, amelyek érvényesek, mint annak az egyház-gépezetnek cselekedetei, amelyet szolgálatunk: ilyenek miséink, gyóntatásaink, sőt prédikációink s nem egyszer beteglátogatásaink s mindaz, ami ezzel kapcsolatos vagy ezt követi, holott itt közelebről találkozunk az egyes emberrel, még hozzá szomorú vagy fájdalmas körülmények között, inkább lehetnének sokkal személyesebbek ténykedésünkben. De gyakran lelkipásztori szolgálatunkban nem „vétjük be” a lelki embert, azt, akit nyugtalanított és már előbb meggyőzött Jézus Krisztus hívása és a vele való találkozás. Megelégszünk, hogy megfelelő módon „végrehajtsuk” az „egyház” cselekedeteit, az előbbin egy nagy emberfeletti alanyt értve, hozzáadva a személyes, privát síkon a tiszta szándékot, bizonyos adag jámborságot, egy nagyon kis aszkézist, e fohással: „Istenem, felajánlom neked.”

Ez nem elég. Ez ugyanis nem a szándék és a jámborság kérdése, hanem az igazságé. Az a fontos, hogy cselekedeteink ne legyenek merőben „az egyház” szolgáltatásai önmagukban véve, hanem legyen hordozójuk emberi alany, aki pillanatnyilag és közvetlenül lelkileg érdekelve van bennük. S ki ez az alany? Mi magunk, akik lelki emberként tevékenykedünk hivatali ténykedéseink közben is, és az „ecclesia”, vagyis a keresztyény közösség, illetve a keresztyények, akik önmaguk lelki elkötelezése által bizonyos értelemben lelki anyaságot hoznak létre.

A lelki anyaságnak ez a gondolata nagyon otthonos az egyházatyák gondolatvilágában. Szerepel csaknem minden liturgikus tevékenységben, különösképpen a nagybőjtben, amint ezt a liturgikus hagyomány számunkra megjeleníti, t.i. mint a közösség egészének megtérési mozgalmát, az összetartásban, az egymás támogatásában és kölcsönös épülésben. A Szent Ágoston tanításában szereplő ecclesiologia csakis ennek a gondolatnak szellemében érthető, hogy ugyanis az egész keresztény közösség (ecclesia) téríti meg az embereket és vezeti őket a szeretet útjára a bűnbánaton keresztül. Ezzel ellentétben ilyen gondolat számára nem volna hely ott, ahol csak arról van szó, hogy érvényesen hajtsanak végre – mégha vele is jár némi személyes jámborság – bizonyos számú cselekedetet, amelynek alanya és szavatolója az a jogi realitás, az a kollektív és személyen túli Személyiség, amelynek „Egyház” a neve. Látnivaló tehát, hogy ecclesiologia legelemibb szintjén történik a lelkipásztorkodás legdöntőbb orientációja. A helyes, az igazi magatartás elválaszthatatlanul hozzákapcsolódik a klasszikus kérdéshez: Vajon az egyházat a templomfalak vagy a hívek teszik?

*III. Először a keresztény élet, csak azután a struktúrák!*⁴

Ez nem azt mondja, hogy a struktúrák másodlagosak, jelentéktelenek vagy haszontalanok, de azt akarja mondani, hogy a keresztény valóságra vonatkoztatva kell azokat felfognunk, beiktatva ebbe az előbb megfontolt valóságba.

Számunkra akkor lett világos ez a tétel, amikor behatóan kellett tanulmányoznunk a hierarchia szolgáló szerepét az evangélium szellemében.⁵ Ismerjük az Újszövetség szövegeit. Tudjuk, hogy Jézus milyen gondosan hangsúlyozta, hogy a pogányoknál a hatalmon levők egész súlyukkal érvényesítik azt s azonkívül megkívánják, hogy jótevőként tiszteljék őket. A keresztényeknél – teszi hozzá –, másképpen kell lennie: az, aki az első, tekintse magát a legkisebbnek s legyen mindenki szolgája.

Ezeket a parancsoló jellegű szövegeket eléggé általánosan úgy értelmezzük, mintha csak a hatalom gyakorlásának *szellemére* vonatkoznának. Újra jámborsági kérdést: az épületes magatartás, a személyes érdektelenség kérdését vetik fel, pedig itt a természet kérdéséről van szó. A hatalom, a hierarchikus helyzet bizonyos értelemben más a kereszténységben, mint a pogányságban. Milyen értelemben? A következőkben megkíséreljük az idevonatkozó újszövetségi szövegek együttesének értelmezését.

Az egész keresztény élet *szolgálat*. Éspedig szolgálat a lényegénél fogva. Az evangéliumokban a szolgálat (diakonia) minősége azonos

értelmű a tanítvány tulajdonságával. Ugyancsak az evangéliumokban Isten, vagyis az Atya, akit soha senkisémet látott, kinyilatkoztatja magát a megtestesült Fiúban, Jézus Krisztusban: „Fülöp, aki engem lát, látja az Atyát is” (Jn.14,9). Jézus Krisztusban pedig az Istenről alkotott képmás nem egy magát kiszolgáltató potentát képe, hanem az Értünk-Való-Istené, aki hozzánk hajol, aki felénk fordul, aki velünk van, röviden: a Kegyelem Istene. Megtérsni az evangéliumhoz azt jelenti, hogy komolyba vesszük azt a sor paradoxont, amelyek mint refrén ritmikusan térnek vissza: Aki meg akarja őrizni lelkét, elveszti azt; Aki alázatos, azt felmagasztalják; Az utolsók lesznek az elsőek; Csakis úgy haladhatunk az Isten Országának uralma felé, ha a szolga és a fájdalom emberének szerepére vállalkozunk.

Csakis ennek a keresztény életnek – amelyet mindenki szolgálataként jellemeztünk – legbensőjében, ebben az Isten népe földi zárandok idejében sajátos keresztény valóságban helyezhető el a hierarchia tevékenysége és a tekintélyi előjáró pozíciója. Az égben ebből semmi sem lesz. De a küzdő egyház számára az alávetettség és a tekintély struktúrái reálisak. Sőt, a legfontosabbak szorosan a megtestesült Ige rendelkezésével kapcsolatosak, lényegüknél fogva keresztények. Nem mások, mint a „szentek” (vö. Ef. 4,12) szolgálatának intézménye, kiváló, kiemelkedő szolgálat. Az elsőtől az utolsóig annak a valóságnak a mélyén léteznek, amely teljes egészében szeretet és szolgálat. Tehát *lényegüknél fogva* minősíthetjük ezeket úgy, mint a hatalom, a tekintély pozíciója *a szolgálatban*. És ez átváltoztatja őket az egyetlen mintakép, Jézus Krisztus, az Ember Fia és a Szenvedő Szolga képmására. A gyakorlati magatartások egész sorozata ered ebből. Nem akarjuk sem felsorolni, sem elemezni. Csak utalunk arra a gyakorlati kulcsra, amely kaput nyit a számunkra.

Ezt a kulcsot abban a tényben találjuk, hogy minden keresztény, aki felszentelése vagy kinevezése folytán tekintélyi hatalmat gyakorol, *mindenekelőtt* tekintse magát kereszténynek, és mindenekelőtt igyekezzék magát igazi keresztényként realizálni. Kereszténynek lenni mindenekelőtt és annak maradni magukban az összes hierarchikus ténykedésekben; magunkra vonatkoztatni, hogy napról napra jobban akarjuk megközelíteni az evangéliumi eszményt, azokban a ténykedésekben és alkalmakkor, amikor mint előjárók ténykedünk; szeretettel behelyezkedni annak a helyzetébe, akit az evangélium megítél, szólít és kielégít: mindez megnyitja az igazi lelkipásztori magatartás igen egyszerű titkát. A hagyomány is ezt mondja. Szent Ágoston szüntelenül figyelmezteti híveit prédikációiban: „Vobis sum episcopus, vobiscum christianus”, számotokra püspök vagyok, de mindenekelőtt veletek együtt keresztény vagyok; tanítvány

veletek; szolga veletek; bűnös veletek; mellemet verve veletek. Ugyanilyen értelmű tanítást olvasunk e lényeges kérdésben Huvelin abbénál, miközben a francia klasszikusok, Condren és Olier tanítását kommentálja.

„A papnak miután elvégezte papi ténykedését az oltárnál vagy a szentségek kiszolgáltatása során, bizonyos értelemben át kell alakulnia laikussá.” Ez igen helyes. Miután a pap gyakorolta azt, amihez joga van, azért mert az kötelessége, amikor bemutatta a szentmiseáldozatot, kiszolgáltatta a szentségeket vagy hirdette az Úr igéjét, vissza kell, hogy térjen a helyére, vagyis ő maga foglalja el az egyik hallgatója helyét. Így a pap például, aki a Magvető evangéliumáról prédikált, le kell hogy menjen a hallgatóság közé, hogy ő is hallja a példabeszédet és feltegye magának a kérdést: vajon az ő szíve nincs-e megkeményedve a dolgok állandó ismételtetése által, úgy hogy a vetés nem hajt ki a szívében; vagy nem olyan lélek-e, aki elfojtja a jó magot a tövisek: a világi elfoglaltságok révén; vagy talán mindez együtt nem található meg nála? Amikor a pap szent-ségi áldást adott a hívei számára, miután a kezét az Úrnak kölcsönözte és a szíve munkáját elvégezte, azoknak a helyére kell mennie, akiket előzőleg megáldott és kérnie kell az Urat, hogy áldja meg őt. Miután meghallgatta a gyónásokat és megadta a feloldozást, el kell vegyűlnie a laikusok közé és térdenállva kérdeznie: „Numquid ego sum Domine?”

IV. Szeressük, tiszteljük a laikusokat; törekedjünk az együttműködésre.⁶

A csak kevéssé misszionárius Egyház, amely, bár eléggé figyelemreméltó vallási gyakorlatot mutat fel, anélkül, hogy a világ gondot okozna neki, s aki ráadásul élvez a hatalom támaszát, a laikusoktól csak befolyásának és tekintélyének fenntartását várja. Nem vár mást tőlük, mint szolgálatot, hogy biztossítsák apparátusának működését. Egy missziós egyház, amely a Világgal harcban áll az Evangélium hirdetése céljából, ugyanúgy dolgozik a laikusokkal, mint a papokkal, mert mind az egyik, mint a másik tényező ugyanannak a feladatnak az igáját húzza, jóllehet mindegyiknek más a szerepe. Minthogy ennél a befogási hasonlatnál vagyunk, emlékeztetünk arra, hogy a középkori kereszténység korában különböző írásos szövegeket alkalmaztak a világiakra, ahol szó volt a *szamarokról*, anélkül, hogy ennek az alkalmazásnak olyan sértő vagy barátságtalan jellege lett volna mint manapság, mert egy igen hierarchizált, de szervesen egységes társadalom keretein belül történt. Többek között alkalmazták a világiakra és az egyháziakra a Deuteronomium következő részét (22,10): „Ne szánts egyszerre ökörrrel és számmal.” Ma a papokra és laikusokra vonatkoztatva éppen az ellenkezőjét mondanánk, mert most a maximumig keressük a papság és a laikusok együttműködését.

Ugyanakkor, ha a pap túl gyakran mozog a *dolgok*, a gyakorlatok, a fenntartandó struktúrák síkján, ha alig éri el azt a *lelki* színvonalat, amelyről szoltunk, a laikusokat nem is tekintheti másképp, mint lelkipásztori

tevékenységének *tárgyait*, mint alkalmas anyagát vagy hasznos támaszát a hatalmas katolikus rendszer akciójának, amelyet a pap szolgál. De ha az Egyháznak missziós küldetése van egy oly világhoz, amely valóban világ és a működésének célja az emberek igazi megtérése, akkor az embereknek is aktívoknak kell lenniök. Tehát a Krisztusnak már megnyert hívő laikusok együttműködhetnek, sőt tartoznak is együttműködni az emberek szolgálatára rendelt felszentelt papokkal.

Ezt nagyon hatékony módon is végzik családjukon belül. Jól tudjuk, hogy a mi hitoktatásunknak csak azoknál a gyerekeknél van komoly fogantatja, ahol a hit gyökeret tud eresztetni, mert a szülők keresztények. A többiekénél ez csak kivételes esetben van így, általános az, hogy az első-áldozásra adott hitoktatásnak gyakorlatilag nincs jövője. Mi mást jelent ez, mint hogy nem *mi* vagyunk azok, akik keresztényekké tesszük a gyerekeket, hanem a szülők. De bizonyára azt is jelenti, hogy a felnőttekkel való munkánknak sokkal biztosabb az eredménye...

Tudjuk azt is, hogy egy laikus, de méginkább egy házaspár, sőt több házaspár együttes tanúságtételének hatása páratlan. Azt is tudjuk, hogy egy édesanya otthon végzett hitoktatása, amelyen résztvesznek gyermekei, esetleg pajtásaikkal, valóban sokkal életszerűbb, mint a csaknem iskolás-jellegű, tömeges hitoktatásunk. Tudjuk, hogy a kis baráti közösségekben végzett közös életrevízió (lelkiismeretvizsgálat) során a laikusok azok, akiknek kérdései révén üdvös „sokk” ér bennünket, ők azok, akik arra ösztönöznek, hogy vegyük komolyan és reálisan az evangélium követelményeit és felszólításait. Erre utal egy pap vallomása – és ezt szívesen aláírjuk –, aki azelőtt a Katolikus Akció mozgalmi lelkésze volt s azután más beosztást kapott: „Három év óta, laikusok nélkül élve, azt a benyomást nyertem, hogy papságom üres.” Ugyanis önmagában való, és pedig kizárólag önmagában való papság volt. Hiszen mi az emberekért lettünk papok, mégpedig az emberek között. Személyes tapasztalatunk teljes mélységében alátámasztja ezt. Ugyanezt mutatja egy kis közvéleménykutatás, amelyet egykor végeztünk Párizs környékén. Miután kiszemeltünk néhány különösen „belevaló” papot, azután a közös vonások, mozzanatok után kutattunk, ami magyarázatot adhat papi jelenlétük vagy tevékenységük minőségére vonatkozólag. A következő eredményt kaptuk: Két vonás jellemezte valamennyiüket: 1.) mindig munkaközösségben dolgoztak, sőt gyakran papi közösségben is éltek; 2.) igazi és szoros együttműködésben dolgoztak a laikusokkal.

* * * *

Ha mérlegeljük az Egyházzal kapcsolatban jelenleg felmerülő kívánságokat – a Zsinat előkészítése számos ilyen irányú közvéleménykutatásra adott alkalmat, amelyek a különböző országokban csodálatos megegyezést mutattak –, mindig előbukkan az óhaj, amit így fejezhetünk ki: Olyan Egyházat kívánunk, amely kevésbé a Világból való lenne, de többet lenne a Világban.

Kevésbé a világból. Vagyis ismerje el, hogy a konstantini korszak már a múlté. Abban az együttélésben, amikor az Egyház a társadalommal élt, a társadalom gyakran végezte az Egyház munkáját, az Egyház viszont néha felvette a társadalom arculatát. Átvett számos tekintélyi magatartást, amelyek könnyen váltak inkább világiakká mint keresztényekké, és inkább testiekké mint lelkiekké. Ma egy olyan világban, amely nagyon tevékenyen „Világ”, ezt a tekintélyi magatartást visszautasítják, vagy nem érdekli az embereket, viszont ugyanakkor az Evangélium megőrizte eredeti frissességét és vonzási hatalmát. Amit a Világ kér az Egyháztól, az az, hogy legyen Egyház és csak az legyen, beszéljen neki Istenről, az Evangéliumról, az imádságról, a „Szív”-ről (a szó bibliai és Pascal-i értelmében). Röviden, hogy számára annak a „Másiknak” a jelenléte legyen! Lemondva a hatalmi és tekintélyi jelenlét számos eddig gyakorolt módjáról esélyünk abban rejlik, hogy találjunk – ami már bőségesen meg is történt – más módokat, evangéliumi szelleműeket, a Világban való jelenlétre, hogy azt megtérítsük az evangéliumhoz.

Többet a Világban. Oly Világban, amely teljes mértékben Világ. Ez az Egyház számára a jövőben már nem a gyengébb hasonmás, hanem a teljesen „más” szembenálló fél, amely fantasztikusan életerős és nehéz. Ez nemcsak a reformáció és a francia forradalom világa, hanem az a világ, amelyet azóta átjárt a marxizmus, amelyet a technika új és szenzációs felfedezései érdekelnek, ennek reményei éltetnek.

Olyan Egyház, amely Egyház legyen, egy olyan Világban, amely teljesen Világ: ezt diktálja egészségünk törvénye. Az ilyen Egyház szükségszerűen tevékeny keresztény laikusokat vonz magához és feltételezi az ennek megfelelő evangéliumi szellemű papság létezését. Egyre inkább meg vagyunk róla győződve, hogy ennek alapelve a dolgok új látásmódja, amelyhez elvezet a Biblia Istenének újrafelfedezése, az egyetlen és élő Istené: „Aki van és Aki volt és Aki eljövendő” (Jel. 1,4.).

Ez utóbbi, és egyben igen alapvető tétel kifejtése azonban már más tanulmányba tartozik.

JEGYZETEK

(P. Congar tétélei szószerint)

- 1 „Avoir un Monde en face de soi, et avoir conscience de son existence.”
- 2 L'Église consiste dans les hommes qui se convertissent à l'Évangile.
- 3 „L'Église ce ne sont pas les murs, mais les fidèles.”
- 4 Les structures sont secondes, par rapport à la vie chrétienne.
- 5 Pour une Église servante et pauvre, Paris, Cerf, 1963.
- 6 „Aimer, respecter les laïcs; chercher a réaliser avec eux une coopération organique.”

JOSEPH-MARIE PERRIN

JÉZUS KRISZTUS BARÁTJA

J.-M. Perrin OP: Le mystère du Prêtre. Aubier, Paris, 1962. c. művének utolsó fejezete 230-246. lapig. A szerző egy evangéliumi tanácsokat követő egyházmegyei papi közösség lelki vezetője, amelynek épp az a vezérgondolata, hogy a pap Jézus Krisztus barátja.

Hogy a papságot a maga szépségében és valóságában élhessük, krisztusi lélekkel kell azzal foglalkoznunk. Nem vagyunk mérvadói a dolgoknak, sem mi magunk, sem pedig eszméink: Krisztus az ideál, mindennek a mértéke, különösen annak a hivatásnak, amellyel térben és időben személyesen akar övéi mindegyike mellett maradni.

Elmélkedni próbálunk arról a barátságról, amelyet Krisztus ihletett, a barátságról, mely a papság létének értelme és lényeges igazsága, és mint ilyen megoldja egy olyan élet problémáját, mely megköveteli az elmélyültséget és egyúttal a nyíltságot mindenkivel szemben, az összedettségét és a végtelen nagy alkalmazkodóképességet, a szellemi gazdagságot (eszméket, erőt, józanságot, szívéllyességet stb.) és az egyszerűséget, az anyagiak egyszerűsége miatt, melyben a papság él.

Hogyan lehet ily súlyos és ily váratlanul nagy felelősséget vállalnunk? A papnak csupán az „Isten kegyelméről szóló Evangéliumot kell hirdetnie” (Ap.Csel.20,24) a maga egyhangú és határtalan változatosságában.

Három előzetes megjegyzést kell tennünk. Először is azt, hogy az Istennel való egyesülés a szeretet főerényében áll. Szent Tamás szava szerint a szeretet „bizonyos barátsága az embernek Istennel”, amely a keresztség révén nyert isteni természetén alapszik. Ezért amikor Krisztussal való barátságról, bensőségről beszélünk, ne felejtjük el soha, hogy a keresztség szeretet teljesen független minden emberi körülménytől, létrejött helyzettől, minden egyházi funkciótól. Az egyesíti Istent mindenegyes gyermekével személyes, bensőséges és teljesen titkos kapcsolatban. A pap tartja a konsekrált ostyát kezében, de lehetséges, hogy a jelenlévők közül egy idős keresztény asszony sokkal tökéletesebben egyesül Krisztussal, mint a pap. Szűz Mária nincs a papság szentségével felruházva; mégis ő az, aki a legjobban szeret és akit a legjobban szeretnek. Megtörténhet, hogy egy hívő laikus jobban megérti, mint egy közepes pap, hogy a papság Krisztus szeretetének jele.

Második megjegyzésünk: A papság szentségi jellege Krisztus ajándéka egyháznak, titokzatos hatalom, mely érte adatott. Hatékonysága semmiben sem függ a pap képességeitől: ha a pap a szentség révén új módon egyesült Krisztussal, ha végrehajtja a szertartásokat úgy, ahogy az egyház kívánja, akkor az isteni mű biztosan végbemegy: a pap pusztán eszköz, minden hatóerő Krisztustól ered. •

Egyesek hajlamosak arra, hogy a papságban valami az ember számára külsőleges dolgot lássanak. Bizonyos értelemben ez a látásmód helytálló:

Vajon Isten a papot nem eszközként használja-e fel, hogy egyházát építse? Nem Hozzá, az Ő szavához kapcsolódik-e a papság, nem pedig szolgái erőfeszítéseikhez vagy képességükhöz? A papi hatalom nem is úgy jelentkezik, mint valami kiváltság vagy monopólium, amellyel személyi tekintélyre lehetne szert tenni, hanem úgy, mint szolgálat és tevékenység, amelyek az egyházat illetik.

A papi élet Istennel való kapcsolata következtében mégis a szentség követelményét hordja magában, amely minden kötelezettség, az emberek közt kialakult legszentebb kötelezettségek felett áll. Ez a hivatal, távol attól, hogy kiemelkedésre nyújtana alkalmat, az egyház szolgálataiba állítja a papot és mind Isten, mind az emberek felé „fizetésektelen adóssá” teszi.

Harmadik megjegyzésünk: Mióta Krisztus nem akar többé szolgáknak nevezni minket, hanem barátainak mond bennünket, mi sem értelmezhetjük másként a vele való kapcsolatunkat. Egyébként a Megtestesülés előtt elképzelhetetlen lett volna, hogy egy embernek – bármily nagy legyen is az – Istennel való kapcsolatát így határozzák meg. Éppen ezért tanulságos e tapasztalati tényen elmélkedni: a barátság sokféle formát ölthet, intenzitása igen eltérő lehet. Külsőleg minden különböző lehet a barátok között, külső körülmények szembeállíthatják őket egymással a nélkül azonban, hogy a barátság ezért lehetetlenné válna, hiszen az a személynek a személlyel való kapcsolata. Nagyon kifejező ebből a szempontból az a barátság, mely Dávid és Jonathán között szövődik; elválasztja, szembehelyezi őket egymással minden körülmény: az egyik király fia, a másik pásztor; az egyik a korona örököse, a másik próféta felkenés révén a korona megszerzésére hivatott; az egyiket szereti apja, a király, a másikat megveti és üldözi. Mégis Jonathán Dávidhoz kapcsolódik: „Amikor Dávid befejezte Saullal való beszédét, az történt, hogy Jonathán lelke egybeforrt Dávid lelkével és úgy megszerette őt, mint saját magát.” (Sámuel 1,18,1) Dávid meg is fogja siratni Jonathánt: „Hogyan estek el a hősök a küzdelem közepette? Jonathán halálad lesújt engem, szívem szorong miattad, testvérem, Jonathán. Te végtelenül kedves voltál nekem, barátságod csodálatosabb volt nekem, mint az asszonyok szerelme.” (Sámuel 2,1,25-26) Minden különböző közöttük, de egyenlők a barátságban. Aristoteles azt állította, hogy ilyen esetben a kedvezőtlenebb helyzetben lévő barát igyekszik kiválni a barátságban, ő a tökéletesebb barát.

Két barát egyenlőtlen lehet a barátságban úgy is, hogy az egyiknek a személyisége kiforrottabb, mert jobban tudatában van a közös ideál-

nak, a kötelességeknek, melyek szólítják, mert jobban tud szeretni, jobban tud bízni, önfeláldozóbb. Egy és ugyanazon barátságot nagyon különböző fokon lehet megvalósítani, ámbar ha a barátság igaz, mindig igyekezniök kell a barátoknak ezt a különbséget abban, ami lényeges, csökkenteni: a közös ideálnak való kölcsönös önátadásban. Maga Isten gondolta el azt a barátságot, melyet övével ki akar alakítani; csak Ő tudja azt megvalósítani, aki mindig minden mindenben. Ő az, aki mindent tesz, felfedi az eszményt, megtanít szeretni, és mindig sokkal inkább barát marad, mint bárki más” (Pascal), barát, amilyen csak Ő tud lenni, aki örökké él és önmagát adja, hogy barátai javára legyen.

Ezek előrebocsájtása után elmélkedjünk tovább a barátság lényegéről: nem kételkedhetünk abban, hogy az Úr a legigazabb, legteljesebb értelmében használta ezt a szót, olyan barátságról szolt, mely értelmünk legemelkedettebb eszményét valósítja meg és szívünk legmélyebb törekvéseinek felel meg. Senki nem olyan barát, mint Ő. Ha Ő nekünk barátságról beszél, akkor csak a szeretet legtökéletesebb formájáról lehet szó.

A szív szavai az emberi nyelv legbizonytalanabb szavai: alkalmazásukkal becsaphatunk másokat, sőt önmagunkat is; az ifjú érzelmi értetlenségében és az érett felnőtt érettsége teljében ugyanazokat a szavakat használja, az előbbi, hogy kifejezze azt a tökéletességet, melyet keres, az utóbbi, hogy jelölje azt a teljességet, amelynek részese; az egyik önmagát keresi, a másik önmagát adja; az egyik szeret, mert szegénynek érzi magát, a másik, mert gazdagnak tudja magát; az egyik, mivel önmagává akar lenni, a másik, mivel már önmaga lett, odaadja, ajándékozza önmagát. Az önző önzésből beszél barátságról, a nagylelkű nagylelkűségből; az érzéki azért, mert érzékei rabja, a szent az önfeláldozás és odaadás kábulatában. Éppen ezért fontos, hogy feltárjuk és helyesen értelmezzük a „barátság” szó teljes jelentését. Az ókori bölcsek, főként Aristoteles, akinek elemzéseit Szent Tamás is átvette, olyan gondolatokat hagytak ránk a barátságról, amelyek tanulmányozásra méltók, mert kimutatják, hogy a barátság a szeretet legszebb, legtökéletesebb formája.

Legelőször is a szeretet két nagy típusát kell megkülönböztetnünk: a bímivágyás szeretetét és az adnivégyás szeretetét: modern nyelven szólva kaptációs és oblációs szeretetet (vagy: foglyulejtő és önfeláldozó szeretetet). Megjegyzendő azonban, hogy az antik koncepció szerint ez a megkülönböztetés mindenféle szeretetre alkalmazható, a tárgyak sokasága felkeltheti ezt vagy amazt a szeretetet, s azok össze is fonódhatnak: például lehet kívánni egy tárgynak a megszerzését valakitől, akit önmagáért szeretünk, ebben az esetben az önzetlen szeretet érdeket szolgáló

eljárásra készlet; de lehet egy hasznos tárgyat megkívánni önzően a magunk számára, vagy önzetlenül a más számára. Mindenképpen a valódi szeretet csak személyekhez kapcsolódik. Így lehet meghatározni: „jót akarni valakinek, önmagunknak vagy másnak”. Lehet ez a szeretet ösztönös és irracionális: mint az az érzelem, melyet egy-egy színész vagy bajnok ébreszt. Ebben az esetben szeretni nem annyit jelent, mint „jót akarni”. Ez a szeretet lehet teljesen öncélúság nélküli: ilyen a katonák szeretete, akik hősiiesen feláldozzák magukat vezérükért, holott az semmit nem tud és nem is fog megtudni bátorságukról. A szeretet e formáinak semmi köze sincs a barátsághoz; ezeket szenvedély ébreszti és nem eredményeznek semmiféle egységet; a barátság kölcsönösséget igényel; a kölcsönösség feltételezi a közösséget. Ezek a különböző elemek a barátság minden formájában megtalálhatók; tökéletességük és tisztaságuk adja a barátság tökéletességét; a barát a barátja számára „egy másik önmaga” („egy másik én”).

Az örömkeresésen alapuló barátságban ezek az elemek korlátozottak, önzéssel szennyezettek, tehát törékenyek és tűnékenyek lesznek. Lehet-e barátságról beszélni egy olyan egyesülés esetében, mely az önző gyönyör elérése érdekében jön létre? Néha kettős önzésről beszélnek: leggyakrabban a két önzés összekapcsolódásáról és versengéséről van szó.

A „hasznos”-nak mondott barátság az, melynek kölcsönössége közös érdekek keresésén alapszik: egyesülnek, hogy együtt bizonyos előnyökhöz jussanak. A szóban forgó érdekek jellege adja meg az ilyen barátság értékét. Lehet az pusztán cinkosság. Önzetlenség hiányában, önmagunkon való felülkerekedés hiányában, mely lehetővé teszi az önzés szűk köréből való kitörést, sem az egyik, sem a másik esetben nem beszélhetünk barátságról a szó igazi értelmében, a szó nemes értelmében.

Bizonyos körülmények következtében egy felületes találkozás valódi közösséggé válhat: két honfitárs összetalálkozik egy idegen országban; ha otthon lennének, elmennének egymás mellett, elvesznének honfitársaik tömegében; idegenben azonban közel kerülnek egymáshoz, csak azért, mert honfitársak. Vagy hazájuk veszélyben van, hazaszeretetük egy csapásra igaz barátokká teszi őket. Művészek között ugyanannak a szépségideálnak a keresése létrehozhat közösséget, megalapozhatja a barátságot.

Mégis a barátság a szó legigazibb értelmében megköveteli, hogy az ember beleadja saját lelkét, azt, ami benne a legjobb, a jóra való hajlamot. Így azért szeretik egymást a barátok, mert közös az, ami bennük a leglényegesebb, legmélyebb, legértékesebb. Mindegyikük egy másik önma-

gává vált a másik számára, mert együtt ugyanaz az életideáljuk, ugyanaz a végső céljuk. Ilyen az antik világ „becsületes barátsága”. A teljes értelmű barátság viszonylatában mindegyik fél úgy számít a másikra, mint önmagára, mindegyik úgy van a másikkal, mintha önmagával lenne, egyik sem igyekszik másnak feltűnni, mindegyik olyannak mutatja magát, mint amilyen. A barát „az a lelkiismeret, amely szól hozzánk, amikor a miénk hallgat”; a szeretet akkor abból áll írja Saint-Exupéry, hogy „együtt tekintenek ugyanabba az irányba”. „Boldog, aki egy igazi baráttra talált” mondja a Szentlélek az Irásban. Ez a mondat elég ahhoz, hogy megmutassa az igaz barátság értékét. Simone Weil a barátságban „az Isten-szeretet egy magától értetődő formáját” látja, azaz az emberi valóságok egyikét, amelyek léte Isten jelenlétének velejárója még akkor is, ha nem nevezik meg vagy nem ismerik Őt.

Amikor azok szeretik így egymást, akik együtt szolgálják és szeretik az Istent, barátságuk a legfenségesebben személyes, a legtökéletesebben egyesíti és arra készíti őket, hogy tökéletesen odaadják magukat, a másik teljesebb felszerelését keressék, a legtökéletesebb beolvadást Istenbe. Így szeretnek a szentek; így szerette Krisztus tanítványait... De nem azért akarunk a barátságról beszélni, hogy az emberi szeretet legtökéletesebb formáját elemezzük, hanem azért, hogy megértsük azt a barátságot, melyet Krisztus tár elénk, felhasználva a mi szegényes szavainkat, azoknak legmélyebb értelmet adva.

„Már nem mondalak titeket szolgálknak”. Ez a szó már nem felel meg az új valóságnak, ahová bizalmam vezet be titeket... „Barátaim vagytok”. Ez függ tőlem, „aki tudtul adtam nektek, amit az Atyától hallottam”, és függ tőletek is, „ha azt teszitek, amit én mondtam nektek”.

Aristoteles szerint a barátság istenek és emberek között lehetetlen. Bizonyította, hogy egy barát nem kívánhat barátjának egy olyan körülményt, amely barátságukat lehetetlenné tenné. Amit az egyik ember nem kívánhat a másiknak, azt Isten megteheti. Az igaz Isten, aki testet öltött, azért tette ezt, mert ő végtelenül jobb, mint amilyennek az emberi szív őt el tudja képzelni és közelebb van az emberhez, mint ahogy azt a pogány bölcsélet gondolta.

Amikor Jézus barátságról beszél, az hatalmas különbséget jelent: ő maga ad mindent, ő maga az abszolút Jó. A barátság tehát nem a két barát akaratából jön létre; Jézus felajánlja tökéletes barátságát az embernek: ő előre megtervezett mindent és megállapította az eszményt.

Ez a barátság egyedülálló minden barátság közt a maga tökéletességében és a barátok közötti egyenlőségében. Senki sem szeret úgy, mint

Isten; megvan a hatalma, hogy úgy adja magát, mint senki más, lévén maga az egyetemes Jó; képes szorosabban egyesülni övével, mint bárki más, minthogy „azt a fényességet adja övének, amilyent a Fiának ad”. Mindent ő ad, mindenben ő az első, ugyanakkor semmit sem kaphat. Éppen ezért hasonlatos ez a páratlan és valóban isteni barátság az örök-befogadáshoz, bensőséggel, bőkezűségével, melyet magában hordoz (az Atya gyermekét saját énje másává, minden java birtokosává teszi a teljességgel, amelyet megteremt) és az egyenlőtlenséggel, melyet megszentel (az, aki csak adhat, egyesül azzal, aki csak kaphat). Az örökbe-fogadott fiúság eszméje általánossá is vált a kereszténységben annak a hivatásnak kifejezésére, amely „a Fiúval való egyesülésre” szólít ben-nünket, s „az isteni természet részesévé tesz”. Minden kereszténynek ilyen a helyzete: nemcsak a neve istengyermek, hanem valóban az is (1 Jn.3,1).

Ez az atyai szándék ihleti Isten minden eljárását kivétel nélkül: ez tehát a papság intézményének egyetlen létigazsága, ez ad értelmet hiva-tásának. Már megállapítottuk ezt és még visszatérünk rá. Most elmél-kedjünk arról a barátságról, amelyet Isten Fia papjaival akar kialakítani. Mária misztériuma világos analógiát jelent: Isten kiválasztja Miasszonyun-ka-t, hogy anyasága révén ő legyen az, aki Őt a világnak adja, de előbb elárasztja kegyelmével, hogy személyesen, közvetlenül, egyedülálló mó-don egyesítse önmagával. Ugyanígy van a pap a Krisztus szándéka szerinti szolgálatban, hogy építse az ő egyházát a szeretetben, de előbb élnie kell ezt a szeretetet úgy, hogy valóban Krisztus barátjává váljék. Ez a követelmény kitűnik mindebből, ami a papságot alkotja. Isten teljesen szabad kezdeményezéséből ered minden: soha nincs más oka az adako-zásra, mint az ő mindig érdek nélküli szeretete. Ez így van minden terü-leten, de méginkább a kegyelem rendjében: mindig Isten cselekszik személyesen, még akkor is, ha eszközöket használ fel. Az apostoli funkció tehát az érdek nélküli szeretet találmánya, amelynek nincs szüksége semmiféle segítségre és a papi hivatás lélekbe vésődése épp-úgy, mint a kegyelem adománya közvetlenül és személyesen az ő műve. Ami érvényes általában a papi funkcióra, az érvényes az egyes szemé-lyekre is: elhivatottsukat nem a papi hivatás szükségessége, hanem a Mester szabad választása határozza meg. Az evangélisták hangsúlyoz-zák ezt a kiválasztást és Krisztusnak tulajdonítják azt: „Magához hívta azokat, akiket kiválasztott”. (Mk.3,15) Az Úr maga erősítette meg ezt az Utolsó Vacsorán: „Nem ti választottatok engem, hanem én választotta-lak titeket.” (Jn.15,16) De ez a szabad választás a hivatottaknak mégis

teljes szabadságot tesz lehetővé és ezáltal hitszegésüknek is ki van téve: „Nemde tizenkettőt választottam? S egy közületek mégis ördög” (Jn.6,70)

Jobban mint maga a kiválasztás, baráti a szándék: „Kiválasztotta őket, hogy vele legyenek” (Mk.3,14) S valóban elküldi őket, hogy tanítsanak, elsősorban apostolok legyenek és a világ négy sarkában hirdessék Isten atyai szeretetének evangéliumát; de az Ige, melynek mint egy kiáltásnak visszhangoznia kell a tetők felett, ott csengett a fülükben; ezt a minden teremtménynek szánt hírt ők kapták mint bizalmas közlést, a barát vallomását a barátoknak. „Barátainak mondalak titeket, mert mindent tudtul adtam nektek, amit az Atyától hallottam” (Jn.15,15).

Mindazt, amit Krisztus a világnak ad, apostolaira és utódaikra bízta. Mindazt, amit tőle várunk, az ő közvetítésükkel kapjuk, minthogy ők valóban „Isten titkainak megbízottai” (1 Kor.4,1). Amiért ő a világra jött, azt nekik kell beteljesíteniök; bizalma oly nagy, hogy küldetésüket a magáéval azonosítja: „Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket” (Jn.20,21). Ez a mondat ihleti Aquinói Szent Tamást e rövid, de kimeríthetetlen megjegyzésre: „Ugyanazon szeretet révén ugyanazzal a hatalommal.”

Hogy megértsük e bizalmi küldetés baráti jellegét, tudnunk kellene, hogy milyen szeretettel szereti Krisztus az ő egyházát, milyen kötelékek fűzik őt juhaihoz. Amikor Szent Pál az efezusiaknak küldetésükről beszél, megjegyzi, hogy a Szentlélek pásztorokká tette őket; ez a hivatkozás Isten szívéhez, a gondjaikra bízott nyáj megszerzéséért kiontott vér titkához vezet bennünket.

A kenyér és bor átváltoztatásának hatalma által Krisztus azt adja papjainak, ami benne a legszemélyesebb, a legértékesebb: saját halálát, az Atyát dicsőítő áldozatot. „Azért szeret engem az Atya, mert odaadom életemet, hogy aztán vissza is vegyem” (Jn.10,17). Ilyen Krisztus és a pap baráti köteléke, hogy a pap is az Atyát dicsőítse azzal a dicsőséggel, amelyet ő ad a Fiúnak. (Jn.17,1)

Valóban csak Isten által észlelten, de egyesek által, akik „a fehér követ” (Jel.2,17) kapják, idelent is megsejtetten, az, akinek legnagyobb a szeretete, legyen pap vagy világi, pápa vagy csavargó, az részesül igazán a titokban. Krisztus Urunk szándékát, aki egyháza iránti szeretetből jelen akar maradni, szolgái közepessége, méltatlansága tehát nem teszi terméketlenné: felhasználja őket, de nem függ tőlük. Mégis azoknak, akiket az egyház pappá szentel, Isten szüntelenül lényeges és ki-törölhetetlen szóval szívébe vési a legigazabb barátságra való felszólítását.

Egyetlen kérdést intézett az Úr Péterhez, hogy hivatalában megerősítse:

„Szeretsz?” (Jn.21,15) Az isteni szándék szerint a szeretet azonos a hivatás betöltésével. Ezért éneklí az egyház a papszentelés miséjén ezt az evangéliumi verset: „Már nem mondalak titeket szolgálóknak... barátainknak mondalak titeket...” (Jn.15,15) E szavak fényénél megértjük, hogy Szent Tamás a papi hivatásban (és főképp a püspöki hivatalra való elhivatottságban) a földön elképzelhető belső szentség legfőbb követelményét látja.

Egyébként senki sem értheti félre, hogy e belső szentség lényege a szeretet, ezt az utat kell követni, hogy Istenhez a lehető legjobban közeledjünk; ezt az adósságot soha ki nem egyenlítjük; ezt a jót egyre jobban birtokolhatjuk. (Vö. Szent Tamás, Ef. 6,1).

Tehát minden a szeretethez vezet vissza minket. E körbe kerülve jobban megértjük, hogy a szeretet „papi erény” a felszentelendőkhöz intézett püspöki szó szerint.

Lehet a papságot hivatalnak tekinteni. „Isten titkainak megbízottja”, a pap Krisztus részéről közvetítő szerepet játszik; átadja az isteni javakat, amelyeket Isten akar nekünk juttatni, bevezetve minket az Ő országába. Valóban a régi meghatározás szerint „a pap szent dolgokat ad”, mivel hatalma van magát Istent hozni az egyháznak, az ő igazságát, kegyelmét, saját jelenlétét. Mégis a feltámadás után nemsokára Krisztus figyelmeztet: csak az iránta érzett valódi szeretet teszi lehetővé, hogy a pap megállja helyét bárányai mellett. A papi hivatal azzal a szeretettel kapcsolódik egybe, amelyet Krisztus ad a világnak. Le lehet írni a papra bízott különböző szentségi hatalmakat; de csak akkor van jelentőségük, ha Krisztus munkatársa és küldötte bekapcsolódik abba a szeretetáramlatba, mely Istent hozza közénk, a mi világunkba.

Ismételten hangsúlyozzuk, az egyházi rend szentsége a papot Krisztus élő eszközévé, szolgáljává teszi, amint az apostol mondja. A szolgálat akkor tökéletes, ha a pap pontosan teljesíti a rábízott feladatot, de ez a feladatteljesítés sokkal jobb, amikor a szolga teljes önátadással mestere és barátja akarátát valósítja meg, tökéletesen részesévé lesz az ő szándékainak. A szolga és a barát talán ugyanazokat a feladatokat hajtják végre, ugyanazokat a szolgálatokat végzik, de a barát sokkal tökéletesebben teszi ezt, minthogy nemcsak hűséges mindenben, de mindig kész mindenre, azonosul lélekben azzal, akit szeret. A szolgának munkáról beszélünk; a barátunk önmagunkról, a kért munka szorosabbra fűzi a barátságot, mert a barát azt tökéletesebben hajtja végre. Vajon nem azonosul-e a Mester szándékával, nem bocsátja-e rendelkezésére nemcsak karjait, testét, de szívét, szellemét, egész életét is? Az ember alázatában valóban

beszélhet szolgálatról és beleilleszkedhet a szolga helyzetébe; Krisztus, amikor adományait betetézi, „barátságról” beszél.

Krisztus mindig szerette övét, de szeretetében tovább akart menni; mikor eljött az ideje, létrehozta az Oltáriszentséget és a papságot, megbízva az apostolokat és utódaikat személyes művének folytatásával. E küldetéssel járó hatalmak átvételével, jegyzi meg XI. Pius (Haerent penitus animo), „a pap egy másik Krisztussá válik”. Krisztus barátjává válik, mert „a barát egy másik én”. Fennáll tehát a barátság logikája és XI. Pius levonja a következtetést: „A pap éljen tehát úgy, mint egy másik Krisztus”. Akkor a papság valóban szentségi jellé lesz: a pap nem elégszik meg azzal, hogy Krisztust jelenlévővé tegye, egy élő személy alakjában, megszemélyesíti őt. Egy bizonyos, Krisztus jelenléte az Oltáriszentségben soha sem függ a szolga hűségétől, de a pap esetében – logikus és normális – az emberi hűség az egyedül lehetséges válasz Krisztus barátságára: a barátság válasza.

Igy elmélkedjünk akár a papi funkcióról (a Krisztus-pap eszközzeljáról), akár a szándékról, amely azt létrehozta, ugyanarra a következtetésre jutunk: a papi élet alapigazsága a Krisztussal való barátságban van.

Egyesek ellenvetést tesznek: az ilyen beszédnek semmi értelme, hiszen ez minden keresztény kötelessége és semmiképpen nem lehet ezt a kötelességet valamilyen speciális hatalomhoz kötni, amellyel az egyházi hierarchia rendelkezik. Ez az ellenvetés is a mi gondolatunkat igazolja: Mózesnek különleges, Izraelben valóban egyedülálló hatalma van: vizet tud fakasztani a sziklából; de Mózes is szomjazik és ő is ugyanazzal a vízzel csillapítja szomját, mint népe.

Timóteusnak írva, Szent Pál azt ajánlja neki, hogy a papi szentségben nyert adománnyal „gyűjtsön tüzet”, csiholjon szikrát, lobbantson lángot, váljon isteni hőforrássá. A szentségi kegyelem (amelyet a felszentelt elnyer, ha megnyílik számára a lelke, ugyanakkor amikor a papi hatalmakat) segíti a papot, megköveteli tőle, hogy szeretetben éljen, ami minden kereszténynek a kötelessége. Ugyanakkor a nyert hatalom, amelyet gyakorol, Krisztus barátjává teszi őt és kifejleszti benne a keresztény szeretetet.

Ne felejtjük el: a szeretet Isten minden adományánál, az ember minden kötelességénél nagyobb, a szeretet a legelső parancsolat, mindennél előbbre való, mindent felülmúló. Igazán csak akkor szeretjük Istent, ha önmagáért szeretjük; az ő Lényéhez, adományaihoz viszonyítva, eltörpülnek a mi ígéreteink, vágyaink, érdekeink, mindaz, ami teremtett és teremthető: „Isten a szeretet”; ez az egyszerű egyenlet kötelez ben-

nünket, hogy a tökéletes felé törekedjünk: az istenszeretet oka Isten maga; a szeretet mértéke egy határtalan szeretet. E határtalan előtt, amely az egész egyháznak és minden kereszténynek végnélküli célja, elmosódnak a kategóriák, funkciók, karizmák és személyes hivatások. Az egyes ember szeretete az örökéletben találkozik majd ezzel az Abszolúttal, mely egyesít minket vele és egymással. Így minden ember valóban egyenlő az istenszeretethez s a keresztény szeretetnek abszolút elsőbbsége van az időben és örökkévalóságban.

Mégegyszer megismételjük: az egyházban minden a szeretet; ebből a szempontból a pap is egyik tagja az egyháznak a többiek között. Nagy hatalma, mint eszköz, alá van rendelve e célnak; e tan átelmélkedése, távol attól, hogy valamilyen előjogokkal bíró kaszt gőgjét igazolná, arra készíti a papot, hogy felismerje: hivatása az egyházban a szeretet és a keresztényi szeretet szolgálata.

+

Ideje, hogy összegezzük: a pappászentelés nagy liturgiája és még inkább a szentség, melyet Krisztus benne láthatatlanul adományoz, arra a szeretetre figyelmeztet, amellyel Krisztus egyházát szereti. Az a Szövetség és intézményei szinte semmiek az új valósággal szemben; a papság, amelyet Krisztus adott az egyháznak, szeretetének ékesszóló bizonyítéka; ez a szeretet nem kímél semmi fáradtságot, hogy „építse” a Jegyest, mert szentnek, dicsőnek, ifjúságtól és szentségtől ragyogónak akarja látni.

Az Evangéliumból vett isteni ígék ünnepi éneke – az ígéké, amelyek létrehozzák azt, amiről szólnak – tudatja a felszentelendőkkel, hogy részesei a nagy titoknak: valami új és végleges történt: „Már nem mondalak titeket szolgáltnak, barátaim vagytok”.

Most már csak élni kell ezzel az adománnyal: a barátság lényegében személynek személlyel való kapcsolata, nem pedig működési vagy szolgálati kapcsolat. Minden barátságban a leglényesebb „a te és az én”.

A barátság az igazságot akarja, a közlésből táplálkozva, kizár minden hűtlenséget, nem tűri a mulasztásokat, sem a látszatokat, sem a színleléseket. Egy és ugyanaz a szív hordja kettő titkait s a bizalom nem önmagunk elhagyását, hanem önmagunkba térést jelent.

Végül a barátság feltételezi a kölcsönös bizalmat, azt hogy úgy számítunk a barátira, mint önmagunkra: minden kérés meghallgatásra talál; minden megbízás, felületesség, hanyagság nélkül teljesítetik. A barátság kialakítja az ízlés, az akarat, a cselekvés egységét.

Ilyen az a barátság, amelyet az Úr Jézus papjainak felajánl: „Péter, szeretsz engem?” Nincs más tennivaló, csak szeretni kell, mert az egy-

ház építésében a szeretet az egyetlen felhasznált építőanyag, amely az egyház növekedését eredményezi, szeretetben önmagát építi (Ef.4,15).

Isten bölcsessége sugallta a legszegényebb plébánosnak a papság olyan meghatározását, amelynek teljességét és egyszerűségét egyetlen értekezés sem múlja felül: „A papság Jézus Szívének szeretete”. (Bernard Nodet: Vianney Szent János arsi plébános, gondolata, szíve.)

Ez az a titok, amelyet a papságra hivatást érző fiatalember megsejt és megvall, amikor megismétli Lacordaire felszentelés után tett vallomását: „Pap vagyok és az is leszek mindörökké”. (Foissetnak 1828.V.28.)

Mégis visszatérünk arra a meghatározásra, amelyet János adott önmagáról. Krisztus országának távlati látvánnyal annyi örömet érzett, annyi készséget a helytállásra, annyi tisztaságot az odaadásban, hogy „a Vőlegény barátjának” merete nevezni magát. (Jn.3,29) Az evangélista szinte elfelejti önmagát, életét, vágyait, küldetését, mintha minden túl csak az Úrra tudna gondolni, beléje vetve minden bizalmát, ezt mondja önmagáról: „A tanítvány, akit Jézus szeretett” (Jn. 12,23).

Mgr. ALFRED ANCEL

ALAPVETŐ LELKI TÁJÉKOZÓDÁS

Részlet a szerző „*5 ans avec les ouvriers. Témoignage et réflexions.*” c. művéből (Centurion, Paris, 1963, 365-409.l.; e mű németül is megjelent: *Wege zum Bruder.* Lahn-Verlag, Limburg, 1964). – *Mgr. Ancel* 1898-ban született, Rómában a Gregorianán végezte teológiai tanulmányait, 1942 óta a Prado általános főnöke, majd lyoni segédpüspök (1947), öt évig Lyon külvárosában, Gerlandban, munkáspapként működött; itteni tapasztalataiból és elmélkedéseiből született könyve.

Igyekszem egyszerűen elmondani Krisztus misztériumának bizonyos nézőpontjait, úgy, amint azokat valamiképpen új megvilágításban fedeztem fel és meg akarom jelölni azt a lelki tájékozódást, amely ebből következik.

ÉRZÉK ISTEN IRÁNT

Isten jelenlétében az Isten nélküli világban

A hit szempontjából veszedelmesnek tűnhet nem-keresztények körében, olyan emberek körében élni, akik számára Isten nincsen; de ha azért jöttünk, hogy ennek a világnak elhozzuk Isten ismeretét és az Ő Fiát, az Úr Jézusét, akkor ez arra kötelez, hogy egyre éberebbek maradjunk hitünkben. Ő az egyetlen létező, a szó legmélyebb értelmében.

Állandóan szembekerülünk a tudomány és a technika vívmányaival. De nincs itt semmi botránkozásra ok, ha van hitünk. Az értelmet, amely felfedez és feltalál, Isten alkotta; a természet gazdagságát – amelyet feltárunk – Isten teremtette; a modern technika legnagyobb megvalósulásai lehetetlenek Isten közreműködése nélkül. Mert „minden ő általa lett, és nélküle semmi sem lett, ami lett” (Jn. 1,3). Megengedhetetlen, hogy Isten távol legyen az értelemtől és a szívektől. Az a rossz, hogy senki sem gondol Reá. Az a borzasztó, hogy az emberek úgy rendezik be életüket, mintha Ő nem létezne. Meg akarnak lenni nélküle.

Igy megértjük a világ bűnét, és az „Isten haragját”, – amelyről Szt. Pál szól a rómaiakhoz írt levelének első fejezetében – azokkal szemben, akik nem tudták Őt felismerni és Őt dicsőíteni (18-21). És itt vagyunk, elvegyülve a nem-keresztények közepette, egy Isten nélküli nép körében. De ugyanakkor egészen sajátos és megmagyarázhatatlan módon érezzük jelenlétét. Megértjük, hogy nincs jogunk Őt elhagyni. Mert ha az emberek Isten nélkül élnek, akkor az apostolnak állandóan Benne és Érte kell élnie.

Óriási öröm az is, ha felfedezünk valakit, aki gondol Reá. Emlékszem egy hitújonc első kérdésére: „Isten, ...igazán valaki?”

Sohasem éltem a pusztában. Azt mondják könnyű Istent megtalálni a pusztában. Van-e sivárabb pusztaság, mint egy emberi település, ahol senki sem gondol Istenre? *Itt* nekünk kell Reá gondolnunk.¹

Isten a Szeretet

És amikor Előtte vagyunk, kérdeznünk kell, milyen érzelmekkel viseltetek mindazokkal szembe, akik nem ismerik és nem törődnek Vele. Az imént szoltam Isten haragjáról; igen a világ valóban megérdemli haragját.

De ha Őt nézzük, csak egy dolgot látunk Benne a világgal szemben, azt, hogy szereti a világot (Jn. 3,16). Kétségtelen, bizonyos értelemben ezek az emberek az ő ellenségei, de Ő szereti őket. És Isten „azzal bizonyítja irántunk való szeretetét, hogy amikor még bűnösök voltunk, Krisztus meghalt értünk” (Róm. 5,8).

Ez arra indít, hogy mélységeiben szemléljük Isten üdvösségtervét. Ezeket az embereket, akik nem gondolnak Rá, Ő Krisztusban „választotta ki a világ teremtése előtt, hogy szentek és feddhetetlenek legyenek” (Ef.1,4); arra rendelte, hogy Jézus Krisztus által fogadott fiai legyenek (Ef. 1,5); és hogy mindezt megvalósítsa, „egyszülött Fiát adta oda” (Jn. 3,16); „tulajdon Fiát sem kímélte, hanem odaadta mindnyájunkért” (Róm. 8,32); Krisztusban „van vére által szerzett megváltásunk, bűneink bocsánata” (Ef. 1,7). És nem csak egyiket, vagy másikat hívja, de azt akarja, „hogy minden ember üdvözüljön és eljusson az igazság ismeretére” (1 Tim. 2,4); azt akarja, hogy „Krisztusban, mint főben foglaljon össze mindent” (Ef. 1,10) és ezért küldi el nekik Lelkét, „Ő örökségünk foglalója,amíg Isten dicsőségének magasztalására teljesen meg nem váltja tulajdonát” (Ef. 1,14).

Ezeket a szövegeket már sokszor tanulmányoztam és elmélkedtem, de ezek között az Isten nélküli emberek között úgy éreztem, hogy újra felfedezem őket, mégpedig új teljességgel.

Kétségtelen, az ő lelkiismeretük szintjén Isten olyan mint egy távollevő, mert nem gondolnak Rá; de valóságban jelen van, mert szereti őket és meg akarja őket menteni. Szűz Mária, amikor a Megváltó Istenre gondolt dicsőítő énekbe kezdett (Lk. 1,47).

Áldott legyen az Isten, a mi Urunknak – aki meghalt, hogy minket megmentsen – Jézus Krisztusnak Atyja! Áldott legyen a Szentlélek, aki minden emberben úgy működik, hogy megbékítse az Atyával!

Egyedül Istenbe vetett bizalom

Igen, de hogyan ismerteti meg magát Isten ezekkel az emberekkel, akik nem gondolnak Rá és akik egész magatartásukkal oly távol vannak Tőle? Szinte fizikailag érezhető annak a falnak a vastagsága, amely elválasztja őket Tőle. Nem lehet nem érezni az elbátortalanodás kísértését, féltő, hogy azt gondoljuk, nincs mit tenni. Emberi módon jelen lenni számukra

talán nehéz, de lehetséges. De úgy bemutatni nekik Istent, hogy higgyenek Benne, lehetetlen.

Ebből kifolyólag kötelesek vagyunk Isten felé fordulni, egyedül feléje. Ha gyakorló keresztényekkel foglalkozunk úgy érezzük, hogy teszünk valamit, viszünk nekik valamit; ha világi apostolok szolgálatába állunk, tiszteljük saját felelősségüket, de tudunk nekik segíteni és úgy érezzük, hogy szükségük van a papra. De ha egy nem-kereszténnyel állunk szemben, semmilyen hívást nem észlelünk.² Csak a falat látjuk, amely elválaszt. Ilyenkor érezzük teljes tehetetlenségünket: semmit sem tudunk tenni. Sarokba szorulunk: vagy távozzunk, vagy egyedül Istenbe vetjük bizalmunkat, mert „embernek ez lehetetlen, de Istennek minden lehetséges.” (Mt. 19, 26). És Ő „a bennünk működő erővel mindent megtehet azon fölül is, amit kérünk vagy megértünk” (Ef. 3,20).³

Isten munkatársai

Mégis, Isten akarja a mi közreműködésünket. Engem idevezérelt, egészen ezeknek az embereknek a közelébe, akiket valójában közvetlenül egy plébánia papja sem ér utól, sőt még munkatársa sem.⁴

Fel akar engem használni. „Uram, mit akarsz tőlem, mit tegyek?” (Ap.Csel. 9,6). Ezt a kérdést végtelenségig ismételjük és így tűnik, hogy végtelenségig válasz nélkül marad.

Nem azt bizonyítja ez, hogy rosszul tettük fel a kérdést? Rosszul helyezkedtünk. Még mindig azt hisszük, hogy valamire képesek vagyunk és ezzel illúzióba ringatjuk magunkat (Gal. 6,3). Az ember semmi, kifejezetten semmi, és semmire sem képes, semmit sem tud tenni, egyáltalában semmit (Jn. 15, 4-5). Ekkor megértjük, hogy semmiségünk és teljes erőtlenségünk szerint kell helyezkednünk. Csak egy valaki cselekszik: Isten. Csak egy valaki ment meg: Isten. Tehát Istenre kell néznünk. Mert Ő ezeknek az embereknek mindegyikében állandóan cselekszik. És, néha mialatt cselekszik, együttműködésre hív bennünket. Így megértjük, mit akart Szt. Pál ezekkel a szavakkal kifejezni: „Istennek vagyunk ugyanis munkatársai.” (1 Kor. 3,9).

Túl gyakran nem úgy cselekszünk, mint Isten munkatársai, hanem mint olyan emberek, akik képesek maguktól valamit tenni és munkájukat maguk irányítani. Sőt, ha Istent hívjuk, azért tesszük, hogy segítsen nekünk a *mi* munkánkban. Ahelyett, hogy szolgálatára lennénk, Őt állítjuk szolgálatunkba, hogy ügyünk jól sikerüljön. Teljes jóhiszeműséggel azt a gondolatot is megkockáztatjuk, hogy isteni érzékkel bírnak, mert segítségét kértük. Még nem értettük meg Szt. Pált: „Nem az számít, aki ültet,

sem az, aki öntöz, hanem csak Isten, aki a növekedést adja” (1 Kor. 3,7).

Mindezek a tévedések bizonyos értelemben összeomlanak, amikor egy nem-kereszténnyel kerülünk szembe; itt semmit sem tehetünk. De ha Isten közbelép, akkor mint szegény szolgák közreműködhetünk az Isten művén. Azután elmondhatjuk: „Haszontalan szolgák vagyunk, nem tettünk többet, mint ami kötelességünk” (Lk. 17, 10). Ebben az összefüggésben értettem meg P. Chevrier mondatát: „Istennek szegény szolgákra van szüksége.” Istennek nincs szüksége gazdagságunkra, sem emberi tehetéseinkre; szorosan véve senkire sincs szüksége; de fel akarja használni a magukat kifosztott, egészen szegény apostolokat. Ezekkel meg tudja valósítani művét.

NÁZÁRET MISZTÉRIUMA

Názáret, a szeretet jelenléte

Nem kell az emberek közti jelenlétből pasztorális módszert csinálni. Kétségtelen, a jelenlét egyik feltétele az apostoli munka hatékonyságának, de önmagában a megváltandó emberek közötti jelenlét a szeretet ténye.

Úgy tűnik, ezáltal behatolunk a Megtestesülés misztériumába, amely, mint minden isteni misztérium, a szeretet titka. Már az Ószövetségben érezzük, hogy Istent az emberek iránti szeretete bizonyos értelemben arra készíti, hogy jelen legyen közöttük. Nemde ez a mély jelentése Isten jelenlétének a templomban? Mindennek ellenére, ez a jelenlét egy túl nagy távolságot hagyott meg. Ekkor, Isten Fiát akarta adni, hogy velünk lakjék (Jn. 1,14), hogy részesüljön testvéreinek testében és vérében (Zsid. 2,4), hogy együtt érezhessen minden gyarlóságunkkal, hiszen Ő maga osztozott ezekben, a bűnt kivéve (Zsid. 4, 15).

Názáretben Jézus semmi mást nem tett, mint jelen volt – szeretetből. Igen, Jézus jelenléte polgártársai között a szeretet jelenléte. Jézus názáreti életére a legszorosabb értelemben alkalmazhatjuk a Példabeszédek könyvének sorait: „Gyönyörűséggel voltam az emberek fiai között” (Péld. 8, 31). Tévednénk, ha azt hinnénk, hogy Jézus 30 názáreti esztendeje olyan kényszerűség volt, melyet szükségből viselt el. Valóban, hangsúlyozni kell: Jézus jól érezte magát Názáretben. Olyan jó azok között lenni, akiket szeretünk. És Jézus szerette a názáretieket, ahogyan az Atya őt szerette (Jn. 15,9). Bizonyos tartózkodással belépett az életükbe, minden érdekelte amit csináltak. Mindegyiküket ismerte, ahogyan őt ismerte az Atya (Jn. 10, 14-15). Örömeik az ő örömei, bánatuk az ő

bánata volt (Róm. 12, 15). Örült, ha szívességet tehetett nekik (Jn. 13, 17) és ha tőlük szívességet kérhetett (Jn. 4, 7). Tehát nagy volt az öröm Jézus názáreti életében, mert nagy szeretet volt (Gal. 5, 22) benne.

Igy nálunk is. Sem nem arról van szó, hogy a nem-keresztények felé olyan szociológus beállítottsággal közeledjünk, mintha statisztikát akar-nánk készíteni, vagy felfedezői mentalitással, mintha idegen országban járnánk, vagy újságírói lelkülettel, mintha riportot készítenénk. Egész szívünkkel kell közelednünk feléjük, mondhatnám Isten szívével. Miért ne árulnám el? Kicsit kérdeztem magamtól milyen is lesz az életem a munkásokkal Gerland egyik negyedében. Nem volt igazam, amikor nyug-talankodtam. Ha szeretünk, nincs többé problémánk. Sohasem fogom elfelejteni ezt az öt esztendő!

Nem egyszer kérdeztek: „De minek megy oda? Mit fog ott csinálni? Nem tudna hasznosabban szolgálni másutt? Ez a kérdés mindig zavarba hozott; valójában azt kellett volna felelnem: „Odamegyek, mert szeretem őket, és ha szeretünk jelen akarunk lenni, és miután nem tudunk jelen-lenni mindenki körében, kiválasztunk egy meghatározott helyet; oda-megyünk és aztán ott maradunk”. Így tett Jézus Názáretben.

Názáret, életközösség

Már említettük, hogy Jézus Názáretben teljességgel osztozni akart pol-gártársai életében. Úgy lakott, úgy táplálkozott, úgy ruházkodott, úgy kereste kenyerét, úgy beszélt azon a nyelven, azzal a kiejtéssel mint ők; az ő módjukon gondolkozott és megosztotta emberi félelmeiket és remé-nyeiket. Egyetlen határvonal: a bűné, erre még visszatérünk. Minden másban az életközösség teljes. Semmiben sem idegen övéi között. Harminc éven át megtanult emberként, galileaiként, názáretiként élni, ami nem kisebbíti küldetésének egyetemes voltát. De részt akart venni az emberi lét mélységeiben.

Ezt is a szeretet tette. A szeretet az egységhez vezet és hasonlóvá tesz azokhoz, akik között élünk.

Igy mi arra éreztünk hivatást, hogy teljesen azonosuljunk azokkal, akikkel élünk. Ez volt a Prado vonala is. Amikor P. Chevrier szemina-ristáinak írt, a szegények apostolsága felé irányította őket és ezeket az utasításokat adta: „Szeressétek nagyon a szegényeket és a kicsiket; ne fáradjatok azon, hogy nagyvá legyetek és kiemelkedjete, de azon dol-gozzatok, hogy kicsivé legyetek, annyira kicsinnyé, hogy azonosak legyetek a szegényekkel, hogy velük legyetek, velük éljete és hal-jatok.”⁵

De az életnek ilyen megosztása nem történhet lemondás nélkül. „Kicsinnyé” kell válni. Le kell mondani önmagunkról, hogy ne legyünk, és ne tűnjünk idegeneknek. Egyedül a szeretet képes erre. Micsoda öröm, ha valami haladást észlelünk. Valóban volt bennem hiúság, de főleg öröm, amikor egy este a társainkkal tartott összejövetelen, egy közülök így szólt: „Te, aki őstag vagy, mondd el nekünk, hogy csináltatok azelőtt?” Ne keressünk trükköket, eljárásmodokat; ne akarjunk rálicitálni. A lényeg szeretni, és Krisztus szívében szeretni (Fil., 1,8), az Ő módján szeretni. Akkor szeretetből meg tudjuk osztani életünket azoknak az életével, akiket annyira meg szeretnénk menteni.

Názáret, diszkrét és rejtett jelenlét

A 30 názáreti esztendő alatt Jézus észrevétlenül élt Názáretben. Soha nem akart feltűnni. Szinte azt kérdezhetnénk, hogyan tudott úgy beszélni és cselekedni, hogy senki sem sejtette meg értelmének és többi emberi tulajdonságainak kivételes értékét. Még szentsége is oly egyszerű volt külső megnyilatkozásaiban, hogy senki sem figyelt fel rá. Az volt a meglepő, amit később tett. Polgártársai nem fogadták el, hogy képes tanítani és csodákat művelni. Az Evangélium megőrizte nekünk megjegyzéseiket: „Honnan vette mindezt? – kérdezték. Ki adott neki akkora bölcsességet? Hogyan történnek ilyen csodák általa? Nem az ács ez, a Mária fia? Nem Jakab József, Júdás és Simon testvére? És ugye nővérei is itt élnek köztünk? Szóval megbotránkoztak benne.” (Mk. 6, 2-3).

Csak akkor tudjuk megvalósítani az igazi názáreti jelenlétet az Isten nélküli világban, ha el tudunk tűnni. Egyébként, ha igazán szeretjük azokat, akikkel együtt élünk, ez spontán történik. Akkor nem akarjuk magunkat előtérbe helyezni. Sőt ellenkezőleg, megértjük, hogy sokat kell tőlük tanulnunk. Nem képzelhetjük magunkat felsőbbrendűeknek, inkább az ellenkezőjét kell vallanunk (Fil. 2,3). Názáreti életünk akkor sikeres, ha észrevétlenül maradunk, mint egy a sok közül, ahogy Jézus élt Názáretben.

Megnemalkuvás és magányosság

Már említettük, hogy az apostol jelenléte csak akkor hiteles, ha össze tudja egyeztetni a szociológiai alkalmazkodást a szellemi megnemalkuvással. Jézus Názáretben honfitársai iránti nagy-nagy szeretete ellenére, amellyel jelen akart közöttük lenni és megosztani életüket, nem tudott velük teljesen azonosulni és nem tudta nekik sem megmondani, sem velük megértetni azt a misztériumot, amelyet magában hordozott. Van

tehát a názáreti Jézusban meg-nem-alkuvás és magányosság, melyet szemlélnünk kell, mert itt új szellemi követelményeket találunk.

Bizonyos esetekben ez csak a hallgatás és tartózkodás volt, máskor a különbség jobban kifejezésre jutott. Minden feltevés szerint, Jézus kénytelen volt sok mindent magába zárni. „Még nem jött el az én órám” (Jn. 2,4).

Ha arra gondolunk, hogy Mária és József sem értették meg magatartását és szavait, amikor megtalálták a jeruzsálemi templomban (Lk. 2,50): ha visszaemlékszünk, hogy családja később milyen nyugtalan volt miatta (Mk. 3,21) és nem bízta magát rá (Jn. 7,5); ha átélmékedtük Krisztusnak ezt a mondatát: „Ti innen alulról valók vagytok, én fölülről vagyok” (Jn. 8,23), akkor kénytelenek vagyunk elismerni, hogy Jézus jelenléte honfitársai között semmiképpen sem volt teljes azonosulás.

Jézus bizonyára szenvedett az értetlenségtől amelyben élt; szenvedett a magánytól is (Jn. 16,32), de nem volt egyedül, mert az Atya mindig vele volt (Jn. 8,16 és 29; Jn. 16,32). Még a názáreti korszak alatt is bizonyos fokig elszigetelt maradt az általa annyira szeretett emberek között az, akit az Atya a világba küldött.

Igy mi sem tudunk mindig egyetérteni; mi sem tehetünk mindig úgy mint mindenki. Ez a mi misszióink része, ez papságunkból folyik. Bennünket nem irányíthat társaink reagálása. Nekünk ezt mindig számba kell vennünk, de mégis mindig szabadnak, teljesen szabadnak kell maradnunk. Lehet, hogy szenvedünk az értetlenségtől, lehet hogy magányosnak, sőt elszigeteltnek érezzük magunkat, de nem leszünk egyedül, mert Krisztus velünk lesz (Mt. 28,20).

Imádságos jelenlét: Názáret és a puszta

Názáret – jelenlét az emberek között – szeretetben, de Isten előtti jelenlét is. Azt is mondhatnánk, hogy elsősorban Isten előtti jelenlét. Harminc esztendei csendesség és rejtett élet, minden különösebb ragyogás nélkül, egyedül a leghétköznapibb tevékenységek sugárzatában, ez egyben harminc imádságos esztendő szemtől szemben Istennel. És az emberek Megváltójának ima-igénye még ezzel sincs kielégítve; Názáret után és apostoli működésének megkezdése előtt Jézus még 40 napot tölt a pusztában, egyedül Istennel!

Amikor apostoli munkára készülünk, sok időt kell az imádságnak szentelnünk. Soha nem szabadna Isten jelenlétét elhagyni. Valóban egyedül Ő képes behatolni az ember mélységeibe, hogy akarátát jóra fordítsa, szabadakarátának sérelme nélkül. – Persze, hogy a szemináriumban,

elméletileg jól megértettem az ima szükségességét az apostoli munka eredményességéhez; megjegyeztem, hogy Jézus sok időt, néha egész éjszakákat szentelt az imádságnak, de ahhoz, hogy megértsem, hogy egyedül Isten tud áthatolni, szembe kellett kerülnöm a materializmus és a szociológiai antiklerikalizmus falával. Sohasem imádkozhatunk eleget. Még Názáret 30 esztendeje sem elegendő. Szükség van még a pusztai negyven napra és még sok más imára a továbbiakban.

Csak akkor állíthatjuk egy életről, hogy híven mintázza Jézus názareti életét, ha sok időt biztosít az imának. És még ez sem elegendő. Kellenek a pusztai tartózkodások.

A názareti munka

Miért kell külön szólnunk a názareti munkáról? Nem mondhatnánk egyszerűen, hogy Jézus dolgozott, mert úgy akart élni, mint honfitársai?

Nos, ez a válasz nem kielégítő. Valójában, egy sajátos misztérium és különleges lelki-szellemi követelmény van Jézus názareti munkájában. Álljunk meg egy percre és szemléljük Jézus kétkezi munkáját.

Először is jegyezzük meg, hogy ezt a munkát komolyan végezte. Ez nem volt játék, nem volt dilettáns munka, sem szórakozásból vagy időtöltésként végzett munka. Igazi, hosszantartó, kemény, kenyérkereső munka volt.

És az, aki így akart dolgozni: a Mester és Úr, az Isten Igéje, aki által minden alkotott. Ha tehát Krisztus két kezével akart dolgozni, ha kezét értelmének szolgálatába akarta állítani, hogy beteljesítse Isten művét, akkor a kézi munkának óriási a méltósága. Akkor a kézi munka, a fizikai munka nem kegyvesztettség, hanem igazi nagyság.

Amikor Jézus megkezdte apostoli tevékenységét, elhagyja a kétkezi munkát és azt kéri apostolaitól, hogy hagyják el hálójukat és a vámszedő asztalt; de mindenkor igaz marad, hogy Jézus 30 esztendő koráig két kezével dolgozott.

Nézzük most a módot, ahogyan Jézus dolgozott. Ő Isten Fia. Ő úgy dolgozik mint Atyja. Amikor az Atya valamit alkotott, megszemlélte azt. És az valóban szép, amit alkotott (Gen. 1, 12,18, 25,31). Szerettem volna látni olyan munkát, amit Jézus készített. Biztosan szép munka volt. Abban az időben, kétségtelenül nem álltak rendelkezésre sem olyan anyagok, sem olyan szerszámok, mint ma; nem voltak gépek. De amennyire ez akkor lehetséges volt, az szép munka volt!... Ez persze nem azt jelenti, hogy a megrendelők mindig meg voltak elégedve. Ez más kérdés. Nem ez a lényeg. Ha valaki Isten Fia, szép munkát kell végeznie,

olyan munkát, amelyet felajánlhat Atyjának s melyben neki kedve telik.

Végül nézzük, hogyan ajánlotta fel Jézus munkáját az Atyának. Biztos, hogy a munka megelőzte a bűnt (Gen. 2,15) és természeténél fogva nem a szenvedés hordozója, de a bűn által egyszerre vált büntetéssé és a jóvátétel eszközévé (Gen. 3, 17-19). Krisztus a világba lépve, a mi megmentésünkre felajánlotta magát Atyjának (Zsid. 10, 4-10). Ettől az első felajánlástól kezdve, amelyet Krisztus egyszer és mindenkorra tett, mindaz, amit cselekedett, megváltó értékkel bírt és hozzákapcsolódott a Kálvária áldozatához. Így Jézus názáreti munkájával is megváltói művet alkotott.

Amilyen mértékben részt tudtunk venni a kétkezi munkában, olyan mértékben fedeztük fel fokozatosan annak nagyságát és lelki értékét, melyet magában hord, ha hittel végezzük. Ekkor a munka nem tűnt többé szolgainak, hanem a szentség követelményévé vált számunkra Jézus Krisztusban.

Jól tudtuk, hogy mindenekelőtt papok vagyunk; azonban azt is tudtuk, hogy a fizikai munka által nemcsak megosztjuk a munkásvilág életmódját, hanem közösségre lépünk az Isten Fiával, aki kétkezi munkát akart végezni és akivel felajánlhatjuk munkánkat testvéreink megváltására.

Tudom, hogy magyarázataim túl elvontak; de vajon meg lehet-e magyarázni a názáreti munka misztériumát? Élni kellene azt, hogy megértsük jelentőségét, méltóságát és egész termékenységét.⁶

Várakozás és előkészület a nyilvános működésre

Jézus 30 esztendő teltével Názáretben, tehát életének 33 évéből – harmincat. Ezt a végtelenségig ismétlem. A statisztikai termelékenység és hatékonyság korát éljük. Jézus Názáretben apostoli szempontból, 30 éven át semmi említésre méltót nem művelt. Ha lett volna „aktivista notesza”, eseteket és magatartásokat jegyezhetett volna fel, de semmilyen cselekedetet. Nem történt semmi. Még nem jött el az ő órája.

Nemcsak, hogy 30 évig nem tett semmit, de 30 esztendő után honfitársai készületlenebbek, mint mások a fogadására. Magatartásukat látva Jézus ezt a közmondást ismétli: „Bizony mondom nektek, sehol sincs a prófétának kevesebb becsülete, mint a saját hazájában” (Lk. 4,24). Szerette volna őket elgondolkoztatni, de azok haragra gerjedtek és megakarták ölni (28-29).

Ha az ember az Evangéliumnak ezt a szakaszát akkor olvassa, amikor már heteket és hónapokat töltött egy elkereszténytelenedett munkásnegyedben és azt kérdezi magától: mire való mindaz amit cselekedtem,

a szavak sajátos értelmet nyernek. Akkor megéri, hogy be kell hatolnia Názáret misztériumába; különben végzetesen elcsügged.

Názáret a várakozás és előkészület misztériuma. Názáretben nem kell sietni, ki kell várni Isten óráját. Gerlandban három esztendeig vártunk, mielőtt bármiféle eredményt észleltünk volna, de készek voltunk még sokkal tovább is várni.

Názáretben nem a cselekvés területén kell a hatékonyságot keresnünk. Názáret kizárólag előkészület. Jézusnak nem Názáretben voltak sikerei, ott csak előkészült. Názáretben csak az Isten küldöttének előkészülete számít. Isten mindennap alakítja – mindennap előkészíti. Keresztelő János a pusztában készült (Lk. 1,80), Jézus Názáretben. Újra felleljük Názáretet és a pusztát. Mindkettő igen közel esik.

Miben áll az előkészület? Jézusnak nem volt szüksége lelki felkészülésre, de emberi fejlődése vonalán fokról fokra akarta megszerezni mindazt, amire szüksége volt, hogy misszióját kortársaihoz alkalmazva jól betölthesse.

Nekünk mindent meg kellett tanulnunk. Senki sem lehet rögtönzés útján a nem-keresztények apostola. Van lelki felkészülés, amely főleg lemondásból, kiüresítésből áll; az Úr puszta eszközeivé kell válnunk. Van emberi felkészülés is, meg kell „honosodnunk” a világunkban; szeretetből és naponként megújuló erőfeszítéssel hozzájuk kell hasonulnunk. Idő kell a felkészüléshez és ki kell várni az Úr óráját. Nincs szükség aláhúzni azokat a lelki követelményeket, amelyek ebben az előkészületben és várakozásban rejlenek.

MEGSEMISÜLÉS ÉS ÁLDOZATBEMUTATÁS KRISZTUSSAL

Már említettük, hogy a nem-keresztényekkel szemben, akik nyugodtan meg vannak Isten nélkül, anélkül, hogy valami problémájuk is lenne vele kapcsolatban, érezzük teljes tehetetlenségünket és megértjük, hogy egyedül Krisztus mentheti meg őket. Mi csak munkatársak lehetünk, de érezzük egyidejűleg, hogy a Krisztus művében való részvételhez, egyre hasonlóbbá kell hozzá válnunk.

Ekkor vonz bennünket az Úr misztériuma mélyére. Már szemléltük őt szerető jelenlétében az emberek között, annak minden jellegeztességével s következményével együtt. De olyan szeretetjelenlét, ahogyan leírtuk, nem elegendő. A Filippiekhez írt levélben van egy különös mondat az Isten Igéjének megsemmisüléséről. Szent Pál miután elmondotta, hogy Krisztus

Jézus lealacsonyította önmagát, felvette a szolga alakját, az emberekhez hasonlóvá válva, még hozzáteszi: „Külsőjét tekintve olyan volt, mint egy ember; megalázta magát és engedelmes lett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig” (Fil. 2, 6-8).

Nem tudom, meg tudom-e magyarázni, mit értettem meg ebből a szövegből és más hasonló szövegekből, de úgy tűnik, hogy felfedeztem Krisztus magatartásában és szent Pál magatartásában, aki iparkodott a leghasonlóbbá válni szeretett Mesteréhez, az igazán evangéliumi apostolkodás egyik legmélyebb követelményét.

Még jobban megalázta magát, azaz Krisztus Jézus a szegényekkel azonosult élet követelményein túl, teljesen megosztotta életmódjukat és magára akarta venni minden szenvedésüket, valamint bűneiket. „Ő elvette betegségeinket és bajainkat hordozta” (Mt. 8,17)... „Vétkeinket testén fölvitte a keresztfára, hogy meghaljunk a bűnnek és igaz életet éljünk” (1 Pét. 2,24). Hogy megérthessük e szövegeket, hivatkoznunk kell Izaiásra, akire Szent Máté és Szent Péter is hivatkozik: „Valóban a mi betegségeinket ő hordozta, s a mi fájdalmainkat ő viselte; és mi őt szinte bélpoklosnak tekintettük az Istentől megvertnek és megalázottnak. Pedig ő a mi gonoszságainkért sebesített meg, a mi bűneinkért töretett össze; a mi békességünkért van rajta a fenyíték, s az ő kék foltjai által gyógyultunk meg.” (Iz. 53, 4-5). Igen, az Úr népe bűnei miatt verte meg őt (u.o.8) és „az Úr őreá helyezte mindnyájunk gonoszságát” reá, aki „életét bűnért való áldozatul adta... s az Úr akarata az ő keze által teljesül.” (u.o. 6 és 10).

Igy egyre jobban megértjük azt az aránytalanságot, amely még a legjobb emberi eszközök és a nem-keresztényeknél elérni kívánt eredmények között fennáll. Ha meg akarjuk őket menteni, Krisztus útjára kell lépniük, az alázatosság, a megsemmisülés és a halál útjára. Istennek olyan apostolokra van szüksége, akik Mesterük példájára, nemcsak az emberekkel való életközösséget, életük megosztását, fogadják el, hanem határozottan követik Őt megalázkodásaiban és minden szenvedésében.

Szt. Pál mondotta: „A zsidók csodákat követelnek, a görögök bölcsességet keresnek. Mi azonban a megfeszített Krisztust hirdetjük: Aki a zsidóknak ugyan botrány, a pogányoknak pedig oktalanság” (1 Kor. 1, 22-23). Ugyanakkor, amikor a megfeszített Krisztust hirdette, hasonló akart lenni hozzá halálában, hogy eljusson a halálból való feltámadásra (Fil. 3,10). És ezáltal remélte, hogy része lesz Krisztus feltámadásában, mind személyes érdemből, mind a pogányok apostolaként. Természetesnek találta, hogy benne a halál működik, hogy az élet áthassa a

híveket (2 Kor. 4,12); örömét találta szenvedéseiben, hogy testében kiegészítse „azt, ami még hiányzik Krisztus szenvedéséből, Testének, az Egyháznak javára.” (Kol. 1,24).

Egész szolgálatát a gyengeség, a tehetetlenség és az „oktalanág” fémjelezte. Így szólt: „Elhatároztam ugyanis, hogy nem akarok másról tudni köztetek, csak Jézus Krisztusról a megfeszítettéről. Gyöngeségem tudatában elfogódva és nagy izgalommal mentem hozzátok. Tanításom és igehirdetésem bizony nem az emberi bölcsesség meggyőző szavaiból állt, (1 Kor. 2, 2-4). Ugyanabban a levélben úgy mutatja be az apostoloikat, mint akiket Isten „utolsókká tett, s mintegy halálra szánt”. (u.o. 4,9). És ezekkel a titokzatos szavakkal fejezi be:

„Mi oktalanok vagyunk Krisztusért, ti okosak Krisztusban,
Mi gyöngék vagyunk, ti erősek,
Ti megbecsültek, mi megvetettek.
Mindmáig éhezünk és szomjazunk,
Nincs ruhánk és verést szenvedünk,
Hajléktalanok vagyunk és kezünk munkájával fáradunk.
Átkoznak minket, de mi áldást mondunk.
Üldöznek minket, de mi elviseljük.
Gyaláznak minket, de mi vígasztalunk.
Szinte salakja lettünk ennek a világnak,
Mindenkinek söpredéke mostanáig.” (4, 10-13).

Ezek a szavak mindig igazak maradnak. Ezért, ha azt akarjuk, hogy Isten a nem-keresztények megtérése érdekében közbelépjen „a Lélek és az erő bizonyítékával” (1 Kor. 2,4), akkor nekünk is határozottan erre az útra kell térnünk. Be kell ismernem, hogy nekem nem volt bátorságom ezt megtenni, de nem lennék őszinte, ha nem tanúsítanám a meggyőződésemet, amely áthatott. Mert azok, akikre az Úrnak a nem-keresztények megtérítésénél szüksége van, azok nem a bölcsék, nem a hatalmasok, nem a nemesek (1 Kor. 1,26); szüksége van az oktalanokra, a gyengékre, a megvetettekre „hogy egy test se dicsekedhessék az ő színe előtt (29). Ismétlem, nem lennék őszinte tanúságtételemben, ha nem mondanám el azt, ami nekem oly világosnak tűnik. Remélem, hogy mások bátrabbak lesznek és főleg, hogy inkább lesz olyan teljes hitük, amely mindenre képes.

P. Chevrier azt mondta: „Uram, ha szükséged van egy szegényre,

íme itt vagyok; ha egy oktalanra, íme itt vagyok. Ó Jézusom, itt vagyok, hogy akaratodat teljesítsem.”⁷

Egyidejűleg ugyanezt a hívást éreztük azok részéről, akikhez küldetünk. Bizonyos értelemben kortársaink jobban megértik Krisztus balgaságát, mint Szt. Pál idejében a görögök és a zsidók. Nem azt kérik, hogy csodákat tegyünk és ha tennénk, nem hinnének azokban; nem bölcsességet kérnek és ha emberi bölcsességet nyújtanánk nekik azt felhasználnák, vagy visszautasítanák. Olyan papokat várnak, akik Krisztus tanúi, szeretetének, szegénységének és keresztyének tanúi. Soha kifejezetten nem mondták ezt nekünk, de homályosan többször éreztük. Kortársaink csak nagyon tiszta, evangéliumi és szentpáli kereszténységet fogadnának el.

Egy kérdés vár megoldásra: hogyan valósuljon meg konkrétan a mindennapi életben a Krisztussal való megsemmisülés és feláldozás élete testvéreink megmentésére? Homályosan érezzük, de nagyobb pontosságra van szükség.

Ha igazán a megsemmisülés és feláldozás útjára akarunk lépni, akkor először jó szívvel el kell fogadnunk a megaláztatásokat, a balsikereket, a meg nem értéseket, amelyek különösen is hozzáfűződnek a nem-keresztények körében történő apostolkodáshoz. A legkeményebb az, hogy semmi eredményt nem látunk és teljesen tehetetlennek érezzük magunkat. Ez az elfogadás egyszerre: engedelmesség és felajánlás. Még ha jogunk van is Isten felé kiáltani: „Atyám, ha lehetséges, vedd el tőlem ezt a kelyhet” – de hozzá kell tennünk „de ne az én akaratom teljesedjék, hanem a tiéd” (Lk. 22,42). Ne akarjunk védekezni (Mt. 5,38); ne akarjuk magunkat igazolni: Jézus hallgatott (Mt. 26, 63): tanuljuk meg a hallgatást és a csöndben szenvedést.

Ez az út, mindenek ellenére sem kizárólagosan elfogadás; választás is, negatív és pozitív értelemben egyszerre. Először választás negatív értelemben, azaz visszautasítása minden olyan cselekvésnek és beavatkozásnak, amely pusztán emberi módon vinne előbbre bennünket. Így Szent Pál nem folyamodott bölcselkedő beszédhez (1 Kor. 1,17), hogy ne hiúsítsa meg Isten erejét (1 Kor. 2,4). Van pozitív értelemben vett választás is: abban a mértékben, ahogyan hasonulni igyekszünk Krisztushoz szegénységében, alázatosságában és szelidségében; amilyen mértékben iparkodunk az Evangélium szabályait és tanácsait valóra váltani, annyira szükségképpen a kemény és fájdalmas útra lépünk. Jézus mondta: „Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye föl keresztyét és kövessen engem” (Mt. 16, 24).⁸

Kétségtelen, hogy a megsemmisülésnek és áldozatnak ez az útja nem a

halálban, hanem *az életben* teljesedik be. De ez nem akadály a annak, hogy a halálon át kell az életbe jutnunk. Ezért tétovázunk és néha visszariadunk. Oh, ha lenne bátorságunk az Evangéliumot komolyan venni. Biztosak lehetnénk a siker, illetve testvéreink megmentése felől. P. Chevrier miután azt mondta, hogy a pap felfeszített ember, még hozzátette: „Minél inkább meghaltunk, annál inkább élünk, annál inkább adjuk az életet.”⁹

Egyébként tudjuk hogyan végződik Szt. Pálnak Krisztus megsemmisüléséről és a kereszthalálig vivő engedelmességéről szóló szövege: „Ezért Isten fölmagasztalta és minden mást fölülmúló nevet adott neki: Jézus nevére hajoljon meg minden térd a mennyben, a földön és az alvilágban, s minden nyelv hirdesse az Atyaisten dicsőségére, hogy Jézus Krisztus az Úr” (Fil. 2, 9-11).¹⁰

KRISZTUSHOZ HASONULÁS

Emlékszem, hogy hallottam egy gyógypedagógiai intézetben kezelt 18 éves ifjú magnóra felvett szivettépő kiáltását: „És miért nem látnám én a Krisztust? Hogy akarjátok, hogy higgyek benne, ha nem láttam?” Tudom, hogy válaszolhatunk neki Jézus szavával: „Boldog, aki nem lát és mégis hisz” (Jn. 20,29), de nem szabad elfelejtenünk, hogy miközben Jézus így beszélt, megengedte a hitetlen apostolnak, hogy lássa és érintse Őt. (27) Sőt Jézus maga mondta: „Atyám akarata az, hogy mindaz, aki látja a Fiút és hisz benne, örökké éljen” (Jn. 6,40).

Itt szeretném elmondani az *evangéliumi tanúságtétel lelki követelményeit*.

Az első követelmény a hitelesség követelménye. Nem arról van szó, hogy az evangéliumi életet eljártsszuk, mint egy szerepet, vagy hogy csak külsőségeiben éljük ezt. A veszély nem rémkép. Amikor nem-keresztényekről van szó, a pasztorációs követelmények olyan elemi erővel lépnek fel, hogy elkötelezve érezzük magunkat az azonosulásra és azonosulunk is nagyon őszintén, de még nem vetődik fel a tanúságtétel kérdése, a maga igazi szintjén. Meg van a veszély, hogy csak az emberi reagálások vonalán gondolunk tanúságtételre. Elhatározzuk, hogy szegények, alázasok, tiszták, barátságosak és szolgálatkészek leszünk, hogy valóra váltsuk, amit az emberek tőlünk várnak. Ebben az esetben kérdezhetjük, hogy vajon tanúságtételünk hiteles-e?

Nem elsősorban az emberek viszonylatában kell tanúknak lennünk,

hogy megrázzuk őket, vagy titokzatosnak tűnjünk, hogy megnyerjük rokonszenvüket, vagy hozzájárulásukat; *elsősorban Isten viszonylatában kell tanúknak lennünk*. Igazi, hűséges, hiteles tanúknak kell lennünk. – Egyébként az a kockázat, hogy színészekké válunk, akik talán nagyszerűen, de csak játsszák az Evangélium játékát. De kik is ezek a szereplők? Nevezzük nevén a dolgokat: kockáztatjuk, hogy képmutatókká válunk és végül az emberek megkérdezhetik vajon az egész színrevitelt nem azért csináltuk-e, hogy „őket megszerezzük.”

P. Chevrier jól ismerte a veszedelmet, amely azokat fenyegeti, akik az Evangélium útjára akarnak lépni és azt mondta: „Az engedelmesség, alázatosság, tisztaság és önmegtadadás külső cselekedetei *semmik*, ha nem Jézus Krisztus ismeretéből és szeretetéből indulnak ki és ha nem Jézus Krisztus a forrás. Ezek a külső dolgok természetessé válnak, ha Jézus Krisztus él a lelkekben; ha viszont nem Jézus Krisztusból, mint forrásból származnak, akkor kérdésessé, erőltetetté vagy képmutatóvá válnak.”¹¹

Ebben a mondatban egyszerre látjuk a veszedelmet és az orvosságot. Ahhoz, hogy a tanúságtétel igazán evangéliumi legyen, az kell, hogy Krisztus ismeretéből és szeretetéből származzék.

Egyedül a Krisztusért szeretett szegénység teszi lehetővé, hogy őt „képviseljük”, azaz jelenvalóvá tegyük. Ha csak azért akarunk szegények lenni, hogy a szegényekhez közeljussunk, ez jó, de nem elég ahhoz, hogy meglássák Jézust a mi szegénységünkön át. Pedig, pontosan erről van szó: Jézust kell meglátni a mi szegénységünkben.

Ezen a szinten, nincsen többé eljárás, nincsen módszer, ennek igaznak kell lennie és ez minden. De ahhoz, hogy ez igaz legyen, az apostolt át kell hasssa Krisztus szeretete és a vágy, hogy reá hasonlítson. Így, a szegénység szükségessége nemcsak válasz az apostoli szükségletre, hanem mindenekelőtt a szeretet követelménye.¹²

Kétségtelen, hogy a földi jólét miatt, amelyet ugyanúgy igénylünk mint a többi ember, a szegénység szeretete nem lesz teljesen spontán és megvalósulása harcot és erőfeszítést igényel. De miután szegénységünk alapja Jézus Krisztus és Ő az, aki a szegénységet bennünk megteremtette, Ő az, aki szegénységünk által megnyilatkozik az emberek előtt.

Amit elmondottam, az az evangéliumi élet többi megnyilvánulására is vonatkozik. Mégis két dologra különösképpen ki szeretnék térni, mert ezek nagyon jelentősek: a tisztaság és az ima.

A tisztaságról való tanúságtétel fontosságát említettük: de igazában nem könnyű tanúságot tenni a tisztaságról.

Valóban az emberek, akik bennünket élni látnak, sohasem juthatnak

teljes bizonyosságra tisztaságunkat illetően. Mit tudnak ők személyes magatartásunkról. Másrésztől feltételezik, hogy vannak érzelmi és testi kísértéseink. De mit tudnak kísértéseinkkel szembeni magatartásunkról?

Ezért, anélkül, hogy a legcsekélyebben is elhanyagolnánk mindazt, amit a külső magatartásról már mondtunk, kötelességünk a belső erőfeszítéseket jobban hangsúlyozni. Ahhoz, hogy tisztaságunk tanúságtétel legyen az emberek felé először is igaznak kell lennie Isten előtt.

Abban a világban, amely egyre jobban átadja magát egy valóságos erotikus örületnek, nekünk a legnagyobb gonddal őrködnünk kell, hogy még pusztán belső megalkuvásnak se adjunk helyt. Talán fáradságos és kínos harcaink lesznek, de emlékezzünk, hogy a kísértés önmagában csak felhívás nagyobb hűségre. Lehetnek kísértéseink, mint társainknak; mi is érezzük az eredeti bűn következményeinek súlyát egy hyperszexuális környezetben mint ők, de közöttük, Krisztus Jézusra támaszkodva virrasszunk és imádkozzunk, hogy kísértésbe ne essünk. Így megőrizzük tisztaságunkat és segítünk nekik megszabadulni a testiség rabszolgaságából.

Ahhoz, hogy tanúságtételünk teljes legyen, nem állhatunk meg ennél a negatív szempontnál. A tisztaság lényege a szeretetben rejlik, az igaz szeretetben, amely önátadás és magáról megfeledkezés. Ezért akarjuk az Úrnak tett felajánlásunkat teljesen átélni, magunkat szeretetben egészen Neki adva és embertestvéreinket Benne szeretve. Egyébként, nemde a tisztátalanság forrása az önzés és a magunk-keresése, tekintet nélkül Istenre és a többiekre? Tökéletes tisztaságunk a szeretetnek nagyon őszinte gyakorlása lesz. P. Chevrier azt mondta: „Mindent Istenért és a többiekért. Semmit magamért.”

Amilyen mértékben így fogjuk élni tisztaságunkat, az sugárzóvá válik, anélkül, hogy tudnánk miért és hogyan. Milyen sugárzó lehetett a mi Urunk Jézus Krisztus tisztasága! Ellenségei gyakran vádolták különböző bűnökkel; soha nem merték tisztaságát érinteni. Ugye szeretetének tisztasága térítette meg a bűnös asszonyt, amikor Simon farizeus házában volt?

Végül itt az *ima tanúságtétele*. Az imádság teljes titok azok számára, akik nem hisznek. De ha Isten létezik, kell hogy Isten tanúi az imádság emberei legyenek.

De még ez sem elég. Ahhoz, hogy imádságunkkal igazán Isten tanúi lehessünk, imánknak folyamatosnak kell lennie és nekünk Isten jelenlétében kell élnünk és Akit ő küldött Jézus Krisztusában. Persze ez nem azt jelenti, hogy mindig Istenről beszélünk. De más a magatartása annak,

aki Isten jelenlétében él és az Ő szeretetében, mint annak, aki nem az imádságban él, még ha mindjárt Istenről beszél is. Krisztus is állandóan Istenben élt. Ha azt akarjuk, hogy életünkben Krisztust lássák, állandóan az ő intimitásában kell élnünk.

Soha nem éreztem annyira a szükségét a Krisztussal való teljes azonosulásnak, mint Gerlandban; ezt a meggyőződésemet oda szeretném kiáltani mindazoknak, akik apostoli munkára vállalkoznak nem-keresztények között. *Ha meg akarjuk őket téríteni, egész életünkkel Krisztust kell nekik megmutatnunk.*

Persze ez nem azt jelenti, hogyha a mi életünket látják, akkor úgy látják Krisztust, ahogy szemünkkel látunk egy embert. Jézus azt mondta Fülöpnek, amikor az kérte, hogy mutassa meg nekik az Atyát: „Már oly régóta veletek vagyok, és nem ismeresz engem, Fülöp? Aki engem lát, látja az Atyát is. Hogyan mondhatod hát: Mutasd meg nekünk az Atyát? Nem hiszed, hogy én az Atyában vagyok és az Atya énbennem? A tanítást, amit hirdetek nektek, nem magamtól mondom, és a tetteket is Atyám cselekszi, aki bennem van” (Jn. 14, 9-10). Biztos, hogy Jézus tökéletesen kinyilvánította az Atyát és mégis sokan, még apostolai közül is, nem látták meg benne az Atyát.

Itt a hit víziójáról van szó. Amit látunk, azok csak jelek. A jóakarátú nem-hívőben ezek a jelek problémát támasztanak, de nem keltenek meggyőződést. A jel nem hasonlítható a tudományos bizonyítékokhoz. Mégis, mint Krisztus idejében, a hitetlennek rendszerint jelekre van szüksége, hogy eljusson a hithez.

Azt hiszem mai pozitivistá és materialista világunkban a leghatékonyabb jel, a teljesen Krisztus életéhez hasonlult élet. Pontosan ez volt P. Chevrier gondolata, amikor egyrészt Krisztus csodáival, másrészt a teljesen Krisztussal azonosult papi étellel kapcsolatban hozzáfűzte: „Ha nem hisztek szavaimnak, higgyetek cselekedeteimnek, mondotta Jézus a zsidóknak. Mondhatnánk ugyanezt mi is, megmutatván az embereknek cselekedeteinket, hogy hitet keltsünk bennük és megtérítsük őket? Látjátok milyen szegény vagyok, milyen keresztre szegezett vagyok, hogyan engedem – szó nélkül – a Ti javatokért, hogy „egyetek” engem.”¹³

P. Chevrier azt is mondotta: „A szentek az istenség élő kifejezői itt a földön; egész lényükben meg kell, hogy lássák Jézus Krisztust, mert *egész lényünknek Jézus Krisztust kell kinyilvánítania.*”¹⁴

APOSTOLI TEVÉKENYSÉG KRISZTUSSAL

Nincs szándékomban kimerítően bemutatni azokat a lelki követelményeket, amelyek Krisztussal való együttműködésünkből folynak. Csak azokról fogok szólni, amelyek Gerlandban végzett apostoli tevékenységem során jobban felkeltették figyelmemet. Az apostoli tevékenység más formái bizonyára más követelményeket állítanak.

A világi hívő és általában a világiak tiszteletbentartása

Amikor gyakorló hívőkkel állunk szemben, könnyen az a kísértésünk, legalábbis nekem az, hogy többé kevésbé atyáskodó magatartást tanúsítsak velük szemben. Kockára tesszük a kellő tiszteletet. Régi kapcsolataink világi munkatársainkkal már sokban segítettek ezt a hibánkat javítani.

A nem-keresztényekkel való apostoli kapcsolatunk, más módon ugyan, de szintén haladást mutat. Hogyan atyáskodhatnánk olyan emberek felett, akik elvetik a vallást és az Egyházat és akik semmilyen tanítást vagy irányítást nem fogadnak el tőlünk?¹⁵

Ezekkel az emberekkel szemben egyetlen magatartás kívánatos: *Tisztelnünk kell őket*. Ezek olyan emberek, akiket Isten szeret és Krisztus meghalt értük. Nekem, papnak, semmilyen hatalmam sincsen felettük. Ők szabadok. Nem én tudom őket megtéríteni. Egyedül Isten érintheti meg szívüket, szabadságuk megsértése nélkül, hiszen maga is tiszteli szabadságukat. „Én csak szolgálhatom őket, mint ahogy Istent szolgálom.”

Ez a tisztelet nemcsak a személyre és a személy szabadságára vonatkozik, hanem minden értékére. Tisztelni valakit, annyit jelent, mint felfedezni mindazt a jót és nagyot, ami benne és tevékenységében rejlik, hogy érte Istent dicsóítsuk. Ezek az emberek még ha jelenleg Isten ellenségei is, még ha meg is vetik Őt, Isten képére alkottattak és valami istenit hordoznak magukban.

Tehát nem valami fogásként, vagy, hogy „megszerezsem” őket, érdeklődöm irántuk és aziránt, hogy mit csinálnak, hanem tiszteletből közledek feléjük és velük örvendek mindazon jó felett, amit tesznek és ebben a jóban meglátom Isten állandó működését teremtményeiben.

Valóban ez a tiszteletteljes és önzetlen kapcsolat felel meg egyedül a nem-keresztényekkel szemben. Persze nem azért teszünk így, hogy kapcsolatunk kellemes legyen, hanem mert *a kapcsolatba-lépésnek ez a módja az igazi és az Isten terveinek megfelelő*.

Ez persze nem jelenti azt, hogy közömbösek lennénk üdvösségükkel és megtérésükkel szemben. Nem szeretnénk igazán az Atyát, és Fiát Jézus

Krisztust, akik közölni akarják magukat velük, ha közömbösek lennénk üdvösségükkel szemben és nem szeretnénk őket, de meg kell találnunk igazi helyünket: Isten szolgálói és eszközei vagyunk! Nem érvelésekkel akarjuk őket kényszeríteni, sem lélektani alapon vonzani, sem szimpátiánkkal megostromolni; mindenekelőtt imádkoznunk kell értük, hogy az Úr működjék lelkükben; magunk pedig készen állunk a Szentlélek munkájában való közreműködésre.

Nem elegendő csak a hívőket megbecsülni, *tisztelni kell a világi hívőket általában*. Tudva, hogy az Egyház a különböző életkeretek evangelizálásának felelősségét rábízta a Katolikus Akcióra, a pap az ő cselekvésmódjában nem akarja egymaga a Katolikus Akció munkáját elvégezni. (A szerző következő kifejtése merőben francia viszonyokat hoz fel például, amelynek értelme annak a fontos elvi megállapításnak példázása, hogy a lelkipásztori munkában tisztelni kell a világi hívek önálló felelősségét s az ennek alapján vállalt munkáját az Isten Országában, amit nem a pap végrehajtó segítőiként, sem képviselőiként, hanem az egyetemes papság erejében saját felelősséggel végeznek. Általános érvényű példaként felhozhatjuk a szülők, vagy keresztszülők tevékenységét a gyermekek vallásos nevelésében, hitbéli képzésében – pl. a ma mindenütt elterjedt keresztségi oktatás során – vagy a jegyeseknek házasságra felkészítésében a házaspárok, orvosok, pszichológusok előadói, tanácsadói tevékenységét. – A fordító megjegyzése). – Lelki szempontból ez az eljárás mód a paptól igazi lemondást kíván. Első pillanatban valóban úgy látszana, hogy könnyebb lenne a jövődöbéli megtérőket Krisztus felé és az Ő mentalitásuknak megfelelő egyházi közösség felé irányítani. Nemcsak könnyebbségről, de közvetlen hatékonyságról is szó van, de el kell fogadni a lassabb menetet, egyre jobban háttérbe kell vonulni, hogy szolid bázist biztosítsunk a holnap megtérőinek.

A tanító tevékenység lelki követelményei

Elsőször is *hinnünk kell abban a működésben, amelyet Isten minden ember szívében, életének minden pillanatában kifejt*. Kétségtelen, hogy Isten tevékenysége teljesen ingyenes; egyébként különböző módokon és más-más intenzitással megy végbe; de mennyei Atyánk sohanem hagyja el egyetlen gyermekét sem. (Vö. Iz. 49, 14-15).

Másrésről Isten működése az embert úgy veszi amilyen azon körülményekkel, melyek között él, azokkal a befolyásokkal, amelyek hatnak rá és végül abban a tevékenységben, amelyet jelenleg folytat. Itt kell tehát valamiképpen Isten rendelkezésére állnunk és vele együttműködnünk.

Nem arról van szó, hogy egy embert a mi gondolatainkba, a mi terveinkbe, a mi előregyártott kereteinkbe vezessünk be; ellenkezőleg nekünk kell teljesen behatolnunk az ő életébe, hogy ott a benne működő Istennel egyesülhessünk.

Ez a magatartás részünkről, érthetőleg, önmagunk teljes kiüresítését jelenti, Isten és embertársaink iránti szeretetből és az ő szolgálatukra.

Igy éberren keresni fogjuk Isten világosságában és a Szentlélek irányításával azt a módot, ahogyan az istenakarta irányban befolyhatunk. Isten akarata, hogy a krisztusi hit által üdvözljenek; de ha még nem érkezett el az idő, hogy kifejezetten Krisztust mutassuk meg nekik, akkor segíthetünk néhány lépést a felé vezető úton megtenni; valahányszor segítünk valakinek önzéséből kilépni és magát önzetlenül testvérei szolgálatára adni, segítettük Isten felé közeledni; de ezeknél az első lépéseknél is kerülni kell minden erőltetést, érzelmi erőszakot, helyettük cselekvést; azzal segítjük őket szabad döntéshez, ha megtanítjuk őket a saját cselekedeteik fölötti elgondolkozásra.

Néha minden beavatkozás lehetetlen. Ez nem jelenti azt, hogy Isten megszűnt kopogtatni az ajtón (Jel. 3,20), de pillanatnyilag, látszólag semmi sem történik. Azért ne legyünk tétlenek. Az Úr azt kéri tőlünk, hogy maradjunk mellette szeretetben és imában. Ez nem idővesztegetés. Ha tudnánk az ember értékét, ha tudnánk, hogy Krisztus mindegyikért közülük meghalt és kész mindegyiküknek teljesen átadni önmagát, amint elkészültek befogadására, akkor megértenénk az olyan tevékenység teljességét, amelyet sokan hatástalannak ítélnék, amely emberileg nem nyújt nekünk semmit, csak néha csalódást. Itt is válaszút előtt állunk: vagy teljesen megfelelünk a tanító tevékenység lelki követelményeinek, vagy kénytelen vagyunk visszavonulni.¹⁶

A nem-keresztényeknek való igehirdetés lelki követelményei

Itt újra találkozunk a lelki követelmények síkján azzal, amit elmondunk a tanúságtévő-igehirdetésről. Láttuk mibenlétét és szükségességét. Viszonylag könnyebb pasztorális szempontból való szükségességét kimutatni, mint megélni.

A tanúságtévő-igehirdetés valóban élet. Kétségtelen, hogy tételes tanítás, de meg kell élni ahhoz, hogy hatékony legyen. E tárgyban Szt. János prológusának egy mondata vonta magára figyelmemet: „Benne élet volt, és az élet volt az emberek világossága” (Jn. 1,4).

Úgy kell tudnunk beszélni mennyei Atyánkról és Fiáról, Jézus Krisztusról, mint személyekről, akikkel együtt élünk, akiket bensőségesen ismer-

rünk és akikkel rendszeresen beszélgetünk. Ez ne legyen játék vagy komédia. Itt nem a megindult hang vagy a stílus elrendezettsége a döntő. Ennek igaznak kell lennie.

Amit elmondottam, az magától értetődőnek látszik, de miért olyan nehéz megvalósítani? Tény, hogy még mi papok sem tudunk mennyei Atyánkról és Jézus Krisztusról beszélni! Még ha lelkiismeretünk meg-hittségében iparkodunk is szeretetük jelenlétében élni, ez nem tetszik át. Nem szoktuk meg, hogy úgy beszéljünk róluk, mint élő személyekről, akikkel együtt élünk; nem szoktuk meg, hogy úgy szóljunk hozzájuk, mint jelenlevő személyekhez.

Gyakran mondtam: „Ha nagyobb hitem lenne, tanúságot tehetnék Krisztusról.” Megnyugtatósamra néha így szóltam: „Ezek az emberek még nem voltak előkészítve.” Igazában azonban, én nem készültem fel.

Ilyenkor éreztem mily távol vagyunk attól, amit Krisztus vár papjaitól; éreztem, hogy mennyire el kellene mélyíteni imaéletünket, hogy hitünk növekedjék; éreztem, hogy legalább közösségben többet kellene beszélnünk Krisztusról és az Ő Atyjáról. Egyedül Isten adhatja ezt. Kérjük erre eléggé az Urat?

BENSŐSÉG KRISZTUSSAL

Amilyen mértékben előbbre jutunk a lelki követelmények tanulmányozásában a nem-keresztényekkel kapcsolatos apostoli munka szempontjából, alapjában annyira csak egyetlen dolgot érzünk reánk hárulni: Ismerni és szeretni Jézus Krisztust. – Sokszor olvastam, elmélkedtem és magyaráztam P. Chevriennek a Krisztushoz kapcsoltságról írott sorait¹⁷, de soha azelőtt nem hatottak rám ilyen erővel. Mióta Gerlandban jártam, éreztem bizonyos fokig a szükségességét, hogy éljem őket, azzal a teljességgel, amely jellemzőjük.

„Ismerni Jézus Krisztust, ez a minden. A többi az semmi. Egyetlen tudományt, egyetlen tanulmányt nem helyezhetünk elébe. Ez a leghasznosabb, a legjelentősebb, a legszükségesebb, főleg annak aki pap akar lenni, az Ő tanítványa, mert egyedül ez az ismeret teszi a papokat; a többi tudomány csak esetleges és alkalmi.”¹⁸

Ha újra áttekintjük a már felsorolt követelményeket, látni fogjuk, hogy azok messze túlhaladják emberi lehetőségeinket.

Akár arról van szó, hogy legyen a megváltó Isten iránti érzékünk, hogy hiteles jelenlétet valósítsunk meg a nem-keresztények között, hogy az önkiüresítés és áldozathozatal útjára lépjünk, hogy életünk által Krisztust

sugározzuk vagy hogy működünk közre a Megváltó cselekedeteiben, olyan követelményekkel állunk szemben, amelyeket el kell fogadnunk, mert köteleznek bennünket; de ezek egyben olyanok, amelyeknek lehetetlen teljesen eleget tennünk.

Valósággal önteltség lenne, ha erre az útra akarnánk lépni anélkül, hogy minden törekvésünk középpontjába a mi Úrunk Jézus Krisztus ismeretét és szeretetét helyeznénk. Egyébként Ő előre figyelmeztetett: „Nélkülem semmit sem tehettek” (Jn. 15, 4 és 5).

Viszont, abban a mértékben, amennyire mélységesen egyesülünk vele, a többi mind bekövetkezik; de ha nem találkoztunk Krisztussal, ha nem élt bennünk mindenekelőtt a vágy, hogy magunkat Neki adjuk, csak fecséreljük az időt.

Persze ez a bensőség Krisztussal nem egy nap alatt valósul meg. Szt. Pál maga is beismeri, hogy nem jutott el a tökéletességre, de – úgymond – „futok utána, hogy magamhoz ragadjam, mert már Krisztus Jézus is magához ragadott” (Fil. 3,12). Annál kevésbé értük el mi, szegény bűnösök, de Ő már hatalmába kerített minket (Vö. Fil. 3,13).

Ez az ismeret mindenekelőtt Isten ajándéka és Ő mindenkinek tetszése szerint adja kegyelmét; de mi imádságunkkal és emberi erőfeszítéseinkkel jobban felkészülhetünk a befogadásra. Még egyszer meg szeretnék állni ennél a pontnál, mert a lelki követelmények közül, amelyek a nem-keresztényekkel kapcsolatos munkánkban felmerülnek ez a legfontosabb, ez az alapja minden másnak.

Találkozás Krisztussal

Nem hiszem, hogy általában sikerül Krisztussal találkozoznunk, ha nem szentelünk keresésére sok időt az Evangéliumokban és az imádságban. Isten szavának tanulmányozását és az imádságot nemcsak személyes megszentelődésünk szemszögéből kell néznünk, hanem mint az igazán hatékony apostoli munka kizárólagos eszközét. Itt abszolút lelkikövetelményekkel állunk szemben.

Nem szabad lebecsülnünk azokat a lelki eredményeket, amelyeket papok és világi hívek apostoli tevékenységük gyakorlása közben elérték. Ellenkezőleg azt gondolom, hogy ez a személyekben és eseményekben való találkozás Krisztussal, fejlődési fokozatot jelent az elmélyültebb megismerés útján, vagy olyan formája a találkozásnak, melyet nincs jogunk mellőzni.

De nem elegendő Krisztussal csak eseményekben és személyekben találkozni. Ez megállás a félúton. Ezzel nem érünk célhoz. A célt kell

megvalósítani, amit Szt. Pál maga is megvalósított. Azon kell lennünk, hogy az Úr kegyelmével és a szükséges eszközök felhasználásával, személyében találkozzunk Krisztussal.¹⁹

Kétségtelen, hogy ez a találkozás Krisztussal, amely egy szinte tapasztalati ismeret a hitben, nem érhető el egyszerű emberi erőfeszítéssel; ez Isten ajándéka; de Isten nem tagadja meg ezt az ajándékot azoktól a papoktól, akiket a hit továbbadására hívott azokfelé, akik még nem jutottak el a hithez, feltéve, ha állhatatosan kérik és megvalósítják a befogadáshoz szükséges feltételeket.

Itt valóban az „egy szükségessel” állunk szemben. Ez az elrejtett kincs amelyről az Evangélium szól (vö. Mt. 13, 44); Szt. Pál szemében ez olyan mindent meghaladó ismeret, melyre semmilyen hasonlat nem áll. Amikor mondotta: „Elhatároztam ugyanis, hogy nem akarok másról tudni közteket, csak Jézus Krisztusról, a megfeszítetttről” (1 Kor. 22); és amikor így szólt: „Számomra az élet Krisztus, a halál pedig nyereség” (Fil. 1,21), továbbá: „Élek ugyan, de nem én, hanem Krisztus él énbennem” (Gal. 2, 20), Krisztus ismerete és szeretete számára az igazi helyet biztosította.

Ahhoz, hogy jobban megértsük Szt. Pál gondolatait e tárgyban, újra át kell olvasnunk a Filippiekhez írott levél 3. fejezetét. Szt. Pál először felsorolja az összes kiváltságokat, melyekben részesült, de hangsúlyozza, hogy „amit egykor előnyömnek tekintettem, azt Krisztusért akadálynak tartom. Sőt Uramnak, Krisztus Jézusnak fölséges ismeretéhez mérten mindent akadálynak tartok. Érte mindent elvettem, sőt szemétnek tartottam, csak hogy Krisztust elnyerhessem és hozzá tartozzam. Hiszen én nem a törvény alapján igazultam meg, hanem a Jézus Krisztusba vetett hit által. Isten ugyanis a hit által tett megigazulttá, hogy megismerjem őt: föltámadásának erejét, de a szenvedésében való részesedést is. Hasonló akarok lenni hozzá halálában, hogy eljussak a halálból való föltámadásra. (Fil. 3,7-11).

Meg kell vallanom, hogy Gerlandba jövetelemig nem eléggé értettem mit jelent a nem-keresztények apostolának Krisztus ismerete és szeretete. Kétségtelenül láttam benne a szükséges feltételt, apostoli munkánk természetfelettivé tételéhez, láttam szükségességét Krisztus másokkal való megismertetése szempontjából; végül éreztem, hogy az apostoli kapcsolatokban egységben kell maradnunk Krisztussal, mert egyedül Ő az, aki megtérít. És mindez igaz. De ez még mind semmi. Mert, ha ezen a szinten maradunk, Krisztus ismeretét és szeretetét a többi eszköz egyikének tekintjük, amelynek valamennyi időt szentelünk, aminek érdekében bizonyos eszközöket alkalmazunk. Ismétlem, mindez jó. De amíg itt megállunk,

addig nem értettük meg, mit értett Szt. Pál azon, hogy „minden egyéb” veszteségnek tűnt előtte.

P. Chevrier mondotta: „Jézus Krisztust ismerni – ez minden. A többi az semmi.”²⁰ Ez Keresztes Szent Jánosnak a „Todo y nada”-ja, átvive a szemlélődő életből az apostoli életbe.

Kit kell hirdetnünk? Jézus Krisztust. Kit kell keresnünk? Jézus Krisztust. Kit kell kialakítanunk? Jézus Krisztust. Egyedül Őt!

Tisztában vagyok velem, hogy felfedezésemet nem tudom megmagyarázni. Valószínűleg, mert azt nem éltem meg eléggé. De ha felfedeztük azt a hallatlan gazdagságot, amely Krisztus ismeretében és szeretetében rejlik, ha megértettük, hogy ez az ismeret és szeretet feltétlen szükséges azoknak, akik a nem-keresztények apostolai akarnak lenni, akkor nem hallgathatunk. Akkor kiáltani szeretnénk!

Oh! ha ezt mindannyian együttesen megértenénk, akkor könnyebb lenne a megvalósítás! Több bátorságunk lenne elfogadni azokat a feltételeket, amelyek szükségesek Isten ajándékának elnyeréséhez; meg volna bennünk az az egyszerűség, amellyel magunk között beszélünk Arról, akit annyira szeretünk és aki meg akarja menteni testvéreinket; volna bennünk erő, hogy semmitől sem félve tanúi legyünk.

Ahhoz, hogy Istennek ezt az ajándékát elnyerjük; tanulmányozzuk az Evangéliumot, és imádkozzunk! De mondjunk le önmagunkról és minden földi dologról, hogy elnyerhessük Istent.

Az örök élet ugyanis „az, hogy ismerjenek téged, egyedül igaz Istent, és akit küldtél, Jézus Krisztust” (Jn. 17, 3).

Valaki azt mondhatná: nem lehet ekkora követelményeket támasztani a világi hívőkkel, munkatársainkkal szemben. Hadd válaszoljam, hogy sok világi jobban megértette ezt, mint mi, az ő lelkészeik, és ők éppen azt szeretnék, hogy lelkészeik segítsék őket a felkészülésben Isten ajándékának befogadására.

Igaz, hogy amikor Katolikus Akcióról beszélünk, akkor a világi hívek tevékenységéről van szó; de a papnak is van szerepe ebben. Vagyis a mi feladatunk a világi híveket Krisztus megismerésében segíteni, mégpedig nemcsak személyek és események tükrében, hanem önmagában.

Bizonyos, hogy tiszteletben kell tartani előhaladásukat, nem szabad nekik idegen lelki megnyilvánulási formákat rájuk erőszakolni; de amikor látjuk nagylelkűségüket, mikor látjuk a környezet mentalitását, amelyben élnek, amikor látjuk a veszélyeket, amelyekben forognak és küldetésük hallatlan nagy voltát, méltán kérdezhetjük, hogy vajon mi papok teljességgel betöltöttük-e a mi feladatunkat velük kapcsolatban?

Krisztus jelenlétében való élet

A Krisztussal való találkozás pillanatától kezdve, vagy hogy a Krisztussal személyében való találkozást előkészítsük, szükséges, hogy az apostol állandóan Krisztus jelenlétében éljen.

Tapasztalatból tudjuk, hogy ez a Krisztus jelenlétében való élet általában nem spontán dolog. Megvalósítása komoly erőfeszítést kíván. Miután ez fáradtságba kerül és nekünk sok mondani, tenni, szervezni valónk van, sokszor nyugtattak bennünket, mondván, hogy nem kell törni magunkat, elég, ha egész napunkat az Úrnak ajánljuk és minden tevékenységünkben Vele egyesülünk. Ezek szerint nem szükséges Krisztus előtt pszichológilag jelen lenni, elegendő, ha életünk általános beállítottsága által egyesülünk Vele.

Bizonyos, hogy nincs szándékom ezeknek az állításoknak a megalapozottságát vitatni.

Csak azt kívánom egyszerűen leszögezni, hogy ezek nem felelnek meg a nem-keresztények körében végzett apostoli munka követelményeinek. Ha a pap meg akarja valósítani mindazt, amit eddig mondtunk, valóban elengedhetetlen számára, hogy tudatosan és rendszeresen Krisztus jelenlétében maradjon. Persze ennek a pszichológiai jelenlétnek intenzitása sokban a körülményektől függ. A megvalósulás módja is rendkívül változatos lesz, de kell, hogy gondolatban és szeretetben állandóan egységben maradjunk Vele.

Természetesen, nem arról van szó, hogy a pap egy kettős és szimultán pszichológiai jelenlétet valósítson meg, mert ez fárasztó feszültséget jelentene; egyik oldalon volna az amit gondol, mond és tesz, a másik oldalon Krisztus. Inkább gondolatain, szavain és tettein át kell állandóan kapcsolatban lennie Krisztussal.

Ahelyett, hogy merőben természetes módon gondolnánk át egy bizonyos akciót, tervet – áttanulmányozhatjuk azt bensőnkben Krisztus világosságánál; ahelyett, hogy merőben emberi módon gondolnánk erre vagy arra a személyre, emlékéet Isten elé vihetjük. Nemde ezt tette Szt. Pál, amikor mondotta: „Mióta ezt hírül vettük, mi is szüntelenül könyörgünk értetek és esedezünk, hogy akaratának ismerete minden lelki bölcseséggel és okossággal együtt teljessé váljék bennetek” (Kol. 1,9).

Ugyanúgy, ha találkozunk valakivel, ha cselekszünk vele, ha szólunk hozzá, valamiképpen a benne működő Krisztushoz kell csatlakoznunk. Ha elolvassuk azokat a tanúságtételeket, amelyeket a „Mai papi profi-
lok”²¹ c. könyv tartalmaz, akkor azt látjuk, hogy ezen a ponton, a Katolikus Akcióban való munka sok pap számára lehetővé tette az olyan

Krisztus előtt való jelenléte, amelyet azelőtt talán lehetetlennek ítéltünk. (A Katolikus Akció munkáján itt értsük a papok és világi hívek oly együttes tevékenységét, amelyben a világi hívek önálló felelősséggel vesznek részt és a papok inkább a lelki (hitbéli) tanácsadók, nem pedig az előjárók szerepét töltik be. — A fordító megjegyzése.)

Két eléggé különböző módja van a Krisztussal való kapcsolatnak a másokkal való érintkezésben. A két mód egyébként nem zárja ki egymást. Valóban, találkozhatunk Krisztussal másokban és találkozhatunk másokkal Krisztusban.

Szt. Pál számára ez a második mód a gyakoribb; de ez csak abban a mértékben lehetséges, amily mértékben már találkozunk magával Krisztussal.

Mi több, a találkozás második módja önmagában felette áll az elsőnek, közelebb áll az isteni látásmódhoz; inkább egyesítő és megbékítő, közelebb visz Krisztushoz és megtart Óbenne. De legkevésbé se becsüljük le az első módot, amely gyakran az a természetes fokozat, amely által Krisztushoz közeledünk. Egyébként az első mód felel meg az Evangélium kifejezett tanításának: „amit egynek a legkisebbek közül tesztek, azt nekem tesztek”. Végül ez biztosítja valamiképpen lelki életünk beépítését egész emberi tevékenységünkbe.

Az Úr először is elvárja tőlünk, hogy hően vágyjunk erre a folyamatos jelenlétre és hogy lehetségesnek higgyük azt kegyelmével; továbbá, hogy iparkodjunk azt megvalósítani, alázatosan elfogadva adott lehetőségeinket, de szívünket a kegyelem bőségesebb kibontakozására nyitva tartva.

Függés Krisztustól

Ahhoz, hogy a pap teljesmértékben megvalósítsa a Krisztussal való bensőséges viszonyt és a nem-keresztények körében végzett apostoli munkája hatékony legyen Isten kegyelmével, állandó függőségben kell élnie Krisztussal. Kétségtelen, ha Krisztus iránti szeretetünk olyan intenzív lenne, mint Szt. Pálé, akkor nem lenne semmi probléma, mert a szeretet szükségképpen függő viszonyba helyez a Szeretettel szemben, de mi nem vagyunk ezen a szinten. Ezért kell kifejezetten is beszélni erről a függőségről.

Amint a pap érintkezésbe lép a nem-keresztényekkel, nagyon gyorsan rájön teljes elégtelenségére. Egyébként tudja, hogy közre kell működnie, mert Isten fel akarja őt használni, de csak mint Krisztus munkatársa tud közbelépni. Önmagától teljesen kifosztottan, kell a teljes engedelmesség jegyében Krisztussal szemben elhelyezkednie.

Igy helyezkedett el Krisztus Atyjával szemben: „Bizony mondom nek-

tek: A Fiú önmagától nem tehet semmit, csak ezt teheti, amit az Atyánál lát. Amit ugyanis Ő tesz, azt a fiú ugyanúgy cselekszi” (Jn. 5,19). Tanításával kapcsolatban is hangoztathatta: „Én nem magamtól beszéltem, hanem az Atya, aki küldött engem, ő parancsolta meg, mit mondjak és mit hirdessek” (Jn. 12,49).

Megértjük Szt. Pál megtérése napján feltett kérdésének mély értelmét: „Uram, mit akarsz tőlem, hogy tegyek?” (Csel. 9,5). Megértjük azt is miért szerette magát Jézus Krisztus szolgájának nevezni (Róm. 1,1; Fil. 1,1; Tit. 1,1). Az Úr maga mondotta Ananiásnak Pálról: „öt választottam eszközül, hogy nevemet hirdesse a pogányok, a királyok és Izrael fiai előtt” (Csel. 9,15).

Kétségtelen, a papot minden esetben kötelezi ez a függés. De különösképpen kötelezi akkor, amikor Krisztus jóhírért akarja a nem-keresztényeknek vinni.

Azt mondhatná valaki: féltő, hogy hamis miszticizmus kockázatát vállaljuk, amikor ilyen teljes függésbe akarunk helyezkedni Krisztussal, hogy Lelke sugallatainak engedelmeskedjünk. – Biztos, hogy a kockázat fennáll, de eltűnik abban a mértékben, amelyben egyrészt jól megértjük, hogy miben áll ez a függés, másrészt cselekedeteinket az Evangéliumhoz és az Egyházhoz mérjük.

Valóban, ne hagyjuk magunkat bármely belső gondolat vagy vágy által vezetetteti, még akkor sem, ha azokat imádságban vagy belső összeszedettség közepette észleltük. Veszedelmes eszerint cselekedni, mert a tapasztalat bizonyítja, hogy azok akik erre az útra lépnek, könnyen túlságosan ragaszkodnak saját gondolataikhoz vagy saját akarataikhoz, amelyet egyhamar isteni sugallatnak tekintenek.

Biztos, hogy nem akarjuk kirekeszteni a Szentlélek különleges beavatkozását, de úgy gondoljuk, hogy a lényeg nem itt van. A lényeg *önmagunk „kiüresítése” és az Istennek teljes rendelkezésére állás magatartása; nagy figyelem az emberek iránt*, önmagukban véve, abban a hálózatban, melynek befolyása alatt állanak és azokban a különböző tevékenységekben, amelyekben működnek; *aktív személyes és közösségi felkutatása* annak, hogy adott esetekben mi lenne a közbelépés legjobb módja és végül a *buzgó imádság* azért, hogy az Úr maga vezérelje jóra a mi tevékenységünket.

Végül fontos, hogy mindezen keresésünk közepette állandóan kapcsolatban maradjunk az Evangéliummal és az Egyház tanításával.

Ime P. Chevrier néhány mondata ehhez a tárgyhoz, amelyek reám egyes különleges alkalmakkor igen nagy hatással voltak. „Akiben Isten

Lelke lakik, semmit sem szól magától, semmit sem tesz magától; mindent amit mond és tesz Jézus Krisztusnak egy szaván, egy életszabályán vagy egy cselekedetén alapszik, amit életének alapjául vett. Gondolatai egyeznek Jézuséival. Az Evangélium mindig ott van, hogy megvilágosítsa, tanítsa, Jézus szava, hogy irányítsa. Jézus Krisztus az ő élete, életelve, végcélja. Nem én élek, hanem Jézus Krisztus él bennem. Nem vezeteti magát sem a tudomány, sem az okoskodás által, hanem a hit és a Szentlélek által, aki benne működik. És néha nem értik meg őt, mert a Szentlélek útjai az emberek számára gyakran ismeretlenek.”²²

Jézus Krisztus és az Egyház: erre a két alapra támaszkodva biztonságban járunk, akadályok, harcok, küzdelmek, üldöztetések ellenére is.

Hogy mindezt összefoglaljuk, amit a Krisztustól és Lelkétől való totális függésünkről írtunk, hadd ismételjük meg itt Szent Pál egy mondatát, amivel mindent megmond: „Élek ugyan, de nem én, Krisztus él bennem” (Gal. 2,20).

A fejezet végén szeretnék néhány, újszövetségi Szentírásból vett szöveget idézni, amelyek felelősségünket különösen kihangsúlyozzák.

Egyik oldalon olvassuk a fájdalmas szövegeket. Krisztus és Szt. Pál megmutatják nekünk milyen illúziókba ringathatjuk magunkat a látszólag nagyon buzgó apostoli munkában, amely azonban nem hiteles. Ime néhány:

„Sokan mondják majd nekem azon a napon: Uram, Uram! Nem a te nevedben jövendöltünk? Nem a te nevedben üztünk ördögöt? Nem a te nevedben tettünk annyi csodát? Én akkor kijelentem nekik: Sohasem ismertelek titeket. Takarodjatok tőlem, ti gonosztevők” (Mt. 7, 22-23).

„Nélkülöm semmit sem tehettek” (Jn. 15,5).

„Mint gondos építőmester, Isten nekem adott kegyelmével alapot vetettem, de más épít rá. Ügyeljen azonban mindenki, hogyan épít rá. A lerakott alapon kívül, amely Jézus Krisztus, mást senki sem rakhat. Azt pedig, hogy erre az alapra aranyból, ezüsből, drágakövekből, fából, szénából vagy szalmából épít, kinek-kinek munkája fogja megmutatni. Az (Úr) napja ugyanis nyilvánvalóvá teszi, mivel tűzzel jön el, s a tűz bizonyítja, kinek mit ér a munkája. Akinek építménye megmarad, az jutalomban részesül. De akinek elhamvad a műve, az kárt vall. Ő maga ugyan megmenekül, de csak mintegy tűz által.” (1 Kor. 3, 10-15).

„Osszam el bár egész vagyonomat a szegényeknek

S vessem oda testemet, hogy elégessenek,

Ha szeretet nincs bennem,

Mit sem használ nekem” (1 Kor. 13,3).

A másik oldalon olvassuk még nagyobb számban azokat a szövegeket, amelyek teljes fényben mutatják be az apostoli munka hatékonyságát azoknál, akik határozottan Krisztus útjára lépnek. Ezekből mutassunk be néhányat mintaként:

„Aki bennem hisz, ugyanazokat a tetteket fogja végbevinni, amiket én magam cselekszem, sőt nagyobbakat is fog tenni azoknál, mert én az Atyához megyek” (Jn. 14, 12).

„Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők. Aki bennem marad és én őbenne, az bő termést hoz.” (Jn. 15,5). – „Az dicsőíti meg Atyámat, ha sok gyümölcsöt hoztok és így tanítványaim lesztek” (8). – „Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket és arra rendeltelek, hogy munkátokkal gyümölcsöt hozzatok: marandó gyümölcsöt. Akkor mindent megad nektek az Atya, amit nevemben kértek tőle” (16).

Jézus mennybemenetele előtt tanítványaihoz lépett és így szólt: „Én kaptam minden hatalmat mennyben és földön. Menjetek tehát, tegyetek tanítványommá minden népet, kereszteljétek meg őket az Atya és Fiú és Szentlélek nevében, és tanítsátok őket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektek. Ime, én veletek vagyok mindennap, a világ végéig.” (Mt. 28, 16-20).

„Ha Isten velünk, ki ellenünk? Ő tulajdon Fiát sem kímélte, hanem odaadta mindnyájunkért: Hogyan ne ajándékozna nekünk vele együtt mindent? (Róm. 8, 31-32) – „Ki ragadhat el minket Krisztus szeretetétől? Nyomor vagy szükség, üldöztetés vagy éhínség, ruhátlanság, életveszély vagy kard? Hiszen meg van írva: „Minket mindenkor térted irtanak, a vágóbirkák módjára tartanak.” De mindezen diadalmaskodunk ő általa, aki szeret minket” (35-37).

„Mindaz, aki Krisztusban van, új teremtmény. A régi tovatűnt, lám valami új valósult meg. Mindez Istentől ered, akit Krisztus kiengesztelt irántunk, s aki ránk bízta a kiengesztelés szolgálatát. Isten ugyanis Krisztusban kiengesztelődött a világgal s nem számítja be bűneinket, sőt ránk bízta a kiengesztelés igéjét. Tehát Krisztus követségében járunk. Isten maga buzdít általunk. Krisztus nevében kérlek: engesztelődjétek ki Istennel! (2 Kor. 5, 17-20).

JEGYZETEK

Rövidítés: VD = Père Chevrier, Le Véritable Disciple de notre Seigneur Jésus Christ. (A mi Urunk Jézus Krisztus igazi tanítványa). Ed. Vitte.

¹ Itt szociológiai szempontra támaszkodom, ez kelti fel figyelmünket legelőbb. De ez nem akadály a sivatagban ne legyenek olyanok, akik esetenként Istenre gondolnak és hagyják magukat általa irányítani. A Jó Pásztor állandóan keresi elveszett juhait és azokat, akik még nem tartoznak az ő nyájához.

² Itt kifejezett hívásról beszélek. A nem-kereszténynél is van bizonyos vágyakozás az abszolútum felé, amiről talán nincs tudomása, bár ez valóságos. Nem szabad elfelejtenünk Isten hívását sem, amely egy napon felzenghet benne.

³ Lehet itt egy másik kísértés is, az, hogy elhagyjuk azt az apostoli munkát, amelyet hatástalannak hiszünk és belemenekülünk egy múltó tevékenységbe, amelynél valami-re vihetjük!

⁴ Aláhúztam a *valójában* és *közvetlenül* szavakat, mert jogilag a plébánia papjai és a világi munkatársak felelősek értük, és *közvetve* olyan ráhatással érik el őket, amely bár nem mindig fogható, mégis valóságos.

- 5 Lettres du P. Chevrier. (Levelek), Ed. Vitte. 119.l.
- 6 Amit a fizikai munkáról mondtam még jobban megmutatja milyen igazságtalankok vagyunk gyakran a kétkezi dolgozókkal szemben, akár mert nem tiszteljük eléggé méltóságukat, akár mert embertelen munkakörülményeket kényszerítünk rájuk, (időtartam, ritmus, egészségügy, veszélyek stb.) Így a munka, amely közelebb kellene hogy vigyen Istenhez, félő, hogy eltávolít tőle.
- 7 VD 89. lap
- 8 VD 539. lap
- 9 Amit az imént kifejtettünk, az, bizonyos értelemben, általános érvénnyel, minden papra, szerzetesre és keresztényre vonatkozik. De a *mód*, ahogyan kifejtettük, Szt. Pál és P. Chevrier vonalában, nem mindenkire áll. Isten Egyházában különböző utak vannak.
- 10 VD 72. lap
- 11 Óvakodnunk kell attól, hogy szembeállítsuk vagy akárcsak elválasszuk ezt a kettős indokolást. A pasztoráció is Krisztus szeretetéből források és ha Krisztus szegénnyé lett, ezt valóban pasztorációja kedvéért tette. Szegénységével gazdaggá akart bennünket tenni. Egyik esetben először az emberekre gondolunk, a másikban először Krisztusra.
- 12 VD 99. lap
- 13 VD 159. lap
- 14 Megjegyzendő, hogy könnyen másfajta atyáskodásba esünk. Kultúránk révén viszonylag jelentős szerepet játszhatnak a társadalomban. De vajon eléggé tiszteltben tartja a világi hívek szerepét az a pap, aki ilyen földi vonatkozású felelősséget vállal? Ha pedig olyan barátokat találunk, akik hajlandók „megvitatni” velünk életproblémáikat, könnyen az egyházi közösségek papi felelőségének szerepét akarjuk köztük vinni. Vajon eléggé megbecsüljük ezzel a magatartással a laikusok szerepét? Nem elegendő kizárni a tradicionális papi atyáskodást, teljesen meg kell szabadulni az atyáskodás minden módjától.
- 15 Nem kellene betervezni egy harmadik feltevést: miután ma az emberek nem fogadják el azt a papi tevékenységet, amelyet körükben folytatni akarunk, nincs más mint kizárólag evilági tevékenységükben hozzájuk csatlakozni. – Ha erre az útra lépnének, többé már nem mint papok ténykednének.
- 16 VD 78-94. lap
- 17 VD 78 és 79. lap

18 Az aki magával Krisztussal találkozott, anélkül, hogy először eseményekben és emberekben látta volna meg, az most fordított eljárással, gazdagíthatja Krisztus-ismeretét, az eseményekben és emberekben keresve őt.

19 VD 78 és 79. lap

20 „Profils de Prêtres d'aujourd'hui”, Éd. Ouvrières, Paris.

21 VD 198. lap

22 VD 199-200. lap

FÜGGELÉK

EMBER AZ EMBEREK KÖZÖTT – KRISZTUS KÖVETSÉGÉBEN

(VÁLOGATOTT KÖNYVEK A PAPSÁGRÓL)

Egyházunk zsinat utáni válságában nyugaton talán a papság körében észlelhető válságtünetek a legsúlyosabbak. Az őszi püspöki szinodus foglalkozik a papság problematikájával. Ez teszi időszerűvé könyvszemlénket. A hatalmas termésből a legérde-mesebbeket ismertetjük részletesebben, a kontesztáló pamfletiro-dalmat elvszerűen mellőzzük.

Röviden utalunk a krízistünetek, a belső bizonytalanság főbb okaira:

1. A mai világ papjának társadalmi háttere, kerete teljesen megváltozott. A régi társadalom a hitet erősítette, a többség számára a hit magától értetődő volt. A ma élő papi nemzedék nagy részének életében e téren 180 fokos fordulat állott be: a pap szinte a középpontból a társadalom peremére került (vö. *Mérleg* 66/4. 127—137. l.).

2. A zsinattal beállott fordulat a papság nagy részét elő-készületlenül érte: most számos olyan tételt kell hirdetnie, amit azelőtt elítélt, olyan magatartásra kell nevelnie, amitől azelőtt óvott lelkiismereti szabadság, türelem, dialógus, ökumenikus törekvések, női emancipáció, háború elítélése stb.). Különösen za-varólag hat e téren az a változás, amely a „monolitikus tömb“ egyöntetűségéből a teológiai nézetek pluralizmusához vezetett, annál inkább, mert az indokolt és jogos *aggiornamento*-n túl-menőleg az önkényes újtóknál már csak racionalista humaniz-mus lett a kereszténységből, amely a misztériumot feladja, a keresztet kikapcsolja. A határok sokszor elmosódnak és alapos tájékozódás, nyílt szellem, józan mérséklet és önfegyelem kell a makacs maradiság és vakmerő újdonsághajhászás közötti arany középút megtartásához.

3. A hívek zömének igénye is megváltozott a vallással és papjával szemben. A szertartások és vallásgyakorlatok mellett az emberi élet nagy problémáiban vár a hit szempontjai szerint, az

Evangélium szellemében eligazítást. Nem hittételek és elméletek, hanem a hitből való élet érdeklik: inkább az ortopraxis, mint az ortodoxia. A természetfölöttiség helyett az emberiség hangsúlyozását várják; a jóság és szeretet elszabotált értékei lettek a háború csődtünetei után a legkívánatosabbak. A világi hívek több nemzedéke nőtt fel alapos vallásos nevelésben (gyakori szentáldozás stb.); érdeklődésük, hozzáértésük összehasonlíthatatlanul nagyobb vallási téren, mint az első világháború előtti nemzedéké. Üntevékenz felelős szerepet kívánnak az Egyház életében mint a papság munkatársai és nem mint alattvalói.

4. A papság jórésze e várakozásoknak meg is akar felelni, és ennek feltételeképpen elsősorban elkülönültségét akarja feladni: nem akar sem jogokban, sem külsőleg külön „kasztot“ alkotni; nem akar merőben hívei körére szorítkozva a többi keresztényektől, másvallásúaktól, nem-hívóktól elzárkózni; a közvetlen egyházi érdeken túl az egyetemes emberiség problémái iránt érdeklődik; egyszerű emberi és keresztényi tanúságtételre törekszik. Ezért keres új utakat lelkipásztori és emberi magatartásában, sokszor akadályokba ütközik vagy próbálkozása nem szerencsés: mindez bizonytalanságot okoz.

5. Az elkülönültség feladása és az emberekkel való teljes sorsközösség vágya keltette fel sok fiatal papban a családalapítás vágyát, a kötelező cölibátus feladásának óhaját. Hozzájárult ehhez a keresztény házasságnak mint az életszentség útjának erősebb értékelése s általában a szexualitás pozitívabb felfogása. Másfelől a hit szellemének gyöngülése háttérbe szorította az áldozatos élet és a lemondás értékelését. Ez utóbbi a külső közvéleményre vonatkozik, amely sokszor egyoldalú manipuláció tárgya. Sok világi hívő a házaselet problémáinak nagyobb megértését várja a családos papoktól. Mérgezi a levegőt az anyagi okokból szított „szexpropaganda“, de felismerhetők tekintélyromboló, bomlasztó tendenciák is. Megnehezítette a helyzetet a kérdésnek hosszú ideig „tabu“-ként való kezelése, a zsinaton és az eddigi szinodusokon való elhallgatása.

* * *

Mielőtt az újabb könyvtermés ismertetésébe bocsátkoznánk, röviden azt is szemügyre kell vennünk, hogy *mennyiben változtatta meg a zsinat a papról alkotott képünket*. Innen érthetjük meg csak a következőkben megbeszélt írásokat, amelyek ezeknek a változásoknak a visszhangjai.

sőt előtt, az *igehirdető*. A papi konstitúció a papról szólva így kezdi: „Isten népét elsősorban az eleven Isten Igéje egyesíti, amit joggal vár el papjaitól“ (4). Ehhez kapcsolódik a prófétai funkció, amelyre azelőtt kevés hangsúly esett.

2. A zsinaton alkotott papi képben a hangsúly nem annyira az ontológiailag megjellegzett és kiemelt papi méltóságon, mint inkább az apostolságra való *kerisztusi meghíváson*, a pásztori szolgálatra való rendelkezésen van.

3. A zsinat a hierarchiai papságot nem az egyházi közösség, Isten népe *fölött, kívül* vagy *előtte* tekinti, hanem az Isten népén *belül*, és pedig szolgálati funkciója szempontjából. Ezzel függ össze a következő mozzanat:

4. A II. Vatikáni Zsinaton újra hangsúlyt kapott a megkeresztelt hívek „egyetemes papságának“ eszméje, amely a Trentói Zsinat óta háttérbe szorult.

5. Kiemelést nyer a pap *előjárói, főnöki* szerepe, de Isten népének szolgálatában: „lelki hatalmat“ kap, de „az egyház építésére“. E hatalmat Krisztus Urunk példájára „rendkívüli emberiséssel“ kell gyakorolnia (6).

6. A zsinat követelményképp állította fel a *kollegialitás* elvét: a püspökök között (püspöki testület) a püspökök és a presbitérium között (papi testület), a papok és világi hívek között. Ez utóbbi vonatkozásban a papoktól azt kívánja a zsinati határozat, hogy „testvéri szellemben fogadják el a világi hívek kívánságait, ismerjék el szaktudásukat és illetékességüket az emberi tevékenység különböző területein, hogy *velük együtt fel tudják ismerni* az idők jeleit“ (9; kiemelés tőlünk). Ez burkoltan azt mondja ki, hogy a pap világi hívei nélkül egymagában képtelen megfelelni missziós küldetésének.

I. A PAP KÉPE A TEOLÓGIA TÜKRÉBEN

1. *Pierre Grelot: Le Ministère de la Nouvelle Alliance. „Foi Vivante“, 37. Cerf, Paris, 1967. 190 l.*

A párizsi Institut Catholique ismert exegetája e könyvében a Szentírás alapján vizsgálja, mit jelent az Újszövetség „papsága“. Az Újszövetség nem alkalmazza az oltár szolgálóra a „pap“ (görögül hiereusz, archihiereusz) elnevezést, kizárólag Krisztust, az egyetlen és örök Főpapot hívja így. A „királyi papság“-on pedig a keresztény hívek, Isten népének „egyetemes vagy keresztségi papságát“ érti. *Grelot* művének első részében épp Krisztus papságát és a hívek egyetemes vagy keresztségi papságát fejti ki a Szentírás alapján (21—66), és arra a végkövetkeztetésre jut, hogy merőben bibliai alapon

csak Krisztus papságáról és a megkereszteltek egyetemes papságáról beszélhetünk, funkciós vagy szolgálati papságról nem. (Ez magyarázza meg Luther álláspontját.) Felveti tehát a kérdést: mi legyen Jézus Krisztus Egyházában a szolgálati papság szerepe, tekintettel Krisztus egyetlen és örök főpapságára és a hívek keresztségi papságára? A mű második főrésze ezzel foglalkozik. Vizsgálja a különféle szolgálatokat: az Ige szolgálatát, az asztal szolgálatát, a diakónusok szolgálatát és az egyház-kormányzatot stb. először az apostoli, majd a következő időkben. A páli teológia értelmében a különféle szolgálatokat a különféle karizmáknak tulajdonítja (69—114). A szentségi jegyet (*character*) vizsgálva, ebben nem ontológiai (vagyis létet megjellegző), hanem inkább energetikai jelleget lát, amely a szolgálati tevékenységre vonatkozik (114—121). Az utolsó rész (122—140) azt fejti ki: mi jogosít mégis fel bennünket arra, hogy fenntartsuk, a Szentírás hallgatása ellenére is, a szolgálati vagy hierarchikus papságra vonatkoztatva is a pap elnevezést, a kétségtelenül jogos keresztségi vagy egyetemes papság mellett. Egyébként P. Liégé egy újabb tanulmányában azt ajánlja, hogy a keresztségi (régebben egyetemesnek mondott) papsággal szemben inkább a hierarchikus, mint a szolgálati papság elnevezést alkalmazzuk, hiszen végelemzésben a keresztségi papság is szolgálati jellegű (pl. a szülők lelkipásztori szolgálata a családban). Grelot művének függelékében érdekes bibliai és antropológiai tanulmány keres választ arra a kérdésre, hogy miért nem szentelhetők pappá a nők.

2. René Salaün — Émile Marcus: *Qu'est-ce qu'un prêtre? Éditions du Seuil, Paris, 1966. 270 l.*

A *Mission de France* kebelében készült mű a papság mai kríziséből indul ki. A tudományosan felkészült és modern lelkipásztori tapasztalatokkal bíró szerzők nem a szociális adottságok felől, hanem a teológiai adottságokból kiindulva tárgyalják a kérdést. Eszmefuttatásukat nem tekintik lezártnak. A helyzetet felmérő első rész után (19—63) a második rész a keresztény papság intézményéről szól: a keresztény papot szembeállítja a pogány majd az ószövetségi pappal, megállapítva, hogy szakrális vonalon az előbbi, elkülönültség vonatkozásában az utóbbi hatott a keresztény papról kialakult felfogásunkra. A szerzők részletesen foglalkoznak a „közvetítő-pap” fogalmával (88—94), de az újszövetségi szövegek és *Szent Agoston* alapján állást foglalnak vele szemben, mert e cím kizárólag Krisztust illeti és több félreértésre adhat alkalmat (a papot a hívek föl emeli stb.). Részletes és megalapozott bibliai vizsgálat következik Jézus Krisztus egyetlen és örök főpapságáról (99—138). Következtetésükben hangsúlyozzák, hogy fel kell adnunk a régi elképzelést, amely a papban *Alter Christus*-t látott: „Krisztus azért jött, hogy megváltsa a világot: az Egyház az ő teste, Krisztus világban való működésének a helye és eszköze. A pap az Egyházban helyezkedik el, amely nagyobb őnála ... Senki sem foglalhatja le az Egyházban Krisztust a maga számára“. Jézus Krisztus misszió-

jával, papságával, áldozatával közvetlen kapcsolatba csak az Egyházat hozhatjuk, „a szent papság királyi nemzetségét“. Hangsúlyozni kívánják Krisztus transzcendenciáját és így helyettesíthetetlenségét: a titokzatos testnek egy feje van. Krisztus papja pedig azon fáradozik, hogy az embereket Istenhez kapcsolja, nem közvetítő a szó szoros értelmében, csak szolgálja az egyetlen Közvetítőt és — amint a zsinat megállapítja — szolgálatának vonalán osztozik Krisztus közvetítői művében (*Lumen Gentium*, 28.). Részletes fejezetben tanulmányozzák a szerzők az apostolok küldetését (139—183). Összefoglalólag a papság három jellegét állapítják meg: 1) a szentségi, 2) hierarchikus és 3) szolgálati jelleg. E három közül alapvetőnek a hierarchikus jelleget tartják, de hangsúlyozva, hogy a három jegy szétválaszthatatlan. A keresztény hívekhez viszonyítva a különbség főként ebben gyökerezik. A mű harmadik és legérdekesebb része a papi tevékenységről szól: Eucharisztia és misszió; az Eucharisztia a pap és a közösség életében, mind liturgikus, mind missziós vonatkozásban (187—209). Szorosan ehhez csatlakozik e rész másik fejezete: papság és evangelizáció mint az egész Egyház (nem pedig kizárólag a papság) műve: az Egyházé, amely az üdvösség szentsége. A végső összefoglalás a papság és a nem-keresztények kapcsolatáról szól (249—261).

3. *Max Thurian: Sacerdoce et ministère. Recherche oecuménique. Presses de Taizé, 1970. 285 l.*

Mélység és világosság jellemzi ezt az ökumenikus tanulmányt, amelyet egyik ismertetője méltán ajánlott kötelező olvasmányul a papi szolgálatra készülõ teológusok számára. *Thurian*, taizéi evangélikus teológus abból indul ki, hogy a katolikus papok és a protestáns pásztorok számban ugyan nem nagy, de aktív része megkérdőjelezi a hívektől és a világtól elkülönülõ klerikális életmódot. „Ez alkalmmal szolgálhatna számunkra, hogy együttesen gondoljuk át az evangéliumi szolgálat sajátos jegyeit s eljussunk gyakran ellentétes tanításunk közös alapjaihoz“ a békés dialógus jegyében, „a forrásokhoz való józan, egészséges visszatérés útján“ (7 sk.). E józan visszatérés sohasem célozhatja a múlt szolgái másolását. *Thurian* először az evangéliumi szolgálat természetét és funkcióját vizsgálja, és a „Krisztus nevében való követségben“ (vö. 2 Kor 5, 20) látja, amely „Isten tevékenységének vertikális voltára és igéjének transzcendenciájára“ utal (11). Ezt előrebocsátva művének első részében Krisztus közvetítő tevékenységét vizsgálja. Bibliái fejtegetése értelmében Jézus keresztisége, színváltása és az utolsó vacsora (mint papi áldozatának elővételezése) a döntő állomásai prófétai, királyi és papi küldetésének. A prófétai küldetésről elmélkedve hangsúlyozza szerzőnk: „Fel kell hagynunk az ilyen szembeállításokkal, mint szabadság-hagyomány, szellem-liturgia, próféta-pap. Inkább kiegészítő fogalmakról van szó, a párban az első élteti a másodikat, s ez biztosítja amannak alapját és kifejezőmódját. A próféta szükséges az intézmény számára, hogy éltesse és egyre jobban elmélyítse; az intéz-

mény szükséges a próféta számára, hogy üzenetét közvetítse és Isten fennmaradását biztosítsa népének életében“ (38).

A mű második része az újszövetségi szövegek együttes szemlélete, nem pedig kiragadott idézetek alapján fejtegeti, hogy miként éltek az apostolok mint „követek és megbízottak“. Behatóan vizsgálja az apostoli testület kiegészítését Mátyás megválasztásával, majd Pál befogadásával. Ez utóbbi esetben úgy látja, „Isten maga ütött rést a tizenkettő intézményén, megmutatva az apostoloknak, hogy számukat növeljék új meg új apostolok küldésével“ (69). Az egyetemes papság és a szolgálati papság legmélyebb egységét az Eucharisziában találja meg (123), mindkettő Krisztus testének kiépítésére van rendelve. A Szentlélek adja a karizmákat és osztja a szolgálatokat Szent Pál tanítása szerint. Nem lehet ellentét a Test és a Lélek között, sem a szolgálatok és karizmák között, hiszen egymásért s a közösért: Krisztus testének kiépítésére rendeltettek — de az egységű megteremtése mindig probléma marad. Sokszor karizmatikus közösségek feladata az intézményes egyházat figyelmeztetni a Lélek igényeire (133—135).

A mű harmadik része a hagyományosan kifejlődött hármas hivatallal, a püspöki, presbiteri és diakónusi szolgálattal foglalkozik s felveti a kérdést, hogy a Szentírás szellemében hogyan értelmezhetjük ezeket a jelen és közeljövő számára. Megállapítása szerint az Egyház mai helyzete „tágabb értelmezésű püspökséget követel meg, mint ma a reformátusoké és sokkal inkább pásztorit, mint az utolsó századok katolikus püspökeié általában (142). A presbiteri hivatalra a szerző — a reformáció szellemében s a biblikus szóhasználat szerint — mellőzni kívánja a „pap“ elnevezést a pogány papság analógiája miatt. Ettől függetlenül a katolikus szemlélet szerint is kielégítően fejt ki a papi szolgálat hármas jellegét: missziós, közbenjárói és előljárói funkcióját (167—197).

A diakonátussal kapcsolatban felveti a kérdést, hogy a zsinaton óhajtott állandó diakonátus helyett nem volna-e indokolt átmeneti időre, meghatározott szolgálatra diakónusokat alkalmazni? Ez jobban megfelel a nyugati fejlődésnek, ahol a diakonátus inkább a papság és laikusok közötti átmenetet biztosítja. Ma pedig gyakorlati jelentősége volna, hogy azok a hívek, akik egy ideig szolgálatot akarnak teljesíteni az Egyházban, átmeneti jelleggel diakónusi küldetést kapjanak. Thurian felsorolja a mai lehetőségeket: elnöklés az ige liturgiájánál, prédikálás, Oltáriszentség kiosztása, keresztesítés, esketés, temetés (198—212).

A negyedik rész (223—274) az ordinációval foglalkozik és az ökumenikus vonatkozásban katolikus részről is hangoztatott tételt képviseli, hogy a protestáns püspökök és pásztorok apostoli folytonosságát el nem ismerni sértő volna azokra nézve, akik évszázadok óta a Szentlélektől küldöttek hitték és hiszik ma is magukat.

A mű koronájaképpen összefoglalást ad a szerző (280—283). Ebben a már bevezetőben említett papi kontesztációra utal, itt

különösen három vonatkozást említve: a klerikális elkülönülés elvetését, a területi egyházközség kritikáját és a tekintély krízisét. A megoldás attól függ, hogyan tudunk válaszolni a kérdésre: „Mit jelent pásztorok lenni az Egyház papi népének ölében?” Erre keres választ az Írás és a Hagyomány tanításában a szerző, miközben gondosan igyekszik leválasztani erről mindazt, ami haszontalan történelmi hordalék. A szekularizált társadalomban a pap elveszti kiváltságos jellegét: annál világosabban kitűnik, hivatásának alapvető jelentősége, hogy ti. „Jézus Krisztus követe, az elvetett és keresztrefeszített prófétáé, aki azonban győzedelmes a Lélek erejében”. A társadalomba való jobb beilleszkedést az fogja szolgálni, ha lesznek olyan papok is, akik pásztori munkájukért fizetésre nem tartanak igényt, hanem más foglalkozással keresik meg kenyерüket. Itt utal röviden a katolikus egyházban felmerült cölibátus kérdésre, s ajánlja, hogy mielőtt sietve lemondanának arról az értékről, ami a múltban megtízszerezte a lelkipásztorok erejét, ökuménikus dialógusban igyekezzenek megismerni, mily nehéz a lelkipásztori szolgálat és a családi felelősség összeegyeztetése. A cölibátusnak mint karizmának a szabad választása és kipróbált családapák pappászentelése mellett foglal állást. — A tekintély vonalán a kollegialitás széleskörű alkalmazásában látja a megoldást.

4. M. Leplay — E. Marcus — P. Verghèse: *Prêtres et pasteurs. Coll. „Églises en dialogue“.* Mame, Tours, 1968. 172 l. — *Németül: Priester und Pastoren. Zum Amtsverständnis in den christlichen Kirchen.* Pustet, Regensburg, 1970. 184 l.

Protestáns, ortodox és katolikus szerzők a különböző egyházaknak a papi hivatalról alkotott felfogását vizsgálják. A gyakorlati egységtörekvés síkján ez a legizgalmasabb kérdés, hiszen az „interkommunió” vagyis az Eucharisztia közös ünneplése azon a kérdésen dől el, vajon ortodox és katolikus papok és protestáns pásztorok kölcsönösen elismerik-e egymás egyenjogúságát az előljárói tiszttség betöltésére az eucharisztikus áldozati lakomán.

P. Paul Verghèse, szír-ortodox szeminárium igazgatója a presbiter (akár papnak, akár pásztorok nevezük) jelentőségét abban látja, amire Szent Pál utal: „... hogy Isten szolgálatára neveljék a szenteket és fölépítsék Krisztus testét” (Ef 4, 12). Püspök és pap (pásztor) az egyetemes (keresztsgégi) papság két aspektusa. Ez az egyetemes papság az egész Egyházat illeti. A papnak, pásztoroknak az Örök Főpapot és a Jó Pásztort kell, egyénileg szinte teljesen háttérbe vonulva képviselnie és Keresztelő Szent János példájára állandóan azért imádkoznia, hogy saját maga csökkenjen és Isten dicsősége növekedjen. Nincs tehát külön papi osztály (13—62).

M. Leplay, református lelkipásztor az Ige szolgálatában látja a pásztori szolgálat lényegét. Összefoglalólag arra mutat rá, hogy papok és pásztorok együtt Isten egész népével, Isten Igéjének vezetése alatt állanak. „A legsürgősebb lépés, amelyre az óra hív

bennünket, az önkiüresítés felé vezet, az istengyermekség szelleméhez ... A 2000. év egyháza vagy a hegyibeszéd Egyháza lesz, — vagy nem lesz ... A Biblia, amelyet az Egyházban a Szentlélek vezetése alatt és az Ige szolgálóinak vezetésével olvasnak és hirdetnek, a világ közepette és a világegyetem, a világozottság forrása és a találkozás helye lesz az emberek számára, akik úton vannak történelmük folyamán“ (13—120).

E. Marcus, a lelkipásztorkodás tanára a zsinat után kialakult papi képet vizsgálja (121—184). Összefoglaló megállapításait három kérdés köré csoportosítja: 1) Mit tesznek és mit teygenek a papok? *Tegnap* még egymagukban voltak a hit fenntartói prédikálással, szentségkiszolgáltattással. *Holnap* a diaszpóra helyzetben a misszió lesz a feladatuk Isten népe többi tagjaival együtt. Lényeges funkcióik megmaradnak, de a dialógus formájában és a kollegialitás jegyében. Ma a fordulat előtt állnak. 2) Kik a papok, akik vállalják ezt a fordulatot? Minden attól függ, hogy elevenen éljen bennük szolgálatuk értelme és jelentősége. Isten mindig megelőz bennünket szabadon ajándékozott szeretetével. Ezt kell kifejeznie a papok jelenlétének és pásztori tevékenységének az emberek között. 3) Mit vár Isten népe papjaitól? Vezetőket keres, hogy kialakíthassák magukban a kereszteni ember mai arcát. A paptól a hívek joggal elvárják, hogy élen járjanak a tanúságtételben, legyenek az őszintén megélt és a ma hiteseles kereszteni életben „előjárók“.

5. Casimir Romanjuk: *Le Sacerdoce dans le Nouveau Testament*. Éd. Xavier Mappus, Le Puy, 1966. 236 l.

A szerző a lublini katolikus egyetemen és a varsói papi szemináriumban tanár. A Szentírás alapján vizsgálja Krisztus papságát (16—42). Megállapítása szerint Jézus Krisztus anélkül, hogy a papság elnevezést használná, papi öntudattal rendelkezett s megalapította az Újszövetség papságát, amely új papság az őszövetségivel szemben. Ezután a hívek keresztségi papságát vizsgálja Szent Péter I. levele, továbbá a Zsidókhoz írt levél stb. alapján (43—61). A mű harmadik, legterjedelmesebb része a hierarchikus papságról, „Az Úr szolgálóinak papságáról“ szól. Először az evangéliumok (67—130), majd az Apostolok Cselekedetei és a Levelek alapján (131—229) vizsgálja az apostolok kiválasztását és munkásságát. Összefoglalásában arra a megállapításra jut, hogy Jézus valószínűleg a farizeusok és szaduceusok magatartására való tekintettel nem alkalmazta a pap elnevezést, majd a főpapoktól elítélt tanítványok szemében lett ellenszenvesse e név. Jézus Krisztus szolgálóinak mi a szerepe? Jézus azokat hívta szolgálatába, akiket kiválasztott (Mk 3, 13), de előbb tanítványaivá tette őket, hogy azután majd tanúi legyenek. Krisztus szolgálói elsősorban az Ige, az Örömhír hirdetői és folytatják a próféták és Krisztus prófétái szerepét, akitől mi sincs távolabb, mint az őszövetségi papság legalizmusa. Krisztus szolgálóit egyben az eucharisztikus áldozatra is rendelte, de az áldozat a kultikus síkon túl életük áldozatává válik. Mindent egybevéve

Krisztus papságának szolgálóiként misszionáriusai és felelős vezetői Isten népének, hivatásuk a *plebs sancta* étetése. Működésük (funkciójuk) neve a „papság“, mert a kinyilatkoztató és megváltó Jézus Krisztusnak és az Ő vérén szerzett népnek szolgálói (236).

6. *Michèle Aumont: Le prêtre, homme du sacré. Desclée, Paris, 1969. 181 l.*

E könyvben nem dogmatikus, biblikus vagy lelkipásztor boncolgatja a pap fogalmát és szerepét — hanem világi keresztény, az egyetemes papság tagja, mi több, nő, aki már nem egy könyvével avatott sikert (a nőről, munkásnői tapasztalatairól stb.), s akinek írásán nemcsak tudományos képesítése, hanem nagy tájékozottsága is tükröződik. Erre vall gazdag dokumentációs anyaga nemcsak a nyugati világból, hanem a fejlődésben elmaradt országok köréből is. Finom női intuícióval elemzi, hogy a misztérium, a szentség világa (*sacré*) s az Isten iránti érzék mennyire szorosan összekapcsolódik, ha koronkint más és más kifejezést is nyer. De minden korban „Isten emberét“ igényli. „Nem kifejezetten térítőt vagy éppen hitoktatót vár, még kevésbé az elmélet tanárát. Nem is azt várják a paptól, hogy mindig Istenről beszéljen. Beszéljen előbb az emberről, életéről a világban — de bizonyos módon. Ezen keresztül felismerik majd Istennel való kapcsolatát ... Ilyen körülmények között teljes értékűvé, élménnyé válik Isten emberének áldozata, munkája, kötelezettség vállalása. És ilyen értelemben tudják valóban az igazságra, a teljes életre vezetni az emberiséget, amelyre oly nagy szüksége van“ (76—77).

7. *Karl J. Becker SJ: Der priesterliche Dienst. II. Wesen und Vollmachten nach dem Lebramt. „Quaestiones Disputatae“, 47. Herder, Freiburg/Basel/Wien, 1970. 177 l.*

A papság lényegét csak az újszövetségi kinyilatkoztatás fejezheti ki — de ez hozzánk az Egyházon keresztül jut el. Az Egyház magyarázza nekünk a Szentírást, az Egyház közvetíti a hagyományt és mindkettőt a tanítóhivatal értelmezi. Mármost épp az Egyház tanításmódja szoros összefüggésben van a korviszonyokkal, korigényekkel, a történeti fejlődéssel. Ezért igen érdekes tanulmány, ha részletességével és tudományos módszerességével inkább a szakembereknek íródott. Az 1215. évi IV. Lateráni Zsinattól, amely a szerző szerint (19) bizonyos értelemben lezárja s összefoglalja a teológia addigi fejlődését, a Konstanz-i és Trentói Zsinaton keresztül egészen a II. Vatikáni Zsinatig részletesen tárgyalja az egyházi tanítóhivatal megállapításait a papsággal kapcsolatban, míg legvégül a mű negyedik részében (150—177) a fejlődés összefoglaló elemzését adja. Ez a rész méltán tart számot szélesebbkörű érdeklődésre is.

8. *Rapport de la Commission Internationale de Théologie: Le Ministère Sacerdotal. Cerf, Paris, 1971. 128 l.*

A Nemzetközi Teológusbizottság egy albizottsága M.-J. Le Guillou OP vezetése alatt (tagjai közül a legismertebbek H. Urs von Balthasar és Mgr. Carlo Colombo) munkaanyagot dolgozott ki, amelyet azután elfogadtak s a püspökök rendelkezésére bocsájtottak e könyv formájában. A lapzártakor érkezett, igen jelentős tanulmány nyolc fejezetének tárgya: A papság helyzete ma; A krízis teológiai gyökerei; Az Egyház mint Isten papi népe; Apostolság és papi szolgálat; A papi szolgálat eszkatologikus jellege; A papi szolgálat beleilleszkedése a világba; A papi lelkiség.

9. *Schreiben der Bischöfe des deutschsprachigen Raumes über das priesterliche Amt. Eine biblisch-dogmatische Handreichung. 1970. Sonderdruck, herausgegeben von den Sekretariaten der Deutschen, Österreichischen und Schweizerischen Bischofskonferenz. Paulinus Verlag, Trier, 1969. 80 l.*

Utójára, de nem utolsósorban említjük a németnyelvű püspöki karok kiadásában megjelent bibliai-dogmatikai összefoglalást, amely szabatoságával, áttekinthetőségével nélkülözhetetlen vezérfonal a kérdéskör tanulmányozásához. Az első rész a papi hivatal biblikus alapjaival foglalkozik (10—37), a második rész előbb a pap képének alakulását vizsgálja a történelmi fejlődés során, részletesen kitérve a Trentói Zsinat s az ennek jegyében alakuló teológia hatására, majd a II. Vatikáni Zsinattal bekövetkezett fordulatra (39—59), hogy utána a lényegi mozzanatokot vázolja: a) Hivatalátruházás a pappászenteles révén, b) egyetlen papi hivatal a feladatok sokféleségében, c) az Eucharisztia ünneplése, mint az egyetlen és a hierarchiai papság megvalósítása (59—74). A püspökök befejező buzdítása a papi egzisztencia legmélyebb értelmére utal: a pap végleges lefoglaltsága Jézus Krisztus által, a híveknek állandó rendelkezésére álló szolgálata Krisztus küldetésében, az Iránta való szeretettől indítva (57—80).

II. PAPI LELKISÉG

A zsinat megváltoztatta némileg a papságról alkotott elképzeléseinket. Mégis számos lényeges elem ma is érvényes a tegnapi képből. Bizonyos mozzanatok élesebb hangsúlyozást kaptak, mások háttérbe szorultak. Hiba volna elfelejtkezni a közvetlenül a zsinat előtti irodalomról: részben azért, mert a zsinati kép fokozatosan alakult ki, részben azért, mert az irányított, manipulált pamfletirodalom torzításaival és túlzásaival szemben a teljes igazság kedvéért az ellenpólust is hangsúlyoznunk kell. Ilyen „dialektikus módszerrel“ vehetjük elejét annak, hogy elveszítjük a lényegét (*Substanzverlust*). Ezért most néhány jelentős, közvetlenül a zsinat előtt kelt (bár esetleg később kiadott) írást beszélünk meg:

1. *Louis Bouyer: Le sens de la vie sacerdotale. Desclée, Tournai, 1960. — Németül: Sinn und Sein des Priesters. Müller, Salzburg, 1964. 180 l.*

Bouyer elmélkedő könyvének alapfelfogása: nincs külön papi lelkeség, mindenki egyformán köteles szentségre törekedni, és ha a papnál különleges mozzanatról beszélhetünk, ezt a szerző ebben látja: „Mint apostol legyen a pap mindenkinek mindene, legyen az Egyház embere, aki egészen a keresztyén misztériumból él. E misztérium forrásából merít, hogy csatorna legyen mások számára“. Néhány fejezetcímet felsorolunk: „Az apostoli szolgálát“; „Az Isten Igéje“; „Igehirdetői szolgálátunk“; „Szent Pál, az igehirdető példaképe“; „Krisztus papsága“; „A szentségi szolgálát“.

2. *A. M. Carré OP: Le vrai visage du prêtre. Cerf, Paris, 1962. — Németül: Das wahre Antlitz des Priesters. Styria, Graz, 1963. 184 l.*

Carré domonkosnak a párizsi Notre Dame székesegyházban tartott e nagybőjti konferenciabeszédeit a mélység jellemzi. Elmélkedésre igen alkalmas gyűjteményt alkotnak bibliai és patrisztikai megalapozottsággal. Fejezetei: „Az egyetlen Pap: Jézus Krisztus“; „Az áldozat embere“; „Ige és szentség“; „Krisztus és az Egyház szolgálója“; „Mindenkinek mindene: hogyan? Milyen mértékben?“ „Ami maradandó és ami továbbfejlődik“.

3. *Yves M.-J. Congar: Sacerdoce et Laïcat. Cerf, Paris, 1962. — Németül: Priester und Laien im Dienst am Evangelium. Herder, Freiburg/Basel/Wien, 1965. 432 l.*

Congar vaskos műve tudományos munka. Mivel a szerző a zsinat egyik legjelentősebb előkészítője, meglátásait megtaláljuk a zsinati okmányokban. A mű két nagy részre oszlik. Az első címe: „Az Evangélium papja“. Legjelentősebb tanulmányai: „Az Evangélium papsága, az ároni papság és a papság a pogányoknál“; „Az apostoli munka két aspektusa: A pap mint Isten népének vezetője és az apostol“. A mű másik részének a címe: „Aktív keresztyének tevékenysége és magatartása a világban“. Két kiemelkedő fejezete: „Papok és szerzetesek tiszteljük a laikus apostolságot“ és a szállóigévé lett cím: „Nem kőépületek, hanem a hívek alkotják az Egyházát“; „Keresztyének magatartása a megosztott világban“; „A pluralizmus teológiai előfeltételei“ (e fejezet 1951-ből való, de a szerző kiegészítette). A szerző tudományos rangja és a tárgyalat témák világosan beszélnek e mű időszerezéséről.

4. *Card. Jean-Baptiste Montini: Vous, les prêtres du Christ. Les exhortations, discours, lettres aux prêtres. Saint Paul, Fribourg/Paris, 1968. 255 l.*

A nagy szeretet a papi hivatás és paptársai iránt ad különös melegséget ezeknek a beszédeknek, prédikációknak, leveleknek, *Montin*nak, az akkor még milánói bíboros érseknek a tollából.

Igy jobban bepillantathatunk a pápa lelkiségébe, mint a kuriális stílus szűrőjén keresztül. A szerző hangsúlyozza a mai világ követelményeinek elfogadását, Istennek hálát adva, hogy „olyan világban születhettünk, amely nem enged elaludni“ (29). Missziós lelkületet sürget, amely kitör a hűségesek szűk plébániai körén, hogy „ne csak azokat szeresse, akik igen megérdemlik, hanem azokat is, akik a leginkább rászorulnak“ (39). Gondosan ügyel az egyensúlyra: írás és hagyomány, a múlt megbecsülése és a jelen szeretete, az evangelizáció és áldozatbemutató között. Becses elmélkedési anyagot is nyújt e gyűjtemény: maradandó élményt nyújt „Az Úr asztala“ című beszéd (103—109).

5. *Karl Rahner SJ: Knechte Christi. Meditationen zum Priestertum. Herder, Freiburg/Basel/Wien, 1967. 272 l.*

Rahner professzornak rövid egymásutánban két szép gyűjteménye látott napvilágot a papságról. Az első gyűjtemény: „Krisztus szolgálói“ címen elmélkedéseket nyújt a papságról. A tudós szerző hiteles és mély meditációkat ad a kezünkbe, távolról sem száraz tudományos értekezéseket. A hosszabb-rövidebb (8—20 lapnyi) elmélkedések, eszmefuttatások a papság és a papi élet legjelentősebb kérdéseiről szólnak. Szerves egységet alkot ezekben a dogmatika és a jámborság. Ha nehezünkre is esik a választás, kiemelünk néhány fejezetet: „A pap hite ma“; „Papi hivatal és személyes életszentség“; „A papi gyónás“; „Imádság helyes papi lelkületért“ stb.

6. *Karl Rahner SJ: Einübung priesterlicher Existenz. Herder, Freiburg/Basel/Wien, 1970. 304 l.*

Másik újabban kiadott gyűjteménye papszentelési lelkigyakorlatok elmélkedéseit tartalmazza. Téved, aki csak hagyományos és szoros értelemben vett szentignáci lelkigyakorlatos témákat keres ebben a kötetben, bár ilyeneket is talál remek alkalmazásban. Ezek mellett a mai problematika számára sokatmondó fejezetek: „Isten-élmény és Isten-kép (15—26)“; „A katolikus pap“ (113—122); „A pap és fölöttesei“; „A pap és az emberek“; „A mai pap“; „A papság veszélyei ma“ (138—186). Rahner bevezetőjében kiemeli, hogy tudatosan és szívesen hoz az újdonsághajhász világban régi tanítást is, különben is sok mainak mutatkozó tanítás tegnapelőttinek bizonyul ... — Mindkét kötet különleges értéke Rahner mélyen emberi és őszinte, testvéri hangvétele, amely lelkipásztori tapasztalatokban is gazdag, bölcs emberismeretét tükrözi.

7. *J.-M. Perrin OP: Le Mystère du Prêtre. Aubier — Éd. Montaigne, Paris, 1962. 224 l.*

Perrin a mélységet egyszerű kifejezésmóddal — ha nem is rövidséggel — párosítja. A termékeny lelki író azzal vezeti be könyvét, hogy a mai változó világban is olyan papokra van szükség, akiket az az odaadó szeretet tölt el, amellyel Isten szereti a világot. A papság misztériumáról szóló műve három

részből áll: 1) Az Evangélium tanítása, 2) A papság teológiája (53—134), 3) A papi öntudat (135—224). Utolsó fejezete nem véletlenül viseli a „Jézus Krisztus barátja” címét. A szerző régi rokonszenves gondolata ez a papsággal kapcsolatban: a francia nyelvterületen elterjedt legnagyobb női „világi intézményt” (*Caritas Christi*) és egy evangéliumi tanácsokat követő egyházmegyei papi közösséget, amelyeknek a szerző az alapítója és lelki vezetője, az a gondolat vezérli, hogy a pap Jézus Krisztus barátja. Szívesen idézi Simone Weil — akinek Perrin lelki barátja volt —, hogy a barátság az Isten-szeretet magától értetődő formája. Majd így folytatja: a papi hivatás azzal a szeretettel kapcsolódik össze, amelyet Krisztus ad a világnak. Lehet beszélni a papra bízott különleges szentségi meghatalmazásokról, de ezeknek csak akkor van jelentőségük, ha Krisztus munkatársa és küldötte bekapcsolódik abba a szeretetáramba, amely Istent hozza közénk, a mi világunkba. Ilyen értelemben nevezte magát Szent János „a vőlegény barátjának” (Jn 3, 29).

III. A PAP EGZISZTENCIÁLIS PROBLÉMÁI

E témával két kiemelkedő tanulmány foglalkozik:

1. *Jean Laplace SJ: Le Prêtre à la recherche de lui-même. Éd. du Calet, Lyon/Paris, 1969. 298 l.*

Laplace kétévtizedes lelki vezetői tapasztalata alapján a papság kríziséből indul ki, amely azonban szerinte „a modern ember krízise, az egész Egyház krízise a mai világ közepette” (9). Ezzel a válsággal mint embernek, mint kereszténynek s mint papnak kell megbirkóznia. De mielőtt papi tevékenységével foglalkozna, előbb önmagával, éspedig „először is az emberrel kell foglalkoznia, azzal, amilyen valóban” (10). Miután művének első részében (17—48) a jelen válsággal és a megújulás útjával foglalkozik, amelynek iránya az „elkülönült embertől” a „testvéri ember” papi típusa felé vezet, a mű második részében a papban az embert vizsgálja (45—170). A kérdést így veti fel: „Hogyan élem át saját papi életemben a szabadságomat, a szeretetet, a tevékenységemet, a szellemi életemet, a világot?” (48) Mindegyik mozzanat egy-egy, több alfejezetre bomló fejezetnek a tárgya: Szabadság és hivatási hűség; szeretet és cölibátus; papi tevékenység; Krisztus tevékenységétől és az idők jeleitől inspirálva; kultúra, szellemi munka és papi munkaasztkézis; új világszemlélet és megtérés a világhoz.

E gazdag tartalomból kiemelünk egy gondolatot a cölibátussal kapcsolatban. A házasságban élő és az Isten országáért a nőtlenséget vállaló keresztényeknek a szeretetben kell megtalálniuk egységesítő életelvüket s mindnyájuknak fejlődniük, érlelődniük kell (87—88). A cölibátusban élő ember is csak eleven, érzelmi, emberi kapcsolatok árán érik, ha szeretetének forrása végeredményben a Krisztushoz fűződő személyes szeretete marad is. De ez a szeretet csak a hitben fejlődik, s ha ez csökken, a szeretet is apad. Az éremnek két oldala van: az emberi érettségé

és a hité. „Az első nélkül a magányos ember hitélménye törékeny, veszélyeztetett. A második nélkül lehetetlen az embernek kiteljesednie az Isten országáért vállalt cölibátusban“ (101). Az egész rész végső összefoglalását maga a szerző adja: „Az ember csak úgy teljesedik ki, ha elfogadja életének realitását és megbirkózik velük. Nincs szabadság a szeretetben való megnyílás nélkül. Nincs szeretet önmagunk odaadása nélkül. Nincs hatékony tevékenység, ha nem győztük le a sikerért való aggodásunkat. Nincs szellemi élet szigorú munkaasztkézis nélkül. Nincs igazi kapcsolatunk felebarátunkhoz, ha nem vetünk számot önmagunkkal. Hogy az ember megvalósíthassa magában az egységet, el kell fogadnia a két pólus feszültségét: az önérvényesítését és a másokért való lemondását. A papnak is alá kell magát vetnie ennek, nem azért mert pap, hanem azért, mert ember“ (173).

A mű harmadik része a lelki életről szól (171—283). A szerző szavaival így foglaljuk össze: „Ezt a lelki életet az a követelmény jellemzi, hogy ne mi cselekedjünk, hanem hagyjuk, hogy más cselekedjen bennünk, mert nem a mi művünk, hanem a Szentlélek“. „Az alapvető feltétel: az önmagunkról való lemondás, elfogadni a semmit, hogy visszakapjunk mindent; meghalni, hogy éljünk“. Isten közli önmagát azokkal, akik olyanokká válnak, mint a kisdedek (vö. Lk 10, 21). „Végső fokon tehát az az alapvető emberi magatartás, amellyel megnyílunk a szeretet számára, a lelki élet állandó jellemvonásává válik“ (173—174).

A mű befejező összefoglalásában a szerző újra hangsúlyozza, hogy a kiegyensúlyozott papi személyiség csak az emberi kiegyensúlyozottság útján érhető el. „A pap emberi élete legyen minden keresztény eszménynek eleven kinyilatkoztatása: mindent egyesíteni Krisztusban“. Ma új papi életformát és magatartást kell teremteni. „Nem azok fogják megvalósítani, akik félnek, hogy mindent elveszítene, sem azok, akik azt hiszik, hogy mindenáron sikert aratnak. Azok találják majd meg a megoldást, mint az előző korokban, de más módon, akik átengedik magukat Krisztusnak, hogy Lelkével irányítsa őket és Benne olyan áttetszővé válnak szívükben, hogy minden erejük felszabadul arra, hogy tudjanak élni, szeretni és cselekedni“ (290—291).

2. *Maurice Bellet: La peur ou la foi. Une analyse du prêtre. Éd. Desclée de Brower, Paris, 1967. 404 l.*

A papság krízisének legmélyebben szántó, a legkényesebb igényeket is kielégítő analízisét a nagy pszichológiai jártassággal és éles logikai érzékekkel rendelkező világi pap író, M. Bellet vaskos könyvében kapjuk. Címe első pillanatra reklámízünek tetszik, de annál mélyebb értelmű. A tengerre kilépő és félelmében süllyedni kezdő Szent Péternek mondta az Úr: „Miért félsz, kicsinyhitű?“ A szerző kéréllhetetlen logikával mutat rá, hogy a papnak nincs más választása: vagy félelmében nem mer szembenézni a problémáival, de az út a zavar, esetleg a kétségbeesés zsákutcájába vezet. Vagy pedig erős hittel szembenéz velük, józanul keresi az igaz utat s a többit Isten irgalmára bízza.

Bellet abból a krízisből indul ki, amelyet a papság kisebb része érez. De e könyv nemcsak a paphoz, hanem minden hívő keresztényhez is szól, mert megállapítása szerint ez a krízis csak következménye a sokkal általánosabb társadalmi, szellemi és kulturális válságnak (253).

Bellet alapállása: őszintén szembenézni az igazsággal. Az első igazság, amit a pap elé tár ez: „Az igazságot a pap számára a híveihez való viszonya tárja fel“ (39). A mások problémái, az élet mozgalma érdekélik, a mások szolgálata töltse be, hiszen az egyetlen Főpap küldetésében szolgálja lelki családját, a keresztény közösséget, amelyért pásztori felelősséget vállalt (72). A döntő, s ezen múlik minden: *a pap szeretete a rábízott emberek iránt*. Sajátos hivatása ugyan megkülönbözteti a világi hívektől, de ebben nincs „sem szembeállítás, sem elkülönítés“, a pap „ember az emberek között“ (77—80).

Mi a pap szerepe az emberek között? Bellet erre egy szóval felel: az apostolság. Elmenni az emberek közé, tanítani és megkeresztelni őket. A szerző részletesen vázolja az apostolság ma mutatkozó „lehetetlenségeit“ (84—108). A megoldás szerinte a „végtelen türelem“ (85), a remény a makacs ellenállás dacára is, őszinte hit, Pál utánzása, „nem merőben csak kommentálása“ (86).

Másik alapgondolata s legáltalánosabb érvényű igazsága: *a pap legyen igaz ember*, aki illúziók nélkül szembenéz a problémákkal, saját lehetőségeivel, s ezt nemcsak a maga számára vallja be, hanem mások előtt sem akar más színben feltűnni. Ebből a kiindulópontból vizsgálja Bellet a pap, s általában az ember életének három nagy vonatkozását: a munkát (121—139), a szexualitást (141—219) és a szellemi életet (221—383). A szerző nem kérkedik azzal, hogy kész megoldásokat ad. Szerényen csak modellt kíván nyújtani segítségül: hogyan kell szembenéznünk az adottságokkal. Nem riad vissza aprólékos elemzésektől sem. Ha összehasonlítjuk Laplace könyvével, amely — igaz, féllak-kora terjedelmű csak — frappáns megállapításaival madártávlatból világít rá a problémákra, addig Bellet szinte kézen vezet bennünket, kanyargós utakon, közben szédítő mélységekbe mutat, olykor engedi, hogy gondolatban zsákutcába tévedjünk, hogy aztán onnan kivezetve megmutassa — nem a megoldást, hanem az irányt, amelyben rátalálunk a megoldásra. A szerző vállalja, hogy nem nyújt könnyű, rövid olvasmányt, de amit veszít a rövidségben, azért kárpótol mély olberségével.

Néhány kiragadott gondolat: A *munkával* kapcsolatban a megoldás szerinte nem abban az irányban keresendő okvetlenül, hogy a pap mellékfoglalkozást űzzön, általában abban sem, hogy valamilyen téren specialistává váljék: hanem amit mint pap tesz, annak legyen értelme papi szolgálatában és ezt azok is láthassák, akikért dolgozik (139).

A *cölibátussal* kapcsolatban a lényegét abban látja, hogy annak hajtóereje az Isten iránti szeretet legyen, amely önként vállalja a házasságról mint elismert és becsült értékről való

lemondást. Elengedhetetlen azonban, hogy a lemondás sose váljék a szeretet kárára, a felebarátok, különösen a papra bízott hívek irányában. Bellet kérlelhetetlenül rámutat a szexualitás helytelen integrálásából származó kóros jelenségekre, kompenzációkra (erőszak, hatalmaskodás, naziasság, túlzott egészségápolás stb.). *A valódi szent tisztaság lényege a szeretet.* „A mód, ahogyan a pap legszemélyesebb problémáját megoldja, nem lehet sem meghátrálás, sem helytelen kompenzáció, hanem mindig az emberekkel való egyre jobb viszony“ (190). Fontos előfeltétel a belső szabadság. Ami a belső szabadság ellen van, az tárgyilag a tisztaság erénye ellen is van (188). Összefoglalólag: „A pap nem lehet sem rabja, sem kizárólagos birtokosa hivatásának“ (209). Követendő „eszménye mindig Krisztus szeretete, amely érdektelen, szabad, figyelmes, türelmes, készséges, mély, személyes, nagylelkű, s mindig a másik ember életéhez, javához, üdvéhez igazodik. A botrány a pap számára, ha itt vall csődöt és a botrányok botránya, ha embertelenné válik“ (190).

A papi hivatás és az intézmény, a struktúrák viszonyával kapcsolatban ezt írja: „Az intézmények igazi problémája, hogy állandóan megfeleljenek lényeges funkciójuknak: elősegíteni az igaz ember kibontakozását, biztosítani az adott történelmi pillanatban a lehető legnagyobb megegyezést a lényeges célkitűzés és az életben való megvalósítás között.“ Nagy veszély rejlik abban, ha a tényleges lehetőségekkel nem vetnek számot. „Egyaránt fel kell hagyni mindazzal a merevséggel, amely az elvek védelmében elfelejti az embert, akikért az elvek vannak, mind a mértéktelen mindent feladással, amely azt hiszi, hogy az egyház inkább lesz jelenvaló a világban, minél állhatatlanabbak normái és véleményei (215).

Bellet szerint „a mai pap számára a legnagyobb nehézség, úgy tűnik, a szellem síkján rejlik, éspedig ez a gondolkodás nehézsége“ (219). Ezért könyvének harmadik, leghosszabb, de talán legeredetibb részében igyekszik felfedni a gondolkodás mai krízisének részint szubjektív, részint objektív okait. A papság körében bizonyos anti-intellektualizmussal találkozunk, írja, amelynek oka részint a túlságosan skolasztikus, spekulatív teológiára való emlékezésben rejlik, s ami szinte a szellemi élet lebecsüléséhez vezet. Lehet azonban az oka a tudományos felkészültség és kultúra hiánya. A szellem lebecsülése egyes papoknál odavezet, hogy azt hiszik, felmenthetik magukat a gondolkodástól. Ez pedig súlyos hiba, mert épp a mai világban olyan fordulat állott be, hogy a régen tanult keresztény tanítás nem számíthat már elfogadásra. Bellet részletesen és mélyrehatóan vizsgálja, hogy milyen nyelven, milyen fogalmakkal lehet ma Istenről, Krisztusról, Egyházzal és Szentlélekről beszélni (272—381).

A munka, a szexualitás és a szellemi élet három kategóriájának vizsgálása után az *apostoli élet* kezdeteihez, az apostolok példájához nyúl vissza, akik megmutatták, hogyan

kell a Szentlélekből élni. Befejező fejezetéből ide kívánczik néhány idézet:

A Szentlélektől megvilágosítva „a mai papok is megértik majd hivatásuk értelmét, számukra is megszűnnek majd a népi és vallási korlátok. Az egész világnak állnak majd a rendelkezésére. Őket is üldözni fogják, két oldalról, különösen pedig a testvéreik“.

„Krisztushoz való kapcsolatuk feltétlen ... Rájuk van bízva az Ige megőrzése és közvetítése; nem a holt betűé, hanem Isten önmagát kinyilatkoztató tetté; nem egyszerű utánamondás, kommentár vagy elmélet, hanem átalakító üzenet és tevékenység ... A tekintély náluk nem a hatalom privilégiuma, nem abból ered, mintha mesterek akarnának lenni. Egy az Úr, Akinek mind szolgálói ... Ezért a tekintély szolgálat, amelyet senki sem sajátíthat ki magának, amelyet csak közösségben lehet gyakorolni, testvéri szellemben, amely sokkal lényegesebb, mint a funkciók különbözősége“.

„Imádkoznak. Jelenlétük Isten jelenlétében életük alapja“.

„Visszaútasítanak mindenfajta könnyű megoldást. Az új emberiség épségén űrködnek és mindig két fronton harcolnak: a kísértés ellen, hogy visszaessenek a régi világba és öncélú valósággyakorlattá alacsonyítsák a hitet; a másik kísértés ellen is, hogy meghódoljanak az ellenséges közvéleménynek és elárulják hitüket a korszellemnek való könnyelmű meghódolással. Se az ószövetségi zsidó legalizmus merevsége, se korintusi szabadosság!“

„Tudják, hogy nem lehet elkendőzni, így is, úgy is' beszéddel a dolgokat, Isten és az ember megvetése nélkül ... De az igazság szolgálatában mindig elvük marad, hogy Isten, Akit szolgálnak, nem akarja az ember halálát, hanem az életét“.

„A hatalom, amelyre számítanak, a legerősebb és a legerősebb: a Szentlélek“ (382—3).

Bellet egyszerű analízise, amely életreszóló hatású lelkioldvasmánya lehetne a papságnak, egyúttal a világiak érdeklődésére is számot tarthat. Őszintén szembenézni a problémákkal és a hit szellemében, Istenbe vetett bizalommal megbirkózni velük, ez is papok és világiak közös kötelessége.

IV. A TÖRTÉNELMI FEJLŐDÉS

1. *Xavier de Chalendar: Les Prêtres. Éd. du Seuil, Paris, 1966. 188 l.*

A papságról szóló történeti áttekintések sorában figyelmet érdemel *de Chalendar* rövid, értékes összefoglalása, amellyel az ősegyháztól kezdve a mai időkig nagy vonásokban megrajzolja a pap képeinek és helyzetének történetét. A rövid áttekintést jellemző részeket teszük érdekessé. Az első századok presbiterkollégiumától kezdve a keresztény ókor, a korai középkoron, VII. Gergely reformkorán és a Trentói Zsinat reformján keresztül jut el egészen a II. Vatikáni Zsinat előtti helyzet ismertetéséig. Érthető talán, hogy az utolsó fejezetek jobbra a francia fejlődést tükrözik, ami azonban nem érinti elvi irányvonalának hűségét.

2. *Pierre Lafue: Le Prêtre ancien et les commencements du Nouveau Prêtre. De la contre-réforme à l'aggiornamento. Plon, Paris, 1967. 347 l.*

Lafue, az ismert francia egyháztörténész áttekintése csak az újkorra szorítkozik, de annál részletesebben igyekszik a fejlődés folytonosságára rámutatni. Behatóan tárgyalja a Trentói Zsinat előzményeit, a papság akkori helyzetét. Ennek alapján világossá válhat a Trentói és a II. Vatikáni Zsinat körülményeinek különbözősége. A Trentói Zsinat feladata kötelességszerűen a rendezés és megóvás volt. Mivel megmerevedés követte, a II. Vatikáni Zsinat feladata az *aggiornamento* lett. A szerző vázolja a lelkipásztorkodás útkereséseit és részletesen foglalkozik a munkáspapok kérdésével valamint *Suhard* bíboros munkatársai kezdeményezéseivel. Itt is a francia fejlődés áll a vizsgáldás előterében, mégis számos meggyőző részletéből világosan rajzolódik ki a „régí” és az „új” papi típus képe.

3. *Alfons Deissler — Heinrich Schlier — Jean-Paul Audet: Der priesterliche Dienst. I. Ursprung und Frühgeschichte. „Quaestiones Disputatae”, 46. Herder, Freiburg/Basel/Wien, 1970. 175 l.*

A *Quaestiones disputatae* sorozatában megjelent tudományos igényű történeti áttekintés csak a szakembereket érdekelheti, ezért csak röviden ismertetjük. *Deissler* dolgozata az ószövetségi papságot jellemzi, szembeállítva az újszövetséggel (9—80). *Schlier* tanulmánya a papi hivatal újszövetségi alakjaira mutat rá (81—114). *Audet* az ősegyház és az egyházatyák korában vizsgálja a papok és laikusok viszonyát a keresztény közösségben (115—175).

4. Csak utalunk néhány történeti forrásmunkára, amely a zsinatot előkészítő lelkipásztori útkeresések törekvéseit, tapasztalatait, markáns papi egyéniségeit bemutatva világítja meg az új papi típus kialakulását: *É. Poulat: Naissance des prêtres ouvriers. Casterman, Paris, 1965.* (Részletes ismertetését lásd: *Mérleg*, 1966/1. 48—58 l.) — *Alfred Ancel: 5 ans avec les ouvriers. Témoignage et réflexions. Centurion, Paris, 1963. 508 l.* Németül: *Wege zum Bruder. Lahn, Limburg/Lahn, 1964. 368 l.* — *Card. É. Suhard: Vers une Église en état de mission. Olivier de la Brosse szerk. Cerf, Paris, 1965. 368 l.* — *Jacques Loew: Journal d'une Mission ouvrière. 1941—1959. „Livre de Vie”, 41—42. Cerf, Paris, 1959. 326 l.* Németül: *Bericht aus den Doks, Erfahrungsbericht des ersten Hafenarbeiterpriesters. Roven, Offen/München, 1960. 113 l.* — *Paul Guilmot SJ.: Fin d'une Église cléricale? Le débat en France de 1945 à nos jours. Cerf, Paris, 1969. 363 l.* (Hatalmas bibliográfiával!)

V. A HOLNAP PAPJA FELÉ . . .

1. *Henri Denis: Le prêtre de demain. Casterman, Paris/Tournai/Utrecht, 1967. 149 l.*

A papnevelésben nagy tapasztalatokkal rendelkező szerző a ma papjának a misztériumát vizsgálja, aki Krisztus papságát a

ma igényeinek megfelelően képviseli, szolidaritásban a tegnap papjával. Az Egyházban csak organikus fejlődés lehetséges és ezért a szerző világosan látja: „A holnap papjai már ma jelen vannak a ma fiatal papjai között“ (147). Denis szerint a zsinat megállapításainak megfelelően, amikor a pap szolgálatában Krisztust követi, akkor a titokzatos test fejét képviseli, a Fő működését valósítja meg az Egyházban. Ennek megfelelően első fejezetében (13—36) a pap előjárói szerepéről beszél. Mind az igehirdetés, mind az eucharisztikus áldozat bemutatása során végső fokon a Szentlélek működéséről, kegyelmi ajándékról van szó: a pap mint közvetítő és előjáró szolgálja Isten népét. Amikor a keresztények a világ humanizálásában működnek közre, amire igazában csak a Lélek erejében és Isten kegyelmével képesek, a pap nélkülözhetetlen lesz, mint a „felelősek felelőse“ (20), előjáró a kegyelmi síkon. A második fejezetben a pap az egyetemesség felé fejlődő világban a katolicitás szolgájaként mutatkozik (37—65). A püspöki kollégium nemzetközi jellege biztosítja az Egyház katolicitását. Ugyanakkor, a munkáspapok történeti jelentőségű kezdeményezése óta, az Egyház papjai révén jelen kíván lenni minden társadalmi rétegben, és a funkciók specializálása lehetővé is teszi majd a plébániai struktúrákon túl az Egyház tágabb körű jelenlétét. A harmadik fejezet a pap üdvösségtörténeti jelentőségét emeli ki az igehirdetés s az eucharisztikus áldozat bemutatása síkján (67—95). A negyedik fejezet a papot a missziós tevékenység egysége biztosítójaként mutatja be. A missziós parancs (Mt 28, 18—20) az evangélizációra, a szentségi tevékenységre és a hitben való nevelésre vonatkozik. Mindhárom vonalon az állandó fejlődés újabb és újabb kezdeményezések szükségeseek, amelyek ismételtlen összeütközésbe kerülnek az Egyházzal mint intézménnyel. A misszió és intézmények feszültségében a koordináció, az egység biztosítója a püspök, végelemzésben azonban minden pap (123). Mind az intézmény megújulása, mind a misszió lelki elmélyítése végelemzésben a Szentlélek műve, de elsősorban a pap igénybevételével. Ebben a vonatkozásban a papság egységének, a presbitériumok harmonikus testvéri együttműködésének nagy a szerepe. Ezt szépen szimbolizálja a zsinat óta elterjedő koncelebráció (129—133). A mű befejezésében a papi szolgálat lelkiségéről van szó, ez a szerző szerint „immanens“ a pap szolgálatában (139). A hívek egyetemes, keresztségi papsága csak élesebben mutatja a szolgálati papság szerepét: a hívek lássák benne „Krisztus Főpapságának eredeti, személyes megvalósításait, az Ő teste, az Egyház javára“. Ez azonban feltételezi a papnak fokozottabb, teljes odaadását Krisztusnak: „sose főgja tudni szótosztani Krisztus ajándékát anélkül, hogy teljesen oda ne adta volna magát Neki“ (142—143). Denis a mai papi lelkiség sajátos jegyét a szegénységben látja, amely szoros kapcsolatban van a pap szolgálatával, akinek Krisztus példáját követve szegénnyé kell lennie, hogy híveit gazdagítsa.

2. *André Manaranche: Prêtres à la manière des apôtres pour les hommes de demain. Éd. du Centurion, Paris, 1967. 230 l.*

Manaranche szerint a papság krízise végeredményben a hit krízise. Sok ösztönzést nyújtó művéből árad az a meggyőződése, hogy Jézus Krisztus papsága ma inkább, mint valaha, az emberiség egyik leghatékonyabb tényezője lehet. Épp ezért fejtegetéseiben a forráshoz nyúl vissza, Jézus Krisztus papságához. Itt és az első apostolok gyakorlatában keresi a szerinte egyedül lehetséges választ. Álláspontja világos: nem a szociológia és más profán tudományok felől, hanem végeredményben csakis a forrásból értjük meg a pap hivatását. Az Atya akaratát teljesítő és magát feláldozó Jézus Krisztus papságából vezet le a hívek egyetemes papságát és a „szolgálati“ papságot. Ebből a szempontból vizsgálja a pap kapcsolatát Krisztussal és Isten népével. Két tételt állít fel: „A papot nem szabad túlbecsülni“, hiszen nem ad semmit hozzá Krisztus egyetlen közvetítéséhez; továbbá Krisztus más eszközt is felhasználhat kegyelme közvetítésére, mint a papi közvetítést. Másfelől: „lebecsülni sem szabad a papot“, aki nemcsak elmúlt esemény hirdetője, hanem állandóan megvalósítja Krisztus tevékenységét. Szolgálatát szentségi jellegű és visszavonhatatlan: nem alkalmi munkára szegődik el, hanem teljesen Istennek szentelte magát. Majd vizsgálja a pap viszonyát Isten népéhez: értük rendeltetett, hogy építse Krisztus testét, de ugyanakkor *velük* is él mint egy közülük, szintén folytonos megtérésre, önmegszentelésre van meghíva. Alapvető küldetése a tanúságtétel: Jézus Krisztus és Evangéliumának hirdetése s az Eucharisztia ünneplése. Hűsége a zsinat szavai szerint egyszerre köti Istenhez és az emberhez (*Gaudium et Spes*, 21), ami bizonyos feszültséget okoz és csak a kereszt misztériumából érthető meg, tehát a hit kérdése (25—72).

A mű súlypontja az apostoli egzisztenciáról szóló rész (73—152). *Manaranche* egyik alapvető tétele, hogy a papi szolgálat elválaszthatatlan az apostoli egzisztenciától, amelynek ősmintáját a 12 apostol kollégiumában kell keresnünk. Ebből következik szerinte az is, hogy helytelen külön papi lelkiségről beszélni. Minden papnak a Szentlélek erejében a Tizenkettő apostoli lelkiségét kell élnie. Nincs apostoli élet Jézus-élmény nélkül — és nincs tanítvány Krisztuskövetés nélkül —, nincs tanítványi, apostoli közösség az apostolok életközösségének szelleme nélkül. Íme néhány alapvető tanulság az apostolok példájából. Az apostoli idők egyháza is azt mutatja, hogy a Krisztuskövetés, a szoros kapcsolat a Megfeszítettel benne élt az apostoli szolgálatot végzők tudatában. Ezután a zsinat tanítását idézi a papokkal és szerzetesekkel kapcsolatban. Az apostoli egzisztenciának szerinte leglényegesebb jegyei: küldetés, közös élet és teljes Istennek szenteltség (a cölibátusban) a zsinat tanításának megfelelően. A mű utolsó részében a szerző gyakorlati kérdésekkel foglalkozik: hivatás, papi kiképzés, a lekipásztori munka megosztása, szellemi élet. Ez utóbbi fejezetéből idézzük: „Időt szánni műve-

lődésre a pap számára annyi, mint eleget tenni a szociális igazságosság követelményének“ (179).

3. *Ferdinand Klostermann: Priester für morgen. Die pastorale Ausbildung des Presbyters nach dem Zweiten Vatikanum. Tyrolia, Innsbruck/Wien/München, 1970. 608 l.*

Klostermann, bécsi pasztorálteológia tanár hangyaszorgalommal, többéves munka során — több, egymástól független tanulmányban — megírt műve bő dokumentációs anyagot tartalmaz. Az I. rész helyzetképet ad, a II. rész biblikus alapon vizsgálja az Újszövetség papját, azzal a szándékkal, hogy az ideológiai hordaléktól megtisztítva a presbiter, az előljáró tisztében lássa és mutassa be a papi szolgálat lényegét. Tudjuk, ebben a kérdésben a szerző nem áll egyedül, *W. Kasper* és mások is e felfogást vallják. Mégis e fejezet érdekli majd leginkább a teológusokat. A pasztorálteológiai (V.) rész a szerző szakterülete. Itt sürgeti, hogy az egész papképzés a lelkipásztorkodás céljait szolgálja. Sok gyakorlati indítványa van (pl. a lelkipásztori szempontból jelentős szaktudományok — lélektan, természettudományok, szociológia stb. — tanulmányozása) s egy gyakorlati teológiai tantervet is bemutat (303—413). Értékes dokumentációs anyag a papképzésre vonatkozó római utasítások és különböző nyugateurópai kezdeményezések bemutatása az 1970. évi innsbrucki, német nyelvterületi pasztorálteológus értekezletig bezárólag. *Klostermann* természetesen e művében is hangoztatja különböző előadásai-iban és cikkeiben ismételtén képviselt eszméjét: a mellékfoglalkozászerűen illetve időszakosan, átmenetileg vállalt papi szolgálat tervét. Nagyon kérdéses, hogy a szaktudást igénylő modern társadalomban lenne-e tekintélye a „gyorstalpaló“ tanfolyamon teológiát tanult előljárói tisztet viselő papnak.

Az elméleti elgondolások után forduljunk a mai gyakorlati tapogatózásokhoz:

4. *Mgr. Marty — R. P. Russo, etc.: Prêtres, comment? Recherche des aumôniers du C. M. R. et du M. R. J. C. Les Éditions Ouvrières, Paris, 1966. 292 l.*

Ez a könyv a francia földművesek és földműves ifjúság lelkészeinek 1965. évi értekezletét örökíti meg. A megnyitó beszédet *F. Marty*, a jelenlegi párizsi bíboros érsek, az akkori reims-i érsek tartotta. A szolgáló egyház gondolatát hangsúlyozta, a jelenléter az emberek között, és a mai pasztoráció problémáit tárgyaló értekezlet alapgondolatát ebben jelöli meg: Hűnek lenni a világ igényeihez annyi, mint hűségessnek lenni Jézus Krisztushoz. Teljesen vállalni a modern világ misszióját annyi, mint csatlakozni Krisztushoz, aki szegényen jött a világba és vállalta minden emberi nyomorúság szolgálatát, hogy ezzel hirdesse a megváltó Isten végtelen irgalmát. A műből kiemelendő *H. Denis* tanulmánya: „A pap a világban“ (135—190). Az egész gyűjteményt jellemzi a mai világ igényeinek nagy megértése.

5. *René-Pierre Havec: Des jeunes prêtres parmi nous. Fleurus, Paris, 1966. 148 l.*

Havec könyve érdekes papi közvéleménykutatás eredménye. Közvetlenül a zsinat megnyitása előtt felszentelt papok köréből, 9 francia egyházmegyéből, 35 pap (25. és 39. életév között) számol be benyomásairól, bírálatairól, papi kiképzésük és kinti működésük egyéves tapasztalatainak egybevetése nyomán. A *Mater et Magistra* és a *Pacem in terris* keletkezési időszakában tanultak teológiát és tanulmányozták koruk problémáit, s ezután találkoztak az idősebb papi nemzedékkel. A könyvnek gyakorlatilag talán legérdekesebb része, amely a káplán mai helyzetét és problematikáját vizsgálja (73—86). Az önálló felelősségvállalás, a munkamegosztás követelése csendül ki e sorokból, még mielőtt a zsinat a papi kollegialitás elvét hangsúlyozta volna. Íme ez a példa is mutatja, mennyire igaza van H. *Denis*nek, hogy a holnap papjai már itt vannak közöttünk, mint könyvünk címe mutatja: „Fiatal papok közöttünk“, ahol a fiatal jelző nem annyira az évek, mint az élet fiatalságát jelzi.

6. *Une Équipe de Fils de la Charité: L'Équipe sacerdotale. Fleurus, Paris, 1966. 148 l.*

A munkásnegyedekben dolgozó *Fils de la Charité* papi kongregáció munkaközössége nyújt betekintést egy lelkipásztori munkaközösség életébe, problémáiba, útkeresésébe. Ismert, nagy nevet olvasunk a szerzők között (G. *Courtois*, G. *Michonneau*, L. *Rétif*). Közvetlen hang, a sorok mögött vibráló élet jellemzi ezt a könyvet, amelyből igazi lelkipásztori szellem sugárzik. A lelkesedés mellett nem hiányzik a helyzet józan, reális felmérése.

7. *Une Équipe de Fils de la Charité: La révision de vie sacerdotale. Fleurus, Paris, 1966. 191 l.*

E hang jellemzi ugyanennek az intézménynek másik kiadványát, amelyben a közösségben élő papok életének egyik legjelentősebb mozzanatáról, a közösségben végzett „életrevízióról“ számolnak be. Az evangéliumi szegénység alapmagatartása mellett a hivatással teljes sorközösséget vállaló, minden gondjukat és problémájukat megosztó lelkipásztorok tanúbizonyság-sorozata ez a könyv. A falvak elnéptelenedése és a papi utánpótlás nehézségei egyre inkább sürgetik a szétszórtan és magányosan élő plébánosok helyett a gócpontokban lelkipásztori munkaközösségek alkotását, amely a mai motorizált világban nehézség nélkül láthatja el a körzet falvait. Ilyen papi munkaközösségek számára e két utóbbi könyv igen hasznos olvasmány.

8. *R. Bosq — F. Deü — P. Gibaud — B. Pinston — R. Pousseur: Prêtre ... Quel homme es-tu? Les Éditions Ouvrières, Paris, 1970. 244 l.*

322 Ez a könyv társadalmi gyökerei és környezete szempontjából vizsgálja a papot. Öt megkérdezett pap részletesen számol

be sajátmagáról és további 30 írásban válaszol röviden a feltett kérdésekre. Különböző társadalmi rétegekből jöttek, de a közös misszió egyesítette őket. Számunkra épp az a kerekasztal konferencia érdekes, amely a papi közösség létrejöttének és a közösségi munkának feltételeit vizsgálja, gyakorlati nehézségeit elemzi (149—224). Magyar szempontból, mivel nálunk a társadalmi különbségek problematikája hiányzik, inkább csak a papok mély emberi szolidaritása érdekes.

9. *Michèle Aumont: Quatre cents prêtres parlent du sacerdoce. Desclée et Cie. Paris/Tournai, 1970. 127 l.*

M. Aumont könyvében széleskörű közvéleménykutatásról számol be: széles szórásban 1500 papnak küldött kérdőíveket és választ, reflexiót, kritikát kért tőlük. 396 beküldött választ elemez a szerző 8 fejezetben: Elképzelésük a papról; papi feladat és küldetés; papi egzisztencia; pap az emberek között; papi kiképzés; útkeresés, stb. A szerző a válaszokat összegezve tárgyilagosan a háttérben marad, és csak a mű kilencedik, utolsó fejezetében teszi meg személyes megjegyzéseit.

10. *Francis Connan — Jean-Claude Barreau: Demain, la paroisse. Seuil, Paris, 1966. 125 l. — Németül: Die Pfarrei von morgen. Vorschläge zur Neugestaltung. Rex, Luzern/München, 1968. 103 l.*

F. Connan kanonok, a párizsi lelkipásztorkodás útkeresői közé tartozik, aki a St. Séverin templomban már a zsinat előtt, szinte mai formájában alakította a liturgiát. Mellette káplánként működött az azóta ismertté vált termékeny író, J.-C. Barreau. A könyv terve Connan-tól, formába öntése Barreau-tól származik. A régi plébániai ill. egyházközségi pasztoráció elégtelenségéből indulnak ki, majd szociológiai és teológiai megfontolásból keresik gyakorlati, lelkipásztori szemmel a 2000 év körüli plébánia alakját. Elképzelésük szerint a plébániai kereteket át kell törni, és e könyvben, az egyházközségi kereteken túlnövő munka számára létesítendő „szuperplébánia” gondolatát vetik fel. Ezt a gondolatot azóta gyakorlatilag épp F. Connan fejlesztette tovább, mint egy kétévenként ülésező nemzetközi lelkipásztori munkaközösség (*Colloque Européen des Paroisses*) ügyvezetője, a legutóbb, 1969. július 7—11. között tartott turini kongresszuson. A megbeszélések eredményét így összegezte: „A plébániai keretnek mind fölfelé, mind lefelé nyitottnak kell lennie”. Fölfelé: zónák, városrészek, espereskerületek irányában kell megnyílnia, csak közösen megoldható feladatok elvégzésére (pl. a hitet elmélyítő előadások, házassági előkészítés stb.). Lefelé: kisebb közösségek, kórházi, üzemi lelkésziségek, lakónegyedek kisegítő misézőhelyei stb. ellátására.

VI. GYŰJTEMÉNYEK, CIKKEK, FOLYÓIRATOK ÉS ZSINATI KOMMENTÁROK

A) Gyűjtemények

1. *Der Priester in einer säkularisierten Welt. Akten des 3. internationalen Kongresses zu Luzern 18—22 Sept. 1967.* „Informationsblatt für europäische Priesterhilfe“, II. 1/2 Maastricht, 1968. 128 l.

2. *Le Prêtre hier, aujourd'hui, demain. Travaux du congrès tenu à Ottawa du 24 eu 28 août 1969.* Fides, Montreal — Cerf, Paris, 1970. 389 l.

A papságot érintő időszerű kérdéseket, a szekularizált világban adódó problémákat és lehetőségeket tárgyaló 1967. évi luzerni (Svájc) és 1969. évi ottawai (Kanada) kongresszusok anyagát közlő két gyűjtemény szakemberek számára nyújt értékes forrásanyagot.

3. *Mgr. A. Descamps: Le prêtre. Foi et contestation.* Duculot, Gembloux, 1970. 213 l. — Németül: *Priester — Beruf im Wiederstreit? Tyrolia, Innsbruck/Wien/München, 1971. kb. 200 l.*

Descamps professzor, a leuveni egyetem rektorának szerkesztésében (Ph. Delhaye és G. Thils professzorok szerkesztette *Réponses Chrésiennes* értékes sorozatban) a Belga Püspöki Kar megbízásából jelent meg. Higgadt, kiegyensúlyozott és tudományosan megalapozott értekezéseket tartalmaz: G. Danneels: „A szolgálati papság: az időszerű probléma“; P. Van den Berghe: „Az Egyház feladata az Újszövetség szerint“; J. Giblet: „A Tizenkettő — történet és teológia“; P. Grelot: „A papi hivatás Isten népe szolgálatában“; R. Gryson: „Az egyházatyák a papságról“; P.-F. Franssen: „A Trentói Zsinat és a papság“; Mgr. Ph. Dehaye — C. Troisfontaines: „A pap a II. Vatikáni Zsinat szerint“; A. Houssian: „Az papszentelési szertartás teológiai jelentősége“; Mgr. G. Philips: „A paptanárnál a mai egyházban“. A mű végén A. Descamps összefoglalja az értekezések főbb megállapításait (196—212).

4. *Franz Enzler: Priester — Presbyter. Beiträge zu einem neuen Priesterbild.* Rex, Luzern/München, 1968. 138 l.

A F. Enzler szerkesztése alatt megjelent gyűjtemény hat tanulmányt tartalmaz: G. Schelbert: „Az újszövetségi papfogalom“; A. Sustar: „A II. Vatikáni Zsinat papi szemlélete“; A. Müller: „A szociológiai pap-szemlélete“; J. Crotogini: „A mai ifjúság pap-szemlélete, lélektani szempontból“; A. Sustar: „Papi életstílus a II. Vatikáni Zsinat után“; A. Müller: „Lelkipásztorkodás a zsinat után“. Schelbert szabatos elemzése mellett gyakorlati szempontból különösen kiemeljük a nálunk jól ismert Müller professzor rövid, de velős összefoglalását a lelkipásztorkodás új irányvonalairól és Sustar professzor magvas jellemzését az új életstílusról a zsinat szellemében. Izelítőül idézzük végső összefoglalását a papi életstílus 4 alaposzlopáról: 1) Mély

személyes Isten-kapcsolat hitben, reményben, szeretetben Jézus Krisztus által — ez az alapvető követelmény. 2) Igazi testvéri kapcsolat a püspökkel, a paptársakkal és a hívekkel. A papi testvériesség legyen a külső ismertetőjel. 3) Készség önzetlen szolgálatra a papi hivatás minden formájában. 4) Igazi emberiség, kiérett személyiség, belső szabadságban élve a világban az emberek között.

5. Josef O. Zöller: *Abschied von Hochwürden. Seelsorger der Zukunft. Frankfurt, Knecht, 1969². 120 l.*

Katolikus újságíró tárgyilagosságra törekvő és józan kísérlete ez a könyv, hogy megrajzolja a pap helyét és feladatkörét a mai társadalomban. Számba véve a társadalmi tekintély, az elismerést biztosító környezet nagyértékű elvesztését, segíteni akarja a papot, hogy öntudatosan vállalja küldetését és szerepét a mai társadalomban is. Kedves humorral fűszerezve bucsúztatja a régi típusú „főtisztelendő urat“ vagy — mint nálunk régen falun mondták — „főurat“. Az első kiadás 10.000 példányát pár hónap alatt szétkapkodták, s még ugyanazon évben megjelent a második kiadás. A könyv hivatása talán leginkább az lehet, hogy az idősebb papi nemzedék tagjait megbarátkoztatja az elkerülhetetlen szerep- és magatartás-változással.

6. Franz Heinrich: *Weltpriester nach dem Konzil. „Münchener Akademie-Schriften“, 46. Kösel, München, 1969. 175 l.*

A Bajor Katolikus Akadémia keretében tartott előadásorozatból messze kiemelkedik K. Rahner professzor előadása: „Teológiai megfontolások a mai és a holnapi pap-képiünkkel kapcsolatban“. Rahner legfőbb gondolataira szemlénk befejezésében visszatérünk. Közvetlen utána kiemelendő A. Görres pszichológia tanár előadása a hivatási krízisről. A többi előadók J. Blank, O. Schrauder és F. Klostermann voltak.

7. Franz Heinrich: *Existenzprobleme des Priesters. „Münchener Akademie-Schriften“, 50. Kösel, München, 1969. 197 l.*

A másik akadémiai előadásorozatot megörökítő kötetből K. Lehmann tanulmánya rendkívül értékes: a papi hivatal megértésének dogmatikus alapjait vizsgálja az idevonatkozó irodalom alapos ismeretében. Különösen érdekes megkísérelt szintézise W. Kasper, K. Rahner, és J. Ratzinger egymástól némileg eltérő értelmezéseivel kapcsolatban. A végén nyitva hagyja a kérdést, hogy egyáltalában lehet-e, kell-e azonos megfogalmazásokra törekedni. A többi tanulmány, közül még Robert Leuenbergeré tarthat számot érdeklődésünkre az evangélikus lelkeszi családok problémáiról.

8. Franz Furger — Herbert Vorgrimler (szerk): *Sollte man nicht doch bleiben? Zur Diskussion um die Amtsaufgabe von Priestern. Rex, Luzern/München, 1970. 208 l.*

A gyűjtemény legkiemelkedőbb tanulmánya Herbert Vorgrimleré: „A papi szolgálat alapja“ (91—146). A fejlődést

végigkísérve megállapítja, hogy a lényegre utaló, végighúzódó „vörös fonál”: A papi szolgálat középpontja az eucharisztikus szolgálat, Jézus Krisztus eucharisztikus jelenlétéről való gondoskodás (135—138), amely nem zárja ki, hogy Jézus más jelenlétmódja papok nélkül is lehetséges (vö. „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek a nevemben . . .” — Mt 18, 20). A művet egy lelkipásztor, Constantin Gyr tanúságtétele zárja be, amelyet így foglal össze: „Hiszek a jövőben, amely a mai valóságra épül, és amelyen én is dolgozom. Jól ismerem a hivatásunkban fennálló feszültséget: mégis maradok, mert épp ez ad lendületet tevékenységemnek” (208).

B) Cikkek

- H. U. v. *Balthasar*: „Der Priester im Neuen Testament“. *Geist und Leben* 43 (1970) 39—45.
- W. *Beinert*: „Priesterliche Existenz heute“. *Der Seelsorger* 39 (1969) 404—413.
- W. *Breuning*: „Zur Frage nach dem Sinn des priesterlichen Dienstes“. *Trierer Theologische Zeitschrift* 77 (1968) 353—365.
- F. X. *Burwell*: „Priestertum und Kirche“. *Theologie der Gegenwart* 13 (1970) 10—18.
- K. *Gastgeber*: „Leben und Dienst des Priesters gemäss den aktuellen pastoralen Situationen“. *Concilium* 4 (1968) 612—617.
- G. *Hansemann*: „Wandel im Verständnis der Seelsorge“. *Der Seelsorger* 39 (1969) 233—239.
- W. *Kasper*: „Die Funktion des Priesters in der Kirche“. *Geist und Leben* 41 (1969) 102—116.
- F. *Klostermann*: „A holnap papja“. *teológia* 1971. március. 3—6.
- J. *Kuhlmann*: „Um ein neues Priesterbild“. *Geist und Leben* 1966. december. — *Mérleg* 1968/2. 127—137.
- P. A. *Liégé*: „Baptême et Sacerdoce“. *Communauté Chrétienne* (Canada) (1968) 58—64.
- A. *Müller*: „Das moderne Priesterbild?“. *Theologisch praktische Quartalschrift* 117 (1969) 38—45.
- A. *Plé*: „Vie affective du célibataire“. *Supplément de la Vie Spirituelle* 1969. május. — *Mérleg* 1970/3. 227—240.
- J. *Ratzinger*: „Zur Frage nach dem Sinn des priesterlichen Dienstes“. *Geist und Leben* 41 (1968) 347—376. — A tanulmány középső része megjelent magyar fordításban: *Szolgálat* 9. szám (1971) 17—22.
- E. *Schillebeeckx*: „Theologie des kirchlichen Amtes“. *Diakonia/ Der Seelsorger* 1 (1970) 147—160.
- O. *Semmelroth*: „Die Präsenz der Ämter Christi im gemeinsamen besonderen Priestertum der Kirche“. *Theologie und Philosophie* 44 (1969) 181—195.
- W. *Trilling*: „Vollmacht und Dienst“. *Stimmen der Zeit* 96 (1971) 297—308.
- L. M. *Weber*: „Gedanke zum Lebensstil des jungen Priesters“. *Der Seelsorger* 37 (1967) 233—239.

C) Folyóiratok különszámai

Bulletin Saint Jean-Baptiste 1967. június-július: „Le ministre de Dieu“ (ökumenikus előadássorozat).

Concilium 5 1969/3. füzet: „A papi szolgálatról és az életről a mai világban“.

Lebendige Seelsorge 21 1970. 1/2: „A papi szolgálatról“.

Prêtres Dioecésains 1969. március-április. „Prêtres parmi les hommes“.

Réponses Chrésiennes 1969. január: „Le prêtre aujourd'hui“ (Főként M. X. de Chalendar cikke).

Szolgálat 9. szám (1971): „Papok és szerzetesek — ma“.

Vocation 233 (1966): „Les prêtres dans la pensée de Vatican II. Textes conciliaires introductions, commentaires“. Éd. par la Commission épiscopale du clergé et des séminaires.

D) Zsinati kommentárok

Le ministère et la vie des prêtres. Décret „Presbyterorum Ordinis“. Mgr. Jean Vilnet bevezetésével, Michel Kuehn kommentárjával, papok és világiak hozzászólásaival. „Vivre le Concile“. Mâme, Paris, 1969. 128 l.

Lexikon für Theologie und Kirche. Das II. Vatikanische Konzil. II. K. Mörsdorf: „Dekret über die Hirtenaufgabe der Bischöfe in der Kirche“; F. Wulf: „Dekret über die zeitgemässe Erneuerung des Ordenslebens“; J. Neuner: „Dekret über die Ausbildung der Priester“. 1967². — III. J. Lecuyer — F. Wulf — P. I. Cordes — M. Schmaus: „Dekret über Dienst und Leben der Priester“. 1968. Herder, Freiburg/Basel/Wien.

Vatican II. Les Prêtres. Formation, ministère et vie. Marty párizsi bíboros érsek bevezetőjével és Congar, Colin, Denis, Lecuyer, Marcus stb. kommentárjaival. „Unam Sanctam“. 68. Cerf, Paris. 1968.

II. Vatikanisches Konzil. Dokumente. G. Griesl: „Über die Ausbildung der Priester“; P. Rusch: „Über Dienst und Leben der Priester“; P. Nordhues: „Über die Hirtenaufgabe der Bischöfe“. Paulinus, Trier, 1966.

*

BEFEJEZÉSÜL idézzük Karl Rahner tanulmányát (l. VI/A/6) a papi kép átalakulásáról. Megállapítja, hogy bármennyire is változik a papság képe a világi társadalomban, lényege maradandó (109). A papi szolgálat lényegénél fogva olyan sokrétű, hogy hordozójának teljes egzisztenciáját igénybe veszi (108). A papi hivatás tehát főfoglalkozásként egész embert igényel, ami azonban nem zárja ki, hogy a sokrétű papi szolgálat egy-egy ágát, akár átmenetileg is, nem lehetne a jövőben más foglalkozás mel-

lett gyakorolni. Szerinte a fejlődés feltartóztathatatlan, hogy az Egyház a nagyobb tömegekkel rendelkező „népegyházból“ a szabad, személyes elhatározás alapján hívő keresztény közösségek Egyházává lesz (111). Remélnünk és dolgoznunk kell azért, hogy ez létszámban ne legyen túlságosan „kis nyáj“. Tartósan nem lehet elvárni, hogy alig hívő, csak névleges keresztények tartsák el az Egyházat. A jövőben sok függ a pap személyes bevetésétől, teljesítményétől; vajon valóban olyan ember-e, aki lényének központjából hitről tanúskodóan és így hitet ébresztően tud elni (114).

A papi életmódot tekintve Rahner határozottan a cölibátus megtartása mellett tör lándzsát. Meggyőződése, hogy a papság további elpolgárisodása nem válna az Egyház javára, s mert a pap arra hivatott, hogy éppen az örök életbe vetett hitéről tegyen tanúságot azzal is, hogy lemond a házasság nagy értékéről az evangéliumi tanács értelmében. Mégis nyitva hagyja a kérdést, hogy a papi szolgálatnak a jövőben csak egy-egy ágát gyakorló papi réteg számára is kötelezővé kell-e tenni ezt a „szent terhet“. A változásokat e téren nem szabad sem „neurotikusforradalmi“ hangulatban erőszakosan előidézni, de túlságosan félteni sem szabad e változástól a papság lényegét. „Csak akkor óvjuk meg a papság maradandó lényegét, ha elfogulatlanul nyíltak maradunk külső alakjának változása iránt, ott és ahogyan megköveteli az Egyház helyzete, akár ma, akár a jövőben“. Legfőbb kötelességünk marad „a feltétlen hit és remény a papság létét és feladatát illetőleg az Egyházban ma és holnap“ (117). Ne tévesszen meg bennünket, hogy a szekularizált társadalomban ellentmondást vált ki a papi hivatás, hiszen az igazi keresztény hit a „világ“ számára esztelenség és botrány marad: bár gyakran jogos kritikát vált ki egyesek részéről a papi hivatás gyakorlása, mégis végső fokon az ellentmondás az Egyház és a papság krisztusi lényegének szól (109).

KIEGÉSZÍTÉS (1971-1974)

Előző könyvszemlénk az 1971. Püspöki Szinódust megelőző irodalmat öleli fel. A papi szolgálattal foglalkozó – gyűjteményünkben közölt – dokumentum megjelenése óta a papság problematikájával foglalkozó irodalom feltűnően megcsappant. Jobbára a történelmi fejlődést tárgyaló, illetve a katolikus, orthodox és protestáns nézőpontok körülírását, elhatárolását és közelítését taglaló munkák láttak napvilágot. Ezek közül alább sorolunk fel néhány említésre érdemes művet:

Karlheinz Schuh (szerkesztő): Amt im Widerstreit. Mit Beiträgen von *H. Bacht*, *W. Beinert*, *A. Brandenburg*, *H. Fries*, *G. Gassmann*, *E. Iserloh*, *H. Jedin*, *W. Kasper*, *A. Klein*, *J. Madey*, *H. Mühlen*, *H. Petri*, *J. Ratzinger*, *P.W. Scheele*, *L. Scheffczyk*, *K. Lehmann*, *K. Rahner*. Morus Verlag, Berlin, 1973, 157 l.

Első helyen említjük e tudományos igényű, de rövid tanulmányokat tartalmazó szélesebb olvasóközönségnek szánt gyűjteményt. Az 1973. évben hat németországi ökumenikus egyetemi intézetnek, a papi hivatalnak a keresztyény felekezetek közötti kölcsönös elismeréséről kiadott vitatható tételei nyomán támadt vita eredményeit szűri le, a német püspökök állásfoglalását is közölve.

Amt und Eucharistie. Mit Beiträgen von *Peter Bläser*, *Suzo Frank*, *Peter Manns*, *Gerhard Fahrnberger*, *Hans Joachim Schulz*. Bonifazius Druckerei, Paderborn, 1973, 255 l.

Karl Kertelge: Gemeinde und Amt im Neuen Testament. Kösel Verlag, München, 1972, 176 l.

André Lemaire: Les ministères aux origines de l'Église. Naissance de la triple hiérarchie: évêques, presbytères, diacres. Cerf, Paris, 1971, 249 l.

Ökumenikus együttműködésből keletkezett a következő két mű:

F. Andrieux – *S. Charalambdis* – *A. Coutrot* – *M. Leplay* – *B. Sesboué*: Serviteurs de l'Évangile. Les Ministères dans l'Église. Cerf, Paris, 1971, 133 l.

Ferdinand Hahn – *Wilfried Joest* – *Bernhard Köttling* – *Heribert Mühlen*: Dienst und Amt. Überlebensfrage der Kirche. Fr. Pustet, Regensburg, 1973, 103 l.

A papság mai krízisével foglalkozó mű:

Lettres au Père Riobé. Cerf, Paris, 1973. – Németül: *Diskussion um den Priester*. Briefe an Bischof Riobé. O. Müller, Salzburg, 1974. 136 l.

E többek között vitatható tartalmú leveleket is közlő mű érdekessége nem annyira e levelekben, mint a papság gondját szíven viselő *Riobé* orleansi püspök megnyilatkozásaiban és ezzel kapcsolatban a francia püspöki kar közölt állásfoglalásában rejlik.

Az ismert „*Questiones Disputatae*” sorozatban „*Der priesterliche Dienst*” címen több kötet jelent meg (az I. kötet ismertetését lásd fenti szemlénkben IV. 3. alatt); alább közöljük a Qu.D. sorozat sorszámai rendjében a II-VI. kötetek adatait (valamennyi: Herder Verlag, Freiburg-Basel-Wien):

47. *Karl J. Becker*: Der priesterliche Dienst II. Wesen und Vollmachten des Priestertums dem Lehramt. 1970, 118 l.
48. *Martin Jochen*: Der priesterliche Dienst III. Die Genese des Amtspriestertums in der früheren Kirche. 1972. 118 l.
49. *Hermann Horst*: Der priesterliche Dienst IV. Kirchenrechtliche Aspekte der heutigen Problematik. 1972. 134 l.
50. *Herbert Vorgrimler* (szerk.): Der priesterliche Dienst V. Amt und Ordination in ökumenischer Sicht. 1973. 304 l.
59. *John J. Hughes*: Der priesterliche Dienst VI. Zur Frage der anglikanischen Weihen. 1973. 110 l.

Ide kívánczok megemlítésre *Karl Rahner* e sorozatban megjelent legújabb műve:
65. *Karl Rahner*: Vorfragen zu einem ökumenischen Amtsverständnis. 1974, 93 l.

RÉSZLETES TARTALOMMUTATÓ

I. RÉSZ: DOKUMENTUMOK

A PAPI HIVATAL (Biblikus-dogmatikus eligazítás)	
<i>A németnyelvű területek püspökeinek körlevele</i>	9
Bevezetés	11
<i>I. A papi hivatal újszövetségi alapja</i>	15
1. Van-e egyáltalán ilyen hivatal az Egyházban?	15
A) Jézus Krisztus küldetése és hatalma	15
B) Az apostolság	16
C) Az egyházközség vezetői	21
2. A hivatal papi jellege	25
A) Jézus Krisztus papsága	25
B) Az apostolság, mint papi szolgálat	27
C) Isten papi népe	30
D) Papi szolgálat az Isten népében	33
<i>II. A papi hivatal képeinek alakulása az Egyház hitében</i>	
1. A papi hivatal értelmezése az Egyház történelme során	39
A) A papi hivatal alakulása	39
B) Az egyházi tanítóhivatal fontos kijelentései	46
2. A papi hivatal alapvonásai	54
A) A hivatal átadása az Ordo szentségében	55
B) Egy hivatal, többféle feladat	58
C) Az Eucharisztia ünneplése, mint az általános és a szolgálati papság megvalósítása	63
Zárószó	67
A PAPI SZOLGÁLAT	
<i>A Nemzetközi Teológiai Bizottság tanulmánya</i>	73
Bevezetés	75
<i>I. A pap helyzete korunk világában</i>	76
A) A jelenlegi válság tünetei	76
B) A mentalitás átalakulása és a válság szociológiai gyökerei	78
<i>II. A papi identitás válságának teológiai gyökerei</i>	83
A) A reformáció alapvető problémáinak újabb felmerülései	83
B) Hosszú kulturális fejlődés	86
C) Összefoglalás	87
Jegyzet a „szentről” (Louis Boyer)	88
<i>III. Az Egyház Istennek egészében papi népe</i>	91
<i>IV. A papi szolgálat krisztológiai alapja</i>	93
A) A régi papságok felülhaladása és beteljesítése	93
B) Krisztus papsága	96
C) Összefoglalás	103

<i>V. Az apostolság és a papi szolgálat</i>	104
A) A Tizenkettő küldetése	104
B) Az apostoli küldetés szervezete	108
C) Pap vagy szolgáló?	113
D) Szolgálat és közösség	118
<i>VI. A papi szolgálat eszkatológikus jellege</i>	120
A) A papi szolgálat radikális újsága	120
B) A keresztény közösség elképzelhetetlen az alapját tevő eszkatológikus szolgálat nélkül	122
C) Püspökök és papok	123
D) Egy teológiai fejlődésből született probléma	126
E) Milyen feltételek esetén lehet állítani, hogy egy mai papi jellegű szolgálat biztosan beletartozik az apostoli folytonosságba?	129
<i>VII. A papi szolgálat beilleszkedése a mai világba</i>	133
A) Az üdvösség	133
B) Papi szolgálat és emberi tevékenységek	134
C) A megítélés irányelvei	135
D) A cölibátus	137
Függelék: Az Egyház sajátos természete (<i>Mgr. Medina-Estevéz</i>)	144
Rövid bibliográfia a cölibátus kérdéséről	146
<i>VIII. A papi lelkiség</i>	148
A) Elvek	148
B) Következmények	151
Záradék	153
Tételek	154
Jegyzetek	155
A SZOLGÁLATI PAPSÁG	
<i>Püspöki Szinódus 1971.</i>	167
Bevezetés	168
A helyzet leírása	169
Első rész: <i>ELVI ALAPOK</i>	173
Második rész: <i>IRÁNYELVEK a papi élethez és szolgálathoz</i>	
I. <i>A papok Krisztus és az Egyház küldetésében</i>	178
1. A küldetés: Evangelizálás és szentségi élet	178
2. Profán és politikai tevékenységek	180
3. A papok lelki élete	182
4. A papi nőtlenség (cölibátus)	183
II. <i>A papok az Egyház közösségében</i>	186
1. A papok és a püspökök közötti kapcsolatok	186
2. A papok egymásközi kapcsolatai	187
3. Kapcsolat a papok és világi hívők között	187
4. Gazdasági kérdések	188
Befejezés	189

II. RÉSZ: TANULMÁNYOK, ESZMÉLŐDÉSEK

Pierre-André LIÉGÉ

A PAP MIKÖZTÜNK

191

Rövid összefoglalás – bevezetésül

192

I. A pap az ég varázslója?

193

1. Ami nem... 193. – 2. A vallások papja 195. – 3. A keresztény papság szelleme felé 198. – 4. Jézus Krisztus a „Sacerdotium” 199. – 5. A keresztény papság 202. – 6. A keresztény papság: apostolok, püspökök, papok 204. – Konklúzió 205.

II. Elkülönített-e a keresztény pap?

207

1. A keresztény ember elkülönítettsége 208. – 2. A kereszténstől a pappá szentelésig 213. – 3. A pap különültsége 216.

III. Kiváltságolt ember-e a pap?

222

1. Evangélium és kiváltság 223. – 2. Kiváltságosak voltak-e az apostolok? 226. – 3. Kiváltságos-e Isten előtt? 228. – 4. Kiváltságos-e az egyházban? 230. – 5. Kiváltságos-e az emberek között? 232.

IV. Ünneprontó-e a pap?

235

1. Honnan a zavar? 235. – 2. Az élet papja 237. – 3. A nyugtalanítás szolgálatában 237. – 4. A Szövetség ünnepének hírnöke 242.

Yves CONGAR

A LELKIPÁSZTORI MAGATARTÁS NÉHÁNY IGAZ TÖRVÉNYE

245

1. Tartsuk szemmel a világot és éljen állandóan tudatunkban létezése 246. – 2. Az Egyház azokból áll, akik megtérnek az Evangéliumhoz 248. – 3. Először a keresztény élet, csak azután a struktúrák 251. – 4. Szeressük, tiszteljük a laikusokat; törekedjünk az együttműködésre 253.

Joseph-Marie PERRIN

JÉZUS KRISZTUS BARÁTJA

257

Három előzetes megjegyzés 258. – A barátság lényege 260. – A szeretet két típusa 260. – Jézus egyedülálló barátsága 262. – Érdek nélküli szeretet 263. – Krisztus szeretete Egyháza iránt 264. – Szolgálat és barátság 265. – „Másik Krisztus” 266. – Összegezés 267.

Mgr. Alfred ANCEL

ALAPVETŐ LELKI TÁJÉKOZÓDÁS

269

Érzék Isten iránt

270

Isten jelenlétében az Isten nélküli világban 270. – Isten a szeretet 271. – Egyedül Istenbe vetett bizalom 271. – Isten munkatársai 272.

<i>Názáret misztériuma</i>	273
Názáret, a szeretet jelenléte 273. – Názáret, életközösség 274. – Názáret, diszkrét és rejtett jelenlét 275. – Megnemalkuvás és magányosság 275. – Imádságos jelenlét: Názáret és a pusztaság 275. – A názáreti munka 277. – Várakozás és előkészület a nyilvános működésre 278.	
<i>Megsemmisülés és áldozatbemutatás Krisztussal</i>	279
<i>Krisztushoz hasonulás</i>	283
<i>Apostoli tevékenység Krisztussal</i>	287
A világi hívők és általában a világiak tiszteletbentartása 287. – A tanító tevékenység lelki követelményei 288. – A nem-keresztényeknek való igehirdetés lelki követelményei 298.	
<i>Bensőség Krisztussal</i>	290
Találkozás Krisztussal 291. – Állandóan Krisztus jelenlétében élni 294. – Függés Krisztustól 295.	

FÜGGELÉK

EMBER AZ EMBEREK KÖZÖTT – KRISZTUS KÖVETSÉGÉBEN	
<i>Válogatott könyvek a papságról</i>	302
<i>Részletes tartalommutató</i>	331

KRISZTUS PAPJA – TEGNAP, MA, HOLNAP

Rekollektív elmékedések és olvasmányok

1

Gaston COURTOIS:

KETTEN A MESTERREL

Papi rekolléktív elmékedések

Bécs, 1973, 2. kiadás, 148 lap

Courtois elmékedési könyvéről ezt írta *SUHARD* párizsi bíboros érsek: „A papok, akik ezeket a lapokat olvasni fogják, érezhetik, hogy az, aki hozzájuk szól, nem kívülről, hanem legbensőbb lelkéből beszél... Bárcsak megértenék, hogy az eredményes apostoli munka titka a Krisztussal való mind szorosabb kapcsolatban rejlik.” E kapcsolat elmélyítését szolgálja Courtois immár klasszikussá vált elmékedő könyve, amelyből két évtizede, hét nyelven, papok ezrei merítették indítást.

2

Georges MICHONNEAU – Francois VARILLON:

A NAGY LEHETŐSÉG

Gyakorlati gondolatok az igehirdetésről

Bécs, 1973, 2. kiadás, 155 lap

Könyvünk gyakorlati gondolatokat ad a prédikációról. Az igehirdetés kétségkívül a pap elsőrendű tevékenysége marad minden időkben. Könyvünk abban segíti meg a lelkipásztor, hogy a hivatás adta nagy lehetőséget – még a legeldugottabb kis faluban is az! – maradéktalanul aknázza ki Isten Országá építésében. Nem rendszert nyújt e mű, hanem indításokat. Nem elméletből, hanem a gyakorlatból. Legfőbb mondanivalója: Fáradhatatlanul alkalmazkodjunk híveink, hallgatóink igényeihez. Leglényegesebb irányelvünk legyen: „Elsősorban Jézus Krisztust hirdessük, kizárólag az Ő szíívői legyünk!”

AZ IGEHIRDETÉS SEGÉDKÖNYVEI

Theodor FILTHAUT:

IGEHIRDETÉS ZSINAT UTÁN

Hogyan közvetítsük a Zsinat tanítását?

Bécs, 1970, 160 lap

Hogyan közvetítsük a Zsinat tanítását igehirdetésünk során? Ez a kérdés nagyon sok lelkipásztorban felmerült mindjárt a Zsinat után. Ezért jelent nagy segítséget Filthaut könyve, melyben szerzőnk biztos tudással és világos áttekintéssel foglalja össze a Zsinat vezérgondolatait, hogy azokat az igehirdető értékesíthesse és egyben új feladatokra is rámutat a katechézis számára.

BIBLIÁVAL VASÁRNAPRÓL VASÁRNAPRA

Mai gondolatok új liturgiánk szentírási olvasmányaihoz

Bécs, 1971, 495 lap

Könyvünk célja a mai ember érdeklődésével és igényeivel vizsgálni a Szentírásnak vasárnaponkint felolvasott szakaszait. Bibliikus szakemberek bevezetései az egyes szentírási könyvekhez. Az elmékedések papok és laikusok kollektív munkájából jöttek létre.

Rendelési cím: VERLAG OMC, A-1042 WIEN, Postfach 17.

A LELKI ELMÉLYÜLÉS KÖNYVEI

Jean-Claude BARREAU:

AZ ÖRÖMHIR

Jézus Krisztus üzenete

Bécs, 1972, 182 lap

A kereszténység lényegéről szól ez a könyv. Kiindulópontja, hogy a kereszténység nem valami, hanem valaki: Jézus Krisztus –, ezért az Ő személyével és művével kívánja megismertetni az olvasót. Egyszerű, közvetlen módon magát Jézust beszélgeti, az evangélium szavaival magyarázza a keresztény hit központi igazságait.

Michel QUOIST:

ITT VAGYOK, URAM!

Mai ember imái

Párizs-Bécs-Róma, 1970, 209 lap

Az „Igy élni jó” szerzőjének célja e modern imakönyvvel, amely úttörő volt megjelenésekor: megsegíteni a mai embereket, hogy mentsek át életüket az imába, hogy az ÉLETÜK már maga is IMÁDSÁGGÁ váljék... 18 nyelven milliók merítettek belőle.

René VOILLAUME:

EMBEREK KÖZÖTT

Foucauld Károly testvér lelkisége

Újvidék, 1969, 397 lap

Hogyan egyeztetjük össze életünket ebben a rohanó izgatott világban a *belső élettel*, az Istennel egyesültség áhitatos csendjével? Emberek között, a mai világban, hogyan élhetjük az *evangélium életét*? Hogyan kapcsolhatjuk össze az akciót a kontemplációval. Erre keres választ a XX. század lelki irodalmának e mesterműve.

ÚJABB KIADVÁNYAINK

Jacob KREMER:

HOGYAN OLVASSUK A SZENTIRÁST?

Útmutatás a Szentírás helyes megértéséhez

Bécs, 1974, 76 lap

Jacob Kremer, a bécsi egyetem biblikus professzora a Szentírás olvasásához ad értékes útmutatást.

SLACK K. – MOUTON H.K. – AVERY M. – THOMSON I.:

KISKOMMENTÁR AZ ÚJSZÖVETSÉGHEZ

Bécs, 1973, 282 lap

Négy biblikus szakember munkáját kapjuk itt egy kötetben. Hasznos segédeszköz a Szentírás megértéséhez és átelmélyítéséhez.

Anne de VRIES:

FIATALOK BIBLIÁJA

Bécs, 1974, 256 lap (Színes egésvászon kötésben).

Az ószövetségi és újszövetségi Szentírás történeteit beszéli el érdekfeszítően a szerző az ifjúság számára. Modernvonalú, színes képekkel.

Rendelési cím: VERLAG OMC, A-1042 WIEN, Postfach 17.

A PAPI SZOLGÁLATRÓL SZÓLÓ GYŰJTEMÉNY az 1971. évi római Püspöki Szinódusnak a papsággal kapcsolatos hivatalos dokumentuma mellett még egy fontos dokumentumot tartalmaz: a németnyelvű területek püspökeinek a papságról szóló körlevelét, rangos tudósoktól előkészített biblikus-dogmatikus eligazítást. Ehhez csatlakozik a Szentszék megbízta Nemzetközi Teológiai Bizottság alapos tanulmánya a szolgálati papságról. — A gyűjtemény második része a következő tanulmányokat, elmélgedéseket tartalmazza: P.-A. Liégé: A pap miköztünk — Y. Congar: A lelkipásztori magatartás néhány igaz törvénye — J.-M. Perrin: Jézus Krisztus barátja — Mgr. A. Ancel: Alapvetö lelki tájékozódás. — A függelék a papságról szóló újabb irodalom jelentösebb könyveinek szemléjét tartalmazza. — Gyűjteményünk célja, hogy ma, amikor a papi identitás kérdése vita tárgyává lett, a papi szolgálat értékelésének és szeretetének elmélyítéséhez elmélgedési anyagot nyújtson.